АНАТОЛИЙ РИБАКОВ

КОРТИКЪТ

ДЕТИЗДАТ

АНАТОЛИЙ РИБАКОВ | КОРТИКЪТ

Рисунки О. ВЕРЕИСКИ
Корица Г. КОВАЧЕВ

АНАТОЛИЙ РИБАКОВ

КОРТИКЪТ

РОМАН ЗА ДЕЦА

Превел от руски
ЛЮБЕН ВЕЛЧЕВ

ДЕТИЗДАТ

ПЪРВА ЧАСТ

РЕВСК

1

ПОВРЕДЕНАТА ГУМА

Миша тихичко стана от дивана, облече се и се измъкна към външния вход.

Широката и пуста улица дремеше, огряна от ранното утринно слънце. Само петлите се обаждаха един на друг и отвреме-навреме в къщата се разнасяше кашлица, сънливо мърморене — първите звуци на пробуждането в прохладната тишина на стаята.

Миша присвиваше очи, мръщеше се. Дощя му се да се върне обратно на топлия диван, но като си спомни за прашката, с която червенокосият Генка вчера се хва-

леше, той решително се размърда, предпазливо запристъпва по скърцащите дъски и се промъкна в килера.

Тясна ивичка светлина падаше от мъничкото прозорче под тавана върху облегнатия на стената велосипед. Това беше стара, сглобена от различни части машина със спаднали гуми, изпочупени, ръждясали спици и скъсана верига. Миша откачи висещата над велосипеда скъсана, с разноцветни кръпки вътрешна гума, с джебното ножче изряза от нея две тесни ивички и я окачи обратно тъй, че изрязаното да не се вижда.

После предпазливо отвори вратата и се готвеше да излезе от килера, когато изведнаж видя в коридора Полевой, бос, по долна фанелка и с разчорлена коса. Миша притвори вратата, остави мъничък отвор и се спотаи, като наблюдаваше.

Полевой излезе на двора, приближи се до изоставената кучешка колиба и внимателно се озърна.

„Защо ли не му се спи? — мислеше си Миша. — И някак си странно се озърта. . .“

Всички наричаха Полевой „другаря комисар“. По-рано той е бил моряк и още ходеше със широки черни панталони и куртка, умирисана с тютюнев дим. Беше висок, силен човек с руса коса и хитри, смеещи се очи. Под куртката му на ремъче винаги се клатушкаше револвер „Натан“ и всички ревски хлапета завиждаха на Миша, че Полевой живее у тях.

„Защо ли не му се спи? — продължаваше да мисли Миша. — Не ще мога да се измъкна от килера!“

Полевой седна на лежащата край колибата греда и още веднаж огледа двора. Изпитателният му поглед се плъзна по отвора, през който Миша тайно го наблюдаваше, по прозорците на къщата. След това Полевой леко се наведе и дясната му ръка се мушна под колибката.

Той дълго тършува там, после ръката се спря, сякаш опипваше нещо, сетне той се изправи, стана и тръгна назад към къщи. Вратата на стаята му скръцна, креватът запращя под тежкото тяло и всичко стихна.

Миша изгаряше от нетърпение да направи прашката, но . . . какво ли търсеше Полевой под колибката? Миша тихичко се приближи до нея и се спря замислен.

Дали да види? Ами ако ненадейно някой го забележи? Миша седна на гредата и изгледа прозорците на къщата. Не, не е хубаво! Не трябва да бъде толкова любопитен . . . Той разрови пръстта и мушна ръка под колибката. Нищо не може да има тук. Просто му се е сторило, че Полевой търси нещо . . . Ръката му тършуваше под колибката. Разбира се, нищо! Само пръст и плъзгаво дърво . . . Мишовите пръсти попаднаха на някаква цепнатина. Ако тука е скрито нещо, той дори няма да го погледне, само да се увери има ли нещо или няма. В цепнатината той напипа нещо меко. Значи има. Дали да го извади? Миша още веднаж погледна към къщата. Трябва да го извади. Това навярно е обикновен парцал. . . Той дръпна парцала към себе си и като разгреба земята, измъкна изпод колибката някакъв вързоп, изтърси пръстта от него и го разви.

На слънцето светна стоманеното острие на кинжал. Кортик![1] Такива кортици носят морските офицери. Той беше без ножница, с три остри ръба. Около потъмнялата костена дръжка се извиваше бронзовото тяло на змийче с отворена уста и завито нагоре езиче.

Обикновен морски кортик. Защо ли Полевой го крие? Чудно. Много чудно. Миша още веднаж разгледа кортика, зави го в парцала, мушна го обратно под колибката и се върна на външния вход.

Шумно падаха дървените пръти, които подпираха вратите. Кравите бавно и важно помахваха опашки и се присъединяваха към минаващото по улицата стадо. След стадото тичаше говедарче с дълга до босите пети скъсана аба и агнешки калпак. То викаше по кравите и ловко плющеше с камшика, който се влачеше след него в праха като змия.

[1] Кортик — къс нож, какъвто носи командният състав на морската и въздушна флота.

Миша седеше пред входа и сръчно майстореше прашката, но мисълта за кортика не излизаше от ума му. В този кортик няма друго освен бронзовото змийче . . . А защо Полевой го крие?

Прашката е готова. Тя ще бъде по-хубава от Генковата! Миша сложи камъче и го метна по скачащите на пътя врабчета. Не ги улучи! Врабчетата хвръкнаха и кацнаха в градинката на съседната къща. Миша искаше още веднаж да се прицели, но в къщата се чуха стъпки, тресна се капакът на печката и се чу плискане на вода от чебура. Миша скри прашката в пазвата си и влезе в кухнята.

Баба му преместваше на пейката големи кошници с вишни. Тя бе в омазнения си халат с издути от многото ключове джебове. Малките късогледи очички на загриженото ѝ с дебели бръчки лице гледат премрежено.

— Чакай, чакай! — завика тя, когато Миша мушна ръка в една кошница. — Виж го ти. . . с мръсни лапи!

— Голяма работа! Искам да ям — измърмори Миша.

— Има време! Измий се най-напред!

Миша се приближи до умивалника, понамокри длани, допря ги до върха на носа си, пипна кърпата за лице и отиде в трапезарията.

На обикновеното си място, начело на дългата маса за ядене, покрита с кафява шарена мушама, вече седи дядото. Дядото е стар, побелял, с рядка брадичка и червеникави мустаци. Той пъха с големите си пръсти емфие в носа си и киха в жълта носна кърпичка. Живите му очи, обградени с добри присмехулни бръчици, се усмихват, а от дрехата му излиза мека и приятна миризма, присъща само на дядо.

Още нищо няма на масата. Докато чака закуската, Миша сложи чинията си посред нарисуваната на мушамата роза и почна да я очертава с вилицата, за да я загради в кръг. На мушамата се появява дълбока драскотина.

— Моите почитания на Михаил Григоревич! — разнесе се зад Миша веселият глас на Полевой.

Полевой беше излязъл от стаята си с обвита около пояса кърпа.

— Добро утро, Сергей Иванич, — отговори Миша и лукаво погледна Полевой.

Сигурно не се сеща, че Миша знае за кортика.

Бабата влезе в трапезарията, като носеше пред себе си самовара. Миша прикри с лакти драскотината на мушамата.

— Где е Семен? — запита дядото.

— Отиде в килера — отговори бабата, — още не съмнало и велосипеда намислил да поправя!

Миша трепна, забрави за драскотината и свали лакти от масата. Велосипеда да поправя? Ей че работа! Цяло лято чичо Сеня не се е допирал до велосипеда, дори в килера не е надниквал, а днес сякаш напук се е заловил с него. Ей сега ще види гумата и ще почне разправията.

Тежък човек е чичо Сеня! Баба му просто ще каже нещо, а чичо Сеня ще изкриви устни и почва да нарежда. В същото време гледа настрана, сваля и туря очилата и подръпва позлатените копчета на студентската си куртка. А той съвсем не е студент! Много отдавна е изключен от университета за безредици. Интересно, какви ли безредици може да извърши тоя винаги толкова порядъчен чичо Сеня? Лицето му е бледо, сериозно, с малки мустачки под носа. На обед обикновено чете книга, като криви очи и напосоки поднася към устата си невидимата лъжица.

Миша пак потрепера — от килера долетя дрънкането на велосипеда.

А когато на вратата се показа чичо Сеня с изрязаната гума в ръце, Миша скочи и като катурна стола, презглава изхвръкна навън.

2

ГРАДИНЦИ И АЛЕКСЕЕВЦИ

Той профуча по двора, прехвърли се през оградата и се намери в съседната Градинска улица. До най-близката напречна уличка, която извежда на своята, Алексеевската улица, има не повече от сто крачки. Но момчетата от Градинска, заклети врагове на „алексеевци", забелязаха Миша и се стекоха от всички страни, като крещяха и дюдюкаха, обхванати от възторг за предстоящата разправия с алексеевчето, а отгоре на това още и московче.

Миша бързо се покатери обратно на оградата, обязди я и завика:

— Какво, уловихте ли ме? Ех, вие, градински плашила!

Това беше най-обидният прякор за „градинците" и към Миша полетя град от камъни.

Миша се изтърси от оградата в двора, на челото му изскочи буца, а камъните продължаваха да хвърчат, като падаха до самата къща, от която внезапно излезе баба му. Тя примижа с късогледите си очи, обърна се към къщата и повика някого. Навярно чичо Сеня. . . Миша се притисна до оградата и извика:

— Момчета, стойте! Слушайте какво ще кажа!

— Какво? — обади се някой зад оградата.

— Само да не хвърляте! — Миша се покатери на оградата, боязливо изгледа ръцете на момчетата и каза: — Какво сте се втурнали всички срещу един? Хайде честната — един срещу един.

— Хайде! — завика Петка Петела, здраво петнадесетгодишно момче.

Той хвърли скъсаната си антерийка и войнствено запретна ръкавите на ризата си.

— Условие — предупреди Миша, — двама се бият трети не се бърка.

— Добре, добре, слизай!

На външната врата до баба вече стоеше чичо Сеня и Миша скочи от оградата.

Петела веднага се приближи до него. Той е почти два пъти по-голям от Миша.

— Какво е това? — Миша бутна с пръст желязната катарама на Петковия колан.

Според правилата никакви метални предмети не трябва да има по дрехите през време на боя. Петела свали колана. Широките му бащини панталони едва не паднаха. Той ги подхвана с една ръка, някой му подаде връвчица. В това време Миша разбутваше момчетата: „Направете повече място! . . .“ — и изведнаж, като блъсна едно от момчетата, хукна да бяга.

Момчетата се спуснаха след него с крясъци и свирканици, а зад всички тичаше Петела, като придържаше с ръка падащите си гащи и едва не плачеше от яд.

Миша летеше като вихрушка. Босите му пети святкаха на слънцето. Той чуваше зад себе си тропота, пъхтенето и виковете на преследвачите. Ето завоят. Къса пряка уличка. . . И той се втурна в улицата си. Алексеевци му се притекоха на помощ, но градинци не приеха боя и се върнаха назад.

— Откъде идеш? — запита червенокосият Генка.

Миша пое дъх, изгледа всички и небрежно каза:

— Бях на Градинска. Бих се с Петела честната, а когато почнах да надвивам, те всички се нахвърлиха върху мене.

— Ти си се бил с Петела? — запита Генка недоверчиво.

— Ами кой? Да не си се бил ти? Здраво момче е, виж каква буца ми изкара! — Миша попипа буцата на челото си.

Всички с уважение погледнаха този син знак на неговата доблест.

— Аз също му дадох да разбере — продължи Миша,— ще помни. Взех му и прашката. — Той извади от паз-

вата си прашката с дълги червени ластици. — Тази е по-хубава от твоята.

После скри прашката, презрително погледна момичетата, които с формички правеха фигурки от пясък, и насмешливо запита:

— Ами ти какво правиш? На криеница ли играеш или на лодчици? Раз-два-три, зайчето се скри. . .

— И таз добра! С момичета ще взема да играя! — Генка тръсна червеникавите си къдрици, но кой знай защо се изчерви и бързо каза: — Хайде на ножчета.

— На пет горещи по ръката със смазка.

— Добре.

Те седнаха на дървения тротоар и под ред почнаха да забиват ножчето в земята: обикновено, на длан, с подхвърляне, през рамо, като войниче. . .

Миша пръв направи всичките десет фигури. Генка подаде ръка. Миша зверски изкриви лице и дигна нагоре два наплюнчени пръста. На Генка тези секунди се сториха часове, но Миша не удари. Той свали ръка и каза: „Смазката изсъхна" и пак почна да плюнчи пръстите. Това се повтори пред всеки удар, докато най-после Миша ги залепи на Генка и петте удара, а Генка, като скриваше изскочилите на очите сълзи, задуха посинялата си и тръпнеща ръка. . .

Слънцето се издигаше все по-високо и по-високо. Сенките се скъсяваха и притискаха към градинките пред къщите. Улицата лежеше полумъртва, едва дишаше от неподвижната жега. Горещо. . . Трябва да се изкъпят. . . Момчетата тръгнаха към Десна.

Тесният, с втвърдени коловози път се виеше през нивите, които се разстилаха на всички страни като зелено-жълти квадрати. Тези квадрати се спускаха в низините, издигаха се по хълмовете, като постепенно се закръгляваха, сякаш се движеха в далечината по някаква правилна крива линия и носеха върху си горички, самотни плевници, ненужни огради, замислени облаци.

Пшеницата се издигаше високо и неподвижно. Момчетата късаха класове и дъвчеха зърна, като ожесточено плюеха лепещите се за небцето люспи. В пшеницата нещо шумолеше. Уплашени птици излитаха изпод детските крака.

Ето и реката. Приятелите се съблякоха на пясъчния бряг и се хвърлиха във водата, като вдигаха фонтани от пръски. Те плуваха, гмуркаха се, бореха се, скачаха от разклатения дървен мост, а после излязоха на брега и се заровиха в горещия пясък.

— Кажи, Миша, — запита Генка — а в Москва има ли река?

— Има. Река Москва. Хиляда пъти съм ти казвал вече.

— И така си тече през града, а?

— Така си тече.

— Как се къпят в нея?

— Много просто — с гащета.

— Направо тъй с гащи се къпят, а?

— Не с гащи, а с гащета. Без гащета няма да те пуснат да припариш на един километър от река Москва. Нарочна конна милиция наблюдава.

Генка недоверчиво се ухили.

— Какво се хилиш? — разсърди се Миша. — Ти освен своя Ревск нищо не си видял, а се хилиш!

Той помълча, после, като гледаше приближаващото се към реката стадо коне, попита:

— Я ми кажи: кой е най-малкият кон?

— Жребчето — отговори Генка, без да се замисля.

— Ето на̀, не знаеш! Най-малкият кон е понито. Има английски пони, те са колкото едно куче, а японските пони съвсем като котка.

— Лъжеш!

— Аз ли лъжа? Ако поне веднаж беше ходил на цирк, нямаше да спориш. Нали не си ходил, а? Кажи: не си ходил? Ето на̀, а спориш!

Генка помълча, после каза:

— Такъв кон не става за нищо: нито е за кавалерия, нито за никъде. . .

— Какво общо има тук кавалерията? Мислиш си, че само на коне се воюва, а? Ако искаш да знаеш, един моряк трима кавалеристи може да гътне.

— Аз не казвам нищо за моряците — рече Генка, — а без кавалерия съвсем не може. Ето бандата на Никитски — всички са на коне.

— Я гледай! Бандата на Никитски. . . — Миша презрително изкриви устни. — Полевой скоро ще улови този Никитски.

— Това не е така лесно — възрази Генка, — от една година все го ловят, а не могат да го хванат.

— Ще го хванат — убедено каза Миша.

— Само си приказваш — Генка дигна глава, — а той всеки ден прави нападения. Баща ми вече се страхува да пътува с влака.

— Нищо, ще го хванат.

Миша се прозя, зарови се по-дълбоко в пясъка и задряма. Генка също дреме. Мързи ги да се препират, горещо е. Слънцето обгаря степта и спасявайки се от него, мълчаливата степ лениво се измъква зад хоризонта.

3

ДЕЛА И МЕЧТИ

Генка отиде да обядва в къщи, а Миша скиташе по богатия, креслив украински пазар.

По колите се зеленееха краставици, червенееха се домати, издигаха се грамади сандъци с плодове. Розови прасенца пронизително квичаха, гъски пляскаха с белите си криле. Флегматични волове преживяха своята безкрайна дъвка и пускаха до земята дълги лепкави лиги. Миша скиташе по пазара и си спомняше киселия московски хляб и разводненото мляко, разменено срещу кар-

тофени люспи. И му беше мъчно за Москва, за дрънкането на нейните трамваи и мъждиви вечерни светлини.

Той спря пред един инвалид, който търкаляше на една пейка три топчета, червено, бяло и черно. Инвалидът покриваше едното от тях с напръстник и оня, който отгатнеше какъв цвят има топчето под напръстника, печелеше. Но никой не можеше да отгатне и инвалидът казваше на изненаданите:

— Другари! Ако с всички губя, ще проиграя и последния си крак. Това трябва да се разбере.

Миша разглеждаше топчетата, когато изведнаж една ръка се стовари на рамото му. Той се обърна. Зад него стоеше баба му.

— Къде се губи цял ден? — строго попита тя, като стискаше рамото на Миша със здравите си пръсти.

— Къпах се — промърмори Миша.

— „Къпах се"! — повтори баба му. — Къпал се бил. . . Добре, ще си поприказваме за това в къщи.

Тя му предаде кошницата с покупките и двамата заедно напуснаха пазара.

Бабата вървеше мълчаливо. Тя миришеше на кромид, на чесън, на нещо печено, варено, както мирише в кухня.

„Какво ли ще правят с мене?", мислеше си Миша, като крачеше до баба си. Разбира се, положението му не е много добро. Срещу него са баба му и чичо Сеня. Зад него са дядо му и Полевой. Ами ако Полевой не е в къщи? Остава само дядото. Ами ако случайно дядото спи? Значи никой не остава. И тогава бабата и чичо Сеня ще се проявят напълно. Ще му се карат по ред. Чичо Сеня ще се кара, а баба му ще почива. После ще му се кара бабата, а чичо Сеня ще почива.

Какво ли няма да му наговорят! Че той е, тъй да се каже, невъзпитан, че нищо свястно няма да излезе от него. Че в най-добрия случай ще стане свинар, ако, разбира се, има глупци да му доверят свинете си. . . че е позор за семейството. Че е нещастие за майка му, която ако

още не е закарал, в най-скоро време ще закара в гроба. (А мама си живее в Москва и той не я е виждал вече от два месеца.) И чудно как го търпи земята. . . И все в тоя дух. . .

Като стигнаха в къщи, Миша остави кошничката в кухнята и влезе в трапезарията. Дядо му седеше до прозореца. Чичо Сеня лежеше на дивана, димеше с цигарата и разсъждаваше за политиката. Те дори не погледнаха Миша, когато влезе. Нарочно! Кажи-речи той е толкова нищожен човек, че не си струва и да го погледнеш . . . Нарочно, за да го помъчат. Хубаво де, толкова по-добре. Докато чичо Сеня се накани, току виж, че и Полевой дошел. Миша седна на един стол и се вслуша в разговора им.

Е, ясно е! Чичо Сеня всява паника. Махно заел няколко града. Антонов се приближил до Тамбов. . . Я гледай! Миналата година чичо Сеня също всяваше паника: поляците заели Киев, Врангел си пробил път към Донбас. . . Е, и какво? Червената армия ги разпердушини всичките. До тях бяха Деникин, Колчак, Юденич и други бели генерали. Червената армия и тях разби. А и тези ще разбие.

От Махно и Антонов чичо Сеня мина на Никитски.

— Той не може да бъде наречен разбойник — говореше чичо Сеня, като разкопчаваше яката на студентската си куртка. — При това разправят, бил културен човек, в миналото флотски офицер. Това е своеобразна партизанска война, еднакво законна за двете страни. . .

Никитски не бил разбойник! Миша едва ли не се задуши от възмущение. Той пали села, убива комунисти, комсомолци, работници. И това не било разбойник! Отвратително е да се слуша какво дърдори чичо Сеня! . . .

Най-после пристигна Полевой. Сега са всички. По-рано от утре няма да се разправят с Миша. Полевой съблече палтото си, събу обущата, уми се и всички седнаха да вечерят. Полевой се смееше високо, наричаше дядото татенце, а бабата — мамичка. Той лукаво нами-

таше на Миша и го наричаше просто Михаил Григоревич. После излязоха на улицата и седнаха на стъпалата до входа.

Прохладна вечер се спускаше на земята. Отдалече долитаха откъслеци от момински песни. Нейде из зеленчуковите градини неуморно лаеха кучета.

Като пушеше махорка, Полевой разказваше за далечни плавания и моряшки бунтове, за крайцери и подводници, за Иван Поддубний и други знаменити борци с черни, червени и зелени маски, атлети, които дигат три коня с колите, по с десет души във всяка.

Миша мълчеше поразен. Черните редици дървени къщички плахо мигаха с червеникави светлинки и страхливо се притискаха към мълчаливата улица.

Полевой разказваше и за линейния кораб „Императрица Мария“, на който плавал през Световната война.

Бил грамаден кораб, най-мощният броненосец на Черноморската флота. Спуснат във водата през юни петнадесета година, той през октомври шестнадесетата година експлодирал в Севастополския залив, на половин миля от брега.

— Тъмна история — казваше Полевой. — Не експлодира от мина или торпила, а от само себе си. Пръв избухна барутният погреб на първата кула, а там имаше три хиляди пуда[1] барут. И всичко отиде по дяволите. След един час корабът беше вече под водата. От цялата команда се спасиха по-малко от половината, но и те обгорели и осакатени.

— Кой го дигна във въздуха? — запита Миша.

Полевой подигна широките си рамене.

[1] Пуд — мярка. Един пуд е равен на около 16 кгр.

— Много следствия се правиха по тая работа, но напразно, а в това време и революцията . . . Царските адмирали трябваше да се държат оповорни.

— Сергей Иванич, — неочаквано запита Миша — кой е по-главен: царят или кралят?

Полевой изхарчи кафява потъмняла плочка.

— Хм! . . . И двамата еднакво струват.

— А в другите страни има ли още царе?

— Има тук таме.

„Да запитам ли за кортика? — помисли Миша. — Не, не трябва. Ще помисли, че нарочно съм го следил..."

После всички легнаха да спят. Бабата обиколи къщата и затвори капаците на прозорците. Железните клопачки предупредително дрънкаха. В трапезарията загасиха висящата газена лампа. Виещите се около нея пеструшки и сенокоси бучици изчезнаха в мрака.

Миша дълго време не можа да заспи.

Луната промъкваше бледите си лъчи в прорезите на капаците и в кухнята зад печката започна да цвърчи щурец.

В Москва нямаха щурец. Па и какво ли щеше да прави щурец в голямото шумно жилище, дето нощем ходят хора, хлопат се врати и щракат електрически ключове! Затова Миша чуваше щурец само в тихата дядова къща, когато лежеше сам в тъмната стая и мечтаеше.

Добре щеше да бъде, ако Полевой му подари кортика. Тогава няма да бъде обезоръжен като сега. А и времената са тревожни — гражданска война. По украинските села скитат банди, в градовете често свирят куршуми. Патрулите на местната самоотбрана ходят нощем из улиците. Техните пушки са без патрони, стари пушки с ръждясали затвори.

Миша мечтаеше за бъдещето, когато ще стане висок и силен, ще носи панталони клош или още по-хубаво навои, блестящи войнишки навои цвят хаки.

— Ще има карабина, гранати, картечни ленти и револвер „Наган" на скрибуцащ кожен колан.

Ще има вран, със силен нох кон, тънконог, бързоок, с мощна задница, къса шия и гладък косъм.

И той, Миша, ще улови Никитски и ще разпръсне цялата му банда.

После той и Полевой ще заминат за фронта, ще воюват заедно и той ще извърши геройска постъпка, като спаси Полевой. И него ще убият. Полевой ще остане сам, цял живот ще тъгува за Миша, но друго такова момче вече няма да срещне . . .

Сенне нещо черно и мълчаливо разбърка мислите му и те като карти се объркаха и изчезнаха в мрака . . .

Миша спеше.

4

НАКАЗАНИЕТО

Това наказание, разбира се, измисли чичо Сеня. Кой друг? И най-обидното беше, че и дядото е с него. На закуската дядото погледна Миша и каза:

— Палича ли се вчера? Хубаво, хубаво. Стига ти толкова за седмицата. Днес ще поседиш в къщи.

Цял ден да прекара в къщи! Днес! В неделя! Момчетата ще идат в гората, може с лодка да идат на острова, а той . . . Миша се нацупи и заби нос в чинията.

— Какво се поду като мишка в булгур? — каза баба му. — Научи се да правиш пакости. . .

— Стига! — прекъсна я дядо му, като ставаше от масата. — Той си получи своето и стига.

Миша омърлушено се мъкнеше из стаите. Наистина каква скучна къща!

Стените на трапезарията са изрисувани с блажна боя. Потъмнели и на места попукани, тези картини представяваха издуто синьо море под грамадна бяла чайка; елени с разклонени рога между прави като прътове борове; еднокраки чапли; брадати ловци в блатни ботуши,

с пушка, патрондаши, пера на шапките и умни кучета които душат земята.

Над дивана са окачени портретите на дядо и баба на младини. Дядото е с буйни мустаци, избръснатата му брадичка се опира на колосана яка с пречупени крайща. Бабата е в затворена черна рокля, с медальон на дълга верижка. Високата ѝ прическа стига до самата рамка.

Миша излезе на двора. Двама дървари режеха дърва. Трионът весело звънтеше: „Дзън-дзън, дзън-дзън", и земята около дървеното магаре бързо се покриваше със жълта пелена от стърготини.

Миша седна на гредата край кучешката колибка и заразглежда резачите. По-старият на глед е около четиридесетгодишен. Има среден ръст, набит, мургав, с прилепнала към потното чело къдрава коса. Вторият е млад светлорус момък с луничаво лице и избелели вежди. Целият някак си е хилав и неугледен.

Като се мъчеше да не привлече вниманието на резачите, Миша мушна ръка под колибката и напипа вързопчето. Да го измъкне ли? Той крадешком погледна резачите. Те бяха прекъснали работата си и седяха на цепениците. По-старият сви цигарена книжка, като ловко я въртеше около пръстите си, насипа с длания тютюн и запуши. Младият задряма, после отвори очи, прозина се и каза:

— Кара на сън!

— Кара, кара, ама хляб не дава — отговори по-старият.

Те замълчаха. В двора стана тихо. Само кокошките като почукваха в дървената копанка, пиеха вода и смешно отмятаха нагоре малките си главички с червени гребенчета.

Дърварите станаха и почнаха да цепят дървата. Миша незабелязано измъкна вързопчето и го разви. Като разглеждаше острието, той видя на едната му страна едва забележим образ на вълк. Миша обърна острието.

На втората страна беше изобразен скорпион, а на третата — лилия.

Вълк, скорпион и лилия. Какво ли значи това?

Изведнаж една цепеница падна край Миша. Той уплашено приписна кортика към гърдите си и го закри с ръка.

— Отдръпни се, господарско синче, може да те удари — каза мургавият.

— Тук няма господарски синчета — отговори Миша, — те се удавиха в Черно море.

— Я гледай ти какъв опракан! — засмя се мургавият. — Кой си ти? Комисарско синче ли си?

— На кой комисар?

— На Полевой — каза мургавият и кой знае защо погледна към къщата.

— Не. Той живее у нас.

— В къщи ли си е? — мургавият отпусна брадвата и внимателно погледна Миша.

— Не. Идва си към обед. Трябва ли ви?

— Не. Ние ей тъй . . .

Дърварите свършиха работата. Баба му им изнесе на чиния хляб, сланина и водка. Те пиха. Светлорусият мълчаливо, а мургавият с думите: „Хайде, боже, благослови." После дълго се мръщи, мириса хляба и най-сетне извъпка: „Ех, хубава" и кой знае защо намигна на Миша. Те закусваха, без да бързат, като грижливо си отрязваха парченца сланина, като обгризваха и изсмукваха кожичките. После пиха по черпак вода и си отидоха.

Но баба му не си отиваше. Тя нагласи на триножник голяма медна тава с дълга дървена дръжка, наслага под нея трески и я загради с тухли от вятъра. Сега ще вари сладко и вече няма да се махне от двора. Какво да прави с кортика? Миша стана, скри кортика в ръкава си и тръгна към къщи. Когато мина край баба си, тя сърдито му измърмори:

— Не дигай шум. Дядо ти спи.

— Аз ще вървя тихо — отговори Миша.

Той влезе в салона и скри кортика под облата възглавничка на дивана си. Щом баба му се махне от двора, ще го сложи обратно под колибката. В краен случай — довечера, когато се стъмни.

В къщата цари тишина. Само големият стенен часовник тиктака и муха бръмчи на прозореца. Ами сега какво да прави?

Миша се приближи до стаята на чичо Сеня и се ослуша. Зад вратата се чуваше покашляне и шумолене на хартия. Миша отвори вратата, влезе в стаята и запита:

— Чичо Сеня, защо моряците носят кортици?

Чичо Сеня лежеше на тясно, смачкано походно легло и четеше. Той погледна Миша над очилата си и отговори с недоумение:

— Какви моряци? Какви кортици?

— Как „какви"? Та само моряците носят кортици! Защо? — Миша седна на стола с твърдото намерение да не излиза до обед.

— Не зная — нетърпеливо отговори чичо Сеня — Формата е такава. Това ли е всичко?

Този въпрос означаваше, че Миша трябва да се маха навън, и той умолително каза:

— Позволете ми да остана малко. Ще седя тихо, съвсем тихо.

— Само не ми пречи. — Чичо Сеня пак се вглъбочи в книгата.

Миша седеше, мушнал длани под себе си. Стаята на чичо Сеня е малка: креват, долап за книги, на писмената маса мастилница във вид на револвер. Като натиснеш спусъка, тя се отваря. Хубаво е човек да има такава мастилница! Момчетата в училището ще му завиждат!

До мастилницата, в стъклена стойка, портрет на девойка в кафява ученическа рокля, с бяла дантелена якичка. Тя има пълно хубаво лице и дълга коса. Чичо Сеня я задирял, а тя се омъжила за друг и заминала с него. И след всичко това чичо Сеня още пази портрета ѝ . . . По-добре е да го вземе и да го хвърли в печката!

По стените на стаята са окачени картини и портрети. Ето Некрасов. На училищните вечеринки Шурка Големия винаги декламира Некрасов. Излиза на сцената и казва: „Кой в Русия живее добре. Съчинение от Некрасов." Като че ли и без него не знаят, че е съчинено от Некрасов. Ох, колко важен е този Шурка!

До портрета на Некрасов е картината „Не очакваха". Каторжник неочаквано си идва в къщи. Всички са слисани. Едно момиче, негова дъщеря, учудено е обърнало глава. То навярно е забравило баща си. Виж неговият, Мишовият баща вече няма да се върне. Той е загинал в царската каторга и Миша не го помни.

Колко книги има чичо Сеня! В долапа, на долапа, под кревата, на масата . . . А не дава нищо за четене. Като че ли Миша не знае да пази книгите. Той си има своя библиотека в Москва. Само „Светът на приключенията" колко струва!

Чичо Сеня продължава да чете, без да обръща никакво внимание на Миша. Когато Миша излезе от стаята, той дори не го погледна.

Каква скука! Поне обедът да е по-скоро или сладкото да се свари! Навярно ще закачи от пяната . . . Миша се приближи до прозореца. Голямата зелена муха със сиви крилца ту затихваше, като лазеше по стъклото, ту със силно бръмчене се удряше в него. Ето какво! Трябва да потренира волята си. Ще гледа мухата и ще си наложи да не я пипа.

Известно време Миша следи мухата. Ето разбръмча се! Така тя може би ще събуди дядо му. Не! Той ще си наложи да улови мухата, но няма да я убие, а ще я пусне на улицата.

Да уловиш муха на стъклото е най-просто нещо. Хоп! — и тя е вече в шепата му. Той внимателно разтвори шепата си и извади мухата за крилото. Тя трепкаше и се опитваше да се изскубне. Не, няма да се откопчиш!

Миша отвори прозореца и се замисли. Жалко е да се пуска мухата. Само напразно я е ловил. И изобщо

мухите разпространяват зараза. Той размисляше дали да си наложи да пусне мухата или обратното, да си наложи да я убие, когато изведнаж почувствува, че някой го гледа. Дигна глава. Срещу прозореца стоеше червенокосият Генка и се хилеше.

— Здравей, Миша!

— Здравей — отговори Миша, като застана нащрек.

— Днес много ли мухи налови?

— Колкото трябваше, толкова налових.

— Защо не излезеш на улицата?

— Не искам.

— Лъжеш: не те пускат.

— Много знаеш! Ако поискам, ще изляза.

— Е, поискай де, поискай!

— Но аз не искам да искам.

— Не искаш! — Генка се засмя. — Кажи, не можеш.

— Не мога ли?

— Не можеш!

— Ах, тъй ли! — Миша се качи на прозоречния перваз, скочи на улицата и се намери до Генка. — Е, изяде ли се?

Но Генка не успя да отговори нищо. Баба му се показа на прозореца и извика:

— Миша, веднага в къщи!

— Бягай да бягаме! — прошепна Миша.

Те хукнаха по улицата, мушнаха се в един двор с два изхода, вмъкнаха се в Генковата градина и се скриха в колибата.

5

КОЛИБАТА

Генковата колиба е направена от дъски, клони и листа между три дървета, на шест-седем метра височина отдолу тя не се забелязва, но от нея се вижда целият

Ревск, гарата, Десна и пътят, който води за село Носовка. Вътре е прохладно, мирише на бор и листата едва потреперват под залязващите лъчи на юлското слънце.

— Сега как ще си идеш в къщи? — попита Генка.— Баба ти ще те натупа.

— Съвсем няма да си ходя в къщи — заяви Миша.

— Как тъй?

— Много просто. Защо ще си ходя? Утре Полевой ще тръгне с отреда да ликвидира бандата на Никитски и ще ме вземе. Непременно трябва да се ликвидира бандата на Никитски.

— Какъв ще бъдеш в отреда? Уволненият пръч на барабанчика[1] ли? — Генка се засмя.

— Смей се, смей се — невъзмутимо отговори Миша. — Полевой ме взема като разузнавач. Във време на война всички разузнавачи са момчета. Дори Полевой ми поръча да подбера още момчета, но. . . — той със съжаление погледна Генка — няма подходящи. — Миша въздъхна. — Както изглежда, ще трябва самичък . . .

Генка го погледна умолително в очите.

— Е добре — снизходително каза Миша, — ще измислим нещо. Ето що: домъкни ми нещо да хапна и ще си помислим. Само внимавай, никому нито дума, това е голяма тайна.

— Ура! — завика Генка. — Искам разузнаването!

— Ето на — разсърди се Миша, — вече крещиш, разгласяваш тайна! Няма да те взема.

— Няма, няма! — зашепна Генка. — Ей богу, няма!

— Е, внимавай! Тичай, домъкни нещо!

Генка се свлече от дървото и изчезна в градината.

Докато чакаше Генка, Миша се изтегна върху дъсчения под на колибата и заби юмруци в брадичката си. Какво да прави сега? Няма да пренощува на улицата, я! . . . А да се върне е срамота. Срамота е от дядо.

[1] В миналото барабанчиците на военните музики са носели барабаните си на количка, возена от козел. Тук става намек за тикъв козел.

Той си спомни за коршика . . . Има си хас някой да го намери. Тогава ще стане една история!

Миша гледаше през листата в градината. Тя е засадена с нискорасли ябълки, клонести круши, малинови храсти и френско грозде. Защо ли на различни дървета растат различни плодове? Та всичко това расте едно до друго, на една и съща земя!

На Мишовата ръка кацна калинка-малинка, кръгличка, с твърдо червено телце и черна точка на главата. Миша внимателно я свали, сложи я на дланта си и каза: „Калинке-малинке, хвръкни на небето, донеси ни хляб", и тя разпери тънките си крилца и хвръкна.

Бръмчи оса. Тя се върти над Миша и като мълква, каца на крака му. Ще го ужили или не? Ако не мърда, няма да го ужили. Миша лежи неподвижно. Известно време осата лази по крака му и с бръмчене отлита.

Незабележим, но огромен жив свят гъмжи наоколо. Една мравка влачи хвойнова иглица, а до нея се движи малка ръбеста сенчица. Ето по тревата скача скакалец на дълги, рязко извити, сякаш счупени по средата крачка. По градинската пътечка някак тромаво в страни подскача врабче. А котаракът, който дреме върху стъпалата на беседката, го наблюдава с полусънливи, примижали, но внимателни очи. И вятърът носи мирис на трева, ухание на цветя, благоухание на ябълки. Приятна слабост обзема Миша. Той дреме и забравя неприятностите на днешния ден . . .

Запъхтян, Генка се покатери в колибата. Той носеше в пазвата си голям къс топло, още недоварено говеждо месо.

— На, гледай — зашепна той, — направо от тенджерата го измъкнах. Там се вареше супа.

— Ти си полудял! — ужаси се Миша. — Оставил си всички без обед.

— Е, та какво! — Генка смело тръсна глава. — Нали отивам разузнавач! Нека сварят друго месо . . . — той самодоволно се закиска.

Миша дъвчеше месото, като го късаше със зъби и ръце. Какъв мухльо е Генка! Ще има да пати от баща си. Татко му е сърдит — висок, слаб машинист с прошарени мустаци. И майка му не е родна, а мащеха.

— Знаеш ли новината? — попита Генка.

— Каква?

— Не зная дали да ти кажа!

— То си е твоя работа. Само че какъв разузнавач ще бъдеш? Там също ли ще мълчиш?

Заплахата, която се криеше в Мишовите думи, подействува на Генка. Сега, след като открадна месото от тенджерата, той има само един път — да стане разузнавач. Значи трябва да се подчинява. И Генка каза:

— Преди малко у дома идва един селянин от Носовка и каза, че бандата на Никитски била съвсем близо.

— Е, та какво? — попита Миша, като яростно дъвчеше месото.

— Как какво? Те могат да нападнат Ревск.

Миша се разсмя.

— И ти повярва, а? Ех ти, глупчо, си разузнавач!

— Ами какво? — смути се Генка.

— Сега Никитски е край Чернигов. Той никак не може да ни нападне, защото имаме гарнизон. Разбираш ли? Гар-ни-зон . . .

— Какво е това гарнизон?

— Не знаеш какво е гарнизон? Това е . . . как да ти кажа . . . това е . . .

— По-тихо! Чуваш ли? — неочаквано прошепна Генка.

Миша престана да дъвче и се ослуша. Нейде зад къщите се чуха гърмежи и потънаха в синия купол на небето. После гърмежите се повториха, сирената на станцията зави. Бързо и задавено затрака картечница. Момчетата уплашено се спогледаха, после разгърнаха листата и надзърнаха от колибата.

Пътят за Носовка беше покрит с облаци от прах, на гарата се водеше престрелка и след няколко минути по опустялата улица прелетяха конници с агнешки калпаци с червени дъна, като викаха и свистяха с камшиците си. Белите нахлуха в града.

6

НАПАДЕНИЕТО

Миша се скри у Генка, а когато гърмежите престанаха, погледна на улицата и затича към къщи, като се притискаше към градинките. На външния вход видя дядо си, забъркан, бледен. Край къщата пръхтяха покрити с пяна коне, оседлани с казашки седла.

Миша се втурна в къщи и замря на вратата.

В трапезарията се водеше отчаяна борба между Полевой и бандитите. Шест души бяха увиснали на него. Полевой се бранеше с цялото си мощно тяло, но те го гътнаха, и живото кълбо от тела се търкаляше по пода, като събаряше мебели и влачеше подире си чаршафи, черджета и скъсани перденца.

И още един белогвардеец, навярно главният, стоеше при прозореца. Той не мърдаше, само погледът му не се откъсваше от Полевой.

Миша се свря в купа от дрехи, който висеше на закачалката. Сърцето му бясно биеше. Ей сега ще стане онова, което Миша виждаше в заливащите го мечти. Полевой ще стане, ще се изпъчи и самичък ще отхвърли всичките.

Но Полевой не ставаше. Бесните му усилия да отхвърли бандитите все повече отслабваха. Най-после го надигнаха и го заведоха при стоящия край прозореца белогвардеец, като продължаваха да извиват назад ръцете му. Полевой дишаше тежко. Русите му коси се бяха залепили в кръв. Той стоеше бос, по долна фанелка. Както изглеждаше, бяха го хванали, докато е спял.

Бандитите бяха въоръжени с къси винтовки, шагани, саби, а подкованите им ботуши тракаха по пода.

Белогвардеецът гледаше Полевой, без да мига. Черперчем висеше под кавказката му шапка, кривната към сиви проницателни очи и тъмночервен белег на дясната буза. В стаята стана тихо, чуваше се само тежкото дишане на хората и равнодушното тракане на часовника.

— Кортика! — произнесе изведнаж белогвардеецът с рязък, глух глас. — Кортика! — повтори той и вперените му в Полевой очи съвсем се закръглиха.

Полевой мълчеше. Той тежко дишаше и бавно повдигаше рамене. Белогвардеецът пристъпи към него.

шна камшика и с опак замах удари Полевой по лицето. Миша потрепера и замижа.

— Забрави ли Никитски? Аз ще ти го напомня — каза белогвардеецът и отново удари Полевой с дръжката на камшика.

Значи това е Никитски! Ето от кого Полевой крие кортика!

— Слушай, Полевой, — неочаквано спокойно каза Никитски — няма де да се денеш. Върни кортика и се махай накъдето ти видят очите. Ако ли не, ще те обеся.

Полевой мълчеше.

— Добре — каза Никитски. — Значи тъй? — Той кимна на двама бандити.

Те влязоха в стаята на Полевой. Миша ги позна: те бяха дърварите, които видя сутринта. Те почнаха да претърсват. Обръщаха всичко, хвърляха го на пода, с прикладите счупиха вратичките на гардероба, с ножове пробиха възглавниците, изгребаха пепелта от печката, откъртиха первазите на пода. Ей сега ще влязат в Мишовата стая.

Като надви вцепенението си, Миша излезе от убежището си и се вмъкна в стаята.

Беше вече мръкнало. В тъмнината, върху изтърканата плюш на дивана, под облата възглавница Миша напипа студеното острие на кортика. Той го извади и го скри в ръкава си. Края на ръкава заедно с дръжката на кортика той стисна в юмрука си . . .

Претърсването продължаваше. Полевой все още стоеше наведен напред, с извити назад ръце. Изведнаж на улицата се раздаде конски тропот. Нечии бързи стъпки се чуха по външните стълби. В къщата влезе още един белогвардеец. Той се приближи до Никитски и тихо му каза нещо.

Около миг Никитски стоя неподвижно, после камшикът му бързо се дигна нагоре:

— На конете! — камшикът едва падна и се проснa пред Полевой. — Вземете го!

Помъкнаха Полевой към пруста. Оттам имаше изход както към улицата, тъй и към двора. И ето че когато Полевой прекрачваше прага, Миша се притисна към него, напипа ръката му и разтвори юмрука си.

Дръжката се допря до дланта на Полевой. Той притегли кортика към себе си и като направи вече в пруста крачка напред, изведнъж замахна с ръка и удари с кортика предния войник в шията. Миша се хвърли под краката на втория, той падна върху Миша и Полевой изскочи от пруста в тъмната нощ на двора.

Но Миша не видя скри ли се Полевой или не. Страшен удар с дръжката на револвер се стовари върху него и той като чувал падна в ъгъла, под висящата на закачалката брезентова мушама.

7

МАМА

Миша лежеше на дивана забинтован, тих, като се вслушваше в отдалечените звуци на улицата, които достигаха в затъмнената стая през едва поклащащите се зелени пердета.

Минаха хора. Чуха се стъпките им по дървения тротоар и звучен украински говор. . .

Изскърца талига . . .

Мина едно момче, като караше колело с пръчка. Колелото се търкаляше тихо и потракваше само по неравностите.

Миша чуваше всичко това през някаква мъгла и тези звуци се смесваха с къси, бързо забравяни сънища. Полевой . . . Белогвардейците . . Нощта, в която се скри Полевой. . . Никитски . . Кортика. . . Кръвта върху лицето на Полевой и върху неговото, Мишовото лице. . . Топлата, лепкава кръв. . .

Дядо му разказа каква била работата. Един отред железничари заобиколил селцето и не всички бандити успели да се измъкнат на бързите си коне. Но Никитски се изплъзнал. Полевой бил ранен при престрелката. Сега лежал в станционната болница.

Дядото потупа Миша по главата и каза:

— Ех ти, герой!

А какъв герой е? Виж, ако беше изпозастрелял разбойниците и беше пленил Никитски, тогава друга работа.

Интересно как ще го срещне Полевой. Навярно ще го удари по рамото и ще му каже: „Е, Михаил Григоревич, как е работата?" Може би ще му подари револвер с портупей и те двамата ще тръгнат по улицата, въоръжени и забинтовани като истински войници. Нека момчетата погледат! Сега той и от Петела няма да се уплаши.

В стаята влезе мама. Тя неотдавна беше пристигнала от Москва, извикана с телеграма.

— Мамо, — запита Миша — киното у нас в къщи работи ли?

— Работи.

— Какъв филм дават?

— Не помня. Лежи спокойно.

— Спокойно лежа. Поправиха ли звънеца ни?

— Не. Като дойдеш, ще го поправиш.

— Разбира се, ще го поправя. Кого от момчетата видя? Видя ли Славка?

— Видях го.

— Ами Шурка Големия?

— Видях, видях. Лежи спокойно, ти казвам!

Ех, жалко, че ще си иде в Москва без бинтове! Как ще му завиждат момчетата! Ами ако не се свалят бинтовете? Да пътува тъй, забинтован! Чудо! И няма да се мие тогава . . .

Мама седеше при прозореца и шиеше нещо.

— Мамо, — попита Миша — колко време още ще лежа?

— Докато оздравееш.

— Аз се чувствувам съвсем добре. Пусни ме на улицата.

— И тази добра! Лежи и не приказвай!

„Мъчно й е — мрачно си мислеше Миша. — Лежи тука! Ще взема да избягам." Той си представляваше как мама ще намине в стаята, а него вече го няма. Тя ще плаче, ще се измъчва, но нищо няма да помогне и тя никога вече няма да го види.

Миша крадешком погледна майка си. Тя продължаваше да шие с наведена глава, като отвреме-навреме късаше конеца със зъби.

Тежко ще й бъде без него. Тя ще остане съвсем сама. Ще си дойде от работа в къщи, а в къщи няма никой. В стаята е пусто, тъмно. Цяла вечер ще седи и ще мисли за Миша. Все пак е за съжаление . . .

Все пак е за съжаление . . . Тя е тъй слабичка, мълчалива, със сиви лъчисти очи, тъй неуморна и работлива! Късно се връща в къщи от фабриката. Готви обед. Разтребва стаята. Изпира ризата на Миша, замрежва чорапи, помага му да приготвя уроците си, а него го мързи да нацепи дърва, да се нареди на опашка за хляб или да стопли обеда.

Милата славна мамичка! Колко често я огорчаваше той, не я слушаше, лошо се държеше в училището! Мама я викаха там и тя молеше директора да прости Миша. Колко неща изпоразвали, изхаби книги, скъса дрехи! Всичко това лягаше върху слабите мамини плещи. Тя търпеливо работеше, замрежваше, шиеше, а той се срамуваше да ходи с нея по улицата „като мъничък". Той никога не целуваше майка си — та това са „телешки нежности"! Ето и днес мисли каква мъка да й причини, а тя е зарязала всичко, цяла седмица се е клатила по конските вагони, домъкнала му е със себе си всичко потребно и сега не се откъсва от леглото му . . .

Миша притвори очи. В стаята е почти съвсем тъмно. Само малкото ъгълче, там, където седи мама, е осветено

от златистата светлина на догарящия ден. Мама шие, наклонила глава, и тихо пее:

> Като изменническо дело, като тиранска совест
> есенната нощ е тъмна.
> По-тъмен от тази нощ изплува от мъглата
> като мрачно видение затвора.

И това проточено, тъжно като стон „слу-у-шай . . ."

Това пее един затворник, млад, с прехубаво светло лице. Той държи решетката с ръце и гледа сияйния и недостъпен свят.

Мама пее ли пее. Миша отвори очи. Сега смътно се вижда в тъмнината бледото ѝ лице. Песните се леят една след друга и всички те са меланхолични и тъжни.

Миша изведнаж се разрида. И когато мама се наведе към него: „Мишенка, миличък, какво ти е?", той обгърна шията ѝ, привлече я към себе си, завря лице в топлата, познато миришеща блуза и прошепна:

— Мамичко, скъпа, колко много те обичам! . . .

8

ПОСЕТИТЕЛИ

Миша бързо се поправяше. Част от бинтовете вече свалиха и само на главата още се белееше превръзка. Той ставаше за малко, сядаше на кревата и най-после пуснаха при него приятеля му Генка.

Генка влезе в стаята и плахо се спря на вратата. Миша не обърна глава, а само изви очи и със слаб глас каза:

— Седни.

Генка предпазливо седна на крайчеца на един стол. Отворил уста, с облещени очи и като напразно се опитваше да скрие под стола своите твърде мръсни крака, загледа Миша.

Миша лежеше на гръб, вперил очи в тавана. Лицето му изразяваше страдание. Отвреме-навреме той попипваше с ръка превръзката на главата си — не че гоболеше главата, а за да може Генка да обърне нужното внимание на бинтовете му.

Най-после Генка набра смелост и запита:

— Как се чувствуваш?

— Добре — тихо отговори Миша, но с дълбока въздишка показа, че в същност не му е много добре.

Не му е много добре, но геройски понася тези страшни мъки.

След късо мълчание Генка попита:

— За Москва ли заминаваш?

— Да — отговори Миша и пак въздъхна.

— Разправят, с ешелона на Полевой — каза Генка.

— А! — Миша веднага стана и седна на кревата. — Откъде знаеш?

— Чувах.

Те помълчаха, а после Миша погледна Генка и запита:

— Е, ами ти какво, реши ли?

— Какво?

— Да заминеш за Москва.

Генка сърдито поклати глава:

— Защо питаш? Нали знаеш, че баща ми не ме пуска!

— Но нали леля ти Агрипина Тихоновна толкова пъти те вика! Ето и сега е пратила писмо с мама. Ела, ще живееш с нас в една къща.

— Казвам ти, баща ми не ме пуска — Генка въздъхна — и леля Нюра също.

— Е, леля Нюра не ти е роднина.

— Тя е добра — тръсна глава Генка.

— Все едно. Агрипина Тихоновна е още по-добра.

— А как ще отпътувам?

— Много просто: в сандъка под вагона. Ще се скриеш там, а щом напуснем Ревск, ще излезеш и ще пътуваш с нас.

— Ами ако баща ми кара влака?

— Ще излезеш в Бахмач, когато сменяват локомотива.

— Какво ще правя в Москва?

— Каквото искаш! Ако искаш, учи, ако искаш, постъпи като стругар в завода.

— Как така — като стругар? Нали не умея!

— Не умееш да си стругар? Глупости, ще се научиш. Ти си помисли. Сериозно ти говоря.

— За разузнаването ти също сериозно ми говори, а [illegible] честно [illegible] се изплаши [illegible] цялата компания.

— Виновен ли съм аз, че Никитски нападна Ревск? Ако не беше това, непременно щяхме да станем разузнавачи. Щом пристигнем в Москва, ще се запишем доброволци и ще отидем на фронта да бием белите. Ще дойдеш ли?

— Къде? — наостри уши Генка.

— Най-напред в Москва, а после на фронта да бием белите.

— Ако е да бием белите, бива — уклончиво отговори Генка.

Генка си отиде. Миша лежеше сам и мислеше за Полевой. Защо не идва? Какво особено има в този кортик? Все за нещо е това бронзово змийче на дръжката и знаците по острието: вълк, скорпион и лилия.. Какво ли значи всичко това?

Мислите му прекъсна чичо Сеня. Той влезе в стаята и си свали очилата. Без очила очичките му са малки, червени, като че ли уплашени После той постави очилата на носа си и попита:

— Как се чувствуваш, Михаиле?

— Добре. Вече мога да ставам..

— Не, не, лежи, моля ти се — забезпокои се чичо Сеня, когато Миша се опита да стане, — лежи, моля ти се! — Той неловко постоя, после се разходи из стаята, отново се спря и каза: — Михаиле, искам да поприказвам с тебе. . .

„Нима за гумата?", помисли си Миша.

— Надявам се, че ти като достатъчно възрастен човек. . . хм. . . тъй да се каже. . . си способен да ме разбереш и да извадиш полезни заключения от думите ми.

Е, почна се!

— Та ето — продължи чичо Сеня, — последния случай, който имаше толкова печални последици за тебе, аз разглеждам не като детска лудория, а като преждевременно навлизане в политическата борба

— Какво, какво? — Миша учудено вдигна очи в чичо Сеня.

— Не разбираш ли? Ще ти обясня. Пред твоите очи става акт на политическа борба а ти, млад човек, още неоформен, вземаш участие в този акт. И найважното...

— Как тъй? — учуди се Миша. — Бандити ще убиват Полевой, а аз трябва да мълча? Тъй ли е според вас?

— Като благороден човек ти трябва, разбира се, да защищаваш всеки пострадал, но то в случай, ако тойе-

нем, че Полевой върви и го нападнат грабители. Тогава работата е друга. Но такова нещо няма в дадения случай. Води се борба между червени и бели и ти си още твърде малък, за да се месиш в политиката. Ти трябва да се държиш настрана.

— Как така настрана! — завълнува се Миша. Аз съм за червените.

—Аз не агитирам нито за червените, нито за белите. Но смятам за свой роднински дълг да те предпазя от намеса в политиката.

— Значи според вас нека царуват буржоата, а? — Миша легна по гръб и дръпна одеялото чак до брадичката си. — Не! Както щете, чичо Сеня, но аз не съм съгласен.

— Никой не иска твоето съгласие — разсърди се чичо Сеня, — ти слушай каквото ти казват по-възрастните!

— Но аз слушам. Нали Полевой е по-възрастен. Татко е също по-възрастен. И Ленин е по-възрастен. Те всички са против буржоата. И аз също съм против тях.

— Не, с тебе е невъзможно да се приказва! — каза чичо Сеня и като махна с ръка, излезе от стаята.

9

ЛИНЕЙНИЯТ КОРАБ „ИМПЕРАТРИЦА МАРИЯ"

В Ревск ставаше все по-тревожно и мама бързаше със заминаването.

Миша вече ставаше, но на улицата не го пускаха. Само му позволиха да седи до прозореца и да гледа играещите деца.

Всички се отнасяха към него с уважение. Дори от Градинска улица дойде Петка Петела. Той подари на Миша бастунче с изрязани по него спирали, ромбове и квадрати и на сбогуване каза:

— Ти, моля ти се, Миша, ходи по нашата улица, колкото искаш. Не се страхувай, няма да те бутнем.

А Полевой все не идваше. Колко хубаво беше по-рано, когато седеше с него пред входа и слушаше чудните истории за моретата, океаните, безкрайния движещ се свят! Може би сам трябва да иде в болницата? Ще помоли лекаря и ще го пуснат при Полевой. . .

Но не стана нужда Миша да отива в болницата. Полевой сам дойде. Още отдалече, от улицата, долетя веселият му глас. Мишовото сърце замря. Полевой влезе, облечен във военна униформа и с ботуши. Той донесе със себе си слънчевата свежест на улицата, уханията на синьото лято и дяволитото безгрижие на опитен войник. Той седна на стола до Мишовия диван. Столът жално изскърца под него, заклати се, но издържа. И те двамата, Полевой и Миша, се гледаха един друг и се усмихваха.

После Полевой удари с ръка по одеялото, хитро присви очи и каза:

— Здравей, Михаил Григоревич! Как са бацилките, хубави ли са?

Миша само щастливо се усмихваше.

— Скоро ли ще станеш? — попита Полевой.

— Утре ще изляза на улицата.

— Чудесно! — Полевой помълча, после се разсмя: — Ей че ловко събори втория! Браво! Юнак! Много ми помогна. Длъжник съм ти. Като се върна от фронта, ще се разплатя.

— От фронта? — Мишовият глас затрепера. — Чичо Сережа . . . само не ми се сърдете . . . Вземете ме със себе си. Много ви моля, бъдете тъй добър, вземете ме.

— Е, какво — Полевой набърчи вежди, сякаш обмисляше Мишовата молба, — може . . . Ще пътувате с моя ешелон до Бахмач, а от Бахмач ще ви изпратя в Москва. Разбра ли? — той се разсмя.

— Ех, само до Бахмач! — разочаровано проточи Миша. — Само ме дразните.

— Ти не се обиждай — Полевой потупа по одеялото, — не се обиждай. Имаш време да се навоюваш, ще успееш. По-добре кажи: как попадна кортикът в тебе?

Миша се изчерви.

— Не се страхувай — засмя се Полевой, — няма да те изям.

— Случайно го видях, честна дума — смутено замърмори Миша, — съвсем случайно. Извадих да го разгледам и в това време излезе баба! Скрих го в дивана, а не успях да го сложа обратно на същото място. То не беше нарочно!

— Никому ли не си разказвал за кортика?

— Никому, ей богу!

— Вярвам, вярвам — успокои го Полевой.

Миша доби кураж:

— Чичо Сережа, кажете защо Никитски търси този кортик.

Полевой не отговаряше. Той седеше някак си странно прегърбен и гледаше пода. После, сякаш се съвзе, дълбоко въздъхна и попита:

— Помниш ли, че ти разказвах за линейния кораб „Императрица Мария“?

— Помня.

— Тогава слушай. Никитски служеше също там, на линейния кораб, като мичман. Разбира се, беше нехранимайко от първа величина, но това няма нищо общо с работата. Преди да стане оназа експлозия . . . помниш ли, аз ти разказвах . . . та точно преди експлозията, три минути преди нея, Никитски застреля един офицер. Само аз видях това. Никой друг. Този офицер токущо беше дошел при нас, дори и името му не зная. Аз бях точно до неговата каюта. Защо бях там, това е дълга история, имах си стари сметки с Никитски. Стоя значи край каютата, чувам — спорят. Никитски нарича

онзи офицер Владимир. . . Изведнаж — бум — гърмеж!.. Аз право в каютата. Офицерът лежи на пода, а Никитски измъква от куфара същия този кортик. Като ме видя, гръмна . . . Не улучи. Залови се с кортика. Счепкахме се. Изведнаж — бум — експлозия, след нея друга и отиде, та се не видя . . . Съвзех се на палубата, наоколо дим, грохот, всичко се руши, а в ръцете си държа кортика. Ножницата значи остана у Никитски. И самият той изчезна.

Полевой помълча и после продължи:

— Потъркалях се в болницата, а в това време революция, гражданска война. Гледам — Никитски станал главатар на шайка. Е, и ето че се срещнахме. Чул е изглежда из Ревск името ми и надушил, че съм аз. И довтаса — стари сметки да разчиства. На такъв риск се изложи. Както изглежда, кортикът и сега му трябва за нещо. Само че няма да го получи: което за врага е полезно, за нас е вредно. А щом се свърши войната, ще видим кое какво е.

Полевой пак помълча и замислено, като че ли на себе си, произнесе:

— Има един човек, тукашен, от Ревск, който е служил като ординарец при Никитски. Мислех, че ще го намеря тука. . . ама не. . . скрил се е. — Полевой стана. — Заприказвах се с тебе! На майка си кажи да се стяга за път. След два деня тръгваме. Хайде, сбогом!

Той подържа мъничката Мишова ръка в голямата си лапа, хитро му намигна и си отиде.

10

ЗАМИНАВАНЕТО

Ешелонът вече стоеше на гарата и Миша с Генка ходеха да го гледат.

Червеноармейците правеха нарове в затоплените товарни вагони, в незатоплените — ясли за конете, а под

единствения пътнишки вагон момчетата забелязаха голям железен сандък.

— Гледай, Генка, колко е удобно — казваше Миша, като се вмъкваше в сандъка, — тук можеш и да спиш, и каквото си искаш. От какво се страхуваш? Само една нощ ще лежиш в него. А там, ако искаш, прехвърли се във вагона, а пък аз ще ида в сандъка.

— На тебе ти е лесно да говориш, а аз как ще оставя сестричето си? — хленчеше Генка.

— Я виж, сестричето! То е едва на три години, твоето сестриче. Няма и да забележи. Затова пък в Москва ще дойдеш! — Миша съблазнително мляснa с уста. — Ще те запозная с момчетата. Да знаеш само какви момчета имаме! Славко може да ти изсвири на пиано каквото искаш, дори без да гледа в нотите. Шурка Огуреев е артист, като залепи брада, не можеш да го познаеш. В къщи имаме кино, арбатски „Арс“. Модерно кино. Всички филми са най-малко в три серии. . . А ако не искаш, остани. И цирка няма да видиш, и въобще нищо. Моля ти се, остани.

— Добре — реши се Генка, — ще дойда.

— Чудесно! — зарадва се Миша. — От Бахмач ще пишеш писмо на баща си. Тъй, ще пишеш, и тъй. Заминах за Москва, при леля Агрипина Тихоновна. Моля да не се безпокоите. И всичко е наред.

Те тръгнаха надолу покрай ешелона. На един вагон беше написано с тебешир „Щаб“. По стените на вагона бяха заковани плакати. Миша се залови да обяснява на Генка какво е нарисувано на тях.

— Ето царя — разправяше той, — виждаш: корона, мантия и червен нос. Този с бялата рубашка и камшика е полицай. С очилата и със сламената шапка е меншевик. А ето тази змия с три глави — това са Деникин, Колчак и Юденич.

— А кой е този? — Генка забоде пръст в плаката.

Там беше изобразен буржоа с черен цилиндър, увиснал корем и хищен орлов нос. Буржоата седеше на чу-

вал със злато. От дебелите му пръсти с дълги нокти течеше кръв.

— Този е буржоа — отговори Миша, — не виждаш ли? Седи на пари. Мисли да купи всички с пари.

— Защо е написано „Антанта“?

— Това е все едно. Антантата е съюз на всички буржоа — световни капиталисти — срещу съветската власт. Разбра ли?

— Разбрах . . . — доста неопределено проточи Генка. — А тука защо е написано „Интернационал“? — Той показа закования на вагона голям фурниран плакат.

На плаката беше нарисувано земното кълбо, омотано във вериги, и един мускулест работник разбиваше тези вериги с тежък чук.

— Това е Интернационалът — съюз на всички работници от световния пролетариат — отговори Миша. — Работникът — той посочи рисунката, — именно това е Интернационалът. А веригите са Антантата. И когато веригите бъдат разбити, по целия свят властта ще мине в ръцете на работниците и повече няма да има никакви буржоа. Разбра ли?

Най-после настъпи денят на заминаването.

Багажа натовариха на талига. Мама се сбогува с дядото и бабата. Те стояха на стълбището, мънички, старички. Дядото в изтърканото си палто, бабата в омазнения си халат. Тя триеше сълзите си и плачливо мръщеше лице. Дядото смъркаше емфие, усмихваше се с влажни очи и през всичкото време мърмореше:

— Всичко ще се нареди . . . Всичко ще се нареди.

Миша се покатери на куфара. Талигата тръгна. Тя трополеше по неравната настилка, като се навеждаше ту на едната, ту на другата страна и подскачаше на дупките.

Когато талигата зави от Алексеевска улица към Пристанционна, Миша се обърна и за последен път видя малката дървена къщичка със зелени кепенци и три върби зад оградата на градинката. Под навалата ѝ ма-

влака стърчаха късчета летвички и снопчета кълчища, а в средата, между двата прозореца, висеше крива ръждясала тенекиена фирмичка с надпис: „Застрахователно дружество Феникс. 1872 год.“

II

В ЕШЕЛОНА

Притиснал лице към стъклото, Миша гледаше в черната нощ, осеяна със светлите точки на звездите и станционните светлини.

Проточените свирки и пуфтенето на локомотивите, дрънченето на скачваните вагони, бързите стъпки и виковете на кондукторите и на вагоносмазвачите, които сновяха нагоре-надолу покрай влака с лутащите се светулки на ръчните фенерчета, вълнуваха тази нощ и я изпълваха с тревога, незнайна и тъжна.

Миша непрекъснато гледаше през прозореца и колкото повече се притискаше до стъклото, толкова по-ясно и по-очертано се показваха предметите в мрака.

Влакът се дръпна назад, удари буферите и спря. После пак се дръпна, този път напред, и тръгна, без да спира, като тракаше на стрелките и набираше скорост. Ето станционните светлини останаха вече назад. Луната излезе от пухкавата вата на облаците, като сива лента се изнизваха неподвижни дървета, кантони, празни платформи. . . Сбогом, Ревск!

Когато на другия ден рано сутринта Миша се събуди, влакът не се движеше. Миша излезе от вагона и се приближи до сандъка.

Ешелонът стоеше на някаква станция, на запасна линия, без локомотив. Пусто. Само часовоят дремеше в будката си и конете във вагоните тропаха с копита. Миша подраска по сандъка и прошепна:

— Генка, излизай!

Отговор не последва. Миша отново почука по сандъка. Мълчание. Миша се промъкна под вагона и видя, че сандъкът е празен. Где ли е Генка? Нима е избягал вчера в къщи?

Звук на тръба, която изсвири заря, прекъсна мислите му.

Ешелонът се пробуди и съживи станцията. Бойците скачаха от вагоните и се миеха. Дежурните затичаха с котли и чайници. Замириса на каша. Някой някого викаше, някой някого ругаеше. После всички се строиха в две редици на дълж по ешелона и се почна проверка.

Бойците бяха обмундировани зле и най-различно. В редиците се виждаха будьоновки[1], сиви войнишки шапки, кавалерийски фуражки, моряшки барети, казашки калпаци. На краката едни имаха ботуши, други половинки обуща, плъстени ботуши, галоши, а някои бяха съвсем боси. Тук имаше войници, моряци, работници, селяни. Стари и млади, възрастни и почти деца.

Миша надзърна в щабния вагон и его тук видя Генка. Той стоеше във вагона и триеше сълзите си с ръкава. Пред него зад масата седеше млад момък в закърпена рубашка, препасана надлъж и нашир с ремъчки, и широк брич с червен кант и кожени обшивки отзад. Носето на момъка е малко, а ушите големи. В устата лула. Той меланхолично плюе през масата покрай Генка, който потреперва при всяко плюване, сякаш куршум лети към него.

— Тъй — строго казва момъкът. — Значи как е презимето ти?

— Петров — хълца Генка.

— Аха, Петров! А не лъжеш ли?

— Не-е-е . . .

— Я ме погледни!

— Ей богу, вярно! — хленчи Генка.

[1] Будьоновка — островърха военна шапка.

Пак пауза, смукване с лулата, плюване и разпитът продължава, при което въпросите и отговорите се повтарят безброй много пъти.

Генка е арестуван! Миша отскочи от вагона и припна да търси Полевой. Той го намери при площадката с оръдията, които Полевой разглеждаше заедно с другите командири.

— Сергей Иванич, — обърна се Миша към него. — Генка е арестуван там. Освободете го, моля ви се. Той пътува с нас за Москва.

— Кой е арестувал твоя Генка? — учуди се Полевой.

— Там, в щаба, един началник със син брич, младичък такъв.

Полевой и останалите военни се спогледаха и се разсмяха гласно.

— Пуснете му Стьопа! — викна единият от тях. Важност си придава!

— Добре — каза Полевой, — хайде да идем до щаба и да помолим онзи началник. Може и да го освободи.

Когато всички влязоха в щабния вагон, момъкът скочи, скри лулата в джеба си, допря ръка до счупената козирка, изпъчи се пред Полевой и с басче произнесе:

— Позволете ми да доложа, другарю командир. Току-що е задържан подозрителен престъпник. — Той посочи хленчещия Генка. — Според моето следствие той се призна за виновен, че презимето му е Петров, името Генадий и че бяга от родителите си при леля си в Москва. Баща му е машинист. У него се намери оръжие: три гилзи от патрони, калибър система наган. Уловен е на местопрестъплението, в сандъка под вагона, в спящ вид.

Той свали ръка и остана все тъй изпъчен, мъничък, малко по-нисък от Генка, без да обръща никакво внимание на силния смях на присъствуващите.

Като сдържаше смеха си, Полевой строго погледна Генка:

— Защо се вмъкна под вагона?

Генка още по-силно заплака:

— Чиченце, честна дума, в Москва искам да ида при леля, нека той каже — Генка посочи Миша.

— Сега ще видим тази работа — каза Полевой. — Ти, Стьопа, — обърна се той към младежа — изтичай до старшията, нека дойде тук.

— Слушам, ще изтичам до старшията, нека дойде тук, — по войнишки отговори Стьопа, отдаде чест, завъртя се кръгом и изскочи от вагона.

— А вие — обърна се Полевой към момчетата, марш оттука!

Генка слезе от вагона. Миша се позабави и шепнешком запита Полевой:

— Ами кой е този момък?

— О, братко, — засмя се Полевой — той е голям човек: Степан Иванович Резников, главен куриер на щаба.

12

КЪЩУРКАТА НА КАНТОНЕРА

Ешелонът стоеше втора седмица на гара Низковка

— Бахмач не приема, липсват локомотиви — обясняваше Генка.

Той, като син на машинист, се смяташе за познавач по железопътните работи.

Сега Генка пътуваше в ешелона на законно основание. Баща му го намери, изтегли му ушите и искаше да го заведе обратно в Ревск, но Полевой и Мишовата мама се застъпиха за него.

Полевой заведе баща му във вагона си. За какво приказваха там не се знае, но като излезе от вагона,

бащата навъсено погледна Генка и заяви, че днес няма да го вземе, а ще се върне в Ревск и „както реши майка му".

На другия ден той пак пристигна от Ревск, донесе Генкините дрехи и писмо до леля Агрипина Тихоновна. Той дълго приказва с Генка, чете му наставления и замина, като взе обещание от Мишовата мама да предаде Генка на лелята „от ръце на ръце".

А ешелонът продължаваше да стои на гара Низковка. Червеноармейците кладяха огньове между релсите и варяха в котелките чорба. Вечер в черната пепел тлееха огънчета, във вагоните свиреше хармоника, дрънкаше балалайка и се пееха весели народни песни. Възрастните седяха по разхвърлените траверси, по релсите или просто по земята. Те приказваха за политиката, за железопътните наредби, за бога, но най-много за продоволствието.

Продоволствие липсваше и веднаж Миша и Генка отидоха в гората за гъби.

Гората беше далече, на около пет километра. Момчетата излязоха рано сутринта, като смятаха до вечерта да се върнат, но стана иначе.

Трябваше да вървят не пет километра, а повече. Бяха им обяснили неправилно пътя. Те се лутаха цял ден и когато най-после набраха гъби и тръгнаха назад, вече се мръкваше. При това завали дъжд и облаците съвсем затъмниха небето.

„Защо траверсите са наредени тъй неравномерно под релсите? — мислеше си Миша, като крачеше до Генка по железопътния насип. — Никак не може да се върви равномерно: едната крачка голяма, другата — малка. По прост път по-добре се върви."

Пътят минаваше по насипи и безкрайни полета. Понякога далеч-далеч, през пелената от дъжд, се виждаха селца и сякаш се дочуваше мучене на крави, кучешко лаене, скърцане на кладенчово геранило — онези далечни

звуци, които се чуват в шума на дъжда, когато далече във вечерната мъгла пътникът вижда селище.

Беше тъмно, когато те стигнаха до къщурката на кантонера. Оттука до Низковка има около три километра.

— Хайде да се отбием — предложи Генка.

— Няма защо. Само ще губим време.

— Защо ще се мокрим под дъжда? Ще преноцуваме и утре ще продължим.

— Не. Мама ще се безпокои и ешелонът може да тръгне.

— Фю! — подсвирна Генка. — И след една седмица няма да тръгне. После, нали идем откъм Бахмач, тъй че ще видим. Хайде да се отбием! Поне да пием вода.

Те почукаха. Зад оградата бясно залая пес, после зад вратата се чу женски глас:

— Какво искате?

— Леличко, — с тънко гласче изписка Генка — искаме да пийнем водица.

Песът зад оградата се замята на веригата и още по-силно залая.

Тракна мандало, вратата се отвори и през едно тясно коридорче момчетата влязоха в ниска, широка стая.

Някой се раздвижи на печката и един мъжки старчески, кашлящ глас запита:

— Матрена, кого пусна?

— Синчета — отговори жената, като се почеса по хълбока и се прозяваше, — синчета, искат водица. Май че за гъби сте ходили? — запита тя децата.

— А-а!

— Къде отивате?

— В Низковка.

— Далече — проточено каза жената. — Надали ще можете да видите в тъмното.

— Да, да, лелечко, — хвана се за тази забележка Генка — и аз това казвам. Може ли да ни позволите да пренощуваме?

— Защо да не ви позволя? Място има. Къде ще вървите нощем под дъжда? Гледай как се сипе — говореше жената, като смъкваше от печката и постилаше на пода един овчи кожух, — па и лоши хора сега се скитат, и под влака може да попаднете. Ей тукичка легнете. Ще дремчете до разсъмване, а после лесно ще стигнете.

Тя закачи мандалото, духна борината и с пъшкане се покатери на печката. Децата легнаха на овчия кожух и бързо заспаха.

13

БАНДИТИТЕ

На Миша се присъни някаква бъркотия. Малко черно конче с къса развяваща се опашка. То лудува, изправя се на задните си крака и препуска по полето в подножието на отвесна скала. Всички се смеят: Полевой, дядо му, Славка, Никитски. . . Смеят се на него, на Миша. А кончето се спира, навежда глава, капризно я върти, рита с крака и пак препуска по полето.

Изведнаж . . . това не е конче, а кон, грамаден черен кон. Той се засилва, хвърля се на скалата, на съвсем отвесната скала, и се изкачва по нея. . .

Той се изкачва по нея като грамадна черна муха, а Никитски чука по едно дърво с дръжката на камшика си: „Дръж коня, дръж коня!“

Конят се изкачва все по-бавно и по-бавно. „Дръж коня, дръж коня!“ вика Никитски. Изведнаж копитата на

коня се откъсват от скалата и той със страшен грохот лети в пропастта. . .

. . . Грохотът престана в Мишовите крака: кофата още веднъж дрънна и утихна.

— Дръж коня! — пак викна някой от стаята към двора и изруга. — А, дявол да го вземе, сложили са тука кофа! . . .

Драсна кибрит. Мъждивата борина освети един висок човек с кавказка наметка. На двора цвилеха коне и песът бясно лаеше.

— Кои са тези? — попита човекът с наметката, като показа с камшика лежащите в ъгъла деца.

— Дечица от гарата, ходили за гъби — начумерено отговори стопанинът. Той стоеше по долни дрехи, с борината в ръце, и сянката на разчорлената му брада играеше върху стената. — Та те спят, защо се безпокоите! . . .

— Говори! . . . — подвикна му човекът с наметката.

Той се приближи до децата и се наведе, като се загледа в тях. И в същата секунда, когато Миша се престори на заспал и затвори очи, над него се мярна остър поглед под черен перчем и кавказка шапка . . . Никитски!

Никитски се приближи до кантонера:

— Мина ли локомотив за Низовка?

— Мина — навъсено изговори старецът.

— Ти какво, стари дяволе, хитруваш, а? — Никитски го улови за ризата на гърдите, изви я в юмрук, притегли го към себе си и главата на стареца се отметна назад.

— Не ще приема — изхърка старецът, — не ще приема грях на душата си. . .

— Не ще приемеш? — Никитски, без да изпуска кантонера, го удари по лицето с дръжката на камшика. — Не ще приемеш? След един час влакът трябва да мине, а ти светец ще ми се правиш, а? — Той още веднаж го удари и извлече на двора.

Известно време там се чуваха гласове, после се разнесе гърмеж, конски тропот, и всичко утихна. Само песът продължаваше да лае и да се дърпа на веригата.

След един час трябва да мине влакът! От Низковка! Там локомотивът вече е излязъл. . . Може би техният ешелон? И изведнаж едно страшно предположение се мярна в Мишовия мозък: те искат да нападнат ешелона!... Миша скочи. Какво да прави? Как да предупреди? За един час те не ще дотичат до Низковка. . .

Бабичката охкаше и нареждаше върху печката. Миша сбута Генка:

— Ставай! Чуваш ли, Генка, ставай!

— Какво, какво ти е? — мърмореше сънливо Генка.

Миша го теглеше. Генка риташе и се опитваше пак да легне на овчия кожух.

— Ставай, дяволе, — шепнеше Миша — ставай! — Той тръскаше Генка. — Ставай! Никитски е тук. . . Те искат да нападнат ешелона . . .

Децата тихичко се измъкнаха от къщурката и на прага се спънаха в някакво тяло.

Дъждът беше престанал. Земята изпаряваше влага. От покрива равномерно падаха капки. Пълната луна осветляваше края на оредяващите облаци, насипа на железния път, блестящите релси и тялото на стареца-кантонер. Той лежеше по гръб до самия праг. От озъбената му уста течеше тънка струйчка кръв, очите гледаха широко и неподвижно, брадата стърчеше нагоре. Песът в двора не лаеше и не дръпкаше веригата, а виеше тягостно и тъжно.

Ужасени, момчетата хукнаха да бягат. Те тичаха по пътечката, която вървеше покрай насипа, и се спряха, ко-

като видяха на пътя си тъмни човешки фигури. Чу се дрънкане на желязо. Бандитите разрушаваха линията.

Това беше най-високото място на насипа пред малко мостче, прехвърлено над дълбок дол. Към дола се спускаше малка горичка. Момчетата чуха в нея цвилене на коне, шум, пращене на клони и заглушени гласове. Те тихичко се спуснаха от насипа, заобиколиха горичката и пак затичаха с всички сили.

Студеното утро все по-ясно и по-ясно очертаваше контурите на предметите и разтваряше далечината. Ето че вече се виждат светлините на гарата. Момчетата тичаха с всички сили, като не чувствуваха острите камъни и не чуваха шума на вятъра. Изведнаж долетя далечно проточено изсвирване на локомотив. Те за миг се спряха и пак се понесоха напред. Нищо не виждаха освен извитите железни перила на локомотива, обвити с облаци от бяла пара. Тези перила все се увеличаваха-увеличаваха. Те станаха съвсем грамадни и затулиха със себе си локомотива. Миша искаше да се хване за тях, когато изведнаж нечия силна ръка го спря. . . Пред момчетата стоеше Полевой.

— Е — строго попита Полевой, — где скитахте?

— Сергей Иванич, — Миша тежко дишаше. — Никитски е там . . .

— Где? — бързо запита Полевой.

— Там . . . в къщурката на [illegible] . . . Те [illegible] застреляха . . . Сега са в дола . . .

— В дола? — повтори Полевой.

— Да.

— Я гледай. . . — Полевой за секунда се замисли. — А ние ги чакахме тука . . . Е добре — той потупа момчетата по косите, — разузнавачи! А сега марш във вагона. И внимавайте, да не сте слезли вече от вагона, че иначе ще ви заключа . . .

14

СБОГУВАНЕТО

Боят не продължи много. Бандитите избягаха, като оставиха убитите. Самотните им коне се посеха по полето. Червеноармейци ловяха конете, разседлаваха ги и по мостчета ги вкарваха във вагоните. Бойците бързо възстановиха линията и влакът продължи пътя си.

В Бахмач откачиха пътнишкия вагон от ешелона, за да го изпратят по-нататък към Москва. Ешелонът още днес трябваше да замине на фронта.

Преди заминаването на ешелона Полевой повика Миша. Те седнаха в сянката на фургона: Миша — на земята, Полевой — на един празен сандък. Седяха мълчаливо. Всеки мислеше за своето, а може би мислеха за едно и също. След това Полевой дигна глава, усмихна се на Миша и каза:

— Е, Михаил Григоревич, какво ще кажеш при сбогуването?

Миша не отговори, само наведе очи.

— Да — каза Полевой, — дойде време да се разделим, Мишка. Не зная, ще се видим пак или няма, та гледай . . .

Той извади кортика и го сложи на лявата си длан. Кортикът беше все такъв, с потъмняла дръжка и бронзово змийче.

Продължавайки да държи кортика в лявата ръка, Полевой с дясната обърна дръжката на онази страна, накъдето гледаше главата на змията. Дръжката се въртеше по спиралата на змийското тяло и съвсем се отвъртя.

Полевой отдели змийчето от дръжката и извади дългата ѝ ос. Тя представляваше свита на тръбичка съвършено тънка металическа пластинка, изпъстрена с неразбираеми знаци: точки, чертички, кръгчета.

— Знаеш ли какво е това? — попита Полевой.

— Шифър — неуверено изрече Миша и въпросително погледна Полевой.

— Вярно — потвърди Полевой, — шифър. Само че ключът от този шифър е в ножницата, а ножницата е у Никитски. Разбра ли сега защо му трябва кортикът?

Миша утвърдително кимна с глава.

Полевой сложи пластинката на мястото и, завинти дръжката и каза:

— Заради този кортик убиха човек, значи в него има някаква тайна. Аз мислех да открия тази тайна, но времето не позволява . . . — той въздъхна — па и не мога да го мъкна повече със себе си. Никой не знае какво го чака, а още повече войната. . Та вземи го . . . — той подаде кортика на Миша.—Вземи го — повтори Полевой. Ако се върна от фронта, ще се заловя с този кортик, а ако не се върна. . . — той дигна глава и лукаво намигна на Миша — ако не се върна, значи ще ти остане един спомен от мене.

Миша взе кортика.

— Какво мълчиш? — попита Полевой. — Или се страхуваш?

— Не — отговори Миша — От какво ще се страхувам?

— Главно — каза Полевой, — не дрънкай напразно. Особено — той погледна Миша — пази се от един човек

— Никитски ли?

— Никитски няма и да се сети за тебе. Па и где ще го видиш? Има още един човек. Не го намерих тука. Но той е също от Ревск. Някой случай може да ви сблъска. . . тъй че именно от него се пази. ,

— Кой е той?

Полевой пак погледна Миша.

— Ето от този човек се пази и не му се мяркай пред очите. Името му е Филин.

— Филин. . . — замислено повтори Миша. — В нашия двор също живее един Филин.

— Как му е малкото и бащиното име?

— Не зная. Аз познавам сина му — Борка. Децата му викат „грабач".

Полевой се засмя:

— Грабач. . . А той от Ревск ли е, същият този Филин?

— Не зная.

Полевой се замисли:

— Е да, Филиновци има много. Кажи-речи половината Ревск. А този едва ли е в Москва. Трябва по-надълбоко да се скрие. Но все пак пази се . . . Tóва са такъв народ: на един дъх ще те пратят в гробищна губерния. Разбра ли?

— Разбрах — тихо отговори Миша.

— Не се плаши, Михаил Григоревич! — Полевой го удари по рамото. — Ти си вече, може да се каже, възрастен. Дигнал си котва. Само помни. . .

Той стана и Миша също се изправи.

— Само помни, Мишка, — каза Полевой — животът е като море. Ако поискаш да живееш за себе си, ще бъдеш като самотен рибар в негодна лодчица: към плитчините ще бягаш, на една и съща бряг ще гледаш и ще запушваш дупките със скъсани гащи. А живееш ли за народа — ще заплуваш на голям кораб, ще излезеш на широк простор. Никакви бури не са страшни, целият свят е пред тебе. Ти за другарите, а другарите за тебе. Разбра ли? Чудесно! — Той протегна ръка на Миша, още веднаж се усмихна и тръгна по неравните траверси, висок, силен, с метнат на раменете сив войнишки шинел . . .

Преди тръгването на влака се състоя митинг. Много народ се събра на гарата. Дойдоха жителите на града и работниците от депото. Момичетата се разхождаха по перона, ядяха семки и се усмихваха на бойците.

Полевой откри митинга. Той стоеше върху покрива на щабния вагон, над плаката с емблемата на Интернационала. Каза, че заплаха е надвиснала над Съветска Русия. Буржоазията от цял свят се е опълчила срещу младата Съветска република. Но работническо-селската

власт ще надвие всички врагове и знамето на свободата ще се развее над целия свят. Когато Полевой свърши да говори, всички викаха „ура“.

Сетне излезе един боец. Той каза, че в армията има голям недостиг, но тя, армията, е силна със своя несломим дух и с вярата си в правото дело. На него също ръкопляскаха и викаха „ура“. Миша и Генка, които седяха върху покрива на жабния вагон, също бясно пляскаха с длани и викаха „ура“ по-силно от всички други.

После ешелонът потегли от гарата.

Червеноармейците се струпаха на широките отворени врати на товарните вагони. Някои от тях седнаха, провесили от вагона краката с износени обувки и скъсани навои, а другите стояха зад тях, и всички пееха „Интернационала“. Звуците му изпълваха гарата, пръскаха се в широката степ и се носеха по необхватната земя.

Тълпата, която стоеше на перона, подхвана химна. Миша го запя със звънкия си глас, сърцето му изскачаше заедно с песента, по гърба му залазиха непонятни тръпки, към гърлото му се надигаше малка буца, песента се задавяше в тази буца и в очите му се показаха неволни сълзи. Влакът си отиваше и най-после се скри, като изви дългата си закръглена опашка.

Вечерта запали по небето блещукащи светлинки, тълпата се разотиде и перонът опустя.

Но Миша не си отиваше.

Той продължаваше да гледа след заминалия влак, там, където святкащата мрежа на релсите се сливаше в тясна стоманена ивица, която прорязваше гърбавия мъглив хоризонт. И пред очите му стоеше ешелонът, червеноармейците, Полевой в сивия войнишки шинел и мускулестият работник, който разбиваше с тежък чук веригите, които обвиваха земното кълбо.

ВТОРА ЧАСТ

ДВОРЪТ В АРБАТ

15

СЛЕД ЕДНА ГОДИНА

Миша се събуди от шум в коридора. Той отвори едното око и веднага го затвори. Късе слънчев лъч се бе промъкнал зад високите съседни здания и през хилядите неуморни прашинки се внесе между прозореца и лежащото на пода килимче. Извезаният на килимчето тигър с те жълти ивици също бе присвил очи и дремеше, заврял глава в протегнатите лапи. Той беше немощен тигър, изтъркан и безобиден.

Като се свиваше, лъчът бавно се движеше по стаята. От килимчето той се промъкна върху края на масата, за-

блестя върху никела на маминия креват, осветли шевната машина и изведнъж изчезна, сякаш никак не беше влизал.

В стаята се стъмни. Отвореното малко прозорче едва потрепваше, движено от струята прохладен въздух. Откъм Арбат и двора долитаха предупреждаващи звънки на трамваи, сирени на автомобили, весели детски гласове, викове на точилари, на вехтошари — разногласи ликуващи звуци на пролетната улица.

Миша дремеше. Трябваше да заспи. През първия ден на ваканцията не бива да става в обикновеното време. Днес цял ден разходка. Чудо!

В стаята с ютия в ръце влезе мама. Тя сложи на масата сгънатото на четири одеяло и постави ютията върху обърнатата скаричка на самовара. Наблизо, върху стола, се белееше купчина изпрано бельо.

— Миша, ставай — каза мама. — Ставай, синко. Трябва да гладя.

Миша лежеше без да мърда. Защо мама винаги знае спи ли той или не? Нали лежи със затворени очи...

— Ставай, не се преструвай . . . — Мама се приближи до кревата.

Миша с всички сили сдържаше напушилия го смях. Мама мушна ръка под одеялото. Миша подгъна крака, но студената мамина ръка упорито преследваше петите му. Миша не издържа, разсмя се и скочи от кревата.

Той бързо се облече и отиде да се мие. В здрача на занемарената кухня се белееше кахелният под, нащърбен от цепенето на дърва. Върху сивите стени се чернееха дълги мътни ивици — следи от спукания през зимата водопровод. Миша съблече ризата си с твърдото намерение да се измие до пояс. Той отдавна беше решил така: още от първия ден на ваканцията да почне студени разтривки. Като се свиваше, той отвори крана. Звънливата струя се удари в умивалника и остри иглички мразовито бодна ха Мишовите рамене. Да, студеничка е още водичката. Разбира се, той твърдо беше решил да почне студените

разтривки още от първия ден на ваканцията, но . . . нали ги бяха разпуснали две седмици по-рано! Ваканцията трябваше да почне от първи юни, а сега е още петнадесети май. Нима е виновен, че почнаха да ремонтират училището? Решено: ще се разтрива от първи юни. И Миша пак си облече ризата . . .

Като се решеше пред огледалото, той почна да разглежда лицето си. Брадичката му не е хубава! Виж, ако долната челюст се издаваше напред, би имал много силна воля. Това е писано още у Джек Лондон. А на него му е крайно необходимо да има силна воля. Факт е, че днес прояви малодушие с разтриването. И всеки път е тъй. Почна да води дневник, снабди се с тетрадка, украси я с рисунки, а после я изостави, нямаше търпение. Реши да прави утринна гимнастика, дори си купи гири, и също я изостави — ту трябва да бърза за училище, ту нещо друго, а просто казано, мързел. И изобщо, намисли нещо такова и почне да го отлага: до понеделник, до първо число, до новата учебна година . . . Не! Това е просто слабоволие и безхарактерност. Време е най-после да се избави от това. Миша издаде напред челюстта си. Ей такава брадичка трябва да има истинският мъж. През всичкото време трябва да държи зъбите си тъй и постепенно долната челюст ще се издаде напред . . .

На масата димеше картоф. До него в чинията лежеха две парчета чер хляб — днешната дневна дажба. Миша раздели своя дял на три части — закуска, обед, вечеря — и взе едното парче. То беше толкова малко, че Миша дори не забеляза как го изяде. Дали да вземе второ? Може да вечеря и без хляб . . . Не! Не бива! Ако изяде сега хляба, вечерта мама непременно ще му даде своя дял и сама ще остане без хляб . . . Миша остави обратно хляба и решително издаде далече напред долната си челюст. Но той в това време дъвчеше горещия картоф и като издаваше челюстта си напред, захапа силно езика си.

16

БИБЛИОТЕЧНИЯТ ШКАФ

След закуската Миша се накани да излезе, но мама го спря:

— Къде?

— Ще ида да се поразтъпча.

— На двора ли?

— Да . . . и на двора ще се отбия.

— Ами книгите? — Тя наплюнчи пръста си и пипна с него ютията. — Ами кой ще подреди книгите?

— Но, мамо, сега абсолютно нямам време.

— Значи аз трябва да разтребвам след тебе? — Мама сложи ютията върху скаричката и въпросително погледна Миша.

— Добре, ще ги подредя — измърмори Миша. — Ти винаги правиш тъй: не ме оставяш на мира, когато всяка минута ми е пресметната!

В шкафа Мишовата полица е втора отдолу. Изобщо шкафът е библиотечен, но се използува и за бельо, и за съдове. Друг шкаф нямат.

Миша извади навън книгите, измете полицата с четката за обуща и я покри с вестник „Стопански живот". След това седна на пода, прегледа книгите и почна да ги подрежда.

Първи постави двата тома на енциклопедията „Брокхауз и Ефрон". Те са най-ценните книги. Ако имаше всичките сто и десет тома, нямаше защо да ходи и на училище: като научи целия речник, ето ти висше образование.

След Брокхауза застават: „Светът на приключенията" в два тома, Събраните съчинения на Н. В. Гогол в един том, Толстой — „Детство, Юношество и Младост", Гончаров — „Обломов", Марк Твен — „Приключенията на Том Сойер".

А това какво е? Хм! Чарская . . . „Княгиня Джаваха" . . . Миша нерешително я подържа в ръка. Глупости! Сълзлива книга за момичета. Само подвързията е

хубава. Трябва да я размени със Славка за друга. Славка обича книги с хубави подвързии.

Миша се качи на прозоречния перваз с книга в ръка и отвори прозореца.

Шумът и грохотът на улицата нахлуха в стаята. Оттука се виждаше почти цялата Москва. Грамада от разноетажни здания се плъзнала на всички страни. Решетчестите железни балкони изглеждаха долепени за тях, както и тънките пожарни стълби. Река Москва тече като криволичеща синя лента, стегната в черните пръстени на мостовете. Златното кубе на Храма на спасителя сияеше с хиляди слънца и зад него Кремъл извишаваше към небето острите върхове на своите кули.

Миша се подаде от прозореца, обърна глава към второто здание и викна:

— Славка-а-а! . . .

В прозореца на третия етаж се показа Славка, болнаво момче с бледо лице и тънки дълги пръсти. Дразнеха го, като му викаха „буржоа". Дразнеха го, че носи фльонга, свири на пиано и никога не се бие. Майка му беше известна певица, а баща му — главен инженер на фабрика Свердлов, същата оная фабрика, гдето работеха Мишовата мама, Генкината леля и много жители на тази къща. Фабриката дълго стоя в бездействие, а сега се готви пак да заработи.

— Славка, — викна Миша — хайде да се разменим! — Той разтърси книгата. — Изящно нещо! „Княгиня Джавака". Здравата ще се увлечеш.

— Не! — викна Слава. — Имам тази книга.

— Не лъжи. Гледай каква коричка! А! Ти ми дай „Щръклици".

— Не!

— Е, ако щеш! После сам ще поискаш, но няма да получиш . . .

— Ти кога ще дойдеш на двора? — попита Слава.

— Скоро.

— Ела при Генка, аз ще бъда у него.

— Добре!

Миша слезе от прозореца и сложи книгата на полицата. Нека постои. Наесен ще я размени в училище.

Его това са книги! „Кожения чорап", „Конникът без глава", „Осемдесет хиляди левги под водата", „В непроходимите гори на Африка". Ковбои, прерии, индийци, скалпове, мустанги . . .

Така. Сега учебниците. Киселев, Рибкин, Краевич, Шапошников и Валцев, Глезер и Пецолд . . . Миналата година рядко се случваше да ги отваря. В училището нямаше дърва, а тебеширът не можеше да се държи в замръзналите пръсти. Децата отиваха там заради голата, но гореща и безплатна чорба. Беше през суровата и гладна зима хиляда деветстотин двадесет и първа година.

Миша нареди тетрадките, албума с марките, пергела с изкривеното острие, триъгълника с изтърканите деления и транспортира. После, като погледна крадешком майка си, попипа своя таен пакет, скрит зад връзка стари приложения към списание „Нива".

Кортикът е на мястото си. През парцала Миша чувствуваше твърдата стомана на острието му. Где ли е сега Полевой? Той изпрати едно писмо и нищо повече няма от него. Но той ще дойде, непременно ще дойде. Войната наистина е свършена, но не съвсем. Едва през пролетта изгониха белофините от Карелия. В Далечния изток на-

шите се бият с японците. И въобще Антантата готви нова война. По всичко личи.

Никитски навярно е убит. Или е прехвърлил границата като другите бели офицери. Ножницата остана у него и тайната на кортика никога няма да се открие.

Миша се замисли. Все пак кой е този Филин, завеждащият склада. Борковият баща? Дали не е същият Филин, за когото му говори Полевой? Той изглежда е от Ревск . . . изглежда . . . Миша няколко пъти пита мама за това, но мама не знае точно, а виж, Агрипина Тихоновна като че ли знае. Когато Миша уж случайно я попита за Филин, тя пльо и сърдито забръмча: „Не знам и не искам да знам . . . Лош човек . . . Целият им род е такъв . . ." Агрипина Тихоновна не каза нищо повече, но щом спомена за „род", значи знае нещо . . . Па и можеш ли да изкопчиш нещо от нея? Тя е най-строгата жена в къщата. Една такава висока, пълна. Всички ѝ се боят, дори домоуправителят. Той ласкателно я нарича „нашата преобширна Агрипина Тихоновна". При това „делегатка" — най-главна жена във фабриката. Само Генка не се страхува от нея: малко нещо и почва да се стяга за Ревск. И, разбира се, Агрипина Тихоновна се отдръпва . . . Да, как ли да научи за Филин? И как тогава не се сети да попита Полевой за името и презимето му! . .

Миша въздъхна, грижливо скри кортика зад списанията, затвори шкафа и отиде при Генка.

17

ГЕНКА

Генка и Слава играеха на шахмат. Дъската с фигурите лежеше на стола. Слава стоеше прав, а Генка седеше на края на широкия креват, покрит с червено бродирано одеяло, с висока пирамида от възглавници, която стигаше с върха си до малката иконичка, която висеше под самия таван.

Агрипина Тихоновна, Генкината леля, точеше тесто на масата. Тя явно беше недоволна от нещо и сурово погледна влезлия в стаята Миша.

— Где се загуби? — викна Генка. — Гледай, ей сега ще направя Славка мат в три хода . . . Ей сега: айн, цвай, драй . . .

— Цвай, драй! — изведнаж забръмча Агрипина Тихоновна. — Слизай от кревата! Ей че място намери!

Генка направи леко движение, което показваше, че слиза от кревата.

— Не се само надигай, а слизай! На кого говоря?

Агрипина Тихоновна почна яростно да разточва тестото, а после пак:

— Срам и позор! Голямо момче, а взел, че изрязал зелката и всичките ѝ листа развалил! Отговаряй: защо изряза зелката?

— Отговарям: кочана извадих. И без това той няма да ви послужи за нищо.

— Та не можа ли, глупава главо, внимателно да режеш? Листата ги бях приготвила за сърми, а ти си ги развалил.

— Сърмите, лельо, — ленивo отговори Генка, като обмисляше хода си — сърмите, лельо, са селски предразсъдък. Ние не сме някакви нещо богаташи, за да ядем сърми. И после, какви са тези сърми с булгурена каша? Поне да бяха с месо.

— На всичко отгоре ще ме учиш! — измърмори Агрипина Тихоновна.

— Честна дума, лельо, чудя ви се — продължаваше да дърдори Генка, като не откъсваше очи от шахмата. — Вие, може да се каже, сте толкова виден човек, а се увличате от някакви си сърми. Вълнувате се за едно нищо и никакво кочанче, здравето си разстройвате.

— Ти няма какво да се безпокоиш за здравето ми — измърмори Агрипина Тихоновна, като режеше тестото на фиде. — Слиза, ти казвам! Мъчи, или ще ти дам да разбереш с тази точилка!

— Аз си мълча. А с топилката не заплашвайте, защото все пак няма да ме ударите.

— Защо? — Агрипина Тихоновна заплашително се изправи в целия си могъщ ръст.

— Няма да ме ударите.

— Защо няма да ударя — те питам аз?

— Защо ли? — Генка дигна една пионка и замислено я държеше в ръце. — Защото ме обичате, леличко, обичате и уважавате . . .

— Глупчо, глупчо глупави! — засмя се Агрипина Тихоновна. — Защо си такъв глупчо?

— Мат! — изведнаж обяви Слава и се изправи.

— Где? Где? Где е мат? — завълнува се Генка. — Наистина. . . Ето, виждате ли, лельо, — добави той с плачлив глас — заради вашите сърми изгубих една сигурна игра!

— Не е голямо нещастие! — измърмори Агрипина Тихоновна и отиде в кухнята.

— Генка, защо през всичкото време се караш с леля си? — каза Слава. — Как не те е срам?

— Аз? Карам ли се? Какво говориш! Нима това е кавга? Тя тъй си приказва, това е всичко. — Генка отново започна да нарежда фигурите на дъската. — Хайде да играем с тебе, Миша.

— Не — каза Миша, — да идем в двора . . . Защо ще седим в къщи!

Генка сгъна шахмата, затвори дъската и момчетата изскочиха на двора.

18

БОРКА-ГРАБАЧА

Вече е май, но снегът в задния двор още не се е стопил.

Натрупаните през зимата преспи се слегнаха, почерняха, свиха се, но защитени от осемте етажа на тясно

прилепналите едно до друго здания, не се предаваха на слънцето, което отвреме-навреме припълзяваше в двора и дремеше върху тясната ивица асфалт, върху белите квадрати на „дамата“, гдето подскачаха момичетата.

После слънцето се издигаше, лениво се катереше по стената все по-високо и по-високо, докато се скриваше зад къщите, и само издутите цепнатини по асфалта още дълго дъхаха от земята топла вълнуваща миризма.

Момчетата играеха с царски медни монети на „чукане“. Генка с всички сили разперяше пръсти, за да стигне от своята монета до Мишковата.

— Не, няма да стигнеш — казваше Миша, — няма да стигнеш . . . Бий, Грабач, твой е редът.

— Ние ще ударим — мърмореше Борка, като се прицелваше в Славината монета, — ние ще ударим. . . Улучих. — Широкият му сплескан петак покри Славковия. — Вади копейка, буржоа!

Слава се изчерви:

— Аз проиграх вече всичко. Ще имам да давам.

— Защо влизаш в играта? — завика Борка. — Тука ге се играе на вересия. Давай парите!

— Казах ти вече — нямам. Като спечеля, ще ти дам.

— Ах, тъй! — Борка грабна Славковия петак. — Като си платиш, тогава ще го получиш обратно.

— Какво право имаш? — Славковият глас трепереше от вълнение и върху бледните му бузи изби червенина. — Какво право имаш да вършиш това?

— Значи имам — мърмореше Борка, като мушкаше Славковия петак в джоба си. — Ще знаеш друг път.

Миша подаде една копейка на Борка:

— На, върни му бияча. А ти, Славка, като нямаш пари, не играй.

— Няма да взема — тръсна глава Борка. — чужди не вземам. Нека сам ми даде.

— Да го заграбиш ли искаш?

— Може да искам. . .

— Няма да го бъде. Върни бияча на Славка.

— А на теб какво ти е? — озъби се Борка. — Да не си тука господар?

— Няма ли да го дадеш? — Миша плътно се приближи до Борка.

— Дай му да разбере, Миша! — викна Генка и също се приближи до Борка.

Но Миша го отстрани:

— Чакай, Генка, аз сам. . . Е, за последен път те питам: ще го върнеш ли?

Борка отстъпи една крачка, отвърна очи и хвърленият от него петак издрънка по камъните. . .

— На, нека се задави! Я гледай какъв застъпник се намери. . .

Той се дръпна настрана, като хвърляше злобни погледи на Миша.

Играта се развали. Момчетата седнаха до стената на топлия асфалт и почнаха да се пекат на слънце.

По върховете на посърналите дървета се луташе камбанен звън, който долиташе от черквата Николай Софийски. На опънатите между дърветата въжета се поклащаше простряно за сушене бельо, пъстрите пешкири се клатушкаха, като се наместваха ту на една, ту на друга страна. Някаква безстрашна жена стоеше на един прозоречен перваз на петия етаж и миеше прозорец, като се държеше с ръка за рамката.

Миша седеше върху натрупаните на двора ръждясали радиатори и насмешливо поглеждаше Борка. Пресядва му! Не успя да заграби чуждите пари. Не напразно му викат „грабач"! Продава в Съветския магазин на парче и присоли бонбончета, които лиже с език, за да блестят. И баща му Филип, завеждащ склада, е също такъв спекулант. . .

А Борка, като че ли нищо не е било, разказваше на децата за стъкловище.

— Обвие се такъв скокльо с чаршаф — разправяше Борка, като се захилваше, — в устата му електрическа лампичка, а на краката — пружини. Скача от улицата

трани на петия етаж и трябва всички под ред. И през къщата прескача. Милицията дойде, а той скочи — и вече е на другата улица.

— Стига, бе! — Миша пренебрежително махна с ръка. — Дърдорко си и нищо повече. Сиктоньор. . . — подразни той Борка. — Разкажи и за зимника, за мъртвците си.

— Че какво — каза Борка, — в зимника лежат мъртвеци. По-рано там е било гробище. Пъшкат и стенат нощем, ей че страшно.

— Нищо няма в тоя зимник — възрази Миша. — Разказвай всичко това на баба си. А то „гробище“, „мъртвци“ . . .

— Не, има гробище — настоя Борка. — И подземен проход има под цялата Москва. Иван Грозни го е строил.

Всички се засмяха. Миша каза:

— Иван Грозни е живял преди четиристотин години, а нашата къща е построена едва преди десет години. Като ще лъжеш, лъжи, но не се забравяй.

— Аз ли лъжа? — Борка ехидно се усмихна. — Ела с мене в зимника. Ще ти покажа и мъртвците, и подземния проход.

— Не ходи, Миша, — каза Генка — той ще те заведе, а после ще те разиграва.

Това беше обичайната хитрина на Борка. Само той от всички деца познаваше надлъж и нашир зимника — тъй се наричаше грамадното мрачно помещение под къщата. Завеждаше там някое от момчетата и изведнаж замлъкваше. В тъмнината, без да може да се оправи, спътникът напразно го викаше. Борка не се обаждаше. И само след като измъчеше жертвата си и изкопчваше някаква печалба, Борка го извеждаше от зимника.

— Няма глупаци — продължи Генка, който вече се беше уловил на тази въдица. — Влачи се сам по зимника си.

— Както искате — с привидно равнодушие каза Борка. — Щом сте се наплашили, няма нужда.

Миша кипна:

— За кого говориш?

— Не зная. — Борка дигна рамене. — За онзи, който се страхува да иде в зимника.

— Ах, тъй ли. . . — Миша стана. — Да вървим!

Те излязоха на първия двор, слязоха в зимника и предпазливо тръгнаха вътре, като опипваха с ръце хлъзгавите стени. Борка напред, Миша след него. Под краката им се сриваше пръст и дрънкаше понякога парче тенекия или стъкло.

Миша отлично разбираше, че Борка иска да го разиграва. Добре, ще видим кой кого ще разиграе . . .

Те се движеха в пълен мрак и ето, когато вече навлязоха дълбоко навътре в зимника, Борка изведнаж затихна.

„Значи почва се", помисли си Миша и високо запита, като се мъчеше да говори колкото може по-спокойно:

— Е, скоро ли ще се покажат мъртъвците ти?

Гласът му глухо заехтя в подземието и като се разкъсваше, затихна нейде в далечните невидими ъгли.

Борка не отговаряше, макар присъствието му да се чувствуваше нейде съвсем наблизо. Миша също вече не се обади.

Така минаха няколко мъчителни минути. Двете момчета затаиха дъх: всеки чакаше кой пръв ще се обади. После Миша тихичко се обърна и тръгна назад, като напипваше с ръце зидовете. Нищо, той сам ще намери пътя, а щом се измъкне оттука, ще затвори вратата и ще държи тука Борка половин час. Нека му послужи за урок . . .

Миша тихичко вървеше. Зад себе си чуваше шум. Борка предпазливо се промъкваше след него. Аха, не издържа! Не поиска да остане сам.

Миша продължаваше да се движи по зимника. Не! Не е на прав път! Проходът трябва да се разширява, а той, обратното, се стесняваше. Но Миша все вървеше, вървеше. Как ли вижда Борка в тая тъмнина? Ами ако

ненадейно Борка го остави тука сам и той не намери пътя? Все пак е страшничко.

Проходът стана съвсем тесен. Мишовото рамо се опря до насрещната стена. Той се спря. Да извика ли Борка? Не, за нищо на света. . . Той дигна ръка и напипа студена желязна тръба. Нейде шуртеше вода. Изведнаж силен шум се разнесе над главата му. Стори му се, че някаква грамадна жаба се хвърли върху него. Той се хвърли напред, краката му не срещнаха никаква опора и той полетя нейде надолу. . .

Когато мина първата уплаха, той стана. Не беше пострадал от падането. Тука беше по-светло. Смътно се виждаха сиви неравни стени. Това беше тесен проход, разположен перпендикулярно на онзи, по който вървеше Миша, приблизително половин аршин[1] по-нисък от него.

— Мишка-а! — чу се Борковият глас. В горния коридор се очерта черната Боркова фигура. — Миша! Где си?

Миша не се обади. Аха! Заговори! Нека потърси.

Миша се притисна до стената и мълчеше.

— Миша, Миша, где си? — безпокойно мърмореше Борка, като подаде глава и заразглежда прохода. Той видя Миша. — Какво мълчиш? Мишк. . .

— Где ти е подземният проход? — насмешливо попита Миша. — Где са мъртъвците? Показвай ги, де!

— Та това е подземният проход — зашепна Борка,— само че там не бива да се ходи. Тъкмо там са ковчезите с мъртъвците.

— Много ме е страх от мъртъвците ти! — Миша тръгна по прохода.

Но Борка го хвана за рамото.

— Слушай, Мишка, — развълнувано зашепна той — казвам ти, да вървим назад, иначе лошо ще бъде. . .

— Какво ме плашиш?

---

[1] Аршин — руска мярка за дължина от преди въвеждането на метричната система, равна на около 71 см.

— А ти не ходи. Все едно, без фенер нищо няма да намериш. Утре ще взема един фенер и тогава ще идем.

— Да не ме излъжеш? Зная те аз тебе.

— Ей-богу! Да пукна на мястото си! Ако не тръгнеш назад, слушай, ще си ида и няма да се върна. Загаси тука.

— Много се уплаших! — презрително отговори Миша, но запълзя назад след Борка.

Те излязоха от зимника. Силното слънце ги заслепи.

— Значи, не забравяй — каза Миша, — утре сутринта.

— Непременно — отговори Борка, — уговорихме се.

19

ШУРКА-ГОЛЕМИЯ

На задния двор се показа Шура Огурцов, или както го наричаха децата, Шурка Големия, най-високото момче в двора. Той се смяташе за голям артист и членуваше в драмкръжока[1] на клуба. Този клуб се намираше в избеното помещение на първото здание и принадлежеше на домкома[2]. Там не пускаха деца освен Шурка Големия, който поради това много важничеше.

— А, Стълбак Километров! — поздрави го Миша.

Шура му хвърли пълен с достойнство поглед.

— Какви са тези детинщини от тебе! Мислех, че вече си излязъл от детската възраст.

— Я го гледай колко е сериозен! — каза Генка. — Где те научиха така? В клуба ли?

— Може и да е в клуба. — Шура направи многозначителна пауза. — Вие много добре знаете, че в клуба пускат само възрастни.

— Я гледай възрастния! — каза Миша. — Израсъл на височина цял километър, затова те и пускат в клуба.

[1] Драмкръжок — драматичен кръжок.

[2] Домком — домов комитет.

— Аз съм клубен актив — важно отговори Шура. — Ти, ако завиждаш, кажи си.

— Нас не ни пускат в клуба, защото не сме организирани — каза Слава, — а ето, разправят на Красна Пресня имало отред млади комунисти и си имали клуб.

— Да, има — авторитетно потвърди Шура, — само че те се наричат другояче, не помня как. Но това е за малките, а възрастните влизат в Комсомола[1].

Шура намекваше, че посещава комсомолската ядка на фабриката и се готви да влезе в Комсомола.

— Браво — замислено рече Миша, — децата си имат свой отред!

— Това са навярно скаути — каза Генка. — Ти нещо бъркаш, Славка.

— Не, не бъркам. Скаутите носят сини връзки, а тези — червени.

— Червени ли? — повтори Миша. — Е, щом са червени, значи са за съветската власт. И после, нали е на Красна Пресня. Какви скаути може да има там! Най-пролетарският район.

— Да — потвърди Шура, — те са за съветската власт.

— И те си имат свой клуб, а?

— Разбира се — каза Шура и неуверено прибави: — Всеки от тях си има членска карта.

— Браво . . . — отново провлече Миша. — Как не съм слушал нищо за това? Ти отде знаеш всичко това, Славка?

— Едно момче от музикалното училище ми разказа.

— Защо не научи всичко точно? Как се наричат, где е клубът им, кого приемат. . .

— „Приемат" — засмя се Шура. — Мислиш, че е така просто, хрумва ти да постъпиш и те приемат.

— Защо пък да не ме приемат?

— Не е то така просто — Шура многозначително поклати глава. — Най-напред трябва да се проявиш.

[1] Комсомол — комунистически младежки съюз

— Как така — да се проявиш?

— Е . . . изобщо — Шура неопределено махна с ръка — да се покажеш. . . Ами така, както някои: работят в клуба, ходят на комсомолски събрания. . .

— Е добре, Шура, — прекъсва го Миша — не бива много да се важничи. Ти много важничиш, а никаква полза няма от тебе.

— Как тъй?

— Много просто. Ти значи се готвиш да постъпиш в Комсомола. Така. Комсомолците воюваха на фронта. Сега работят по заводите, по фабриките. А ти какво? Стоиш зад кулисите, пъпна изобразяваш. . . Ти кажи ето що: искаш ли да бъдеш режисьор?

— Как тъй режисьор? У нас другарят Митя Сахаров е режисьор.

— Той е режисьор на драмкръжока за възрастни, а ние ще организираме детски, тогава всички деца ще пускат в клуба. Ще поставим пиеси. Приходът ще бъде за гладуващите в Поволжието. И ще се проявим. С какво сме по-лоши от краснопреснeнци?

— Тъй е — каза Слава. — Може да образуваме и музикален кръжок, после хоров, рисувален.

— Няма да позволят. . . — Шура със съмнение поклати глава, но по очите му се виждаше, че много му се иска да бъде режисьор.

— Ще позволят — настоя Миша — Да идем при другаря Митя Сахаров. Тъй и тъй, ще речем, искаме да организираме свой драмкръжок. Нима може да ни забрани?

— А той ще ви изрита навън! — викна Борка, който събираше пинцета в помийната яма.

— Не е твоя работа! — Генка го заплаши с юмрук. — Продавай си ириcчетата.

— Разбира се — продължи да размисля Шура, — това не би било лошо . . . Но по характера на своето дарование аз съм изпълнител, а не режисьор. . .

— Това е чудесно — каза Миша. — Щом си изпълнител, ще изпълняваш ролята на режисьор. Какво има тука да се мисли?

— Добре — съгласи се най-после Шура. — Само едно условие, ще ме слушате за всичко. В изкуството най-главното е дисциплината. Ти, Генка, ще бъдеш простодушният човек. Ти, Славка, — героят, е, разбира се, и музикалното оформяване. На Миша предлагам да бъде администратор. — Шурка покровителствено погледна останалите деца. — Инженю[1] и другите амплоа[2] ще разпределя после, след пробите.

20

КЛУБЪТ

Клубът се състоеше само от една зрителна зала и сцена. Когато нямаше представление или събрание на съжителите, пейките се отнасяха на едната страна и в разните ъгли на клуба работеха кръжоците.

Домакините и домработничките се учеха в ликбез[3]. Те движеха пръсти по букварите и хвърляха негодуващи погледи към безбожниците, които рисуваха карикатури на светиите. На сцената драмкръжокът правеше репетиции. В средата на залата билярдисти биеха топки, като засягаха с щеките си музикантите от струнния оркестър. Над всичко това господствуваше завеждащият клуба и режисьор — другарят Митя Сахаров. Той беше вечно загрижен млад човек, в дълга, почервеняла калифена толстовка, с лъскава черна връзка и тесни панталони „свирчина“. Имаше дълъг тънък нос и остра адамова ябълка, готова сякаш да разреже изотвътре Митиното гърло. С разперени

[1] Инженю — актриса, която представлява простодушни жени на сцената.

[2] Амплоа — роля в театър.

[3] Ликбез — кръжок за ликвидиране на безграмотността.

пръсти Митя всяка минута отхвърляше назад падащите върху лицето му дълги, прави, с неопределен цвят коси.

Когато децата влязоха в клуба, Шура бутна напред Миша:

— Говори. Нали си администратор, а сам се дръпна настрана с вид, като че ли нямаш нищо общо с това и сякаш се смее над тази детска замисъл.

— М-да. . . — проточи през зъби Митя Сахаров, след като изслуша Мишовата молба. — М-да. . . Тук аз имам не театрално училище, а културно учреждение. М-да. . . Културно учреждение под надзора на домкома. — И той отиде на сцената, откъдето скоро се чу плачливият му глас: — Другарю Парашина, вниквайте в образа, в образа вниквайте. . .

Миша се приближи до децата:

— Нищо не излезе. Отказа. Тук той няма театрално училище, а културно учреждение под надзора на домкома.

— Ето, виждаш ли? — каза Шура. — Тъй си и знаех!

— Ти все „тъй си и знаех"! — разсърди се Миша.

Момчетата стояха нерешително. Топките на билярда звънливо тракаха. Струнният оркестър разучаваше „Турският марш" от Моцарт. А от стената, от един плакат, измъчен старец протягаше костелива ръка: „Помогни!". Очите му горяха с трескав огън и от която и страна да се приближиш до плаката, очите неотстъпно те следяха, като че ли старецът си обръщаше главата.

— Има още един изход — каза Миша.

— Какъв?

— Да идем при другаря Журбин.

— Ехе-е! — махна с ръка Шура. — Той ще вземе да се занимава с нашия кръжок, един член на Моссовета[1] . . . Аз няма да ида при него. . . И на всичко отгоре може да се натъкнеш и на „вещицата".

[1] Моссовет — московски съвет на работническите, селските и войнишки депутати.

— А аз ще ида — каза Миша. — В края на краищата това не е собствен клуб на Митя Сахаров. Хайде, Генка!

По широката стълба те се изкачиха на четвъртия етаж, където живееше Журбин. Миша позвъни. В това време Генка стоеше на стълбата. Той страшно се боеше и когато се чу шум зад вратата, хукна да бяга, като скачаше през три стъпала. Вратата отвори съседката на Журбин, висока слаба жена със сърдито лице и дълги издадени напред зъби. Децата я наричаха вещица заради злия ѝ характер.

— Какво искаш? — попита тя.

— Трябва ми другарят Журбин.

— Защо?

— По работа.

— Каква ти работа! Шляят се тука. . . — промърмори тя и хлопна вратата, като едва не притисна носа на Миша.

— Вещица! — засъска Миша и хукна надолу по стълбата.

Той почти се изтъркаля по нея и изведнъж се блъсна в някого с глава. Пред него стоеше другарят Журбин.

— Какво е това? — Какво хулиганствуваш? — строго попита Журбин.

Миша стоеше с наведена глава.

— Е? — продължи да го разпитва Журбин. — Какво, глух ли си?

— Н-не. . .

— Защо не отговаряш? Внимавай по-често да не вършиш безобразия. — Като стъпваше тежко, Журбин бавно се заизкачва по стълбата.

Миша се повлече надолу. Колко лошо излезе! Той чуваше над себе си тежките стъпки на Журбин. После стъпките затихнаха, чу се скърцане на ключа в ключалката и шум на отваряна врата. Миша се спря, обърна се назад, извика: „Другарю Журбин, една минутка!“ и затича нагоре.

Журбин стоеше при отворената врата. Той въпросително погледна Миша:

— Какво ще кажеш?

— Другарю Журбин, — запъхтяно каза Миша — ние искаме да организираме драмкръжок. . . та . . .

Той пое дъх и продължи:

— Ние искаме, а другарят Миня Сахаров не ни разрешава.

— Кои „ние“?

— Ние всички, децата от двора.

Журбин продължаваше строго да гледа Миша. После слаба усмивка мръдна мустаците му и очите му се засмяха. Той нищо не отговаряше. Стоеше и се усмихваше, като гледаше сините Мишови очи, черната разрошена коса и острите изтраскани лакти. И Миша не знаеше защо се усмихваше и за какво мислеше този възрастен тежък човек с ордена на Червеното знаме върху гърдите.

— Е, като е тъй, да влезем, да поприказваме — каза най-после Журбин, като влизаше в жилището.

Миша влезе след него. „Вещицата“ сърдито го погледна, но нищо не каза.

21

АКРОБАТИ

След половин час Миша излезе от Журбин и изтича на двора. Голяма тълпа гледаше там представлението на една пътуваща група. Като се навеждаше и провираше в тълпата от зрители, Миша се промъкна напред.

Играеха акробати, момче и момиче, облечени в сини трика с червени пояси. Те правеха упражнения на килимче, а един бръснат мъж, също в синьо трико, извикваше „алле“.

Хубаво се превиват! Особено момичето, тъничко, стройно, със сини очи под извити нагоре мигли. То граци-

озно се кланяше и после, като тръскаше небрежно дългата си ленена коса и сякаш изтърсваше от лицето обичайната усмивка, засилваше се и правеше салто.

Настрана стоеше малко магаренце, впрегнато в количка с две велосипедни колелета. На количката под ъгъл бяха закрепени два фурнирни плаката и на тях с ярки букви беше написано: *„2 БУМ 2. АКРОБАТИЧЕСКИ АТРАКЦИОН 2 БУМ 2"*.

Магаренцето стоеше мирно, само поглеждаше накриво публиката с големите си очи и смешно мърдаше дългите си уши.

Представлението свърши. Бръснатият мъж обяви, че те не са просяци, а артисти. Само „временни обстоятелства" ги заставят да ходят по дворовете. Той моли уважаемата публика да се отблагодари за полученото удоволствие, кой с колкото може.

Момичето и момчето обикаляха публиката с алуминиеви чинийки. От прозорците им хвърляха монети, завити в хартия. Децата ги събираха и ги предаваха на акробатите. Миша също дигна от земята една хартийка с монета и зачака момичето да се приближи до него.

То се приближи и се спря пред него, като се усмихваше и го гледаше със широко отворените си сини очи. Миша се забърка и не се помръдна.

— Е? — Момичето лекичко го побутна с чинията по гърдите.

Миша се опомни и хвърли хартийката в чинията. Момичето тръгна нататък, обърна се към Миша и се засмя. И после, когато заобиколените от тълпата акробати напускаха двора, момичето на вратата пак се обърна и отново се засмя.

Някой удари Миша по гърба. Той се озърна. Край него стояха Шура, Генка и Слава.

— Какво ти каза Журбин? — попита Шура.

— Ето, четете! — Миша разтвори юмрук и разгъна листчето.

Какво е това? В смачканата хартийка с полегати линии и маслени петна лежеше монета от десет копейки. Точно така! Той по погрешка дал на момичето бележката на Журбин.

— Той ти е дал всичко на всичко десет копейки — насмешливо и провлечено каза Шура.

Миша изскочи от вратата и хукна към съседния двор. Акробатите вече свършваха представлението. Когато момичето почна да обикаля публиката, Миша се приближи до него, тури десетте копейки в чинията и смутено промърмори:

— Момиче, по погрешка ти дадох друга хартийка. Върни ми я, моля ти се. Тя е много важна бележка.

Момичето се засмя:

— Каква бележка? Колко си смешен... А защо имаш белег на челото?

— Това не е твоя работа — сухо отговори Миша. — Белогвардейците ми го направиха. Върни ми бележката.

Момичето го заплаши с пръст:

— Ти навярно си побойник. Не обичам побойниците.

— Съвсем не ме интересува кого обичаш — мрачно рече Миша. — Върни ми бележката, а след това обичай когото искаш.

— Ей че си смешен! — Момичето дигна рамене. — Не съм виждала бележката ти. Може би да е у Буш . . . Почакай малко.

Тя свърши с обиколката на зрителите и каза нещо на бръснатия, когато му предаваше парите. Той раздразнено махна с ръка, но момичето настоя, дори тупна с крачето си, обуто в атлазена пантофка. Тогава бръснатият мушна ръка в платнената торбичка, като се мръщеше и мърмореше, дълго рови там и най-после измъкна сгънатото на четири листче, същото, което Журбин даде на Миша. Миша го сграбчи и затича към двора си. Момичето гледаше след него и се смееше. И на Миша се стори, че магаренцето също поклати глава и насмешливо показа дългите си жълти зъби . . .

22

КИНО „АРС“

Като си блъскаха главите, момчетата четяха бележката на Журбин.

На бяла бланка с молив беше написано:

„Другарю Сахаров!
Починът на децата трябва да се подкрепи. Работата с тях е важна особено за клуба. Моля ви непременно да помогнете на децата от нашата къща за организиране на драмкръжок.

Журбин“

— Всичко е наред — каза Шура. — Знаех си аз, че Журбин ще помогне. Утре ще направим организационно събрание, а засега всичко хубаво . . . — той многозначително погледна децата — бързам за едно важно съвещание . . .

— Ей че се докарва! — каза Генка, когато Шура си отиде. — Чакали го за важно съвещание. Трябва да се набъхти както следва, та да не важничи!

Миша, Генка и Слава седяха върху каменните стъпала на изхода на кино „Арс". Вечерта потопяваше всички предмети в сива мъгла и само в средата на двора се чернееше чугуненият капак на пожарния кладенец. Дрънкаше китара. Чуваше се силен женски смях. Арбат шумеше с последни звуци, бързи и затихващи.

— Знаете ли, момчета, — каза Генка — на кинце може да се ходи безплатно.

— Знаем — отговори Миша, — ако цял ден мъкнеш рекламата. . . Много е интересно!

— Виж, ако имахме такава количка като акробатите — Генка мляскна с уста — и на нея да возим рекламата . . . Така да!

— Вярно — подзе Миша, — а ти вместо магаренце...

— Той не може да замести магаренцето — сериозно каза Слава, — няма червени магаренца . . .

— Смейте се, смейте се — каза Генка, — а Борка ще се наеме да мъкне рекламата и ще ходи безплатно на кино.

— Борка няма да се наеме — каза Миша, — Борка сега спекулира с марки. Интересно, отде ли си набавя марки?

— Аз зная отде — каза Генка. — На Остоженка, от един старец-филателист.

— Да? — учуди се Миша. — Толкова пъти съм ходил там, но нито веднаж не съм го видял.

— И няма да го видиш. Той отива при него откъм двора, през черния вход.

— Странно! — продължи да се учудва Миша.—Марки ли мъкне или нещо друго? Та той ги продава на много ниска цена . . .

— Това вече не зная — каза Генка, — само че ходи там. С очите си видях . . .

— Е добре — продължи Миша. — Сега ето какво: знаете ли какво ми разказа Журбин?

— Отде ще знаем? — дигна рамене Слава.

— Тогава слушайте. Той ми разказа за онези момчета от Красна Пресна. Те се наричали „млади пионери". Ето как се наричали.

— А какво правят? — попита Генка.

— Как какво? Това е детска комунистическа организация. Разбираш ли? Ко-му-нистическа. Значи те са комунисти . . . само . . . е, момчета . . . у тях знаете ли как е? У тях всичко е по военно.

— И карабини ли има? — запита Генка.

— Ами как! Знаеш ли какви момчета са те? Здраве им кажи!

Миша продължи:

— Журбин каза тъй: „Занимавайте се с кръжока си, посещавайте клуба, а после и пионери ще станете."

— Тъй ли каза?

— Тъй каза.

— А де се намира този отред? — попита Слава.

— При печатницата, в Краснопресненския район. Виждаш ли, аз всичко изучих точно. Не като тебе.

— Хубаво е да идем и да видим! — каза Слава, като се престори, че не чу Мишовата забележка.

— Да, не е зле да наминем — съгласи се Миша. — Само трябва да научим адреса где се намира тази печатница.

Момчетата млъкнаха. През отворените за проветряне изходни врати на кино „Арс" се виждаха черните редици на публиката, над които се издигаше светлият лъч на киноапарата.

Покрай децата мина Алла Сергеевна, Славовата майка, хубава, пременена жена. Като я видя, Слава стана.

— Слава, — каза тя, като слагаше на ръцете си тънки черни ръкавици — време е вече за в къщи.

— Скоро ще се прибера.

— Не се бави. Даша ще ти даде да вечеряш и лягай да спиш.

Тя си отиде, като остави след себе си слаба миризма на парфюм.

— Мама отиде на концерт — каза Слава. — Знаете ли какво, момчета? Хайде да идем на кино! Днес дават „Червените дяволчета", втора серия.

— Ами пари?

Слава се забърка:

— Мама ми даде две рубли. Исках да купя ноти . . .

Генка скочи:

— Защо мълчиш? Да вървим на кино! Где ще купиш сега ноти? Всички магазини са вече затворени.

— Но аз мога утре да купя — основателно отговори Слава.

— Утре ли? Утре ще видим. И въобще никога нищо не трябва да се отлага за утре. Щом можем да идем днес на кино, значи трябва да идем.

Момчетата купиха билети и влязоха в киното.

От входа един тесен коридор водеше в малко фоайе. По стените наред със старите афиши и портретите на знаменити киноартисти висяха стари плакати. Един червеноармеец с будьоновка посочваше всеки с грамаден пръст: „А ти не си ли дезертьор?" В „Прозореца на Роста" под квадрати с рисунки се червенееха редове със стихове от Маяковски. Над бюфета, в който се продаваха изсъхнали сладкиши и слепени карамели, висеше плакат: „Всички на борба с детската безнадзорност!"

Тук имаше най-разнообразна публика. Демобилизирани с каскети и военни шинели. Работнички със забрадки. Млади момци с рубашки, палта и панталони, колениците на които бяха „спуснати над ботушите".

Издрънка звънец. Публиката се натискаше към кинозалата, като бързаше да заеме по-хубави места. Светлината угасна. Киноапаратът почна яростно да трака. Изпочупеното пиано дрънкаше своята монотонна песен. Зрителите се притискаха на тесните скамейки. Те си шеп-

неха, ядяха слънчоглед и пушеха, като криеха цигарите в ръкава. . .

Филмът свърши. Децата излязоха на улицата, но мислено бяха там, в киното, с „червените дяволчета", с чудните им приключения. Ето това са истински комсомолци! Ех, жалко, че той, Миша, беше още мъничък в Ревск! Сега вече знаеше как да се разправи с Никитски.

Ето че свърши първият ден на ваканцията. Време е да се прибира в къщи. На улицата е съвсем тъмно. Само осветеният вход на „Арс" като голяма светулка трепти върху тротоара. Зад железните мрежи мъждеят фотографии и скъсани рекламни платна се удрят върху вратата.

23

ДРАМКРЪЖОК

Когато на следния ден пристигна на двора, Миша забеляза портиера чичо Василий, който излизаше от черния вход с чук и гвоздеи в ръце.

Миша назърна към външния вход и видя, че отворът на зимника е закован с дебели дъски. Виж ти работа!

Изскочи от външния вход. Чичо Василий поливаше двора с дебел брезентов маркуч.

— Чичо Василий, дай аз да полея — помоли Миша.

— Не може, не може! — портиерът изглежда беше в лошо настроение. — Много поливачи сте вие тука! Само си играят.

Миша изпитателно погледна портиера и предпазливо запита:

— Какво, чичо Василий, почнал си да дърводелствуваш, а?

Чичо Василий разсърдено тръсна маркуча и обля със струя вода прозорците на втория етаж.

— Филин, видиш ли, се безпокои за склада си, а ти кови. Лепна се като репей. Крадци могат да се вмъкнат

при него от зимника, а ти кови. В склада освен железа няма нищо, а ти, обратно, кови. Само си играят.

Значи ето каква била работата! Филин поръчал да заковат входа на зимника. Тука има нещо. Не напразно Борка не го пускаше вчера в подземния проход. . . Всичко това не е току тъй!

— Цигари „Ира". . . „Ява". . . па парче! Хайде запушете! — долетя от улицата Борковият глас.

Борка продаваше цигари край външния вход. Миша се приближи до него:

— Е, ще идем ли в зимника?

Борка се ухили:

— Ще има много да чакаш! Входа го заковаха.

— Кой заповяда?

Борка подсмъркна с нос:

— Кой ли? Знае се кой: домоуправителят заповяда.

— Защо е заповядал? — продължи да разпитва Миша.

— „Защо". . . „За какво". . . — закриви му се Борка. — За да не избягат мъртвеците, ето защо. — И като изтича настрана, викна: — И за да не се шляят из него магарета като тебе!

Миша го подгони, но Борка се мушна в склада. Миша го заплаши с юмрук и отиде в клуба. . .

Бележката на Журбин подействува. Митя Сахаров отдели място на децата, но ги предупреди, че няма да им даде нито копейка.

— Основният принцип на театралното изкуство е самоиздръжката — каза той. — Свиквайте да работите без субсидии . . . — и той наговори още много други непонятни думи.

Шурка Големия произвеждаше изпита на постъпващите в драмкръжока. Той ги караше да декламират стихотворението на Пушкин „Пророк". Всички декламираха не тъй, както следваше, и Шура сам показваше как трябва да се прави това. При думите: „И изтръгна грешния си език" той правеше зверска физиономия с от-

чаян жест, като че изтръгваше езика си и го хвърляше на съдбата. Това той правеше много добре. Малкият Вовка Баранов, по прякор Агънцето, после през всичкото време гледаше в устата му, като искаше да види там ли е езикът или вече го няма.

След изпита почнаха да избират пиеса.

— „Иванов Павел" — предложи Слава.

— Омръзна, омръзна! — отклони Шура. — Изтъркана еснафска пиеса. — И той, като се кривеше, издекламира:

Страшният персийски Кир
в бягството — съдра мундира.

Знаем го ние този Кир! . . . Не, не става — прибави той с тон, който не допускаше възражение.

След дълги спорове се спряха на пиесата в стихове „Кулак и ратай": за момчето Ваня — ратай на кулака Пахома.

Шура ще играе кулака, Генка — момчето Ваня, бабата на момчето Ваня — Зина Круглова, пълно, насмешливо момиче от първия вход.

Миша не участвуваше в изпита. Подпрял глава на юмрука си, той седеше над шахматната масичка и през всичкото време мислеше за зимника.

Борка го измами, нарочно го измами. Той е казал на баща си и Филин е заповядал да заковат входа за зимника. Значи има някаква връзка между зимника и склада, макар складът да се намира в съседния двор.

Какво заплашва склада, гдето се пазят стари, негодни машини и части за тях? Тези части се търкалят по двора, без някой да ги пази. На кого са потребни?. Кой ще се вмъква там, особено през зимника, където трябва да пълзи по ръце и крака? . . .

И на всичко отгоре Филин — може би това е същият Филин, за когото му говори Полевой. Миша си спомни тясното му, сякаш сплеснато отеграно лице и малките му изпитателни очички. Веднаж през зимата той идва у тях.

Даде на мама малка торбичка със сиво брашно и взе за това татковия костюм, тъмносиния костюм със жилетка, почти неносен. Той все разглеждаше какво още може да размени. Малките му очички търсеха из стаята. Когато мама каза, че ѝ е мъчно да даде костюма, защото е последният спомен от татко, Филип ѝ отговори: „Какво, този спомен с масло смятате да го ядете? Е, яжте го, да ви е сладко." Тогава мама въздъхна и нищо не му отговори . . .

Не! Трябва непременно да се изясни каква е работата. Нека Борка не си мисли, че така лесно го е изиграл!

Миша стана и с внимателен поглед обгърна клуба. А не може ли оттука да се влезе в зимника? Та клубът също се намира в зимника, наистина под другото здание, но това не е важно: по някакъв начин той трябва да се съединява с останалата му част.

Миша обиколи клуба и грижливо изследва стените му. Той подигаше плакатите, диаграмите, вмъкваше се в шкафовете, но нищо не намираше. Прехвърли се зад кулисите. Подът беше затрупан с всякакви вехтории. В полумрака се виждаха облегнати на стената декорации: фурнирни брезички с черно-бели стъбла, селски къщи с изрязани прозорчета, стая с часовник и изглед към реката.

Миша отместяше тези декорации, като се промъкваше към стената, когато изведнаж зад кулисите се показа другарят Митя Сахаров.

— Поляков! Какво правиш тук?

— Пари загубих, Дмитрий Иванович, никак не мога да ги намеря.

— Какви пари?

— Монета, десеткопеечна, разбирате ли, такава кръгла монета — мърмореше Миша, но очите му не се откъсваха от една точка. Зад кулисата на чифликчийската къща с бели стълбове се виждаше желязна врата. Миша я гледаше и мърмореше: — Разбирате ли, такава сребърна монета от двадесет копейки . . .

— М-да . . . Какви са тези глупости? Ту десет копейки, ту двадесет копейки . . . Какво, да не си полудял?

— Не, не — Миша продължаваше да гледа вратата. — имах монета от десет копейки, а загубих монета от двадесет копейки. Какво има тук за неразбиране?

— Съвсем не разбирам — дигна рамене Митя Сахаров, — м-да, съвсем не разбирам. Във всеки случай подири по-скоро своята десет-двадесет копейкова монета и се махай оттука.

С разперени пръсти Митя Сахаров отхвърли назад косата си и си отиде.

24

МАЗЕТО

Миша, Генка и Слава седяха на брега на Москва-река край новопостроената водна станция при Дорогомиловския мост.

Слава лежеше по гръб и замислено гледаше небето. Генка хвърляше камъчета по водната повърхност и броеше колко пъти отскачат. Миша убеждаваше приятелите си да идат с него да търсят подземния проход.

Мръкваше се. Парцали рядка мъгла като лошо надути сиви топки се плъзгаха по реката, почти се допираха до водата и тихичко отскачаха. По моста гънеха трамваи, бързаха далечни минувачи и профучаваха малки автомобили.

— Помислете си само — казваше Миша, — мъртъвци, гробове — това са басни. Филин ще вземе да се грижи за мъртъвците! Всичко това е измислено, за да ни наплашат от зимника. Нарочно е измислено. Там или има подземен проход, или крият нещо.

— Не говори, Миша, — въздъхна Генка — има такива мъртъвци, които никак не се успокояват. Ще се вмъкнеш в зимника, а те ка-а-ак се нахвърлят върху тебе . . .

— Мъртъвци там, разбира се, няма — каза Слава,— но . . . за какво ли ни е потрябвало всичко това? Е добре, Филин крие нещо там, той е известен спекулант! Какво ни влиза това в работата?

— А ако това наистина е подземен проход под цялата Москва, тогава какво?

— Все едно, няма да го намерим — възрази Слава, — нямаме плана.

— Добре — Миша стана, — вие просто се страхувате. А искате да ставате пионери. Напразно ви разказах всичко. Нищо! И без вас ще мина.

— Аз не се отказвам — заклати глава Генка. — Нима се отказвам? Само казах за мъртъвците. Вече дума не може да се продума . . . Славка се отказа, а аз, моля ти се, във всяко време . . .

— Кога съм се отказвал аз? — Слава се изчерви. — Само казах, че би било по-хубаво с план. Не е ли тъй?

На най-близката репетиция приятелите дойдоха в клуба преди другите.

Репетициите на детския кръжок ставаха от два до четири часа през деня. После леля Елизавета чистачката затваряше клуба до пет, когато вече се събираха възрастните. Ето в тази междина от време, от четири до пет часа, трябваше да се проникне в зимника.

Миша и Слава се скриха зад кулисите. Генка зачака останалите актьори. Скоро те дойдоха и почнаха да репетират. Като седяха зад кулисите, Миша и Слава чуваха гласовете им.

Шура-кулакът уговаряше Генка-Ваня: „Ваня, теб аз съм те кръстил“, на което Генка-Ваня високомерно отговаряше: „За това аз съвсем не съм ви молил.“ И те спореха как трябва да стои Генка в това време: с лице към публиката и с гръб към Шура или обратно, с лице към Шура, а с гръб към публиката. Изобщо те повече спореха, отколкото репетираха. Шура се караше на всички и заплашваше, че ще зареже „цялото това съмни-

телно предприятие". Генка се препираше с него. Зина Круглова високо се смееше през всичкото време. Такова смешливо момиче е тя.

Най-после репетицията свърши. Генка незабелязано се присъедини към Миша и Слава, а останалите деца си отидоха; леля Елизавета затвори клуба. Момчетата останаха сами пред масивната желязна врата, която водеше в мазето.

Запасени с клещи, те извадиха гвоздея и дръпнаха вратата. Като заскърца върху ръждясалите си панти, тя бавно се отвори.

Влажен, развален въздух лъхна децата от зимника. Миша запали малко електрическо фенерче и те навлязоха в подземието.

Фенерчето светеше едва-едва. Трябва да се приближиш съвсем до стената, за да видиш сивата ѝ неравна повърхност.

Мазето представляваше редица правоъгълни помещения, образувани от основите на къщата. Помещенията бяха празни и само в едно от тях момчетата видяха два големи казана. Това беше изоставеното помещение за казаните на парното отопление. По пода се търкаляха отрезки от тръби, парчета втвърдена вар, тухли, каменни въглища и сандъци с изсъхнал циментов разтвор.

Фенерчето бързо отслабваше и най-после угасна. Момчетата се движеха в тъмнината, като напипваха с ръце зидовете. Понякога им се струваше, че се въртят на едно място, но Миша упорито вървеше напред, а Генка и Слава не изоставаха.

Блесна ивичка светлина. Ето и заковання вход. Светлината се промъкваше през пролуките между дъските. Зад тях се виждаше тясна стълба с високи стъпала и железни перила.

Момчетата продължиха пътя си, като се придържаха все в лява страна. Проходът все повече се стесняваше. Миша напипа тавана. Ето и желязната тръба. Той се ослуша; над него тихо шуртеше вода.

Миша клекна и запали клечка кибрит. Долу продължаваше тесен проход, същият, в който падна, когато се уплаши от внезапния шум. Момчетата запълзяха по този проход. Когато той свърши, Миша стана и раздвижи ръка над себе си. Високо! Той запали клечка кибрит.

Те видяха голямо квадратно помещение с нисък таван.

— Момчета, — изведнаж прошепна Генка — мъртвешките ковчези . . .

На дълж по насрещната стена се чернееха очертанията на големи ковчези.

Момчетата замръзнаха. Клечката угасна. В тъмнината пак се чуха някакви звуци, шумолене и глухи задгробни гласове. Децата стояха като вцепенени. Изведнаж над тях нещо заскърца, блесна ивица светлина, като все повече се разширяваше, и се чуха стъпки. Момчетата се спуснаха в прохода и се скриха там, като затаиха дъх.

На тавана се откри отвор. Из него се спусна стълба.

По нея в зимника предпазливо слязоха двама души. Отгоре им подаваха сандъци. Те ги нареждаха до сложените в зимника сандъци, които момчетата в страха си бяха взели за ковчези.

После в зимника се спусна трети човек. Като слизаше от стълбата, той стъпи накриво и изруга. Миша потрепера. Този глас му се стори познат.

Този човек беше висок. Той обходи помещението, прегледа сандъците, после високо задуши с нос и попита:

— Кой е палил кибрит тука?

Момчетата примряха.

— Така ви се е сторило Сергей Иванич, — му отговори единият от мъжете.

Децата познаха гласа на Филин.

– Мен никога нищо не ми се струва, запомнете това, Филин. Високият се приближи до прохода и сега стоеше съвсем близко до момчетата. Но стоеше с гръб към тях и лицето му не се виждаше. – Затрупахте ли прохода? — попита той.

— Тъй вярно — бързо отговори Филин, вратата я заковаха, а прохода затрупаха.

И излъга: проходът съвсем не беше затрупан.

После тримата се качиха горе и изтеглиха след себе си стълбата. Отворът се закри, като потопи помещението в мрак. Момчетата бързо запълзяха назад и се измъкнаха от мазето в клуба. Клубът вече беше отворен. Те изтичаха по него и изскочиха на улицата.

25

ПОДОЗРИТЕЛНИТЕ ХОРА

Току-що беше валял кратък летен дъжд. Камъните на паважа, стъклата на витрините, сивите горнища на кабриолетите и черната коприна на чадърите блестяха. Покрай тротоарите течеха мътни потоци, като се стичаха в решетчестите канали. Момичета с чехли в ръце шляпаха по локвите и високо се смееха. Минаха сезонни работници с торби на главите като гугли. От счупения улук се лееше вода. Тя се удряше в стената, отскачаше и попа

даше върху минувачите, които уплашено се отдръпваха настрана. А над всичко това грейкаше весело слънце и гонеше мъхнатите громави облаци.

— Какво, Генасий, наплаши ли се? — каза Миша.— Навсякъде му се мяркат мъртвешки ковчези!

— А вие не се ли уплашихте? — оправдаваше се Генка. — Сами си глътнаха езика от страх, а на мене се нахвърлят!

Той помълча и после каза:

— Аз зная какво има в сандъците.

— Какво?

— Конци. Ето какво.

— Откъде знаеш?

— Зная. Сега всички спекуланти търгуват с конци Най-износната стока . . .

А на Миша все му се счуваше този рязък, тъй странно познат глас. Кой ли можеше да бъде? Той се казваше Сергей Иванич . . . Полевой също тъй се казваше, но това не е Полевой . . . Просто съвпадение на имена.

Момчетата стояха пред кино „Арс". Миша следеше вратата на склада. Генка и Слава разглеждаха окачените зад мрежа снимки от филма „Глад . . . глад . . . глад". Това беше филм за глада в Поволжието.

Покрай тях мина Юра Стоцки, син на лекаря „уши, гърло и нос". По-рано Юра беше скаут. Сега скаутските отреди не съществуваха. Юра не носеше форма, но както и по-преди го наричаха „Юрка-скаута". Той вървеше с двама другари и държеше в ръка скаутска тояга.

Генка почна да ги закача:

— Ей вие, скаутчета! — Той улови Юревата тояга.— Дай тоягата!

Генка дръпна тоягата към себе си, Юра с другарите — към тях. Генка беше един срещу трима. Той погледна към приятелите си: защо не му се притичат на помощ? Но Слава не се намесваше, а Миша късо му

каза „остави" и продължи да гледа към Филиновия склад.

Как тъй „остави"? Да отстъпи на скаутите? На тези буржоазни подлизурки? Те стоят зад някакъв си английски генерал. Ей сега ще им покаже един английски генерал! Като блъсна момчетата с крака, Генка с всички сили дръпна тоягата към себе си.

— Остави ти казвам! — отново рече Миша.

Генка пусна тоягата и се закани, като дишаше тежко от напрежение:

— Добре, някой ден ще ви науча.

— Научи ни, де — високомерно се усмихна Юра. — Много се уплашихме от тебе . . .

Юра и другарите му си отидоха. Генка учудено гледаше Миша, но Миша не обръщаше внимание нито на Генка, нито на Юра. От вратата на склада излезе висок, слаб човек с ботуши и бяла кавказка рубашка, препасана с черно коланче със сребърни обковки. На вратата той се спря да запуши. Приближи до цигарата клечка кибрит, като я прикриваше с длани от вятъра. Дланите закриха лицето му, а зад тях внимателен поглед се плъзна по улицата. Човекът хвърли кибритената клечка на тротоара и тръгна към Арбатския площад. Миша пое след него, но високият, когато пресичаше улицата, неочаквано скочи на трамвая във време на движение и замина. . .

Обзет от неясна тревога, Миша скиташе по московските улици.

Пламтящият залез разпали златни огньове върху куполите на черквите. Лятната вечер знойно дишаше от разтопения асфалт на тротоарите и праха по каменните паважи. Безгрижни деца играеха по зелените булеварди. Стари жени седяха по пейките.

Защо гласът на този човек му се стори тъй странно познат — мислеше си Миша. Где го е чувал? Какво крие Филин в мазето? А може би няма нищо. Просто склад в мазе. И само тъй му се е сторило, че този глас му е познат. . . Ами ако. . . Не, не може да бъде! Нима това е

Никитски? Не! Не прилича на него. Где е белегът, перчемът? Не, този не е Никитски. И се казва Сергей Иваныч... Нима Никитски би се разхождал тъй свободно из Москва?

Миша мина Воздвиженка и излезе на Моховая.

На дълж по университетската ограда антиквари са разположили сергиите си. Отворените книги лежаха на каменния цокъл. Буквите се чернееха по пожълтелите листа и лъщяха върху щампуваните подвързии. Възрастни мъже, слаби, прегърбени, с очила и смачкани шапки, стояха на тротоара, забили носове в страниците. От вратите на университета излизаха студенти, рабфаковци[1] с рубашки, кожени куртки и окъсани чанти под мишница.

На ъгъла на Големия Никитски път редици демонстранти преградиха пътя на Миша. Минаваха работниците от Красна Пресня. Над редиците се движеха дълги колкото цялата ширина на улицата плакати: „Смърт на наемниците на Антантата!“, „Смърт на агентите на международния империализъм!“ Демонстрантите отиваха към Съюзния дом, където в Колонната зала съдеха десните есери.[2]

От Лубянския и Червения площад идваха нови редици. Минаваха работниците от Сокольники, Замоскворечие, работниците от „Гужон“, „Бромлей“, „Михелсон“... Шумяха комсомолци. От импровизирани трибуни говореха оратори. Те казваха, че капиталистите на Англия и Америка искаха да удушат Съветската република с ръцете на предателите — есери. Не им се е удало да направят това в открит бой, намесата се провали и сега организират заговори, пращат при нас шпиони и диверсанти.

А може би Никитски да не е прехвърлил границата, мислеше си Миша. Може би се крие някъде и организира заговор като тези, които съдят. . . Та той е белогвардеец, заклет враг на съветската власт. . . Ами ако случайно

[1] Рабфаковец — студент от работническия факултет.
[2] Есер — социалист-революционер, социалреволюционер.

Филин излезе същият онзи Филин, а високият — Никитски? Той се крие у Филин, гримирал се е, променил е името си . . . Може би в този склад те крият оръжие за белогвардейската си шайка. . . Всичко това е много, много подозрително.

Разбира се, Полевой го предупреди да се пази, продължаваше да си мисли Миша. Но кога беше това. . . Тогава той беше мъничък. . . А сега във всеки случай, във всичко може да се оправи. Нима има право да чака, докато се върне Полевой? Ами ако там наистина има заговор и оръжие? Не, не бива да се изчаква. . .

Миша се намери до самия вход на Съюзния дом. Двама червеноармейци проверяваха пропуските на влизащите. Миша се опита да се промъкне през вратата, но една здрава ръка го улови за рамото:

— Къде? Пропуска!

Миша се дръпна настрана. Я гледай ти, охрана! Стоят тука и не знаят какъв страшен заговор може би самият той скоро ще разкрие.

26

ВЪЗДУШНИЯТ ПЪТ

Складът на Филин се намираше в съседния двор. Ниските му тухлени помещения със широки врати и заковани прозоречни отвори се точеха на дълж по целия двор, където се търкаляха машинни части и парчета железа.

Сега Миша често скиташе около склада. Веднаж дори се отби там, но Филин го изпъди. След това почна отдалече да наблюдава вратите на склада. По цели дни стоеше във входа на киното, край пивницата със зелено-жълтия надпис „Корнеев и Горшанов", пред пекарницата на Чуев, но онзи висок човек с бяла кавказка рубашка вече не се показа. Веднаж Миша отново се вмъкна в мазето, но вече не можа да проникне до склада на Филин — проходът беше затрупан.

Между това репетициите привършваха, наближаваше денят на представлението и Шура настойчиво искаше „театрални потреби".

— Щом си администратор — казваше той на Миша, — трябва да се грижиш. Декорации сами ще си направим, а как ще караме без грим? После: перуки, кадилница . . . Всичко това ти трябва да го набавиш. Аз съм затрупан с творческа работа и не мога да се отвличам със стопански работи.

Митя Сахаров не даваше пари. Тогава Миша реши да уреди лотария. За печалба той пожертвува своите „Събрани съчинения на Н. В. Гогол в един том". Мъчно му беше да се раздели с Гогол, но какво да се прави! Не може да провали представлението. И както казваше Шурка Големия, „изкуството изисква жертви".

Стоте лотарийни билети, по тридесет копейки всеки един, бяха бързо разпродадени. Само Борка не купи билет. Той всякак се мъчеше да провали лотарията. Викаше, че печалбата непременно ще се падне на Мишовия билет и Миша ще заграби парите. За това нещо той на няколко пъти добре си изпати и от Миша, и от Генка, но съвсем не мирясa.

Сега Борка дружеше с Юра-скаута, който също почна да се показва на двора. И ето че за да отвлекат децата от драмкръжока, Юра и Борка уредиха въздушен път.

Въздушният път се състоеше от металическо въже; то беше опънато над задния двор, като го пресичаше от ъгъл на ъгъл. Единият край на въжето беше здраво вързан за пожарната стълба на височината на втория етаж, а другият — за едно дърво на височината на първия. По въжето на макаричка се движеше една плетена примка. „Пасажерът" сядаше в примката, отблъскваше се от стълбата и като вихър профучаваше над задния двор. Примката се издърпваше назад към стълбата с дълго въже. Пръв се возй Борка, след него Юра, а после още няколко момчета.

Тази измислица привлече общото внимание. Дойдоха децата от съседните къщи. Любопитните квартиранти гледаха от прозорците. Портиерът Васили дълго стоя опрян на метлата, промърмори: „Само пакости!" и си отиде.

Изведнаж Борка спря пътуванията, пошепна си с Юра и обяви, че безплатното возене е свършило. Сега за всяко возене трябва да се плаща по пет копейки.

— А който няма — добави той, — нека върне на Мишка билетите и да си вземе обратно парите. За какво ви е тази лотария? Все едно, нищо няма да спечелите.

Пръв до Миша се приближи Егорка-гълъбаря, а след него Васка-бърнестия. Те подадоха билетите на Миша и си поискаха парите назад. Но тогава се намеси Генка. Той заслони Миша и каза с блудкаво-сладък глас, като подражаваше продавача от пекарницата на Чуев:

— Граждани, извинявам се. Продадена стока не се приема назад. Проверявайте парите, преди да сте се отдалечили от касата. Моля, праждосвайте се.

Дигна се страшен шум. Борка викаше, че това е грабеж и обирничество. Егорка и Васка искаха да им върнат парите. Юра стоеше настрана и злобно се усмихваше.

Миша отстрани Генка, спокойно изгледа викащите деца и извади лотарийните пари. И когато ги извади, всички замълчаха.

Миша преброи парите, точно тридесет рубли, сложи ги върху стъпалата на черния вход, затисна ги с камък, за да не ги отнесе вятърът и като се обърна към децата, каза:

— На мене тези пари не ми трябват. Можете да си ги вземете обратно. Само помислете си: защо Юра и Борка искат да провалят представлението ни? Юра ходеше в скаутския клуб, но скаутите са за буржоата и те не искат ние да имаме свой клуб. А Борка въобще е грабач и спекулант. Това е. А сега, който няма съвест, нека сам си вземе парите оттук и да си остави билета.

Миша млъкна, седна на един радиатор и се обърна.

Но никой не се приближи за парите. Децата сконфузено тъпчеха на едно място. Всеки се преструваше, че не е и помислял да връща билета си.

В това време Генка се качи на пожарната стълба и почна бързо да отвързва въздушния път.

— Слизай — завика Борка. — Да не си посмял да пипаш!

Но въжето заедно с прашката вече падна на земята.

Генка скочи от стълбата и се приближи до Борка:

— Какво си се развикал? Мислиш, че ние нищо не знаем, а? Всичко знаем! И за мазето, и за сандъците — всичко знаем. Хайде, махай се оттука!

Борка накриво изгледа всички, дигна въжето от земята, нави го и мълчаливо напусна двора.

27

ТАЙНАТА

— Какво? Раздрънка ли се, а? — караше се Миша на Генка. — Ех ти, дрънкало?

— А трябва да му мълча ли? — оправдаваше се Генка. — Той ще провали представлението, а аз трябва да му мълча?

Децата седяха у Слава. Той има голямо светло жилище. На пода — килими. Над масата — красив абажур. На дивана — малки шарени възглавнички.

Генка седеше на кръглия въртящ се стол пред пианото и разглеждаше корицата на тетрадката с ноти. Той се чувствуваше виновен и за да скрие това, беше неестествено оживен и непрекъснато бъбреше.

— „Паганини . . ." — прочете той. — Кой ли пък е този Паганини?

— Той е знаменит цигулар — обясни Слава. — Неговите врагове скъсали струните на цигулката му преди концерта, но той свирил на една струна и никой не забелязал това.

— Я виж ги! — каза Генка. — С баща ми на локомотива пътуваше един огняр, Панфилов. Та той свиреше на шишета, каквото искаш. Нека твоят Паганини се опита да свири на шишета!

— Защо ли говоря с тебе! — разсърди се Слава. — Ти нищо не разбираш от музика, а разсъждаваш.

— Нима ми е забранено да разсъждавам? — Генка, като се дръпна от пианото, няколко пъти се обърна на въртящия се стол.

— Знаеш ли, Генка, — мрачно рече Миша — трябва да мислиш какво говориш. Ако мислеше, нямаше да раздрънкаш на Борка за сандъците.

— Още повече, че в тези сандъци няма нищо — добави Слава.

— Не, има — възрази Генка, — вътре има конци.

— Защо си тъй уверен, че вътре има конци? — попита Слава.

— Уверен съм, и туй то! — тръсна [illegible] Генка.

— Ти вечно дрънкаш, каквото не знаеш — каза Миша. — Вътре има съвсем друго нещо.

— Какво?

— Да, веднага ще ти кажа! За да го раздрънкаш пак!

— Ей-богу! — Генка сложи ръка на гърдите си. — Да не мръдна от мястото си! Да . . .

— Ако щеш до утре се кълни — прекъсна го Миша, — все едно, нищо няма да кажа. Защото винаги си бил дрънкало и дрънкало ще си останеш.

— Но аз нали не съм дрънкал — каза Слава, — значи на мене можеш да кажеш.

— Нищо няма да ви кажа! — сърдито отвърна Миша. — Виждам, че на вас не бива да се доверява сериозна работа.

Няколко минути момчетата седяха мълчаливо, като се сърдеха едно на друго, а после Слава каза:

— Все пак не е честно да криеш. Ние тримата лазихме в мазето, значи между нас не трябва да има тайни

— Нима аз знаех? — заговори Генка, като се обърна към Слава. — Аз мислех сандъци като сандъци. . . Та Миша не ме предупреди. Сам крие нещо, а другите са виновни.

Миша мълчеше. Той съзнаваше, че не е съвсем прав. Трябваше да предупреди Генка. И изобщо не постъпи другарски. Трябваше да сподели подозренията си с момчетата. Но. . . тогава как да я нареди с кортика? И за кортика ли да разкаже? Разбира се, те са надеждни момчета, няма да издадат работата и Генка няма да дръпка, когато знае всичко, но да разкаже ли за кортика? А ако разкаже за Филин и Никитски, а сега да не говори за кортика, па после ще види . . . Може да разкаже и за кортика . . . та той самичък нищо не може да направи, един в полето не е войник . . .

Все пак сърдито промърмори:

— Когато човек има глава на раменете, сам трябва да напряга мозъка си . . . А то „не го предупредили".

Генка почувствува примирение в думите му и почна енергично да се оправдава:

— Но ти, Миша, разбери: отде можех да зная? Нима предполагах, че криеш нещо от нас? Та аз нищо не крия от тебе. . .

— И изобщо — обиди се Слава, — докато имаш тайни от нас, няма смисъл да говорим за каквото и да било. . .

— Е добре — каза Миша, — ще ви разкажа, но имайте пред вид, че това е голяма тайна. Тази тайна ми я довери не някой си. Довери ми я. . . — Той погледна напрегнатите от любопитство лица на момчетата и бавно изрече: — Довери ми я Полевой. Ето кой ми я довери!

Зениците на Генка се разшириха, погледът му замря върху Миша. Слава също много внимателно гледаше Миша — той вече от по-рано, от разказите на Миша и Генка, знаеше и за Полевой, и за Никитски.

— Та тъй — продължи Миша, — най-напред дайте честна дума, че никога, никому, за нищо в света няма да раздрънкате тази работа.

— Давам честна дума на благороден човек! — тържествено обяви Генка и се удари с юмрук в гърдите.

— Кълна се в честта си! — каза Слава.

Миша стана, на пръсти се приближи до вратата, тихичко я отвори, разгледа коридора, после хубаво затвори вратата, внимателно огледа стаята, надзърна под дивана и като показа с пръст вратата, която водеше в спалнята, шепнешком попита:

— Никой ли няма там?

— Никой — също тъй шепнешком отговори Слава.

— Тогава чуйте — прошепна Миша и тайнствено се озърна, — чуйте. Никитски има в шайката си един съвсем близък помощник и неговото семейно име е . . . — той помълча, а сетне многозначително изрече: — Филин! Това е!

Ефектът беше просто зашеметяващ.

Генка седеше с вкопчени в стола ръце, наведен напред, с отворена уста и съвсем облещени очи. Дори косата му някак си особено се надигна и стърчеше на всички страни, сякаш объркана от току-що чутата новина. Слава често мигаше, като че му бяха сипали пясък в очите.

Като се нарадва на направеното впечатление и за да го усили още повече, Миша продължи:

— И ето . . . аз подозирам, че онзи, високият, който беше в зимника, а после излезе. . . помните ли, с кавказката рубашка. . . е именно. . . Никитски!

Генка едва не падна от стола. Слава се надигна от дивана и забъркано гледаше Миша.

— Какво. . . сериозно ли е това? — едва можа да каже той.

— Е, само това липсваше — дигна рамене Миша, — да се шегувам с такива неща! Тук, братко, няма място за шеги. Познах го по гласа. . . Наистина не видях лицето му, но факт е, че се е гримирал. . .

— Тъй е, наистина! — най-после можа да изрече Генка.

— Тъй е, зер, а ти дрънкаш, дето ти падне!

— Щом е такава работата — каза Слава, — трябва веднага да съобщим в милицията.

— Не бива — отговори Миша и придаде загадъчен израз на лицето си.

— Защо?

— Не би-ва — пак повтори Миша.

— Но защо? — учуди се Слава.

— Трябва всичко да се изясни, както се следва — уклончиво отвърна Миша.

— Не разбирам какво има тук да се изяснява — дигна рамене Слава. — Да допуснем, че ти не си съвсем уверен за Никитски, но нали Филин е същият. . .

Положението ставаше критично. Славка е тъй взискателен! Веднага ще почне да разсъждава, а още не се знае дали това е същият Филин или не. . .

Миша стана и решително каза:

— Още не съм ви разказал всичко. Елате у дома.

Момчетата тръгнаха за Миша. Когато минаваха през двора, Генка подозрително се озърташе. На него вече му се струваше, че ей-сега тук ще се покаже Никитски. . .

28

ШИФЪРЪТ

Като пристигнаха у Миша, момчетата насядаха около масата.

Вече се мръкваше, но Миша не запалваше лампата.

Генка и Слава седяха край масата и със затаен дъх наблюдаваха Миша. Тихо, като се мъчеше да не тропа, той сложи резето на вратата, после спусна пердетата; в стаята стана почти тъмно. След като взе всички тези предпазни мерки, той измъкна от шкафа вързопчето и го сложи на масата.

— Сега гледайте — тайнствено прошепна той и разви вързопчето.

Генка и Слава се подадоха напред и съвсем легнаха на масата. В Мишовите ръце се появи кортикът.

— Кортик. . . — прошепна Генка.

Но Миша заплашително дигна пръст:

— Тихо! Гледайте — той показа клеймото върху острието, — вълк, скорпион, лилия . . . Виждате ли? Така. А сега най-главното. . . — и с артистично движение той отвъртя дръжката, извади пластинката и я опъна на масата.

— Шифър — прошепна Слава и въпросително погледна Миша.

— Да — потвърди Миша, — шифър, а ключът за този шифър е в ножницата, разбирате ли? А тази ножница е. . . у Никитски. . . Това е. . . А сега слушайте. . .

И като сниши съвсем гласа си, като въртеше очи и махаше с ръце, Миша разказа на другарите си за линейния кораб „Императрица Мария", за загиването му, за убийството на офицера Владимир. . .

Момчетата седяха мълчаливо, потресени от тази загадъчна история. В стаята беше вече съвсем тъмно. В жилището цареше тишина, сякаш всички бяха измрели. Само понякога глухо ще зашурти вода във водопровода и на стълбата ще се чуе проточено жално мяукане на бездомна котка. В околния мрак на момчетата се привиждаха незнайни кораби, далечни, необитавани земи. Те усещаха студа на морски бездни и допир на морски чудовища. . .

Миша стана и завъртя електрическия ключ. Малката лампичка светна под абажура и освети развълнуваните лица на момчетата и масата, покрита с бяла покривка, върху която блестеше стоманеното острие на кортика и лъщеше бронзовото змийче, извиващо се около потъмнялата дръжка. . .

— Какво може да бъде това? — пръв прекъсна мълчанието Слава.

— Трудно е да се каже — Миша дигна рамене. — Полевой също не знаеше каква е работата, па и Никит-

ски едва ли знае. Нали той търси кортика, за да дешифрира тази пластинка! Значи за него това е също тайна, иначе защо би тичал след кортика?

— Всичко е ясно като шоколад — намеси се Генка. — Никитски търси съкровище. Ето какво търси. А на кортика е написано где се намира това съкровище. Ох, че параляк има там навярно! . . .

— Съкровища има само в романите — каза Миша, — специално за безделниците. Седи такъв безделник, мързи го да работи и почва да мечтае как да намери съкровище и да забогатее.

— Разбира се, тук не може да има никакво съкровище — каза Слава, — защото Никитски е убил човек за този кортик. Нима ти например, Генка, би убил човек за пари?

— Ама че сравнение. . . — провлечено отвърна Генка. — Едно съм аз, а друго е Никитски. Разбира се, аз не бих убил, но за Никитски това е все едно да плювне веднаж. Нали Никитски е буржоа. А буржоата родния си баща ще заколи за пари.

— Може би тук има някаква военна тайна — каза Слава. — Нали всичко това се е случило през време на война, на военен кораб . . .

— Аз вече мислих за това — обади се Миша. — Да допуснем, че Никитски е германски шпионин, но защо в двадесет и първа година е търсил кортика? Та войната вече беше свършила!

— Изобщо всеки шифър може да се дешифрира без ключ — продължи да размишлява Слава. — У Едгар По. .

— Знаем, знаем! — прекъсна го Миша. — Чели сме „Златният бръмбар“. Тук работата е съвсем друга. Гледайте. . . — Всички се наведоха над пластинката. — Виждате ли? Тук има само три вида знаци: точки, чертички и кръгчета. Ако знакът е буква, излиза, че тука има само три букви. Виждате ли? Тези знаци са написани на стълбчета.

— Може би всяко стълбче е буква — каза Слава.

— И за това мислих — отговори Миша, — но тук по-вечето стълбчета са с пет знаци. Пребройте! Точно седемдесет стълбчета, а от тях четиридесет са с пет знаци. Една буква не може да се повтаря четиридесет пъти от седемдесет.

— Няма нужда да философствуваме — каза Генка, — трябва да търсим кожинцата. Още повече щом Никитски е тук.

— Е — възрази Слава, — още не се знае Никитски ли е оня или не е Никитски. Та това, Миша, е само твое предположение, нали?

— Все едно — упорствуваше Генка, — оня е Никитски. Нали Филин е тука, а той е в една шайка с Никитски. Тъй ли е, Мишка?

Миша се смути малко, после решително тръсна глава и каза:

— Щом вече всичко ви разказах, трябва докрай да бъда честен. Работата е, че още не зная дали е същият този Филин или не. . .

— Как не знаеш! — слисаха се момчетата.

— Тъй. . . Полевой ми каза на мене само семейното име — Филин, а дали е същият този Филин или не, това трябва тепърва да се установи. Филиновци има много! Но кой знай защо си мисля, че е същият.

— Да — проточено каза Слава, — получава се уравнение с две неизвестни.

— Ето на̀ — разсърди се Генка, — удари на математика! Това е същият Филин, ясно. По муцуната се вижда, че е разбойник.

— Муцуната още не е доказателство — възрази Слава.

— Добре — каза Миша, — съгласен съм, че нямаме доказателства. Но̀ нека разсъждаваме под ред. Да, почакайте. . . Първо, Филин. Семейното име вече се съвпада. По-нататък. Подозрителен човек ли е той или не? Подозрителен. Ясно. Спекулант и изобщо. . . Тъй. Сега второ, занимават ли се с тъмни дела? Занимават се. Складът в

мазето, сандъците, вратата заковаха, затрупаха прохода... Сега трето, онзи високият — подозрителен човек ли е или не? Подозрителен. Видяхме как разглеждаше улицата и закриваше лицето си, нали? И гласът му ми е познат. . . Нека допуснем дори, че той не е Никитски. Но фактът е, че там работи някаква шайка. Може би белогвардейци. Може би шпиони. Нима нямаме право да седим със скръстени ръце? А? Имаме ли? Не! Наш дълг е да разкрием тази шайка.

— Вярно — потвърди Генка, — да заловим шайката, ножницата да вземем назад и да разделим съкровището на трима по равно.

— Почакай ти с твоето съкровище — разсърди се Миша, — не прекъсвай! Сега тъй. Разбира се, ние можем да съобщим в милицията, но. . . ако неочаквано там няма нищо? Какво тогава? Просто ще ни осмеят. Не! Най-напред трябва да се изясни всичко, както следва. . . Нужно е точно да се установи дали е същият този Филин или не, какво крият в мазето, а главно, да се проследи онзи, високият с бялата рубашка, и да се узнае кой е той.

— Тежка работа — обади се Слава, но като забеляза насмешливия поглед на Генка, бързо прибави: — Разбира се, ние сме длъжни да разкрием бандата, но всичко това трябва хубавичко да се обмисли.

— Разбира се, ще се обмисли — съгласи се Миша. — Всичко трябва да се върши обмислено. Ще направим тъй. Ще следим по ред така, че да не събудим подозрението на Филин и на Борка. А когато проследим цялата тази шайка, когато установим всичко, тогава ще съобщим в Чеката.

— Виж, това ще бъде хубаво! — каза Генка. — Цялата шайка ще разкрием!

— А ти какво си мислиш — додаде Миша, — ето как се разкриват шайки. Тогава ние наистина ще се проявим — това, знаете, не е да си дереш гърлото зад кулисите.

ТРЕТА ЧАСТ

НОВИ ПОЗНАНСТВА

29

ЕЛЕН БУШ

След няколко дни Миша и Шурка тръгнаха за Смоленския пазар да купят бои за грим. На улицата срещнаха Генка. Той се разхождаше при вратата на Филиновия склад.

— Какво стърчиш тука? — запита го Шура. — Ела с нас да купим театрални потреби.

— Нямам време — важно отговори Генка, размени с Миша многозначителен поглед и отмина.

Миша и Шура пристигнаха на пазара. Покрай сергиите се движеше гъста тълпа. Безнадзорници се мушкаха

навред, хъркаха грамофони, купувачи на часовници се караха. Омърлушени бабички със старомодни шапки продаваха счупени брави и медни свещници. Изпотен селски момък изглежда от сутринта пазареше една хармоника. Заобиколен от любители на музика, той разтегляше на хармониката все едно и също „Страдание". Папагал вадеше пликчета с предсказания за бъдещето и пълно описание на миналото. Скитаха циганки с развяващи се фусти и ярки кърпи. И битпазарът като че ли нямаше край. Той се простираше далеч по покритите със слънчогледови люспи алеи на Новинския булевард, където работниците от градското стопанство натъкмяваха първите в Москва урни за смет и заграждаха повехналата тревичка с блестящ тел.

Момчетата стояха до един старец, който продаваше „всичко за театъра", когато внезапно някой побутна Миша отзад по рамото. Той се обърна и видя момичето-акробат. То беше с обикновена рокля и съвсем не приличаше на артистка. Момичето протегна ръка на Миша и каза:

— Добър ден, побойнико!

На Миша не се хареса покровителственият тон и той студено отговори:

— Добър ден.

— Защо си такъв сърдит?

— Съвсем не съм сърдит. Все такъв съм.

— Как се казваш?

— Миша.

— А аз — Елен.

Миша дигна вежди:

— Що за име „Елен"?

— Моят псевдоним. Елен Буш. Всички артисти имат псевдоними. А истинското ми име е Елена. Елена Фролова.

— А кое е онова момче, което играеше с тебе?

— Брат ми Игор.

— А бръснатият?

— Какъв бръснат?

— Вашият оня, по-старият. Господар ли е, какво е?

Елен се засмя:
— Господар? Той е баща ми.
— Защо пък му викаш Буш?
— Нали ти обясних. Това е нашият псевдоним.
— Вие все по дворовете ли ходите?
— Не. Баща ми сключи договор и щом започне сезонът, ще играем в Соломонския цирк. Ходил ли си там?
— Разбира се, ходил съм. Но сега ние в къщи си имаме свой драмкръжок. Ето нашият режисьор — той показа Шура.
Шура се наперчи и с достойнство наведе глава.
— В неделя ще бъде първото ни представление — продължи Миша, — пиесата е нещо особено. Ела с брат си. След представлението ще играете вие.
— Добре — каза Елен, — ще кажа на Буш. — И като помисли, запита: — А колко за играта?
— Какво? — не разбра Миша.
— Колко за играта? Колко ще ни платите за играенето?
Миша се възмути:
— Да ви платим! Ти да не си полудяла? Това е представление в полза на гладуващите деца от Поволжието. Всички наши артисти играят безплатно.
— Не знам — Елен със съмнение поклати глава. — Буш навярно няма да се съгласи.
— Е, няма нужда. Ще минем и без вас. Другите жертвуват, за да помогнат, а вие искате да отскубнете за себе си от тях. Не ви ли е срам?
— Не се сърди, не се сърди! — Елен се засмя. — Какъв си сърдитко! Ще направим така: ще поискаме да се поразходим с Игор и ще дойдем при вас. Нали е добре?
— Добре.
— Хайде, до виждане. — Елен протегна ръка нему и на Шура. — Само ти, моля, не се сърди.
— Ами аз не се сърдя — отговори Миша.
Когато Елен си отиде, той каза на Шура:
— Ех че грижа са тези момичета!

30

КУПУВАНЕ НА ТЕАТРАЛНИ ПОТРЕБИ

Те почнаха да избират бои.

— Ето най-подходящите — Шура въртеше в ръце кутия с моливи. — Този цвят се нарича „бордо“. Вземи ги, Мишка.

Миша бръкна в джоба си и в същия миг с ужас почувствува, че кесията я няма. Всичко се завъртя пред него. В тълпата се мярна фигурата на един безнадзорник. Миша отчаяно извика и се спусна да го настигне.

Безнадзорникът мина през сергиите, зави в Толстоевска уличка и побягна по нея, като се заплиташе в дългото си окъсано палто. От дупките на палтото стърчеше мръсна вата, ръкавите се влачеха по земята. Той мина през един двор на две улици, но Миша не оставаше назад и най-после го настигна на някакво празно място. Той го хвана за палтото и каза, като дишаше тежко:

— Дай!

— Не ме пипай, аз съм ненормален! — диво завика безнадзорникът и извъртя бялото на очите си, които бяха страшни върху черното, изцапано със сажди лице.

Те се сбиха. Безнадзорният крещеше и хапеше. Миша го повали и като го притисна към земята, затършува по мръсните дрипи, търсейки кесията. Момчето се извиваше, хапеше Мишовата ръка. Миша го дръпна за ръкава. Ръкавът се откъсна от палтото и кесията падна на земята. Миша я грабна и страшна злоба го обзе. Колко труд употреби да създаде драмкръжока, ходи, проси, предумва, даде своя Гогол! И ето този крадльо, мошеник едва не разтури всичко! И момчетата можеха да помислят, че сам е присвоил парите . . . Не! Трябва да му друсне още един!

Безнадзорният лежеше на земята по очи. Мръсният му слаб врат изглеждаше съвсем тънък в широката яка на тежкото палто. От скъсания ръкав неестествено стър-

чеше гола ръка, мръсна и изподраскана.

Добре. Легнал човек не се бие . . . Миша тихо, както си му е редът, ритна безнадзорния и каза:

— Да запомниш кога си крал . . .

Безнадзорният продължаваше да лежи на земята.

Миша отмина няколко крачки, после се върна и мрачно каза:

—Хайде ставай, стига си се преструвал!

Безнадзорният се надигна и седна. Като хълцаше и триеше с юмруци лицето си, той мърмореше:

— Справи ли се? Справи ли се? Да . . .

— Ами ти защо задигна кесията? Аз нали не те закачах!

— Махай се по дяволите!

— Ругай, ругай—каза Миша, — току-виж, че си получил добавка!. .

Но злобата беше минала и той знаеше, че няма да му даде добавка

Като продължаваше да хълца, безнадзорният дигна скъсания ръкав. Палтото му се разтвори и откри слабичко телце с изпъкнали ребра. Под палтото на момчето нямаше дори риза.

— Как ще го пришиеш? — попита Миша, като клекна и заразглежда ръкава.

Безнадзорният въртеше ръкава и начумерено мълчеше.

— Знаеш ли какво? — каза Миша. — Ела у дома, майка ми ще го зашие.

Безнадзорният недоверчиво го погледна:

— Искаш да ме натупаш . . .

— Честна дума! Как се казваш?

— Михаил.

— Чудесно нещо! — Миша се засмя. — Аз също се казвам Михаил. Хайде да идем в нашия клуб!

— Потрябвал ми е клубът ви!

— Остави това, хайде да идем! Там момичетата за миг ще ти пришият ръкава.

— Потрябвали ми са момичетата ви!

— Ако не искаш в клуба, хайде да идем у дома. Ще обядваш у нас.

— Потрябвал ми е обедът ви!

— Я го виж какъв инат? — разсърди се Миша. — Да идем, ти казвам. — Той стана и дръпна безнадзорния за здравия ръкав. — Хайде, ставай!

— Пусни ме! — завика безнадзорният, но беше вече късно: конците изпукаха и вторият ръкав се намери в ръцете на Миша.

— Ето на — смутено промърмори Миша. — Аз ти казах да вървим веднага.

— А ти искаше насила, да, насила. — Сега палтото на безнадзорния нямаше ръкави и само голи ръце стърчеха.

— Добре — решително каза Миша, — тръгвай с мене! — Той взе двата ръкава. — Ако не тръгнеш, няма да ти ги дам, ходи без ръкави.

31

БЕЗНАДЗОРНИЯТ КОРОВИН

„Как ли ще ни посрещне мама? — мислеше си Миша, като крачеше редом с момчето. — Може да го изпъди. Добре. Станалото — станало.“

Ето го и Генка на поста си. Той с учудване изгледа Миша и окъсания му спътник. Децата от двора също впериха очи в тях. Миша преброи парите и ги даде на Слава.

— На. Щом дойде Шурка, дай му ги. Нека сам купува, аз нямам време.

Те пристигнаха в къщи. Миша вкара безнадзорния в стаята и решително каза:

— Мамо, това момче ще обядва с нас . . .

Мама мълчеше и Миша добави:

— Аз му откъснах ръкавите, без да искам. Той също се казва Миша.

— А презимето му? — запита мама.

Миша погледна момчето. То засумтя и важно каза:

— Нашето презиме е Коровин.

— Е, няма какво — въздъхна мама, — идете поне се измийте, другарю Коровин.

Миша отиде с него в кухнята, но Коровин не прояви особено желание да се мие, па и нямаше никаква възможност да се измие. Те постояха пред крана, върнаха се в стаята и седнаха край масата.

Коровин ядеше важно и след всяка глътка оставяше лъжицата на масата. На покривката, там, гдето държеше лактите си, се образуваха две тъмни петна.

Миша ядеше мълчаливо, като крадешком поглеждаше майка си. Тя окачи на гърба на стола палтото на Коровин и почна да пришива ръкавите. По намръщения израз на лицето й Миша разбра, че след излизането на Коровин му предстои неприятен разговор. Той наведе глава и продължи да яде мълчаливо.

След супата мама им сложи тиган с пържени картофи.

Миша отмести чинията си.

— Благодаря, мамо, нахраних се вече.

— Яж — каза мама, — ще стигне за всички.

Тя вече бе пришила ръкавите към палтото и сега зашиваше разпрания хастар.

Коровин свърши яденето и остави лъжицата на масата.

— Ето — каза мама, като опъна палтото на ръце — и шубата е вече готова. — Тя я подаде на Коровин. — Не ти ли е топло с нея?

Коровин не отговори веднага. Той стана, облече палтото и после измърмори:

— Нищо, ние сме свикнали . . .

— Имаш ли близки?

Коровин мълчеше.

— Майка, баща нямаш ли?

Коровин вече стоеше до самата врата. Той засумтя но все пак нищо не отговори:

„Къде ли ще иде? — мислеше си Миша. — Пак на улицата?"

Без да гледа майка си, той попита:

— Къде ще идеш сега?

Безнадзорният учудено го погледна. После се загърна в палтото, промърмори: „До виждане" и излезе от стаята.

Миша тръгна след него.

— Почакай, тук е тъмно. — Той отвори изходната врата и пусна Коровин. — Ти наминавай — каза той на раздяла. — Аз винаги съм в къщи или в двора.

Безнадзорният нищо не отговори и заслиза по стълбата.

32

РАЗГОВОРЪТ С МАМА

Миша се върна в стаята. Мама седеше зад шевната машина, беше се навела към нея и вдяваше конец в иглата. Машината стоеше при прозореца. Отраженията на слънцето играеха по металическите ѝ части, по стоманеното колело и златните фирмени знаци.

Миша мълчаливо четеше. В стаята беше тихо. Само машината бръмчеше с прекъсвания. Разбира се, предстоящият разговор беше неприятен, но мама все ще заговори и колкото по-скоро, толкова по-добре . . .

— Где се запозна с него? — най-после запита мама, без да се обръща.

— На пазара. Открадна ми парите.

Мама спря машината и се обърна към Миша:

— Какви пари?

— Лотарийните. Нали ти разказвах. . . Ние със Шурка купувахме бон.

— Е, и върна ли ти парите?

Миша се усмихна:

— И още как! Настигнах го. Е, разбира се, посбихме се . . .

— Така се и запознахте, а?

— Така се запознахме — засмя се Миша.

Мама поклати глава и се обърна към машината.

— Няма що да се каже, хубава картина. На улицата се биеш с безнадзорните.

— Никой не видя, мамо. Това стана на едно празно място. Па и не се бихме, аз така само малко го попритиснах.

— Да . . . — Мама отново поклати глава. — А защо го доведе тук? За да открадне нещо и от къщи ли?

— Няма да открадне.

— Защо мислиш така?

— Така си мисля.

Пак мълчание и равномерно тракане на машината.

— Недоволна ли си? — каза Миша.

Вместо отговор тя запита:

— Все пак какво те накара да го доведеш тука?

— Така . . .

— Жално ли ти стана? — мама се обърна и погледна Миша.

— Защо жално? — Миша дигна рамене. — Просто тъй . . . Откъснах му ръкавите и нали трябваше да се пришият!

— Да, разбира се . . . — Тя пак завъртя машината.

Към краката ѝ пълзеше черното платно и се наслагваше на вълни върху пода, край крачетата на стола.

— В същност — каза Миша — ти не си доволна, че го доведох.

— Не казвам това, но . . . все пак не е много приятно познанство. Първо това. Второ, ти беше готов да му предложиш да остане у нас. Собствено казано, можеше преди това да се посъветваш с мене. И аз също съм нещо в тази къща.

— Това е вярно — призна си Миша, — но той е за съжаление: пак ще иде на улицата . . . да краде . . .

— Да, разбира се, за съжаление е — каза мама, — за съжаление е . . . сега мнозина вземат тези деца да ги възпитават, но . . . ти сам знаеш, че аз нямам такава възможност.

— Ще видиш, че скоро безнадзорността ще бъде ликвидирана! разпалено каза Миша. — Знаеш ли колко детдомове са организирани!

—Да, зная — каза мама, — но все пак много мъчно е да се превъзпитат тези деца . . . Те са покварени от улицата. С течение на времето, разбира се, всичко това ще бъде направено, но държавата ни е още много бедна.

— Знаеш ли, мамо, — каза Миша — в Москва има такъв отред — нарича се отред на младите пионери — и там децата също, знаеш, като комсомолците се занимават с безнадзорните и въобще — той направи неопределено движение с ръка — провеждат всякаква работа. Ние с Генка и Славка решихме да постъпим там. Вече и адреса научихме. То е на Пантелеевка. В неделя ще идем там.

— На Пантелеевка? — повтори мама. — Но това е много далече.

— Няма значение. Сега е лято, има много време, ще ходим дотам. А когато навършим четиринадесет години, ще постъпим в Комсомола.

Мама се обърна и с усмивка погледна Миша.

— Ти вече се стягаш за Комсомола, а?

— Не веднага, разбира се, веднага няма да ме приемат, а после . . .

— Да, — въздъхна мама и се усмихна. — Ще постъпиш в Комсомола, ще имаш работа, а мене навярно съвсем ще ме изоставиш.

— Какво говориш, мамо! — Миша също се усмихна. — Нима мога да те изоставя? — Той се изчерви и се завря в книгата.

— Е-е-е . . . — Мама млъкна и отново завъртя машината.

Миша се откъсна от книгата и загледа мама. Тя се беше навела над машината. Силно завитото кокче на кестенявата ѝ коса се допираше до зелената блузка, блузката беше на вълни, блестяща, грижливо изгладена, с гладка кръгла яка.

Миша стана, тихичко се приближи до майка си, прегърна я отзад за раменете и притисна бузата си до косите ѝ.

— Е, какво? — попита мама, като отпусна ръката със шева на коляното си.

— Знаеш ли, мамо, какво ми се струва? — Миша лукаво присви очи.

— Какво?

— Само че ще ми отговориш честно: да или не, нали?

— Добре, ще отговоря.

— Струва ми се . . . че ти съвсем не ми се сърдиш... Нали? Е, кажи, кажи, нали?

Мама тихичко се засмя и поклати глава, като се опитваше да се освободи от прегръдките на Миша.

— Не, кажи, мамо, — весело извика Миша, — кажи! . . . И знаеш ли какво още ми се струва, знаеш ли?

— Е, какво?

— Струва ми се . . . — Миша замълча малко, — че ти на мое място щеше да постъпиш точно тъй. А? Е, кажи, нали?

— Да, да. — Тя разтвори ръцете му и поправи прическата си. — Но все пак не води тука прекалено много безнадзорни.

33

ЧЕРНОТО ВЕТРИЛО

— Миша-а! — разнесе се в двора Генковият глас.

Миша погледна от прозореца. Генка стоеше долу, вирнал нагоре глава.

— Какво?

— Ела по-скоро, работа има! — Генка многозначително намигна и кимна към Филиповия склад.

— Какво още? — нетърпеливо викна Миша. Не му се искаше много да излиза сега от къщи.

— Ела по-скоро, де! — Генка доби страдалчески вид. — Разбираш ли? — С всякакви знаци той показваше, че работата не търпи никакво отлагане.

Миша излезе от жилището и затича надолу по стълбата. Когато слезе в двора, Генка веднага се приближи до него:

— Знаеш ли где е онзи, високият?

— Где?

— В пивницата.

Децата изскочиха на улицата и се приближиха до пивницата.

През широкото мътно стъкло се виждаха мраморни масички. Хората пиеха бира, смучеха раци, плюеха по пода, спореха, смееха се, ругаеха. Гипсовите фигури на тавана плуваха в сините вълни на тютюнев дим. В проходите мъничък келнер балансираше с поднос в ръце.

Бяла пяна падаше от чашите върху мръсната му престилка.

Край една от масичките седеше Филин. Но той беше сам.

— Где е високият? — попита Миша.

— Ей сега беше тука — зачуди се Генка, — седеше заедно с Филин . . . Где ли се е дянал? . . .

— Добре — бързо каза Миша, — не е отишъл далече. Ти върви наляво, към Смоленския, а аз надясно — към Арбатския.

Миша бързо тръгна към Арбатския площад, като внимателно разглеждаше улицата. Когато пресичаше уличка Николска, в дъното й се мярна фигурата на човек в бяла рубашка, който зави зад ъгъла на черквата Успение в Могилци. Миша хукна напред с най-голяма бързина, стигна до черквата, спря се и се озърна. Високият бързо крачеше по уличка Мъртва, като се приближаваше до Пречистенка. Миша изтича след него. Високият пресече Пречистенка и тръгна по уличка Всеволожка. Миша го настигна на Остоженка, но минаващият трамвай го отдели от Миша. Когато трамваят мина, високият вече го нямаше на улицата.

Где ли се дяна? Миша слисано разглеждаше улицата и видя на отсрещната страна магазин за марки. Той познаваше този магазин. Понякога купуваше оттам марки за сбирката си. И тук, според думите на Генка, идва кой знае защо Борка Филин . . . Миша влезе в магазина. Звънчето над вратата издрънка.

В магазина нямаше никой. На тезгяха под стъклото лежаха марки, а на полицата бяха наредени кутии и албуми.

На издрънкването от вътрешната стая на магазина излезе съдържателят, плешив старец с червен нос. Той затвори добре вратата и запита Миша какво иска.

— Може ли да прегледам марките? — каза Миша.

Старецът хвърли на тезгяха няколко плика с марки, а сам се върна в съседната стая, като остави вратата полуотворена, за да вижда магазина.

Като въртеше в ръце една марка на Босна и Херцеговина, Миша крадешком поглеждаше в стаята, в която се оттегли старецът. Тя нямаше прозорци, беше съвсем тъмна и само на масата имаше електрическа лампа. В стаята имаше още някой, с когото старецът полугласно разговаряше. Миша не виждаше този човек, тезгяхът му пречеше да надзърне в стаята, но беше уверен, че там се намира именно онзи висок човек в бялата рубашка. Той също тъй не можеше да схване за какво приказваха.

Чу се звук на отместен стол. Ей сега ще излязат! Миша наведе глава над марките и напрегнато зачака. Ей сега ще види този човек. . . В дъното на задната стая скръцна врата и след няколко минути старецът влезе в магазина. Гледай ги! Онзи, високият, беше излязъл през задния вход . . .

— Избра ли? — навъсено попита старецът, като се върна зад тезгяха.

— Ей сега — отговори Миша, като се преструваше, че внимателно разглежда марките.

— По-скоро — каза старецът, — време е вече да се затваря магазинът.

Той пак отиде в тъмната стая, но този път не затвори вратата.

Лампата осветяваше края на масата. В светлината ѝ Миша видя костеливите ръце на стареца. Те събираха някакви книжа от масата и ги слагаха в извадено чекмедже. После в ръцете се появи ветрило, черно ветрило. Ръцете го подържаха известно време отворено, после бавно го сгънаха. Ветрилото се превърна в дълъг продълговат предмет. . .

После в ръцете на стареца светнаха някакви метални предмети. Нещо като пръстен и топче. Старецът ги сложи в чекмеджето на масата заедно със сгънатото ветрило

34

АГРИПИНА ТИХОНОВНА

Миша бавно се връщаше към къщи. И тъй той не видя този тайнствен непознат. Обаче всичко това беше много подозрително. И този човек си отиде през задния вход. И старецът се държеше някак си особено. И Борка-грабачът идва тук . . .

Като се приближаваше вече до къщи, Миша се сети за ветрилото и изведнъж странно предположение се мярна в мозъка му. Когато старецът сгъна ветрилото, то заприлича на ножница . . . И пръстенът на отвор. Нима това е ножницата?

Развълнуван от това предположение, той изтича да търси приятелите си. Намери ги в жилището на Генка.

Децата седяха пред масата. Слава чертаеше хартия, а Генка пишеше нещо. Той беше се качил на един стол и почти лежеше на масата. Срещу тях седеше Агрипина Тихоновна. На крайчеца на нейния нос бяха поставени очила със желязна рамка. Тя погледна над тях влезлия в стаята Миша. После отново почна да диктува, като отдалечаваше от себе си листа, който държеше високо над масата на равнището на очите.

— . . . Рубцова Анна Григоревна — бавно диктуваше Агрипина Тихоновна. — Надписа ли? По-внимателно, по-внимателно пиши, не бързай. Тъй. . . Семенова Евдокия Гавриловна.

— Погледни, Миша, — викна Генка — аз имам нова длъжност — секретар на женотдела! — Той весело се закикоти.

— Не се върти — загълча Агрипина Тихоновна, — ще изцапаш целия лист!

Миша погледна през рамото на Генка: „Списък на работничките от споваллния цех завършили училището за ликвидиране на неграмотността“. Срещу всяко презиме беше показана възрастта. По-млада от четиридесет години нямаше.

— Въртиш се! — продължи да гълчи Агрипина Тихоновна. — Я виж Слава как внимателно рисува, а ти все се въртиш. . . Е? Написа ли Евдокия Гавриловна?

— Написах, написах. . . Карайте по-нататък. Ами какво сте се сетили да учите бабичките?

Агрипина Тихоновна втренчено изгледа Генка:

— Как какво? Сериозно ли го казваш това?

Генка сякаш се смути, но закачливо продължи:

— Разбира се, сериозно. Ето — той бутна перото в списъка, — петдесет и четири години. За какво й е грамотност?

— Значи такъв си бил! — бавно заговори Агрипина Тихоновна. — Значи такъв! . . . А аз и не знаех.

— Но какво, какво говорите? — съвсем се смути Генка.

— Ето какво. . . — пак заговори Агрипина Тихоновна, като продължаваше втренчено да гледа Генка. — Значи само за тебе е грамотността?

— Аз не. . .

— Мълчи, не прекъсвай! Значи само за тебе е грамотността? Всичко това само за теб е постигнато? Тъй ли е според тебе? А Семенова е преживяла гръб във фабриката четиридесет години, тя значи може да си умре неграмотна, а? И аз значи също напразно съм се учила? Двама сина в гражданската война погребах, за да се учи значи Генка, а аз да остана такава, каквато съм си? Излиза, че напразно преместиха Асафева от мазето в поудобно жилище. Можеше и в мазето да си умре, та шестдесет години е живяла в него. . . Тъй е значи според тебе? А? Кажи.

— Лельо, — с разплакан глас завика Генка — вие не ме разбрахте! Аз се пошегувах.

— Отлично разбрах — отсече Агрипина Тихоновна, — отлично, господине, разбрах. Дори не мислех, не предполагах, Генади, че си такъв. Не мислех, че имаш такава представа за трудещия се човек.

— Лельо, — с убит глас прошепна Генка, без да дига очи от масата — лельо! Казах го, без да помисля. . . Е. . . Не помислих и казах глупост. . .

— Виждаш ли — поучително заговори Агрипина Тихоновна, — а трябва да се мисли. Думата не е врабче: изхвръкне ли, не можеш я улови. . . — Тя тежко стана от стола. — Е добре, признатата вина не е вина, а друг път мисли. . .

35

ФИЛИН

Агрипина Тихоновна отиде в кухнята. Генка седеше с клюмнала глава.

— Е какво — насмешливо го запита Миша, — получи ли си го? Все пак не те наряза както трябва. За тоя ти език трябва нещо по друго.

— Е, Миша, — примирително каза Слава — нали си призна, че не е бил прав.

— Добре — каза Миша. — Е какво, Генка, видя ли онзи, високия?

— Никого не видях — мрачно отговори Генка, без да подигне глава.

— Значи тъй . . . Миша се облегна върху края на скрина и с безразличен глас издума: — . . . докато вие седяхте тука . . . аз . . . видях ножницата .

— Каква ножница? — не разбра Слава.

— Обикновена, от кортик.

Генка дигна глава и недоверчиво загледа Миша.

— Не, вярно ли? — попита Слава.

— Вярно. Току-що видях със собствените си очи.

— Где? — Генка се надигна от стола.

— У стареца-филателист на Остоженка.

— Лъжеш.

— Ами ако не лъжа.

— Чудесно! — проточено рече Генка. — А где е ножницата?

Набързо, докато я нямаше Агрипина Тихоновна, Миша разказа за филателиста, за високия непознат и черното ветрило.

— Е-е-е — разочаровано проточи Генка, — аз мислех, че си видял ножницата, а то някакво си ветрило.

— Въобще — каза Слава — имаше уравнение с две неизвестни, а сега стана с три: първото е Филин, второто — Никитски и третото — ветрилото. Разбери, Миша, ако този не е същият Филин — и останалото е фантазия.

Генка подкрепи Слава:

— Вярно, Мишка. Може би всичко това ти се е присторило, а?

Миша не отговори. Той се облегна на края на скрина, върху който беше постлана бяла покривка с дантели по края, висеща отстрани.

На скрина се намираше квадратно огледало със закръглени ръбове и зелено листче в горния ляв ъгъл. Имаше кълбце конци, в което беше забодена дълга игла, стари портрети в кръгли рамки, по които със злато бяха щампувани имената на фотографите. Имената бяха различни, но фонът на всички портрети беше еднакъв — завряно между безцветни завеси езеро с далечна беседка, обвита в белезникава мъгла.

„Разбира се, Славка е прав — помисли си Миша. — Но все пак тука има нещо."

Той погледна Генка и каза:

— Ако не беше се скарал с леля си, щяхме да научим нещо за Филин.

— Как така?

— Така. Нали тя познава Филип. Поне щеше да каже: от Ревск ли е той или не.

— Защо пък да не каже? Ще каже.

— Е да, сега тя няма да иска дори да приказва с тебе.

— Тя ли няма да поиска? С мене? Съвсем не я познаваш. Тя отдавна-отдавна всичко е забравила, още повече, че си признах. Нея трябва само да я подхванеш както трябва. Ей сега ще видиш. . .

Агрипина Тихоновна се върна в стаята. Тя внимателно изгледа замлъкналите деца и почна да разтребва масата.

Генка се престори, че продължава прекъснатия разказ:

— Аз му казвам: „Твоят баща е спекулант и целият ви род е спекулантски. Целият Ревск, казвам, ви познава вас. . ."

— За кого говориш? — попита Агрипина Тихоновна.

— За Борка Филип? — Генка дигна невинни, простодушни очи към Агрипина Тихоновна. — Аз му казвам: „Целият Ревск познава семейството ви." А той ми отговори: „Ние, казва, никога не сме и били в този Ревск. И нищо-нищичко не знаем". . .

Момчетата въпросително впериха очи в Агрипина Тихоновна. Тя сърдито изтупа покривката и каза:

— Ами каква работа имаш с него? Колко пъти съм ти казвала: не се сбирай с този Борка, той няма да те изкара на добър край.

— А защо лъже? Щом е от Ревск, да си каже от Ревск съм. Защо ще лъже?

— Е-е-е, той може и да не е бил в Ревск — каза Агрипина Тихоновна.

— Аз и не казвам, че е бил, но нали баща му е от Ревск. Защо пък ще лъже?

— Ами той може и да не знае за баща си

— Но тогава и самият Филин седеше при нас. Смее се и каза: „Ние, каза, сме коренящи-московци, пролетарии. . .“

— Те ли са пролетарии! — не издържа най-после Агрипина Тихоновна. — Та неговият баща, на Филин, беше полицай, жандар в Ревск, а гледай го ти сега него: преструва се на работник. Пролетарии. . .

— Кой, самият Филин ли беше жандар? — попита Миша.

— Не самият той, а баща му. Е, крушата не пада далеч от дървото. А пък вие стойте настрана от тях.

Агрипина Тихоновна сгъна покривката и излезе от стаята.

— Видяхте ли? — Генка смигна след нея. — А вие разправяхте. Всичко каза! Аз познавам леля си. Сега всичко е ясно. Филин е същият. Значи и Никитски е тук, и ножницата. Чувствувам, чувствувам, че съкровището е близко! — от удоволствие той потърка ръце.

— Не всичко е ясно — възрази Слава. — Та ти сам казваше, че Ревск гъмжи от Филиновци. Може би този Филин е друг.

— Е да! — поклати глава Генка. — Жандарско потекло. Факт, същият. . .

— Добре — весело каза Миша, — може да е същият, а може и да не е. Във всеки случай той е от Ревск. Сега ще научим служил ли е на линейния кораб „Императрица Мария“ или не е служил.

— Как ще научим това? — попита Генка.

— Това е много проста работа. Та няма ли да можем да изхитрим Борка-гърбача?

36

НА КРАСНА ПРЕСНА

Както бяха решили предния ден, в неделя приятелите тръгнаха към Пантелеевка за печатницата, за да

видят отряда на младите пионери. В неделни дни трамваите не се движеха, защото имаше недостиг от електроенергия. Момчетата излязоха от къщи рано сутринта и бързо закрачиха по Арбат.

Улицата се устремяваше напред, обвита в сива мъгла. Беше онзи ранен час, когато на улицата няма никой. Дори портиерите още не бяха излезли със своите метли.

Обзети от радостната свежест на утрото, момчетата бодро крачеха по Арбат. Токовете тракаха по студения звънък асфалт. Стъпките силно кънтяха из пустата улица. Малките детски фигурки отразени се мяркаха по стъклата на витрините.

„Колко странен вид има Арбат, когато е без хора" мислеше си Миша. „Той е съвсем малък, тесен и тих. Едва сега истински се виждат зданията му." Миша се озърна. Ето кино „Карнавал". Зад него е зданието на Военния трибунал. А ето къщата, гдето е живял Александър Сергеевич Пушкин. Обикновена двуетажна къща, с нищо незабележителна. Дори е чудно, че Пушкин е живял в нея. Пушкин, разбира се, е ходил по Арбат, както всички хора, и никой не се е чудил на това. Ако Пушкин сега се появеше в Арбат, каква суматоха ще се вдигне! Цяла Москва ще се стече!

— Ще видим какви са тези пионери — бъбреше Генка, — ще видим. Може там да няма нищо особено — седят си и бродират цветенца като момичетата в детдома.

— Е да! — отговори Миша. — Та това е комунистическа организация, не разбра ли? Значи занимават се с нещо сериозно.

— Все пак някак си не е удобно да се отива там, — каза Слава.

— Защо да не е удобно?

— Е, тъй. — Слава вдигна рамене — Ще запитат кои сме, защо сме дошли. Някак си не е удобно.

— Много е удобно — решително отвърна Миша. — Дойдохме да видим. Какво има в това? Може би ние също искаме да станем пионери. Нима нямаме право?

Момчетата млъкнаха. Невидимо, великолепното утринно слънце се издигаше зад къщите. Полегатите му лъчи отхвърляха грамадни правоъгълни сенки от къщите. Тези сенки се движеха, скъсяваха се и приближаваха до едната страна на улицата, докато другата се заливаше с ярка ослепителна светлина.

Улицата се оживяваше. От пощата излизаха раздавачи с дебели кожени чанти, натъпкани с вестници. Минаха млекари, като дрънкаха с бидоните. Мина обоз товарни коне.

Ето и Кудринският площад.

— Гледай, Генка! — Миша показа една къща на ъгъла, която цялата беше изрешетена от куршуми и парчета от снаряди. — Знаеш ли какво е това?

— Какво?

— Тука през революцията станаха истински боеве. Нашите гърмяха срещу кадетите с оръдия. Ние със Славка видяхме. Помниш ли, Славка?

— Тогава аз не бях тук — призна си Славка — а според мене ти също не беше.

— Аз ли! Колко пъти бях! Ние със Шурка тичахме тук, а веднаж събрахме пълна шапка с гилзи. Наистина това беше много отдавна — тогава бях на осем години. А ти, разбира се, не видя. В къщи си седеше. Майка ти не те пускаше. . .

Момчетата пристигнаха на Пантелеевка.

През широките прозорци на печатницата се виждаха големи зали, изпълнени с машини. Отделенията бяха празни. Над вратата висеше табела с надпис: „Печатница на Мосполиграфтрест". Момчетата влязоха при портиера.

В тясното дъсчено помещение, зад ниска преграда седеше един човек, по всяка вероятност пазач, и сърбаше супа от голяма паница.

Тук се въртеше също едно десетгодишно момиче с малки плитки, завързани с червена панделка.

Когато момчетата влязоха, пазачът дигна глава, из-

три мустачките си с опакото на ръката и въпросително погледна децата.

— Кажете, моля ви се — обърна се Миша към него, — где се намира отредът на младите пионери?

— Пионери? — Пазачът пак улови лъжицата. — А вие, позволете да попитам, отде сте — от райкома[1] ли или от другаде?

— Да . . . ние . . . дойдохме . . . — забърка се Миша — дойдохме по работа.

Момичето с любопитство гледаше момчетата. Пазачът изсърба супата, отмести паницата и каза:

— Имаме такива пионери. Само че, струва ми се, те са в клуба си. . .

— Ще ни кажете ли где се намира клубът?

Момичето учудено погледна. Пазачът изпусна едно „хм!“ и попита:

— Какво, не знаете ли клуба ни?

— Да — забърка се Миша, — ние сме от друг район. Ние сме от Хамовники.

— А-а. . . — проточено каза пазачът — я виж, я виж . . . Техният клуб е на Градинска, тук наблизо.

— На каква Градинска?

— Ей че са смешни! — изведнаж се закиска момичето. — Клуба не знаят! Татинко, те не знаят клуба!

— Мълк, щурче! — подвикна пазачът на момичето. — Ти прекалено много знаеш. Заведи ги и им покажи клуба. Може наистина да им трябва — прибави той, като със съмнение изгледа децата.

— Ей сега ще им покажа.

Момичето поизлакна малко от една бака паницата и лъжицата, завърза ги в кърпа и излезе с момчетата на улицата.

— Аз тези пионери ги познавам добре — бъбреше момичето. — Там нашият Васка е най-главният, той бие барабан.

---

[1] Райком — районен комитет.

Миша насмешливо я погледна, но премълча. Какво ще спори с такъв дребосък!

— Те имат и тръби — продължаваше да бъбри момичето. — Знаете ли как е строго у тях. Не бива да се карат, не бива да се плъзгат по перилата на стълбите, не бива да държат ръцете си в джебовете и момичетата също не бива да бият. Така. А могат да се бият само с буржоата. Само че когато се бият, свалят връзките си. С връзки също не бива.

— Не се завирай под краката — строго каза Миша.

— Там приемат и момичета — пак задърдори момичето, — само че не всички, само тези. . . е-е. . . които са достигнали възрастта.

— А вашият Вася на много години ли е? — попита Слава.

— У. . . той е голям. . . На четиринадесет години е, а може би и на петнадесет. Той знаете ли колко е сериозен! Влиза направо в къщи и всичко задига.

Момчетата учудено я погледнаха.

— Как тъй — задига? — запита Генка.

— Много просто — важно отговори момичето, — за тези . . . за безприютните детдомове . . . Пионерите ходят и събират разни вещи. На мен ми задигнаха блузката — гордо заяви то.

— Блузката ли ти задигнаха?

— Аха.

— Това, да речем, не е справедливо — каза Генка, — никой няма право да задига.

Момичето се смути:

— Не те самите, маминка им я даде.

— А на тебе мъчно ли ти беше? — заемя се Слава.

— Съвсем не ми беше мъчно. Исках да им дам и миналогодишната си шапчица, но Васка каза: „Не трябва, казва, иначе следния път не ще има какво да дадеш. . . Ти, казва, не се безпокой, ние скоро пак ще събираме". И наистина сутринта взеха блузката, а вечерта той-

доха за шапчицата. — Тя въздъхна: — Безнадзорните са много, кога ще ги обуеш всички, кога ще ги облечеш. . .

Те се приближиха до голяма къща на Градинска.

— Ето тук, на третия етаж — показа момичето. Тя забърза. — Аз ще си ходя. до виждане. Васка може да види. . .

37

МЪНИЧКО НЕДОРАЗУМЕНИЕ

Момичето си отиде. Момчетата стояха при входа. Кой знае защо ги обзе смущение. Някакво хлапе надникна от вратата, погледна ги, скри се обратно. после се подаде още една съвсем руса глава и също се скри. . .

Момчетата стояха в нерешителност. На Миша изведнаж страшно се дощя да си иде в къщи. Кой знае, може и да ги изпъдят. . . Но до него бяха Генка и Слава. Не можеше да прояви такова малодушие пред тях. Миша решително пое по стълбата. Момчетата тръгнаха след него.

Те се качиха на третия етаж, предпазливо отвориха една масивна дъбова врата с резба и видяха голяма квадратна стая. До задната стена на подложка имаше свито знаме със златни пискюли и бронзово кръгло острие. Над знамето, по цялата дължина на стената — червен плат: „Организирането на децата е най-добрият път за възпитаване на комунисти. Ленин." До знамето на малка подложка лежеха барабан и тръба.

Във всеки ъгъл на стаята имаше по едно малко знаменце с някакви изображения. По стените висеха рисунки и плакати.

В стаята нямаше никой. На стълбата също беше пусто. Наистина в горния етаж се чу тропот на няколко крака, но това трая само миг и пак всичко утихна.

Момчетата влязоха в стаята и почнаха да разглеждат пионерския клуб. На всяко малко знаменце беше изобразено животно. Имаше само четири рисунки: куку-

мявка, лисица, мечка и пантера. До тях на стената висеха рисунки, изрезки от вестници, голям лист с правила за сигнализиране със знаменца, морзовата азбука. На една връвчица висеха тетрадки, озаглавени „Дневник на звеното“.

Приятелите разглеждаха един такъв дневник, когато изведнъж чуха зад себе си шум. Те се обърнаха и видяха няколко момчета с червени връзки, които се подкрадваха

лебешком към тях. Техният вид не оставяше никакви съмнения за намеренията им и нашите приятели мигновено заеха положение „за отбрана“. Пионерите, като видяха, че са забелязани, с вик се хвърлиха в атака, но тя бързо беше отбита от момчетата.

Като заеха непристъпна отсъм тила позиция в ъгъла на стаята и образуваха сгъстен строй с Миша в центъра, а Генка и Слава на фланговете, приятелите отчаяно се бранеха с ръце и крака, избягваха да се счепкват с противника и с това не позволяваха да се разкъса строят.

Пионерите дружно се хвърлиха във втора атака. Командуваше ги едно слабичко, съвсем русо хлапе с чякаква нашивка на ръкава. То беше страшно възбудено, мяташе се от една страна на друга и викаше:

— Напред! Спокойно. . . тъй. . . спокойно. . . Не им давай да се измъкнат! . . . Спокойно . . . Разделяй ги. . . Спокойно! . . .

Втората атака излезе по-сполучлива. Пионерите успяха да отвлекат Слава. Миша се спусна да го отърва. Строят се разкъса и момчетата се заграждаха поотделно.

— Тъй . . . спокойно! — викаше светлорусият, вкопчил се в Слава. — Спокойно . . . приложи джиуджицу! Спокойно . . . Серьожка, обща тревога!

Един пионер изскочи от навалицата и яростно заудря барабана.

Най-после Миша успя да отърве Слава, и момчетата, като се отдръпваха назад и отблъскваха с крака, отново заеха позицията си в ъгъла.

Двете страни бяха порядъчно понатупани. Всички тежко дишаха. Връзките на пионерите бяха се изкривили. Яката на Слава беше скъсана. Генка опипваше с една ръка червената си коса, подозирайки, че количеството й се е значително намалило.

— Какво искате? – почна Миша, като тежко дишаше.

— Пленници, мълчете! — завика светлорусият. — Ей сега ще ви вържем. . . с двоен морски.

Барабанът продължаваше отчаяно да бие. В стаята се втурнаха няколко пионери, след тях още, още. . .

— Спокойно! — викаше светлорусият, като продължаваше да се мята от една страна на друга. — Не се приближавай! Те и са пленници на нашето звено, на никой друг . . Мечки, лисици . . . не се бъркайте. Пленниците не са ваши, а наши . . . ние ги уловихме . . .

В стаята бързо влезе широкоплещест, набит момък с пуловер, дълги черни панталони и също с връзка.

Светлорусият му отдаде чест и бързо, развълнувано заговори:

— Нашето звено улови трима скаутски разузнавачи. Те искаха да откраднат знамето на отреда. Ние ги забелязахме още на улицата. Те се съвещаваха при входа. Дълго се съвещаваха и все се озъртаха . . .

— Почакай — спря го водачът. — Пуснете ги . . .

Тълпата пионери, която плътно беше заобиколила децата, се раздвои и момчетата излязоха от своя ъгъл.

— Тъй — каза водачът, като разглеждаше децата. — Продължавай, Вася.

— Те все се озъртаха — пак бързо заговори светлорусият, — после се закачваха по стълбата. Ние от задния вход, нагоре, та на четвъртия етаж. Те натиснаха дръжка, видяха, че няма никой, зарадваха се и влязоха, а ние дръж — и всичките ги хванахме в плен. — То помълча, а после делово запита: — Сега как ще постъпим с тях? Сами ли ние ги съдим или да ги предадем някъде?

— Е — обърна се водачът към момчетата, — вие какви сте?

— Никакви не сме — намерено отговори Миша. — Просто дойдохме да видим какви са тези пионери.

Всички се разсмяха. Светлорусият завика:

— Не се признават! Това са скаути. Ето този го познавам — той бутна Слава. — Той им е патрул.

Слава се изчерви:

— Не е вярно! Аз никога не съм бил скаут!

— Да! Не си бил! Разправяй! Аз те познавам. Колко пъти сме те виждали тебе! Нали, Серьожка?

— Да — без да мигне, потвърди момчето, което биеше барабана за тревога.

— Видяхте ли? — завика светлорусият. — А пък се мятат. Аз добре ги познавам. Те живеят на Бронна.

— Не е вярно — каза Миша, — ние живеем в Арбат.

— В Арбат ли? — учуди се водачът. — Че как попаднахте тук?

— Дойдохме . . . Нали само тука има отред.

— Не — каза водачът, — не само тука. Вие в Хамовники също имате отред, в Гознак. И Домът на пионерите е организиран. Защо не отидохте там?

— Тъй ли? — смути се Миша. — Не знаехме. На нас ни казаха, че в Москва има само един отред — вашият.

— Кой ви каза?

— Другарят Журбин.

— Другарят Журбин ли? Откъде го познавате?

— Той живее в нашето жилище.

— А-а . . . — Водачът приятелски се усмихна. — Аз познавам другаря Журбин. Значи той ви каза . . . Само че вече има и други отреди. Има в Соколники в железопътните работилници и у вас в Гознак. А родителите ви где работят?

— Във фабрика Свердлов — намеси се Генка. — Ние в жилището също имаме клуб и свой драмкръжок.

— Да — потвърди Миша, — ние си имаме свой кръжок, но . . . ние . . . ние също искаме да бъдем пионери.

— Добре — засмя се водачът. — Сега всичко е ясно. Станала е малка грешчица. Моите момчета по стар обичай воюват все със скаути, ето и вие си изпатихте от това. Нищо, ей сега ще уредим тази работа.

Той свирна с плоска физкултурна свирка и след няколко секунди целият отред се строи покрай четирите стени, като образува по такъв начин квадрат, в центъра на който стояха водачът и до него Миша, Генка и Слава.

Момчетата с възхищение гледаха пионерите. Те не бяха вече тълпа деца, а отред. Стояха в стройни редици, по звена, със звеневото знаменце на десния фланг. Полегатите лъчи на сияещото слънце падаха от високите прозорци и осветяваха равната редица от червени връзки. Момчетата бяха по гащета, момичетата — с бански костюми. Всички почернели от слънцето, стегнати.

— Тръбач, за поздрав! — изкомандува водачът.

Тръбачът изсвири къс игрив мотив.

— Момчета! — каза водачът. — Дошли са ни гости от Хамовническия район. Те са дошли да се запознаят с нашия живот и работа. Искат да последват нашия пример. Искат да бъдат пионери. Нека ги помолим да предадат нашия пламенен пионерски поздрав на децата от Хамовники.

И пионерите от Красна Пресна поздравиха бъдещите пионери от Хамовники с тройно „ура".

38

ВПЕЧАТЛЕНИЯТА

Момчетата напуснаха гостоприемния пионерски клуб едва към края на деня. Възхитени от всичко видено, те вървяха по булевардите на Градинска на път за къщи.

— „Пионерът е здрав и издръжлив" — ето най-правилният закон — разприказва се Генка, като махаше с ръце, — най-правилният. Сега трябва повечко да се занимаваме с физкултура и да развиваме мускулите си.

— Има по-важни закони — забеляза Слава.

— Кои са по-важни? — закачливо попита Генка.

— Кои ли? Например: „Пионерът се стреми към знание. Знанието и умението са сила в борбата за работническото дело."

— Това ли е по-важно? Нищо не разбираш! Ако бъдеш слаб, буржоата в миг ще те разперушинат, никакви знания няма да помогнат. Вярно ли е, Мишка?

— Най-важните закони са два — поучително отвърна Миша. — Първо: „Пионерът е верен на делото на работническата класа", и второ: „Пионерът е смел, настойчив и никога не пада духом." Но най-главното е онова, което е казал Ленин. Чухте ли, когато техният водач чете? „Децата, подрастващите пролетарии, трябва да помагат на революцията." Това е най-главното,

— А вие забелязахте ли как пазачът в печатницата гледеше за тях? — каза Слава. — С уважение.

— Не ще и дума — каза Миша, — вече целия район ги познава, а пък в тяхната печатница ги познават по-отдавна.

— Само че защо нямат никакво оръжие? — недоумяваше Генка. — Поне някаква пушчица така за ред. Ние за нашия отред непременно ще си набавим пушка.

— Щом организираме отреда — каза Миша, — ще сложим други имена на звената. Защо са всички тези животни? Така излиза много детински. По-добре е някакво революционно име. Например името на Карл Либкнехт или Спартак.

— Хайде де, това не го измисли ти — забеляза Генка, — те също искат да направят тази промяна. Чу — водачът казваше.

— Чух. Само че за това се сетих по-рано, щом видях животните. А чухте ли водачът като каза: „За Международния юношески ден ще предадем най-добрите ни пионери в Комсомола." Видяхте ли? Тоя светлорусият ще стане вече комсомолец, а ние още не сме дори пионери.

— Тоя светлорусият трябва да се натупа както трябва — измърмори Генка.

— Защо? — възрази Миша. — Те защищаваха знамето си. Та те не знаеха какви сме ние! А светлорусият, както изглежда, е буйно момче.

— Сега трябва да идем в Гознак — каза Слава, — може би там ще ни приемат в отреда, или пък да научим где се организира Домът на пионерите.

— Защо ще ходим нейде си, когато си имаме своя фабрика! — възрази Миша. — Нали чу, когато водачът казваше: при всички заводи и фабрики ще бъдат организирани отреди. Има постановление от Комсомола.

— Фиуу! — подсвирна Генка. — Чакай ти от нашия директор или ей от неговия баща — той кимна към Сла

ва. — Леля казва, че за нищо не дават пари, такива скъперници били.

Слава се обиди:

— Ти нищо не знаеш, а само говориш! Сега фабриката е на . . . как беше . . . на самоиздръжка. Още не всички отделения работят и фабриката трябва да се издържа със свои средства. Ти си мислиш, че е много просто да се управлява фабрика, а?

— Трябва да отидем заедно в ядрото и в райкома — каза Миша, — а също и при Журбин. Той говореше още тогава за пионерите.

Момчетата се приближиха до своя дом. На вратата чуха шум и викове, които долитаха от задния двор. Затичаха натам и видяха тълпа деца, които в стегнат обръч бяха заобиколили безнадзорния Коровин.

Коровин стоеше с опрян на стената гръб и се озърташе като подгонено вълче. Борка Филин се нахвърляше върху него.

— Какво? — викаше Борка. — Дошъл си тука да крадеш? А? Кажи! Да крадеш? Бийте го, момчета! . .

Миша разбута децата и застана до безнадзорния.

— Защо сте се нахвърляли върху него? И то всички на един? Какво, Борка, да не си полудял?

— Остави, Миша, — викна Генка — нали той ни открадна парите! Няма защо да го защищаваш. Зная ги аз тези безнадзорни . . . Малолетни престъпници — добави той презрително.

Коровин изведнаж засумтя и измърмори:

— Самият ти си малолетен . . . червенокос престъпник.

Всички се разсмяха.

— Хайде в клуба — каза Миша. — Ела с нас. — Той потегли безнадзорния за ръкава, но веднага го пусна, като си спомни, че ръкавът на Коровин се държи слабо.

— Няма да дойда — начумерено отговори Коровин, като накриво поглеждаше Генка.

— Вярно — намеси се изведнаж Борка, — не ходи с тях, мърльо. Хайде по-добре да играем на джелик.

— Ела, ела — Миша пак потегли безнадзорния, — не се бий, ела . .

39

ХУДОЖНИЦИ

В клуба драмкръжоците рисуваха декорации начело със Шурка Големия. На сцената лежеха дълги листи бяла хартия. Малкият Вовка Баранов, по прякор Агънцето, напразно се опитваше да нарисува богата селска къща, жилище на кулака Пахом.

— Ех ти, нещастно агънце! — караше се Шура. — Не можеш да нарисуваш проста селска къща, а си син на художник.

— Какво е крив тук „сины на художника"? — защищава се малкото агънце. — Баща ми рисува само миниатюри и въобще наследствеността се предава едва на третото поколение.

Неочаквано за всички Коровин погледна скицата, взе въглена и почна да рисува. Върху белите листове бързо се появиха очертанията на голяма печка, малки прозорчета, дълги пейки. . .

— Видя ли? — Миша побутна Генка с лакът.

— Я гледай! — Генка презрително тръсна коса. — Какво от това, че умее да рисува? . . . Много ти се ще на тебе да се занимаваш с него?

— Стига, бе, — възрази Миша. — Ако всеки от нас пребагитира поне един безнадзорник, то и безнадзорни няма да останат. Разбра ли?

Коровин свърши скицата и каза, без да гледа към никого:

— Четките не струват.

Шура му донесе няколко четки, но Коровин не хареса нито една.

— Трябват други — твърдеше той.

Миша извади остатъка от лотарийните пари и ги подаде на Коровин:

— На, иди да купиш каквито трябва.

Коровин не взе парите и мълчаливо загледа Миша.

— Хайде, върви — каза Миша. — Какво си облещил очи върху мене?

Коровин нерешително взе парите, мълчаливо изгледа всички деца и излезе от клуба.

— Фиу! — подсвирна Генка. — Хвръкнаха ни паричките!

— Ако така ще се разпореждаш с финансите — заяви Шура, — свалям от себе си всякаква отговорност за представлението.

— Няма защо да се вълнуваме предивременно — спокойно отговори Миша, — нека почакаме. . .

Настъпи мъчително очакване. Възрастните вече се събраха. Коровин все още го нямаше.

„Нима ще ни измами? — мислеше си Миша. Той си спомни как Коровин го погледна, когато вземаше парите. — Не. Той ще дойде.“

Но Коровин все още го нямаше.

— Няма какво да чакаме повече — каза Шура, — хайде, бейчице, рисувай!

Вовка почна да разлива боите, когато изведнаж вратата на клуба се отвори и Коровин се появи. Той не беше сам. Високо мургаво момиче с черна, късо острига на коса го държеше здраво за рамото. То беше облечено със синя рокля и рубашка с цвят хаки, пристегната в тънката талия с командирски ремък. И най-интересното: имаше червена връзка, истинска пионерска връзка. С едната ръка момичето здраво държеше Коровин за рамото, а в другата стискаше връзка четки. Видът на момичето беше много решителен. Приближи се до децата

и като продължаваше да държи Коровин за рамото, попита:

— Кой от вас го е пратил за четки?

— Аз — отговори изплашеният Миша. — Какво има?

— За какво ви са четките?

— Рисуваме декорации.

Момичето пусна Коровин, приближи се до сцената, разглежда декорациите и после запита:

— Коя пиеса поставяте?

Шурка Големия излезе напред.

— „Кулак и ратай" — важно каза той. — Позволете да се представя: Александър Огуреев. Художествен ръководител и режисьор. — Той подаде ръка на момичето.

Момичето се засмя, церемонно стисна Шуровата ръка и отвърна:

— Валя Иванова. От районния Дом на младите пионери.

— Позволете да узная в какво именно се състои инцидентът — попита Шура, без да изменя сериозния израз на лицето си.

— В това — строго каза момичето, — че ние отучваме тези деца да крадат, а вие ги приучвате. Той дойде и задигна четки от нас.

— Аз не ги задигнах — промърмори Коровин. — взех ги с оглед да ги върна. . .

Миша учудено гледаше момичето. То изглеждаше най-много на седемнадесет години, а вече е водачка и работи в Дома на младите пионери.

— Где се намира вашият дом? — попита той недоверчиво.

— На Девиче поле. . . — Момичето се забърка. — Собствено казано, той още се организира. . . Ами какъв е този ваш чудноват кръжок? Кой ви ръководи? Към коя организация се числите?

— Числим се към домкома[1] — извика Генка.

— Я гледай! — засмя се момичето, а после изгледа децата и попита: — А знаете ли какви са младите пионери?

Миша, Генка и Слава завикаха: „Знаем!“, но гласовете им потънаха в общия вик на останалите деца: „Не, не знаем!“

— По-тихо, деца! — викна момичето и дигна ръка. Когато всички млъкнаха, то каза:

— Пионерите, деца, са смяна на Комсомола. Сега всички деца се обединяват в пионерски отреди и в тези отреди те се подготвят да станат комсомолци, истински болшевики. — То хитро погледна децата, засмя се и каза: — Вие си мислите, че дойдох при вас заради четките ли, а? Не. Лъжете се. Можех просто да си взема обратно четките. Но той каза, че ги носи на някакви деца в драмкръжок. И поисках да ви видя. . .

— Заслужава си да ни видите! — извика Генка.

Всички се засмяха.

— И ние скоро ще станем пионери! — отново извика Генка.

— Разбира се, ще станете — каза момичето. — Аз ще проуча какъв е вашият клуб и как да ви помогна. А засега елате при нас в Дома на пионерите. Ние ще имаме различни работилници, кръжоци. Елате. Тогава ще донесете и четките . . . Кой е главният у вас?

Генка избута напред Миша:

— Ето председателя ни.

— Добре. — Момичето одобрително погледна Миша. — Оставям четките на твоя отговорност. А ти събери децата си и ги доведи при нас. Непременно елате.

— Добре — каза Миша, — а вие елате в неделя на представлението ни. . .

Когато момичето си отиде, Коровин върна парите на Миша и почна да рисува.

— Защо не купи четки от магазина? — попита го Миша.

— А защо да се харчи на вятъра! — Коровин погледна Генка. — Та аз не за себе си.

— Той не е свикнал да плаща — злъчно забелязва Генка и примирително добави: — Добре, рисувай. . . Ех ти, крава . . .

40

ОПИТНИ ДЕТЕКТИВИ

— Иде! — прошепна Генка и побутна Слава. — Да вървим. . .

Филип излезе от вратата, зави в улица Николска и се насочи към Пречистенка. Причакващите го Генка и Слава тръгнаха след него, като се вглеждаха внимателно във вървежа му.

— Клатушка се при ходенето — пошепна Генка. — Сигурно е бивш моряк. Виждаш как се разкрачва, също като на палуба.

— Обикновен вървеж — възрази Слава, — нищо особено. После той е с ботуши, а истинските моряци непременно носят панталони клош.

— Остави ти клоша! Погледни по-добре лицето му, щом се обърне. Ще видиш: червено като морковче. Ясно — загоряло е на кораба.

— Лицето му действително е червено — съгласи се Слава, — но си забравяй, че Филип е алкохолик. И от водката лицето става червено.

— Съвсем не червено — разпали се Генка, — от водката само носът е червен, а лицето — мораво. . .

— После гледай — продължи Слава, — ръцете си държи в джебовете. Нима истинският моряк си държи ръцете в джебовете? Никога. Той винаги ги размахва, защото е навикнал да пази равновесие при клатушкането.

— Е, знаеш ли, Славка, — съвсем се разсърди Генка — стига, моля ти се! „Ръце в джебовете" . . . Ако искаш да знаеш, най-голямата гордост за моряците е през време на буря да си държат ръцете в джебовете и да не изпускат лулата от устата си. И въобще, щом не вярваш, че това е същият Филин, седи си в къщи.

Те престанаха да се разправят и мълчаливо вървяха след Филин. Той пресече Пречистенка, стигна до магазина на филателиста, озърна се и влезе вътре.

— Е, това е всичко — каза Слава, — да се върнем.

Генка се поколеба за минута, а после каза:

— Хайде да се отбием в магазина.

— Как не те е срам, Генка! — укори го Слава. — Нали се условихме. И Миша каза: в магазина няма да се отива. . . Старецът веднаж вече е изпъдил Миша, ще изпъди и нас. . .

— Съвсем няма да ни изпъди. Нима нямаме право да купим марки? Да вървим!

Слава искаше да го спре, но беше вече късно. Генка решително отвори вратата на магазина и Слава трябваше да влезе след него.

Старецът стоеше зад тезгяха и приказваше с Филин. Когато момчетата влязоха, те млъкнаха.

— Какво искате? — попита старецът и подозрително ги погледна.

— Искаме да разгледаме марки! — каза Генка.

— Няма какво да гледате! — изведнаж раздразнено извика старецът. — Всеки ден гледате и нищо не купувате. . . Е, какви марки искате?

— Гватемала — промънна смутеният Генка.

Старецът свали от полицата една кутия, извади оттам плик и го хвърли на тезгяха:

— Хайде, избирайте. . .

Генка почна неуверено да избира марки. Всички мълчаливо го гледаха. Генка съвсем се смути и бутна една марка.

— Ето тази.

Старецът прибра плика, като остави на тезгяха избраната от Генка марка, и каза:

— Двадесет копейки.

Генка безпомощно погледна Слава. Слава разбра погледа му: Генка нямаше пари, но и Слава нямаше нито копейка.

Старецът и Филин изчакващелно гледаха момчетата.

— Хайде — повтори старецът, — двадесет копейки!

Вместо отговор Генка се обърна и презглава хукна от магазина. Слава изскочи след него.

Те пребягаха през улицата и бързо поеха към къщи.

— Казвах ли ти, че не бива да отиваме — почна Слава.

— Какво от това? — безгрижно отвърна Генка.

— Как какво? Сега те ни забелязаха и разбраха, че ги следим.

— Хайде пък да не са разбрали! Малко деца отиват при него без пари.

— Добре, добре — каза Слава, — ще има да видиш от Миша.

— А Миша да не ми е началник! — с независим вид отвърна Генка. — Я гледай!

— Той, разбира се, не е началник, но кортикът е негов, а ти с глупавите си измислици разваляш цялата работа.

— Аз сам знам какво трябва да се прави — отсече Генка. — Имам дотолкова ум в главата си.

Те стигнаха до къщи и видяха Миша, който слизаше от Журбин.

— Мишка, — викна Генка, като че нищо не е било, — новини!

— Хайде де, какво?

— Всичко е наред — заяви Генка. — Проследихме Филин. Той ходи при стареца. Проверихме въжежа. Моряк, сигурно моряк. Напълно установено.

— Ето на, виждате — каза Миша. — Аз ви казвах. И при мене всичко е наред. Бях при Журбин и в Дома на пионерите, и при секретаря на комсомолското ядро.

— Е, и какво?

— В неделя ще видите — загадъчно отвърна Миша.

— Какво?

— Ще видите. Изобщо всичко е наред. Добре. Сега само трябва да се установи дали Филин е служил на военния кораб или не. А после ще се заловим със стареца. Само че това ще направите вие: мене той вече не ме пуска в магазина.

— Не се безпокой, Миша, — намеси се Слава, който през всичкото време мълчеше — и ние вече не можем. — И той многозначително погледна Генка.

— Защо?

— Защото и нас вече няма да ни пуснат в магазина.

— Какво има? — Миша учудено прехвърляше поглед от Генка на Слава и от Слава на Генка. — Защо няма да ви пуснат?

— Нека сам каже. — Слава кимна към Генка.

Генка се изчерви и бързо заговори:

— Разбираш, Миша, ние вървим след Филин. Нали трябва да се узнае къде отива. Той по пресечката — ние след него. Той на Остоженка — ние след него. Той в магазина — ние след него. А в магазина нямаме пари да купим марки. Е, ние спокойно се обърнахме и си отидохме. Това е всичко.

— Разбирам — проточено каза Миша и поклати глава. — Въобще загазили сте. . . Нали казвах и казвах да не се ходи в магазина. Е, ясно, сега никой от нас не може да се приближи до стареца. Не, ти вече за втори път разтуряш цялата работа. Веднаж раздрънка на Борга за сандъчето, сега пък провали цялата работа в магазина. Достатъчно. Ще трябва без тебе да вършим работата. Стига.

Този път Генка не се опита да спори. Той знаеше, че Миша ще се посърти и после ще му мчие, а пък без него няма „да вършат работа“.

41

ПРЕДСТАВЛЕНИЕТО

Върху вратата на клуба вече от няколко дни беше окачен афиш за предстоящото в неделя представление за деца. Ще бъде представена пиесата в три действия „Кулак и ратай“. Ръководител на студиото Александър Огуреев. Режисьор — Александър Огуреев. В главната роля — Александър Огуреев и най-отдолу, с малки буквички: „Художник Михаил Коровин, под ръководството на Александър Огуреев“.

Коровин много се гордееше, че името му е споменато в афиша, което идваха да видят цели тълпи безнадзорни.

Билетите бяха разпродадени още преди представлението. Целият приход децата занесоха в редакцията на вестник „Известия“ и предадоха в помощния фонд за гладуващите в Поволжието.

В неделя клубът се напълни с деца още от сутринта. Те шумяха, прескачаха през столовете и спореха. Дойдоха деца от съседните жилища и голяма тълпа безнадзорни от Рукавишниковския приют, начело с Коровин; явиха се акробатите Игор и Елен Буш. Миша ги сложи на първия ред и ги остави под грижите на Слава.

Когато всичко беше готово, Миша изтича да покани Журбин. Той завари при него Валя Иванова и още един комсомолец с кепе и кожена куртка, от джеба на която се подаваше връзка вестници. Под разкопчаната куртка се виждаше синя рубашка с комсомолска значка на гърдите.

— Ето го и нашият инициатор — каза Журбин, като показа Миша.

— Ние вече се познаваме с него — каза Валя и любезно се усмихна на Миша.

Комсомолецът протегна ръка на Миша:

— Да се запознаем. Севастиянов Николай или просто Коля.

В това време той внимателно разглеждаше Миша, като слабо се наведе напред. Беше висок и като че ли малко прегърбен. Под кепето на бледото чело се подаваше крива къдрица мека руса коса. Той разглеждаше Миша с някакъв много внимателен, изучаващ поглед, сякаш виждаше през него. Очите му бяха сиви, уморени и много умни.

— Другарят Севастиянов ще дойде да види представлението ви — каза Журбин, — а после ще ви разкаже туй-онуй.

Преди да се дигне завесата, излезе завеждащият клуба другарят Митя Сахаров. Като отхвърли коса назад и се обърна повече към Журбин, той каза:

— Другари! Сега ще видите представление, поставено от силите на детския драмкръжок в нашия клуб.

Той пак отхвърли коса назад, издаде напред гръкляна си и продължи:

— Администрацията на клуба, другари, не пожали средства за постановката на представлението, защото работата с децата е важно дело, особено за клуба. Администрацията се надява, че разходите ѝ ще бъдат напълно покрити. А сега, другари, моля. . . — той запляска с ръце и цялата зала отговори с бурни ръкопляскания.

Представлението мина с голям успех.

През време на действието Зина Круглова тъй налагаше Шура с ръжена, че гърбът му запука. Ефектът беше необикновен; младите зрители възторжено викаха: „Бий го, Зина, удряй!“ Но Шура като истински артист с нищо не издаде, че го боли.

В епилога всички действуващи лица пяха и играха. Накрая излязоха Елен и Игор Буш. В това време Слава свиреше на пианото.

После на сцената се качи Коля Севастиянов. Той обърна залата с внимателния си поглед и попита:

— Хареса ли ви се?

— Хареса ни се! — в хор отговориха зрителите.

— Ето, виждате ли — каза Коля. — Децата от това жилище извършиха хубава и полезна работа. Те участвуват в клубната работа и помагат на нашите малки другарчета в Поволжието. Как е според вас: добре ли са направили?

— Добре! — пак в хор отговориха децата.

— Така — продължи Коля. — Сега ще ви задам един въпрос . . . — Той замълча. Всички чакаха въпроса. След къса премълчавка Коля запита: — Знаете ли какво са младите пионери?

— Знаем! — из цяло гърло завика Генка.

Миша го блъсна с юмрук в хълбока.

— Не реви. Ти знаеш, но другите не знаят.

В залата се дигна страшен шум. „Знаем!" викаха едни. „Не знаем!" викаха други. Всички се стараеха да се надвикат и на няколко места вече се сбиха.

Коля дигна ръка и когато всички утихнаха, каза:

— Младите пионери, деца, са смяна на Комсомола. Пионерите трябва да изкарат докрай оназн работа, която са почнали техните бащи и по-големи братя — делото на комунизма. Отредите на младите пионери помагат на Партията и на Комсомола в комунистическото възпитание на децата. В нашия район има вече три такива отреди: в „Каучук", „Ливерс" и „Гознак" . . .

— А ние защо нямаме? — попита Миша.

— Именно за това исках да ви кажа. Този клуб, деца, преминава под ръководството на нашата фабрика. При фабриката се организира пионерски отред . . .

— Ура! — завика Генка. — Искаме отред! — Той искаше още нещо да извика, но Миша пак го блъсна в хълбока и той млъкна.

— Та така, деца, — завърши Коля — който от вас иска да стане млад пионер, може още сега да се запише при мен. И днес след представлението ще направим първото си събрание.

— Ей сега ще му задам едно въпросче — тихо промълви Генка.

— Какво е това въпросче? — наостри уши Миша.

— Имат ли пионерите право да налагат скаутите?

— Какви са тези глупашки въпроси! — разсърди се Миша. — И въобще какъв е този твой навик: налагане та налагане . . . Налагането също трябва да се върши смислено.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

ОТРЕД № 17

42

КЪТЧЕТО НА ЗВЕНОТО

— Пионерът върши своята работа бързо и грижливо — бъбреше Генка, като размахваше чука. Той стоеше върху най-горното стъпало на дървената стълба, под самия таван на клуба, и забиваше един плакат на стената.

— Да, да, виждам: „бързо и грижливо“, а вече цял час се пипкаш — забеляза Слава.

С едната ръка Слава подпържаше стълбата, а в другата държеше висещия край на плаката.

Клубът се готвеше за тържество по случай пускането на фабриката да работи с пълна мощност. От тавана

се спускаха гирлянди от елови клони с разноцветни лампички в тях. Пионерите довършваха уредбата на звенарските кътчета. Миришеше на прясна ела, гуткал и боя.

Всички пионери бяха в нови форми, цвят хаки. Костюмите им даде дирекцията на фабриката, когато пионерите дадоха тържественото обещание. Тогава връчиха на отреда знаме, барабан и тръба. На пионерите — връзки и костюми.

— Ето, деца, — каза директорът на фабриката, като подписваше наряда за материала — нашата страна е събута, съблечена, едва излиза от разрухата, а за вас нищо не жали. Помнете това. . .

Миша стоеше с вдигната нагоре глава и следеше Генковата работа. Когато Генка закова втория край на плаката, той извика:

— Слизай, стига си бръщолевил!

Генка слезе и застана до Миша и Слава. Момчетата с удоволствие разглеждаха работата си.

Посред кътчето на звеното се намираше извит фурнирен плакат: „Звено № 1 на името на Червената флота." Буквите бяха изрязани във фурнира и залепени с червена книга. Зад фурнира имаше лампичка. Буквите светеха с ярко-червен пламък. Стана много красиво.

— А? Нали е хубаво? — самохвално рече Генка. — Никой не го е измислил тъй! — Той показа останалите звена.

Наистина никой нямаше такъв светещ плакат. Кътчетата бяха скромни, украсени с рисунки, изрезки от вестници и лозунги.

Малкият Вовка Баранов изтича покрай тях с кутия боя в ръце. Той едва не блъсна Генка. Генка отскочи настрана и уплашено погледна ръкава на новата си рубашка — дали агънцето не я беше изцапало. Но всичко беше в ред.

— Виж нещастното агънце! — разсърди се Генка. — Тича като опърлено! За малко щеше да изцапа рубашката ми. — Той с удоволствие попипа рубашката. — Пър

вокачествено платче! — Той допря пръсти до устата и млясна. — Това се казва текстилна индустрия. А пък момчетата от „Каучук" се хвалят: ние, каже, сме химици, гуменичари . . . Дали им гумени комбинезони и веднага „гуменичари". . .

Към тях се приближи водачът на отреда Коля Севастиянов.

— Коля, — обърна се Генка към него — виж как хубаво го измислихме. Най-добре от всички.

— Не е лошо — доста равнодушно отвърна Коля — и няма защо да се хвалите с това. Вашето звено е старшо и у вас всичко трябва да бъде по-хубаво, отколкото у другите . . . Поляков! — обърна се той към Миша.

— Да? — обади се Миша.

— Бързо със звеното на площадката. Дошел е Коровин със своите.

— Разбрано! — отговори Миша.

— Внимавай — продължи Коля, — първата среща е най-важната. Ако съумеете да се сдружите, момчетата ще идват. Ако не съумеете, те вече няма да дойдат. Не се надувайте пред тях, но не им се и подмазвайте. Дръжте се просто. За днес постарайте се да ги въвлечете в играта. Разбра ли? Хайде, вървете!

Звено „Червена флота", — извика Миша — строй се!

43

ПЛОЩАДКАТА

Звеното се строи. Тук бяха най-големите деца от отреда: Миша — групов началник, Слава, Генка, Шура, Зина Круглова и още няколко момчета и момичета от другите жилища.

Те изскочиха от клуба и в строй изтичаха на площадката — тъй се наричаше сега задният двор. Там

обаче нищо не се беше изменило, само висеше една мрежа за волейбол.

Край жилищното здание на асфалта в сбита купчина седяха десет безнадзорни. Някои от тях пушеха. Всички бяха в дрипи, мръсни, с разчорлени коси. Само едно момче беше с новичък сив каскет, който навярно беше намерило нейде едва днес. Те седяха тихо, като от време-навреме си подхвърляха някои думи, без да обръщат никакво внимание на заобикалящите ги дечурлига, които с любопитство разглеждаха странните пришълци.

Както беше уговорено, пионерите веднага се разделиха на две групи и заеха места на волейболната площадка.

— Още шест души! — викна Миша, като с това канеше безнадзорните да влязат в играта.

Никое от тях не се помръдна. И през всичкото време, докато пионерите играеха, те седяха в предишните пози, равнодушни и към играта, и към всичко наоколо.

— Не се хващат на въдицата — прошепна Генка на Миша.

Вместо отговор Миша, като подаваше топката, удари я силно и я насочи право в групата безнадзорни. И това не им направи никакво впечатление. Само Коровин лениво отблъсна топката с крак.

Пионерите играеха с увлечение. Всяка минута се чуваха подвикванията: „пас“, „бий“, „удар“, „забий“, „двигай“, „блокирай“, „аут“, но това не възбуждаше безнадзорните. Някои от тях, облегнати на стената, дори дремеха, като примижаваха на слънцето.

„Разбира се, те се заглеждат, не можеш веднага да ги въвлечеш — мислеше си Миша, — но само да не си отидат.“

Миша изсвири. Играта се прекъсна. Момичетата останаха на площадката, а момчетата седнаха при безнадзорните.

— Здравей, Коровин! — каза Миша. — Как си, адаш?

— Добре — без желание отвърна Коровин. — горе-долу.

— Каква е тази тояга там? — ненадейно попита един безнадзорен с толкова много луничкп по лицето, че дори дебелият пласт от кал не можеше да ги скрие, и показа поставения между две дървета самоделен лост от водопроводна тръба.

— Лост — с удоволствие обясни Миша.

— За какво?

— Ето за какво. — Миша се приближи до лоста, улови се за него, издигна краката наравно с носа и отскочи. — Можеш ли тъй?

— Не зная, не съм опитвал.

— Опитай се — предложи Миша.

— Наистина . . . може да се опита . . .

Безнадзорният лениво стана, с клатушкане се приближи до лоста, погледна го отдолу, поклати със съмнение глава, подскочи, хвана се за лоста и се изправи на ръце. Палтото падна на главата му, босите мръсни крака стърчеха във въздуха, но все пак това беше изправяне на ръце . . .

После отскочи и също тъй с клатушкане се отдалечи от лоста и седна на мястото си. Безнадзорните се хилеха и насмешливо поглеждаха пионерите.

— Браво — каза Миша. — ние не можем тъй. Хайде, Генка, опитай . . .

— Где мога аз! — Генка махна с ръка.

— Все пак опитай — запредумва го Миша.

Генка застана под лоста, дигна червенокосата си глава, извъна се, приклекна, подскочи и се хвана за лоста. После, без да свива коленете, изхвърли краката си напред и почна да се люлее.

Той се люлееше все по-бързо, по-бързо, по-бързо и внезапно . . . едно! Той се изправи на ръце. Две! — второ изправяне. Три! — трето изправяне. Той описваше бързи кръгове и червената връзка летеше след него. По-

сле пак се залюля, все по-бавно и по-бавно, и скочи на земята.

— Добре е — каза Коровин.

— Това се нарича „въртележка“ — обясни Миша. — Това лесно може да се научи.

— Това не ни е потребно — каза безнадзорният с каскета.

— Няма нищо, което „да не е потребно“ — изведнъж се намеси Шурка Големия. — Човек трябва всичко да умее и всичко да знае — поучително прибави той.

— А, „кулак“ — закиска се един малък безнадзорен. — Добре те наложиха с ръжена . . .

— Е, няма що — каза Шура, — истинският артист трябва да навиква на всичко. Изкуството изисква жертви

— Вярно — потвърди безнадзорният с каскета. — Лазаренко току виж врата си строши, но все пак скача.

— В цирка чак под покрива се премятат и пак не се плашат — подзе безнадзорният с луничките.

Разговорът се завърза. Шурка Големия го завладя. Той вече се готвеше да разкаже съдържанието на новия филм „Комбриг Иванов“, когато изведнъж неочаквано обстоятелство наруши тъй успешно почнатия разговор.

44

ЮРКОВИЯТ ВЕЛОСИПЕД

В двора се появиха Юрка-скаута и Борка. Но те не се появиха както обикновено — дойдоха на велосипед. Велосипедът беше дамски, но истински, с две колела, нов, с ярка копринена мрежа на задното колело.

Юра прав въртеше педалите, а Борка с победоносен вид седеше на седлото с разкрачени крака, като тържествуващо се усмихваше с щърбата си уста.

Те обиколиха задния двор. После Борка слезе от велосипеда и Юра почна да кара сам, като правеше различни фигури.

Той караше „без ръце", заставаше с колене на седлото, правеше „лястовица", караше с един педал, ловко отскачаше назад . . . В това време Борка се мъчеше да привлече общото внимание към това зрелище и ревеше из цяло гърло: „Бива си го това!", „Чудо е това!", „Карай още, Юрка!" и в изблик на възхищение удряше с ръце по гащетата си и хвърляше шапка във въздуха.

Всички гледаха Юра. Разговорът на пионерите с безнадзорните се прекъсна.

„Те правят това нарочно — мислеше си Миша, — нарочно пречат, за да провалят работата."

— Хайде веднага да ги очистим оттука — шепнешком му предложи Генка.

Но Миша му махна с ръка: тук не бива да се почва бой. Само ще се развали работата.

Той напрегнато мислеше какво да прави, когато изведнаж видя на вратата Юриния баща, доктор Стоцки. Миша погледна Юра. Юра не виждаше баща си. Той стоеше зад ъгъла на зданието и заедно с Борка попра вяше веригата на велосипеда.

— Юрка-а-а — изведнаж викна Миша, — ела тука! — и намигна на Генка, като връщна очи към Юрковия баща.

Юра се озърна и с недоумение погледна Миша.

— Ела де! — пак викна Миша. — От какво се страхуваш?

Юра нерешително се приближи, като притържаше с ръка велосипеда.

— Каква марка е? — Миша кимна към велосипеда

— Ейнфилд.

— А, Ейнфилд! — Миша попипа велосипеда. — Добра марка е.

Коровин и безнадзорният с каскета също почнаха да опипват велосипеда.

Изведнаж Генка сложи пръсти в устата си и силно изсвири. Стоящият на вратата доктор се обърна, видя Юра и бързо се приближи до децата. Той беше хубав

мъж с грижливо поддържано лице и пълни бели ръце. Той миришеше на нещо средно между одеколон и аптека.

Юра стоеше при велосипеда и забъркано гледаше баща си.

— Юрий, — строго каза докторът — у дома!

— Аз съвсем . . . — почна Юра.

— У дома! — с леден глас повтори докторът, погледна безнадзорните, намръщи се от погнуса, бързо се обърна и напусна двора.

Като придържаше с ръка велосипеда и придружаван от оглушителния смях на всички деца, Юра се помъкна след него.

— Добре го изигра — каза Коровин.

— Да не се надува — поучително добави безнадзорният с луничките.

45

ЛЕНТИЧКАТА

Разговорът пак потече и момчетата приказваха още цял час. Когато си отиваха, безнадзорните обещаха да дойдат пак на следния ден.

Доволни от първия успех, пионерите оживено обсъждаха поведението на безнадзорните. Недалече, на асфалтовата пътечка, седеше Борка и си играеше сам на джелик.

— Ей, Грабач, — викна Генка — защо не караш велосипед?

Борка не отговори.

— Имай пред вид — продължи Генка, — сам имай пред вид и предай на своя нещастен скаут: ако ни развалите работата, такива краваи ще ви накачим, че за цяла година няма да ги събере.

Борка пак не каза нищо..

— Генка, защо се закачаш с него? — изведнаж примирително каза Миша. — Защо се закачаш? Борка не е лошо момче, само безполезно общува с този скаут.

Борка се наежи, като се страхуваше от подвеждане.

— И защо ли общува с него? — продължи Миша. — Юра и за човек не го смята. Видяхте ли как баща му ни изгледа всичките?

Борка мълчеше, без да разбира накъде клони Миша.

— Видяхте ли? — повтори Миша и като се обърна към Борка, каза: — Право ли казвам, Борка?

— Защо ме агитираш? — отвърна Борка. — Какво, да не искаш да ме запишеш пионер? Не ми трябват вашите пионери. Напразно се мъчиш.

— Тебе никой няма и да те приеме! — извика Генка.

— Почакай — спря го Миша и продължи, като отново се обърна към Борка: — Аз не те агитирам, просто така си говоря. А с тебе аз исках да свърша една работа.

Сериозна работа. И вчера говорихме за това със Славка. Нали, Славка?

Слава нищо не разбираше, но за всеки случай потвърди, че и вчера са говорили за това.

— Каква е тази работа? — недоверчиво попита Борка.

— Виждаш ли — каза Миша, — ние поставяме нова пиеса из моряшкия живот и ни трябва моряшка униформа. Разбираш ли? Истинска фанелка, панталони, барета. Стара или нова няма значение. Главното е да има истинско име на кораб. Например някоя лентичка. Затова исках да поприказвам с тебе. Ти си отракан . . . Може би ще ни набавиш, а?

Борка се усмихна:

— Да не мислите, че ще се разтичам да ви ги търся? Безплатно искате, а? Все глупаци търсите.

— Нищо подобно, ще си платим.

— Хм! — Борка се замисли. — А колко ще платите?

— Да видим най-напред каква е стоката. Ще можеш ли да я набавиш?

— Каквото искаш, в дън земя ще ти го намеря. — Той погледна Миша. — Ще дадеш ли ножчето си? Ей сега ще ти донеса лентичка.

— Истинска ли?

— Истинска.

— Добре. Давай.

Борка стана от земята:

— Без измама?

— Истина ти казвам. Донеси. Ще ти дам ножчето.

Борка изтича в къщи.

— Каква е работата, Миша? — възмути се мълчаливият досега Шура. — Каква пиеса се готвиш да поставяш? Защо аз не зная нищо за това?

— После ще ти разкажа. Това е . . . за друга работа.

— Как тъй „после“? Все пак аз съм ръководител на драмкръжока в отреда. Ти нямаш право да ме пренебрегваш.

— Гледай как се разпали! — каза Генка. — Миша знае какво върши, затова е и звеновод.

— А аз съм режисьор, отговарям за цялата художествена част.

— Отговаряй си ти — дигна рамене Генка, — никой не ти пречи . . .

— По-тихо — спря ги Миша, — ето Борка иде . . .

Борка дотича до тях; той държеше нещо в юмрук.

— Хайде, дай ножчето!

— Покажи най-напред.

Борка леко разтвори юмрук и показа крайчето на смачкана черна лентичка

Миша протегна ръка:

— Дай да видя. Може да не е истинска.

Борка бързо стисна юмрук:

— Ами, така ще ти я дам. . . Най-напред дай ножчето. Не се бой, никой, истинска е. С главата си отговарям.

— Ех, да става каквото ще! — Миша подаде ножчето на Борка.

Грабачът го взе и предаде лентичката на Миша. Миша я разви. Генка и Слава се притиснаха зад него.

И върху изтърканата лентичка момчетата видяха четливи следи от сребърни букви: „Императрица Мария“.

46

ПЛАНОВЕТЕ

От този ден безнадзорните всеки ден идваха на площадката. Те водеха със себе си другари, играеха с пионерите на топка, на волейбол, слушаха разказите на Шура, но не можеха да ги накарат да свалят шапките си, макар да бяха настъпили горещи юлски дни.

Въздухът беше наситен с тръпчивата миризма на горящ асфалт. Асфалта вариха в големи казани и пушеше по оградените с канапчета тротоари.

Преснобоядисани, с рекламни надписи на покривите, трамваите бавно пълзяха по улиците и отчаяно звъняха на работниците, които павираха улиците. Дворищата бяха отрупани с парни котли, радиатори, тръби, тухли, бъчви с цимент и хоросан. Москва се възстановяваше.

— Пуснаха Цинделя — съобщи всезнаещият Генка, като показваше далечния дим, който се издигаше от невидим зад къщите фабричен комин, — вчера го пуснаха, а утре ще заработи Трехгорка.

— Ти знаеш всичко — насмешливо отговори Мишка, — дори от кой комин излиза дим. А пък това какво е? — Той посочи работниците по стълбовете монтьори.

— Как какво? Монтьори. Поправят електричеството.

— „Поправят електричеството"! — закачи му се Мишка. — Ти нищо не знаеш! А защо го поправят?

— Развалило се е навярно.

— Ех ти! Каширската електростанция пуснаха, затова. Тя работи с торф. Сега лампите ще горят цяла нощ и по двете страни на улицата. Разбра ли? И Шатурската станция почнаха да строят. . . Също с торф. . . А Волховската станция, тя ще се движи с вода. . .

— Всичко това сам без тебе го зная — каза Генка.— Мислиш, че само ти четеш вестници, а?

В къщи у Генка наистина лежеше цяла грамада вестници: всички бяха броеве от „Известия" с една и съща дата. В този брой в списъка „За фонда помощ за гладуващите в Поволжието" беше написано: „От децата на жилдружество № 267 — 87 рубли". Всички деца много се гордееха с това, а Генка винаги мъкнеше вестника със себе си и го показваше на всички.

Дните минаваха, а момчетата никак не можеха да измислят как ще се сдобият с ножницата. Сега, когато

беше вече установено, че Филин е същият онзи Филин, трябваше окончателно да се изясни дали Миша е видял ножницата у филателиста или това е било някое обикновено ветрило.

— Ще се вмъкнем при стареца и нищо повече — казваше Генка. — Щом те са разбойници, няма защо да се церемоним с тях.

— Как се готвиш да се вмъкнеш при него?

— Много просто: през малкото прозорче. А най-добре е да възложим това на новия ти другар, на Коровин. Той знае как стават тези работи.

— Ти по-добре не приказвай много — каза Миша. — Заради тебе сега не може да се мернем при стареца. Нали вчера опитахме, той дори в магазина не ни пусна. Факт е, че подозира. И няма защо да намесваме тук Коровин. Хубава работа: ще го подучваме да се вмъква през малкото прозорче! Какво ще помисли за пионерите! Та той нищо не знае за кортика! Друго нещо трябва да се измисли.

И Миша наистина измисли. Само че тази мисъл му хрумна няколко дни по-късно — когато отрядът замина на двудневно лагеруване край езерото Сенеж.

47

ПРИГОТОВЛЕНИЯТА ЗА ЛАГЕРУВАНЕ

В деня на заминаването за лагер Миша се събуди рано сутринта.

В стаята светеше електрическата лампа. Но зад прозореца в предутринната мъгла вече се виждаха сивите стени на съседното здание и по прозорците се появяваха утринните светлини, мъждиви и неспокойни.

Миша скочи от кревата:

— Мамо, колко е часът?

— Пет. Поспи още, няма да закъснееш.

Мама ходеше из стаята и приготвяше закуската.

— Не, трябва да вървя. — Миша бързо се заоблича. — Трябва да намина към момчетата. Навярно спят.

— Само най-напред закуси — каза мама.

— Ей сега.

Миша набързо се уми и почна да приготвя раницата си.

— Мамо, — отчаяно завика той, — где ми е лъжицата?

— Там, гдето си я сложил.

— Няма я! — Миша бързо ровеше в раницата. — Аха, ето я!

— Никой не е пипал раницата ти — мама се усмихна и снизходително присви рамене — и не ровй там, всичко ще обърнеш наопаки. Пий чай, аз сама ще свия одеялото.

— Не, не, ти не знаеш как. — Миша сгъна одеялото и го привърза за раницата, на която вече се клатушкаха чаша и котелка. — Ето тъй трябва!

— Добре... Прави сам. Само гледай там да не загубиш нещо в морето и не плувай надалече.

— Сам зная. — Като се пареше, Миша засърба чай на края на осветената маса с отметнатата покривка. — Ти все ме смяташ за малък, но не е тъй... Като се върна от лагера, непременно ще съборя това нещо — той показа иззиданата в ъгъла печка. — Скоро ще пуснат парно отопление. Знаеш колко топло ще бъде!

— Когато го пуснат, тогава ще я съборим — отговори мама.

С раница на гърба Миша изтича от квартирата. На вратата се сблъска с идващия към него Генка. Генка също беше в пълна походна форма. Миша го изпрати в двора да събере останалите деца, а сам се качи при Слава.

Както и трябваше да се очаква, Слава още не беше се събудил.

— Тъй си и знаех! — разсърди се Миша. — Как можеш да спиш?

— Нали се уговорихме, че ще дойдеш да ме вземеш — заоправдава се Слава, като се протягаше и търкаше сънливите си очи.

— Трябва да се уповаваш на себе си. Обличай се по-бързо!

Миша отиде към пианото и раздразнено почна да прелиства нотите.

От спалнята излезе Константин Алексеевич, Славовият баща. Големият му корем се отпускаше върху ремъка, който придържаше панталоните. Ниската яка на бродираната риза откриваше мощна гръд, обрасла с червеникави косми. И без това малките му очички сега от сън изглеждаха като съвсем тесни цепнатинки върху неговото пълно добродушно лице.

— Е, пионери, — продума Константин Алексеевич, като се прозяваше — на поход, а? — Той подаде ръка на Миша: — Добро утро, другарю командир. Още от сутрина гълчите подчинените си, а? Дръжте ги строго, дръжте ги строго.

— Добро утро — отвърна Миша. — Ние просто така си разговаряхме.

Той винаги кой знае защо се смущаваше, когато се срещаше с Константин Алексеевич. На Миша се струваше, че в душата си се присмива на тях и изобщо на децата. И при това технически директор на фабриката, „спец", както казваше Агрипина Тихоновна.

— Е, разговаряйте си.

Като шляпаше с чехлите, Константин Алексеевич отиде в кухнята. Скоро оттам се чу съскането на примус.

„Ето на! — тъжно си помисли Миша, — смятат да правят чай! Ще закъснеем заради този Славка!"

— Костя! — долетя от спалнята гласът на Алла Сергеевна. — Костя!

— Татко е в кухнята — високо отговори Слава.

— Слава! Слава!

— Какво?

— Кажи на татко ни да завие котлетите във восъчна хартия.

— Добре — отвърна Слава, като продължаваше да връзва връзките на обущата си.

— Не „добре", а иди веднага да му кажеш!

Слава премълча.

— Кой дойде при тебе? — отново се чу гласът на Алла Сергеевна.

— Миша.

— Миша ли? Добро утро, Миша.

— Добро утро — високо отговори Миша.

— Мишенце, гълъбче, — заговори Алла Сергеевна, без да става от кревата — много ви моля: не позволявайте на Слава да се къпе. Лекарите категорично са му забранили това.

Слава се изчерви и отчаяно задърпа връзките на обущата.

— Добре — усмихна се Миша.

— И въобще — продължи Алла Сергеевна — наглеждайте го. Без вас не бих го пуснала. Вие сте разумно момче и той ще ви слуша.

— Добре, ще го наглеждам — отговори Миша и направи мутра на Слава.

Константин Алексеевич влезе в стаята с чайник и телена подложка в ръце.

— Хайде, пътешественици, — каза той, като слагаше чайника на масата — пийте чай.

— Благодаря — отвърна Миша, — аз вече закусих.

— Костя, — отново се раздаде от спалнята гласът на Алла Сергеевна — какво шеташ там? Събуди Даша!

— Няма нужда — отговори Константин Алексеевич, като режеше хляб, — вече всичко е готово.

— Кажи на Даша — продължи Алла Сергеевна, — кажи на Даша когато дойде млекарката, нека вземе само един литър.

— Добре, ще кажа. Ти спи, спи. . .

— Нима мога да заспя? — с капризен глас отвърна Алла Сергеевна. — Защо му позволи да отива! Сега два дена трябва да се безпокоя. А днес имам концерт.

— Нищо, нека иде. — Константин Алексеевич лукаво погледна момчетата. — Как пък да не му позволиш? Той сега е почти възрастен. . .

— Не, не. . . това е безумие, просто безумие! Да се пуска детето за две денонощия, само̀, неизвестно къде, неизвестно защо. . . Слава! Да не си посмял там да тичаш бос!

— Добре — измънка Слава, като допиваше чая.

— Е-е — запита Миша Константин Алексеевич, като продължаваше да се усмихва, — где захвърлихте пресата, която ви дадох?

— Не сме я захвърлили — отговори Миша. — Тя е в Дома на пионерите, в железарската работилница.

— Какво, целият дом ли работи с нашата преса?

— Какво говорите. — Миша се засмя. — Там са събрани сечива от целия район.

— От целия район ли?

— Да-а . . . Та там освен железарска работилница има и дърводелска, шивашка, обущарска, книговезка . . .

— Охо, цял комбинат!

— Само ти се поскъпи — каза Слава, като си слагаше раницата на гърба, — а директорът на „Пила“ даде цял струг.

— Я гледай! Но аз нямам стругове — Константин Сергеевич с престорено огорчение разпери ръце, — моля ви се вземете тъкачен стан. Ще ви дам голям кол-

кото тази стая. Не искате ли? Нищо повече не мога да направя . . . Каквото имаме, това даваме.

— Ти винаги се смееш! — каза Слава. — Да вървим, Миша.

Константин Сергеевич изпрати момчетата до вратата. Когато се сбогуваха, той се засмя и каза:

— Все пак, макар че сте самостоятелни хора, постарайте се да се върнете с цели ръце и крака, а ако можете и с цяла глава.

48

В ЛАГЕРА

Момчетата от Мишовото звено току-що бяха завършили построяването на голям сал, изкъпаха се и сега си почиваха на брега. Езерото се разстилаше пред тях безкрайно. На невидимия му край като чорлави снежни планини лежаха облаци. Острокрили чайки сечеха изпъкналата синева на водата. Хиляди дребни животинки шареха насам-натам из плитчините. Белите лилии дремеха на полюшкващите се вълни. Дългите им зелени стъбла се мотаеха из крайбрежния камъш, гдето квакаха жаби и понякога се разнасяше шумен плясък на голяма риба.

— Главно, трябва да почернеем както трябва — загрижено каза Генка, като си мажеше гърдите и раменете с някаква мас. — Почерняването е първият признак на здраве. Хайде, Миша, намажи ми гърба, а после и аз ще те намажа.

Миша взе кутийката от Генка, помириса я и намусен се намръщи:

— Ей че мръсотия! Фу!

— Много разбираш! Това е орехово масло. Първо качество. А мирише кутията. Тя е . . . от боя за обуща

Миша продължи с погнуса да разглежда маста:

— Тука има и някакви шушки, черупки от яйца . . .

— Нищо не е това — поклати глава Генка. — В раницата ми, разбираш ли, всичко се е изменило. Нищо, хайде мажи!

— Не! — Миша върна кутията на Генка. — Сам се мажи. Не искам да се допирам до нея.

— Е, и няма нужда. Ще видиш довечера ще бъда като бронз.

— Да вървим, момчета, — каза Слава — ето Коля идва.

Момчетата тръгнаха към лагера, към опънатите накрай гората сиви островърхи палатки.

В средата на лагера вече се издигаше мачта. Утре сутринта ще стане тържественото издигане на знамето. Прясноизкопаната и отъпканата от детските крака земя около мачтата се отделяше накрай гората като сива пряспа. Наоколо земята беше кафява, покрита с опадала елова кора, жълти игли и сухи пращящи клони.

Иззад крайната палатка долитаха виковете на шетащите край огъня момчета. Над огъня, на закачен върху два чатала прът, висеха котелки. По лагера бързо се разнасяше миризма на прегоряла каша.

— Какво рекат! — каза Генка. — Момчетата нищо не могат да вършат спокойно. Непременно ще се развикат. Варенето на каша е проста работа, а вдигат шум като че ли вол пекат.

От гората излезе Коля, заобиколен от бедни хора. Те бяха десетина. Онези, които вече редовно идваха на отрядната площадка. Всички бяха с дрехите си, само Коровин беше гол до кръста.

„Интересно къде ги е водил Коля?" помисли си Миша. Разбира се, нарочно ги е отвел, докато нагласят лагера. Те не са навикнали на работа. Докато се уреждаше лагерът, те щяха да се отегчат, а може би и съвсем щяха да се разбягат. Но все пак къде ги е водил?

— Къде ходихте? — обърна се Миша към Коровин.

Коровин погледна към стоящите настрана деца и тихо отговори:

— В селото.

— Защо?

— Гледахме житото, вършитбата . . . — Той въздъхна. — Ние по-рано също . . . И крава имахме . . . Машка.

Миша с възхищение погледна Коля. Той стоеше при огъня, заобиколен от момичетата, и опитваше кашата, като се смееше и духаше лъжицата.

„Все пак колко е умен — помисли си Миша. — Завел ния деца в селото. Нарочно ги е завел. Та те всички са селянчета. И ги е завел, за да си спомнят своя дом, своето семейство . . . “

— Ходихме — продължи Коргин — и на станцията.

— Защо?

— Там има детдом. Гледахме как живеят децата. Там са бивши . . . — той се смути — е, както ние сме сега . . .

— Е, и как е при тях, хубаво ли е?

— Добре живеят, както трябва . . . Имат си зеленчукова градина. . .

„Нарочно ги е завел и в детдома“, помисли си Миша.

Коля продължаваше да стои при кухнята. Миша също отиде натам.

— Е добре, как ще деля всичко? — с разплакан глас говореше Зина Круглова. — Тук има сто различни продукти! Никой не е донесъл еднакви. Ето — тя показа наредените при огъня провизии, — ето . . . котлети пет парчета, херинги осем, яйца дванадесет, месо девет парчета, риби четири, булгури най-различни. — Тя обидено млъкна и изведнаж се засмя с висок глас: — А второ звено наловило риба — шестнадесет кротушки . . . — И червеното ѝ от горещината лице с малко вирнато носле стана съвсем кръгло.

— Да — засмя се Коля, — дребна рибка. Нищо, ще си хапнете тъй, че пръстите ще си оближете. . .

ГЕНЕРАЛ-КВАРТИРЧИК

И наистина хапнаха си.

Кашата чудесно миришеше на дим, на варени черсенонерки, в чая плуваха слови игли, капчица мазнина и черупки от яйца.

Ядоха насядали около огъня и с лъжици, направени от брезова кора. Горе шумяха елите, гарвани грачеха разтревожено. Коля напиза на шиша за чистене пушката във месо и веднага направи шишкебап. На всички се падна по едно малко парченце, но затова пък шишкебапът беше истински. . .

След обеда Коля строи отреда и каза:

— Утре заедно с детския дом ще проведем голяма военна игра „Превземане на Перекоп". За да не се посрамим, днес малко ще се потренираме. Ей там ще бъде щабът на белите — той показа горичката върху десния бряг на езерото. — Задача: да се промъкнем в щаба на белите и да се вземе знамето им — Той погледна Миновото звено и продължи: — Второ и четвърто звено ще играят белите, за ръководители ще им дадем по-старите. Шура Огуреев се назначава за Врангел, а Генка Петров — за негов началник на щаба.

— Защо ние да сме белите? — запротестира Генка.— Щом звеното ни е червено, значи и ние трябва да бъдем червени.

— Наистина — каза Шура. — Това не е справедливо. При това белите нямаха длъжност началник на щаба Той се наричаше генерал-квартирчик.

— Добре — усмихна се Коля. — значи Генка ще бъде генерал-квартирчик. А заповедта ще изпълните! Да, щом чуете сигнала на тръбата, ще свършите играта и всички ще се съберете в лагера.

Шура и Генка страшно се обидиха от това назначение и когато Перекоп беше превзет, а щабът на белите

— разбит, Врангел и неговият генерал-квартирчик изчезнаха.

Дълго ги търсиха, няколко пъти свириха с тръбата, но те не се явяваха.

— Нищо — каза Коля, — сами ще дойдат. . . Пийте чай, а после в гората — трябват съчки за големия огън.

И наистина надвечер Шура и Генка се явиха.

Напред вървеше Шура, а след него с клюмнала глава се мъкнеше Генка, като охкаше и въздишаше, сякаш току-що беше ял бой.

Те се приближиха и мълчаливо спряха на няколко крачки от Коля.

— Е — сухо запита Коля, — защо дойдохте?

— Предаваме се — обяви Шура с важен вид.

— Защо не се явихте на сигнала?

Шура почна явно приготвената от по-рано реч:

— Ние решихме — каза той, — че трябва да спазваме историческата правда. Нужно е да следваме действителността на историческите събития. Нали Врангел е избягал от Крим. Е, и ние се скрихме. — Той помълча, а после прибави: — А ако това, според вас, не е правилно тълкуване на ролята, моля ви занапред да не ме назначавате за Врангел.

Коля се обърна, за да скрие усмивката си, и попита:

— Все пак защо дойдохте?

Шура показа Генка:

— Моят генерал-квартирчик опасно заболя.

„Генерал-квартирчикът“ наистина имаше много окаян вид. Той трепереше, лицето му гореше като в треска и очите му бяха червени. Той болезнено гърчеше цялото си тяло, като че ли непрекъснато го бодяха с игли.

— Какво ти е, Генка? — запита Коля.

Генка мълчеше.

— Тежка повреда на кожната покривка — отговори вместо него Шура.

Коля дигна ризата на Генка и всички видяха, че гърбът му беше покрит с големи мехури.

— Мазал ли си се с нещо? — попита Коля.
— Ма . . . мазах се — прошепна Генка.
— С какво?
— С оре . . . с орехово масло.
— Покажи го.
Като се мръщеше болезнено, Генка извади от джеба си кутийката и я подаде на Коля.
Коля дълго я разглежда, мириса, а после запита:
— Отгде го взе?
— Сам . . . сам го направих . . . по рецепта.
— По каква рецепта?
— Борка ми я даде.
— Да — каза Коля, — това е смес от шишкова мас с крем за обуща. Ех ти, аптекарьо. . .
Нещастния Генка намазаха с вазелин и го сложиха да легне в палатката.

50

ОГЪНЯТ

Вечерта целият отред се настани около накладения на брега огън.
Луната прокара по езерото лъскава сребърна пътечка. Малките палатки се белееха под черната грамада на спящата гора. И само звездите, като си смигаха и изпращаха сигнали една на друга, пазеха заспалия свят.
Коля разказваше за далечните, чужди страни. За малките дечица, които работят в чайните плантации на Цейлон. За просяците, които умират по улиците на Бомбай. За измъчените рудничари в Силезия и безправните негри на Съединените американски щати.
Избухващият пламък изтръгваше от тъмнината напрегнатите лица на децата, връзки, слабото лице на Коля с къдрици мека коса, която падаше на бледото чело. Съчките пращяха в огъня и се разпадаха на малки чер-

лени въгленчета, които горяха с кървав пламък. От време-навреме от огъня отскачаше въгленче и тогава някое от децата внимателно го буташе обратно в огъня, към червените, пламтящи цепеници.

Коля разказваше за комунистите и комсомолците от капиталистическите страни, смели войници за световната революция.

Миша лежеше по корем, подпрял с юмруци брадичката си. Лицето му беше зачервено от близкия огън, а по краката и гърба му пробягваше подухващият от езерото хладец. Той слушаше Коля и от нависналия край огъня мрак пред него се открояваха суровите образи на безстрашни хора, които унищожават стария свят. Той си ги представяше как отиват на смърт, как храбро понасят мъченията в затворите и как подигат народа на въстание срещу буржоазията. Обземаше го жажда за подвизи и той мечтаеше за живот като този, отдаден до последна въздишка на революцията . . .

Коля свърши беседата и запевяда да свирят отбой. Проточените звуци на тръбата раздвижиха въздуха и като далечно ехо проехтяха зад върховете на дърветата. Всички се разотидоха по палатките и лагерът заспа.

Миша не спеше. Той лежеше на края на палатката и през една открита изипа гледаше навънe.

До Миша, изтегнат в целия си дълъг ръст и с глава, покрита с одеялото, спеше Шурка Големия. Зад него, свит и леко сумтящ — Слава. А зад него Генка се върти и пъшка. . . Децата спяха на меки слоеве клони, заврели глави в импровизирани възглавници, които сами бяха натъпкали с трева.

Миша си мислеше за Коля: „Отде той знае всичко? Навярно много чете . . . И как успява? Работи в производството, учи в рабфака,[1] водач е на отред, член е на ядрено бюро . . . Да, това е истински комсомолец!"

---

[1] Рабфак — работнически факултет.

Изпращя клонче. Миша се ослуша. Това са часовоите. От палатката на момичетата долетя тих, заглушен смях. Това навярно е Зина Круглова. На нея всичко е смешно. Изобщо всички момичета имат някакви странности.

Кой знае защо той се спомни за Игор Буш. Где ли са те сега, тези пътуващи акробати? Децата не бяха ги виждали отдавна, почти цялото лято. Где ли е магаренцето им, количката? Генка все мечтаеше за тази количка, искаше да развозва с нея рекламата на града, за да го пуснат безплатно в киното . . . Чудният Генка!

Миша си представи как Генка кара количката по московските улици и в този миг внезапно му хрумна неочаквана мисъл.

Количката . . . количката . . . Как по-рано не се сети за това! Миша дори се понадигна от вълнение, а после пак легна. Ето това се казва идея! Ще бъде чудесно! Той ясно си представи цялата картина. Дявол да го вземе, ето така ще е!

Поиска му се веднага да събуди Генка и Слава и да сподели плана си с тях . . . но нищо, утре ще им разкаже. Сега най-важното е да намери Бушовци, а после. .

Миша още дълго не можа да заспи, като обмисляше възникналия в него толкова сигурен, чудесен план . . .

После заспа. Стъпките на часовоите се отдалечиха, смехът в палатката на момичетата престана и всичко утихна.

Изгасналият огън се чернееше като кръгло петно върху високия бряг, залян от лунната светлина. Още дълго време малки пламъчета припламваха и гаснеха в пепелта му. Пламваха и гаснеха, сякаш играеха на криеница между обгорелите и овъглени цепеници.

51

ТАЙНСТВЕНИ ПРИГОТОВЛЕНИЯ

Август свършваше. Булевардите плътно се покриваха с ярките килими на окапалите листа. Невидими нишки плаваха във въздуха, напоени с мекото ухание на отлитащото лято.

След един сбор на отреда Миша, Генка и Слава излязоха от клуба и поеха към Новодевическия манастир.

В пукнатините на високата манастирска стена гнездяха гарги. Силното им грачене огласяваше пустите гробища. Посърналата тревица по гробните купчини беше изсъхнала и пожълтяла. Металическите решетки потреперваха, разклащани от силните пориви на вятъра.

— Ще трябва да почакаме — каза Миша.

Приятелите седнаха на една ниска пейка, която се опираше на две разклатени колчета и едва ли не беше паднала на земята.

— Половината от мъртвите ги погребват живи — обяви Генка, като поглеждаше към гробищата.

— Защо? — запита Слава.

— На вид човекът е умрял, а всъщност заспал летаргически сън. В гроба се събужда. Върви тогава доказвай, че си жив.

— Това става, но рядко — каза Миша.

— Напротив, много често — възрази Генка. — Трябва да пуснеш електрически ток през умрелия, тогава няма да се излъжеш.

— Нова теория на доктора по медицина Генка Петров — заяви Миша.

— Приема от два до четири — добави Слава.

— Намаление за членовете на профсъюза.

— Смейте се, смейте се — каза Генка. — Като ви погребат живи, тогава ще видите. Смейте се! — Той обидено млъкна, а после нетърпеливо запита: — Кога ще дойдат?

— Ще дойдат — отговори Миша. — Щом обещаха, значи ще дойдат.

— Все пак може би ще е по-добре да не предприемаме цялата тази работа, а? — рече Слава, като погледна другарите си . . .

— Ами какво тогава? — попита Миша.

— Можем да идем в милицията и там да разкажем всичко.

— Ти си полудял! — разсърди се Генка. — Та цялото съкровище да отиде в милицията, а ние да останем с пръст в уста, нали?

— Има време да съобщим в милицията — каза Миша. — Най-напред е нужно да се изясни всичко както трябва, иначе ще ни се присмеят и нищо повече . . . Въобще както решихме, тъй и ще направим.

Едва Миша каза това и зад манастирската стена се показаха Елен и Игор Буш. Те се поздравиха с момчетата и седнаха до тях на пейката.

Елен беше с полусезонно палто и красива пъстра кърпа. . . Игор, облечен в костюм с вързка и модерно кепе, както винаги имаше сериозен вид. Като се стесниха на пейката, той извади голям джебен часовник, погледна го и каза с дебел глас:

— Струва ми се, че не закъсняхме.

— Е? — Елен усмихнато изгледа цялата дружина. — Как сте?

— Добре — отговори Миша за всички. — А вие?

— И ние също. Едва наскоро се върнахме от гастроли.

— Где бяхте?

— На различни места. Бяхме в Курск, в Орел, в Кавказ . . .

— Хубаво е в Кавказ! — каза Генка. — Там растат сушени кайсии.

— Да речем, че там не растат сушени кайсии — забеляза Слава.

— Какво направихте с молбата ни? — запита Миша.

— Всичко наредихме — каза Игор с дебел глас.

— Да — потвърди Елен, — уговорихме се. Можете да я вземете. Но защо ви е потрябвала? Тя цялата е изпочупена.

— Гумите са съвсем лоши — забеляза Игор.

— Това не е важно — каза Миша, — ние ще я поправим.

— Но защо ви е тази количка? — заразпитва Елен.

— Ти... За една работа — уклончиво отговори Миша.

— Знаете ли, момчета, — изведнаж каза Елен — уверена съм, че търсите имане.

Момчетата забъркано облещиха очи.

— Защо мислиш тъй? — Миша се намръщи.

Елен се засмя:

— Като ви гледа, човек много лесно може да отгатне това.

— Защо?

— Искате ли да знаете защо?

— Да, искаме да знаем защо.

— Защото хора, които търсят съкровища, имат ужасно глупав вид.

— Ето на̀, че не позна — каза Генка, — ние не търсим никакво съкровище. Разбираш сама. Друг може, но аз не ще почна да се занимавам с такива глупости.

— Е, добре — каза Миша, — шегите настрана. Кога можем да вземем количката и колко трябва да платим за нея?

— Можете да я вземете, когато си искате — рече Елен, — и нищо няма да плащате. Тя вече не трябва на цирка.

— Отписана е от счетоводството — солидно прибави Игор. Той стана и погледна часовника. — Елен, време е да вървим.

Момчетата изпратиха Бунчини до трамвая. При спирката един амбулантен търговец тъпчеше на едно място и потъркваше измръзналите си ръце. Фуражката

му със златен надпис „Мосселпром" беше нахлузена на самите уши и завъртулката на последната буква се беше превила наполовина. Момчетата купиха „прозрачни" и почерпиха Бушовци. После Елен и Игор заминаха. Приятелите тръгнаха към къщи по Голяма Царицинска, през Девиче поле.

52

РЕКЛАМНАТА КОЛИЧКА

В опустялата градинка есенният вятър играеше с окапалите листа. Той ги събираше на куп, въртеше ги около голите дървета, захвърляше ги върху сивия гранит на черковните стъпала, шумолеше с тях по самотните пейки, мяташе ги под краката на минувачите и с мръсни, смачкани парцалаци ги влачеше нагоре по Остоженка, където ги забиваше под колелата на светлата рекламна количка, която стоеше на ъгъла на улица Всеволожка.

На количката бяха закрепени под ъгъл два фурнирни плаката с окачени по тях афиши от новия филм „Комбриг Иванов". Горе, там, гдето плакатите се допираха, се клатушкаха изрязани от фурнир букви: „Кино арбатски АРС".

Постоянните минувачи по Остоженка бяха свикнали с количката, която от няколко дни неизменно стърчеше на ъгъла. Само вечер идваше едно момче и я откарваше. Плешивият старец, стопанин на филателистичния магазин, винаги се караше на момчето, задето оставя количката срещу магазина. Момчето нищо не му отговаряше, подпираше колелата с камъни и спокойно се отдалечаваше.

Една вечер момчето дойде, махна камъните под колелата на количката, вкара я в двора и отиде в стаята на портиера.

Портиерът, слаб червенокос татарин, седеше на широкия креват, провесил босите си крака към пода.

— Чичко, — каза момчето — количката ми се счупи. Може ли да я оставя за малко в двора?

— Пак се счупила — портиерът лениво погледна през прозореца, — пак се счупила. — Той се прозина, като потупа с длан по устата. — Нека стои, не пречи . . .

Момчето излезе, внимателно разгледа количката, бутна горната дъска, тихичко почука по капака и си отиде.

Дворът опустяваше. Светлините в прозорците гаснеха.

Когато съвсем се стъмни, от задния вход излязоха старецът-филателист и Филин. Те спряха до самата количка и старецът полугласно запита:

— Значи решено?

— Е да — с раздразнен шепот отговори Филин, — какво ще чака? От една година го водите за носа.

— Сложен шифър — промърмори старецът, — по всички данни е литорея, а ето нá, без ключа не мога да го прочета.

— Ако знаехте какво има там— зашепна Филин, като се наведе към стареца, — щяхте да го прочетете.

— Разбирам, разбирам, но какво да правя! — Старецът разпери ръце. — Това е извън силите ми. Може би Валери Сигизмундович ще почака. Наистина по-добре е да почака.

— Той не иска да чака повече. Ясно ли е? Не иска.

Така те пригответе някак от неделя. И всичко останало. Самият аз няма да дойда, ще пратя хлапака.

Френи си отиде. Старецът дълго гледа след него, като фъфлеше нещо с беззъбата си уста, после бавно тръгна към входа. Прегърбената му фигура се появи на осветения прозорец. Старецът бавно се движеше из кухнята. Като се наведе, той запали примуса. Дълги червени езици се повдигнаха под чайничка, като заблизваха стръмните му стени.

После старецът почна да чисти картофи. Той чистеше бавно, грижливо. Люспата увисваше все по-ниско и по-ниско като тънка непрекъсната лента, докато паднеше в кофата.

Старецът премина от кухнята в стаята и се настани над масата. Известно време той стоя съвсем неподвижно, после вдигна глава, погледна през прозореца, пред който стоеше количката, и задърпа перчето. Държеше с едната ръка. В другата държеше ножницата. Сега тя ясно се виждаше. Черна, кожена, с металически пръстен отгоре и с топчеце на края. . .

Излезе портиерът, почеса се, като гледаше луната, прозина се и тръгна към вратата. Генчо и Стата се появиха в момента, когато искаше да я затвори.

— Вземи си я количката — каза портиерът. — Количка в ред. Вземи!

Момчетата махнаха камъните под колелата и изкараха количката на улицата. Портиерът заключи вратата . . .

Момчетата замъкнаха количката в една безлюдна уличка, озърнаха се, отместиха горната дъска и разтвориха платнището. От количката изскочи Миша . . .

В къщи Миша се върна късно през нощта. Мама я нямаше, работеше в нощна смяна.

Той се съблече и си легна. Лежеше с отворени очи и си мислеше.

Хубаво го измислиха с количката! Цяла седмица из ден в ден те следяха от нея магазина на стареца. Като из-

прахаше посетителите, старецът приказваше с тях край количката и не се досещаше, че вътре има някой. Нощем я оставяха количката в двора и по такъв начин научиха целия живот на стареца. Няколко пъти видяха и ножницата. Ако се свали пръстенът и се отвърти топчето, тя се разтваря като ветрило. На ветрилото е написано нещо. Само едно не можеше да се разбере: старецът каза на Филин, че без ключ не може да дешифрира, а нали ключът е у него в ножницата? Какво ще дешифрира?

Добре. Трябва да се вземе ножницата, тогава ще се види. Онзи високият се казва Валерий Сигизмундович. Ясно, че това е Никитски! Наистина те вече не го виждаха, но важното е да се запази ножницата, а после Никитски няма къде да се дене. Сега работата ще бъде по-проста. Те ще съумеят да я купят. Борка Борка отдавна е хвърлил око на количката.

С количката, разбира се, ще трябва да се разделят. Наистина затова я карат, ги пускат безплатно в киното, но все едно, от понеделник тръгват на училище, няма да има време. А и съвсем не подхожда на пионери да се занимават с такава търговия.

Мислите на Миша се пренесоха върху работите на отреда. Предстои детска комунистическа седмица. Трябва да се напише писмо на пионерите от град Хемниц в Германия. Те нещо много са отпуснали края на социалпредателите, всякакви си там Шайдемановци и Носкевци. Те са станали съвсем нахални. И защо ли чуждестранните работници търпят досега капиталистите? Работниците са много, а капиталистите — малко. Нима не могат да се справят?

После трябва сериозно да поприказва със Зина Круглова. Момичетата забавят шиенето на бельото за детдомовете. Наистина на събранието взеха решение, че ще шият и момчета, и момичета. Не трябва да има разлика между мъжкия и женския труд, това, разбира се, е буржоазен предразсъдък, но. . . все пак нека по-добре шият момичетата. . .

53

НОЖНИЦАТА

Като свиреше с уста „Ябълчица", Борка вървеше по улица Николска. В ръцете си той държеше пакет, завит грижливо с вестник и вързан с канап. Борка вървеше, без да се спира. Баща му беше заповядал да не се спира никъде по пътя от филателиста до къщи и да донесе пакета цял и непокътнат.

Тази заповед щеше да бъде изпълнена точно, ако не беше рекламната количка на кино „Арс", която привлече вниманието на Борка. Тя стоеше в черковния двор. Около нея се бяха събрали Миша, Генка, Слава и безнадзорният Коровин. Те разглеждаха количката и разпалено спореха за нещо.

Борка се приближи до тях и с любопитство изгледа цялата дружина.

— Ти гумата погледни, гумата — казваше Миша, като буташе с крак колелата, — само външните гуми колко струват.

Коровин изсумтя:

— Цената е последна.

— Е, Крава, остави ти таз работа! — каза Генка. — Пет рубли за такава количка!

— Какво, количката ли продавате? — Борка се приближи още повече до момчетата.

Миша се обърна към него:

— Продаваме. А на теб какво ти е?

— Просто тъй. Не може ли да се пита?

— Е, няма защо да се пита напразно.

— Ами аз може да я купя!

— Купи я.

— Колко искате?

— Десет рубли.

Борка приклекна и заразглежда количката. Като опипваше колелата, той остави пакета до себе си на земята.

— Какво пипаш? — каза Миша и улови дръжките. — Колелата са с лагери. Гледай какъв ход. — Той бутна количката напред. — Чуваш ли хода? — Борка се придвижваше заедно с количката, като се вслушваше в шума на колелата с израза на голям познавач.

Миша спря:

— Чу ли? Опитай сам. Дори не трябва и да се бута. Сама върви. Опитай.

Борка хвана дръжките и бутна количката. Тя действително много леко вървеше.

Генка и Слава също се движеха след количката, като заграждаха с телата си седящия край пакета Коровин.

— А гледай най-главното — Миша дигна дъската и разтвори плакатите. — Видя ли? Можеш и да спиш. Спри количката и лягай.

— Да — каза Борка, — много я хвалиш, ама гумите са протрити.

— Гумите ли са протрити? Ти гледай какво пише: „Триъгълник, първо качество.“

— Всичко може да е писано. И боята съвсем се е олющила. Не, дайте я по-евтино. . .

— Добре, Мишка, — се чу внезапно гласът на Коровин, който седеше на предишното си място до Борковия пакет — вземам количката.

Увлечението на Миша изведнъж отслабна:

— Чудесно. Вземи я. . . Изтърва количката, Грабач! — обърна се той към Борка.

— Ами аз може да дам повече.

— Не, сега вече няма да дадеш.

— Защо? — Борка се приближи до пакета си и го дигна.

— Затова — Миша се усмихна.

Борка с недоумение гледаше децата. Те се усмихваха насмешливо, само Коровин, както винаги, гледаше мрачно.

— Както искате! — каза Борка. — После сами ще се [illegible], но и два петака няма да получиш.

Като подсвиркваше „Ябълчица“, Борка се отдалечи.

Като се скри зад завоя, момчетата изтичаха към черковния олтар и Коровин извади ножницата от джеба си.

Миша нетърпеливо я грабна, повъртя я в ръце, след това внимателно свали тръстена отгоре и отвъртя копчето.

Ножницата се разтвори като ветрило. Момчетата впериха очи в нея, а после учудено се спогледаха.

Върху вътрешната страна на ножницата на стъбчета бяха написани някакви точки, чертички, кръгчета. Също както върху пластинката на кортика.

В ножницата нямаше нищо друго.

ПЕТА ЧАСТ

СЕДМИ „Б“ КЛАС

54

ЛЕЛЯ БРОШКА

На урока по математика нямаше тебешир. Учителката Александра Сергеевна строго погледна Миша и попита:

— Старши, защо няма тебешир?

— Няма ли? — Миша скочи от мястото си и с престорено учудване ококори очи. — Преди урока имаше.

— Тъй ли? — насмешливо каза Александра Сергеевна. — Значи е избягал, а? Върнете го обратно.

Мина изскочи от класа и тична към гардероба за тебешир. Като отиде там, тя видя, че леля Бронка гардеробиерката плаче.

— Какво ти е, лельо Бронка? — запита Мина, като я загледа в очите. — Защо плачеш? Кой те обиди?

Никой точно не знаеше защо на гардеробиерката викаха леля Бронка. Може би такова беше името ѝ, а може би заради голямата жълта брошка, забодена между гънките на блузата до самата брадичка, а пък може би, защото сама приличаше на брошка — една такава мъничка, пъргава бабичка. Тя винаги седеше край гардероба, плетеше чорапи и прибираше на малките палтата. Скрила се в дъното на дълбок кладенец от металическата мрежа, с която беше покрит отворът между стълбите. Тя умееше да бае на ечемик. Смаляше го като с ръка. Ще погледне в окото, ще пошепне нещо, дори без да плюе, само заповядва да не се пипа с пръсти и ечемикът след два деня минава.

И ето че сега леля Бронка стои край гардероба и плаче.

— Кажи кой те обиди? — продължава да пита Мина.

Леля Бронка изтри очите си с кърпичка, въздъхна и каза:

— Тридесет години изслужих, дума лоша не чух, а сега стара глупачка ме нарекоха. Благодаря и на тоя.

— Кой? Кой те нарече?

— Бог да му е на помощ — леля Бронка махна с ръка, — бог да му е на помощ.

— Какво общо има бог с това! — разсърди се Мина. — Никой няма право да те оскърбява. Кой те наруга?

— Стойки ме наруга. Юра. Закъснял, а на мене ми е поръчано да не пускам. Иди, казвам, при директора, той няма да те изяде. А той веднага — „стара глупачка“! А е синче на добри родители. И неговата майчица тука учи, когато имаше гимназия. Само, Миничка, не увла-

шено замърмори тя — на никого, Мишенце, не разправяй!

Но Миша вече не я слушаше; той грабна тебешира и полетя към класа, като скачаше през три стъпала.

Филя Китов, по прякор „Кита", стоеше при черната дъска и се потриваше. Александра Сергеевна зловещо мълчеше. При доказване равенството на ъглите в равнобедрения триъгълник Кита умножи квадрата на хипотенузата по сбора от квадратите на катетите и се втренчи в черната дъска, озадачен от резултата. Кита повтаряше седми клас и навярно щеше да го повтори. На уроците винаги дремеше или дълбаеше чина с ножче, а в междучасията издрънкваше закуска от децата. Издрънкваше не защото беше гладен, а защото беше голям лакомия.

— По-нататък! — Александра Сергеевна каза това с тон, който говореше, че от това няма да излезе нищо хубаво.

Кита умолително погледна класа.

— Гледай в дъската — каза Александра Сергеевна.

Кита отново обърна към класа дебелия си безпомощен гръб и щръкналия си перчем върху светлорусото теме.

Александра Сергеевна се разхождаше между чиновете, като внимателно поглеждаше класа. Мъничка, слабичка, с висока прическа и дълъг напудрен нос, тя всичко забелязваше и не прощаваше най-малката дреболия. Всички седяха тихо и с мъка чакаха края на урока. Когато Александра Сергеевна се обръщаше, Зина Круглова бързо дигаше ръка и с разперени пръсти показваше на целия клас колко минути остават до звънеца.

Юра Стоцки седеше на последния чин и безразлично поглеждаше през прозореца.

Миша с възмущение погледна Юра. Нещастен перко! Все с голи колена ходи, иска да покаже колко е кален. Въобразява си, че е Печорин. Така и написа в ан-

кетата: „Искам да приличам на Печорин.“ Сега, след урока, ще ти покажа един Печорин!

Миша незабелязано откъсна от тетрадката си късче хартия, прикри го с длан и написа: „Стоцки нарекъл Бронка глупачка. Бронка плаче, това трябва да се обсъди на събрание.“ В това време той гледаше черната дъска и буквите се изпоразкривиха.

После премести бележката към Слава. Слава я прочете и кимна с глава в знак на съгласие. Миша сгъна листа на четири, надписа: „За Шура Огуреев и Генка Петров“ и го прехвърли на съседния чин.

Шурка Големия прочете бележката, помисли и написа върху нея: „По-добре е да се направи публичен съд. Съгласен съм да бъда прокурор.“ После сгъна бележката и я подхвърли на сестрите Некрасови, но Александра Сергеевна, почувствувала зад себе си някакво движение, бързо се обърна. Всички седяха тихо, само Зина Круглова едва успя да свали ръката си с разперените пръсти.

— Круглова, на дъската — каза Александра Сергеевна.

Кита се помъкна към мястото си.

От сестрите Некрасови през Леля Подволоцкая бележката стигна до Генка. Той я прочете и написа отдолу: „Трябва да му се даде хубав урок, та да помни.“

По същия път бележката се върна при Миша. Той прочете отговорите на Шура и Генка и ги показа на Слава. Слава отрицателно тръсна глава. Миша приближи бележката към себе си и почна да пише нещо върху нея, когато изведнаж Слава го бутна с крак под чина. Миша не обърна внимание. Слава го бутна втори път, но беше вече късно. Александра Сергеевна стоеше до тях и протягаше ръка към бележката.

— Какво пишеш, Поляков?

Миша смачка бележката в юмрук и мълчаливо стана.

— Покажи какво имаш в ръката!

Миша въздъхна и не откъсваше поглед от закачените на стената дъсчици за диаграми.

— Тебе питам, Поляков, — строго каза Александра Сергеевна. — Какво пишеш по време на урок? — Тя избърса изтръгнатата от тетрадката книга и я ... — Това пък какво е? — Тя високо прочете, за да чуе целият клас: — „Разказ ... към историята, описание ... и изобразяването на ... от най-древни времена до началото на ... век“. Защо държиш странични книги на чина по време на урок?

— Тя просто тук си лежеше, аз не я четях, — опита се Миша да се оправдае.

— И бележката ли сама си чете... Засрами се! Старши на класа, пионер, член на учком[1]... Книгата ще си получиш при директора, а сега напусни класа.

Без да погледне никого, Миша излезе от класа.

55

КЛАСНОТО СЪБРАНИЕ

Той излезе от класа и седна на прозоречния перваз. През прозореца се виждаше насрещната страна на уличка Кривоарбатска, два фенера, вече запалени, макар че беше рано. И уличната площадка засипваше сняг.

В коридора е тихо. Чува се само как в кофата падат капките от бойлера с вряла вода, отгоре, от гимнастическия салон, долитат звуци на пиано: трам-там, та-ра-тара, трам-та-та, трам-та-та, трам-та-та, и на тавана глухо отеква равномерният тропот на маршировката: трам-та-та, трам-та-та...

Ловко стана! Хайде сега при директора. Алексей Иванович, разбира се, ще попита за книгата... Защо и за

---

[1] Учком = ученически комитет.

какво. . . И нищо не можеш скри от него. Като впери в тебе очи, ще кажеш цялата истина. Като че ли през тебе вижда!

И все заради този перчо Юрка-скаута! Все той ще прави фасони. Истински буржоазен тип.

Звънецът издрънка. Тишината се наруши от хлопането на многобройни врати, тропот, викове и крясъци.

Юра Стоцки излезе от класа.

— Ти защо си изругал леля Брошка? — спря го Миша.

— Тебе какво те интересува това? — Юра презрително го изгледа.

— Не ме гледай така — каза Миша, — че ще си докараш нещо.

Заобиколиха ги деца.

— Какъв е този навик — продължи Миша — да оскърбяваш техническия персонал! Не си си в къщи да крещиш по прислугата.

— Какво се разправяш с него, Мишка? — Генка се промъкна през тълпата от деца и се изправи срещу Юра. — Ей тъй трябва да се постъпи с него!

Той поиска да се бие, но Миша го задържа:

— Почакай. . . Ето що, Стоцки, — обърна се той към Юра — ти трябва да се извиниш пред Брошка.

— Какво? — Юра учудено надигна тънките си вежди. — Ще се извинявам пред една чистачка?

— Непременно.

— Съмнявам се! — усмихна се Юра.

— Ще те заставим — твърдо каза Миша, — а ако не се извиниш, ще повдигна въпроса пред класното събрание.

— Плюя на нашето събрание!

— Няма да достигнеш!

— Ще видим.

— Ще видим.

Преди последния час, по немски език, Генка се втурна към класа и завика:

— Ура! Алма я няма, прибирай си книгите!

— Почакай — спря го Миша и като се обърна към класа, извика: — Тихо, деца! Сега ще има класно събрание.

— Е, само това липсваше — недоволно забеляза Генка, — ще си отиде в къщи два часа по-късно!

— Като че ли събранието не може да се направи друг път, непременно днес трябва! — каза Леля Подволоцкая, високо хубаво момиче със светлоруса коса.

— Миша все ще измисли нещо — каза Шурка Големия.

— Аз няма да остана на събранието — заяви Кита, — искам да ям.

— Ще останеш. Ти винаги искаш да ядеш. Ще има събрание и туй то. — Миша затвори вратата.

Когато всички седнаха по местата си, той каза:

— Обсъжда се въпросът за Юра Стоцки. За осведомяване думата има Генка Петров.

Генка стана и почна да говори, като размахваше ръце:

— Юра Стоцки опозори нашия клас. Той е нарекъл леля Брошка стара глупачка. Това е безобразие. Сега нямаме царски режим. Струва ми се, че той няма да нарече тъй Алексей Иванич, ще го е страх, а леля Брошка е проста чистачка, нея може да оскърбява, а? Време е вече да се прекратят тези господарски навици. Въобще скаутите са за буржоата. Предлагам Стоцки да се изключи от училището.

После стана Слава. След като помисли малко, той каза:

— Време е вече Стоцки да помисли върху своя мироглед. Той е индивидуалист и се отделя от колектива. Няма защо да подражава на Печорин. Печорин е продукт от разложението на дворянското общество. Всички знаят това. Юра трябва да се извини пред леля Брошка, а да се изключи от училището — това е много сурово наказание.

Ляля Подволоцкая поиска думата.

— Не разбирам защо пионерите нападат Юра — каза тя. — Генка хулиганствува хиляди пъти повече, а още е и пионер. Това не е справедливо. Най-напред трябва да се изслуша Юра. Може би да не е имало нищо.

Без да става от мястото си и като гледаше през прозореца, Стоцки каза:

— Първо, аз вече не съм скаут. Щом Генка не знае, да не говори. Освен това той още не е директор, за да ме изключва от училището. Няма защо толкова да се надига. Второ, по принцип не съм съгласен да заключват гардероба — това ограничава нашата свобода. Трето, въобще не желая пред никого да се отчитам. Не ще се извинявам, защото нямам намерение да се унижавам пред всяка чистачка. Вие можете да решавате каквото си искате, това ми е напълно безразлично.

После взе думата Шура Огуреев. Той отиде при катедрата, обърна се към класа и държа следната реч:

— Другари! Случката с Брошка трябва да се разгледа много по-дълбоко. Какво имаме, другари? Имаме два факта. Първият — оскърбяването на една жена, което е недопустимо. Вторият — употребата на думата „глупачка". Такива думи замърсяват езика ни, нашия велик, мощен, прекрасен език, както казва Некрасов. . .

— Не Некрасов, а Тургенев — поправи го Миша.

— Не — авторитетно забеляза Шура, — най-напред го каза Не́красов, а след това вече Тургенев го повтаря. Ако искаш да знаеш, трябва да четеш първоизточниците. Предлагам да се забрани употребата на такива и подобни думи. — Твърде доволен от речта си, Шура тръгна към чиновете и с важен вид седна на мястото си.

— Кой още иска да се изкаже? — запита Миша и като видя, че Зина Круглова иска, но не се решава да излезе, каза: — Говори, Зина, от какво се страхуваш?

Зина стана и бързо задърдори:

— Момчета, това е ужасно! Аз сама видях как леля Брошка плачеше. И няма защо да се защищава Юра

А ако той се харесва на Леля, нека тя си го каже. После Шура. Той много хубаво говори за жените, а сам в час пише писма на момичетата. Това също не е правилно... После — продължи Зина — исках да кажа за Генка Петров. В час той винаги ме разсмива. — Тук Зина се разсмя и седна на мястото си.

Най-последен говори Миша. Той каза:

— Стоцки е нагрубил леля Брошка, защото я смята по-долу от себе си. А с какво е по-горе от леля Брошка? Мисля, с нищо. Тя тридесет години работи в училището, принася полза на обществото, а Юра още да се облича на своето татенце, нищо не е внесъл в живота си, а вече оскърбява един трудещ се човек. Предлагам: Юра Стоцки трябва да се извини пред Брошка, а ако не пожелае, въпросът да се прехвърли в училището. Нека цялото училище обсъди постъпката му.

Класното събрание реши да задължат Стоцки да се извини пред леля Брошка.

56

ЛИТОРЕЯ

След събранието Миша се яви пред директора на училището.

Алексей Иванич седеше край масата в кабинета си и прелистваше една книга, същата, която Александра Сергеевна взе от Миша. Когато Миша влезе, той с очи му посочи дивана и каза:

— Седни!

Миша седна.

— Какво обсъждахте на събранието? — попита Алексей Иванич.

Миша разказа.

— Тъй — каза Алексей Иванич. — Решението е половин работа. Трябва да накарате Стоцки наистина да се извини и да осъзнае всичката низост на постъпката си.

Алексей Иваннч помълча, после каза:

— Вие, пионерите, ограничавате своята работа с отреда. Това съвсем не е правилно. Основната ви работа трябва да бъде в училището . . . — Той пак помълча, а сетне запита: — А ли обсъждахме ли твоето поведение?

— Какво поведение? — Миша се изчерви.

— В час четеш странични книги, пишеш бележки.

— Аз не четях книгата — каза Миша, — тя просто тъй лежеше. Писах наистина бележка. . .

— Кажи, Поляков, — Алексей Иваннч внимателно погледна Миша, — защо те интересува студеното, оръжие?

— Просто тъй ме интересува — отговори Миша, като гледаше в пода.

— Освен това — продължи Алексей Иваннч, сякаш не чу Мишовия отговор — ти и твоите приятели се интересувате от шифрове. Всичко това е много хубаво, но кажи ми защо ви трябва всичко това?

Миша мълчеше и пак, сякаш не забелязваше мълчанието му, Алексей Иванич продължи:

— Вашите занятия може да са много интересни, но дават ли желания резултат? Ако всичко върви успешно, продължавайте, а ако не, кажи, може би ще ви помогна. — Алексей Иваннч се облегна в креслото и зачака отговора на Миша.

Миша напрегнато мислеше. Дали да покаже пластинката? Ето вече от два месеца те се мъчат и не могат да прочетат надписа. Върху двете пластинки има съвсем еднакви знаци и няма ключ за тях. Значи Полевой мисли, че ключът за шифъра е в ножницата, а Никитски предполага, че е в кортика. В същност ключ няма нито в

едното, нито в другото . . . А може би трябва да се покаже . . . Ако и Алексей Иванич не го прочете, никой друг няма да го разбере.

Миша въздъхна, извади от джоба пластинката от дръжката на кортика и я подаде на Алексей Иванич.

— Ето, Алексей Иванич, ние съвсем не можем да дешифрираме този надпис. Чух, че това е литорея, но не знаем какво е това литорея.

— Да — каза Алексей Иванич, като разглеждаше пластинката, — това прилича на литорея, а какво е литорея ще ти обясня. Литореята — продължи той — е тайнопис, който се е употребявал в древноруската литература. Имало е два вида литорея: проста и сложна. Простата се е наричала още неразбираемо писмо, оттук и „неразбрещина". Това е много прост шифър. Буквите на азбуката се пишат в два реда: горните букви се употребяват вместо долните, долните — вместо горните. Другата литорея е по-сложен шифър. Цялата азбука се разделя на три групи, по десет букви във всяка. Първата десетица букви се означавала с точки. Например „а" — една точка, „б" — две точки и тъй нататък. Втората десетица се означавала с чертички. Например „л" — една чертичка, „м" — две чертички и тъй нататък. И най-после третата десетица — се означавала с колелца. Например „х" — едно колелце, „ц" — две колелца . . . Тези знаци са се писали на стълбчета. Разбра ли сега?

— Това е много просто — каза Миша. — Сега разбирам как да прочета пластинката.

— Това щеше да бъде просто — възрази Алексей Иванич, — ако във всеки стълбец на тази пластинка имаше от един до десет знаци, а тук има най-много пет.

Алексей Иванич поседя замислен, а после бавно продума:

— Ако това е литорея, тук имаме само половината от текста. Нейде трябва да има и друга

57

ЧУДНИЯТ НАДПИС

Ето каква била работата! Миша попипа ножицата в джоба си. Сега е ясно защо старецът не е можал да дешифрира текста.

— Някъде трябва да има втора половина от текста — повтори Алексей Иванич и въпросително погледна Миша.

Ех, стана то каквото стана! Миша извади ножицата, свали пръстена, разпери я като ветрило и мълчаливо я сложи пред директора.

— Е, да, — засмя се Алексей Иванич, — предпазливостта не е излишна.

Той съедини двете пластинки. Миша едва сега видя, че на едната от тях има издадина, а на другата — вдлъбнатина, които показваха где трябва да се съединят. Как по-рано не забеляза това?

Като съедини двете пластинки, Алексей Иванич ги сложи на масата и ги затисна с попивателната преса.

— Виждаш ли — каза той на Миша, — получи се десетзначна литорея. Сега да се опитаме да четем.

Той стана, приближи се до библиотеката, свали от полицата някаква книга, сложи я пред себе си и внимателно я прелисти.

— Тъй — каза Алексей Иванич, като отбеляза страниците с два пръста, — въоръжи се с молив, лист и пиши.

Миша взе молив, сложи пред себе си един лист и се приготви.

— Пиши — каза Алексей Иванич: — „с“. Написа ли? „Т“, „а“, „з“, „и“. Какво се получи?

— „С тази“ — прочете Миша.

— Добре — каза Алексей Иванич, — „г“, „а“, „л“, „и“, „н“, „а“. Какво написа?

— „Галина“ — каза Миша.

И тъй дума по дума Миша написа следното: „С тази гадина навийте часовника, защото стрелката ще мине пладне, за да се обърне самата кула."

— Чуден надпис — замислено промълви Алексей Иванич, — чуден. — Той мълчаливо заразглежда ножницата, после погледна Миша и запита: — Какво ще кажеш по този повод?

Миша мълчаливо дигна рамене.

— Във всеки случай ти знаеш повече от мене — каза Алексей Иванич. — Например: где е ножът?

Миша мълчаливо гледаше пода.

— Като кажеш а, ще кажеш и б — засмя се Алексей Иванич. — Щом има ножница, трябва да има и нож.

Миша извади кортика и показа как се върти дръжката.

— Остроумно — каза Алексей Иванич, — това прилича на кортик.

— Та това е кортик — каза Миша.

Алексей Иванич дигна вежди:

— Уверен ли си в това?

— Разбира се.

— Хубаво е, ако си уверен — забеляза Алексей Иванич, като разглеждаше кортика. — Дръжка с тайни е нещо много разпространено в средните векове. В дръжката на мечовете са слагали мощи на светии и рицарите преди боя „целували мощите". Оттук е произлязъл и обичаят да се целува оръжието. Тъй . . . — Алексей Иванич продължаваше да разглежда кортика. — Тъй. . . Бронзовото змийче, както изглежда, е търсената гадина. Следователно липсва само часовникът, който трябва да се навие. Хайде, Поляков, разказвай сега всичко, което знаеш за този кортик . . .

Като изслуша разказа на Миша, Алексей Иванич известно време замислено барабани с пръсти по масата, а после каза:

— Всичко това е много интересно. Аз отлично си спомням историята за гибелта на линкора „Императри-

на Мария". Във вестниците се дигна голям шум, но с това изглежда се и свърши цялата работа. Това е много интересно. Никитски не току така е убил един офицер. Той е разчитал, че експлозията ще покрие всичко. Изглежда, че той е знаел за готвещата се експлозия на кораба . . .

Миша учудено погледна Алексей Иванич. Наистина! Как по-рано не съобрази това? Значи Никитски е взел участие при вдигането на кораба във въздуха.

— Сега какво смяташ да правиш? — попита Алексей Иванич.

— Наистина не зная — каза Миша. — Ние си мислехме, че след дешифрирането всичко ще бъде ясно, а се оказва, че не е тъй. — Той въпросително погледна Алексей Иванич. — Трябва да се научи кой е убитият офицер . . .

— Вярно — забеляза Алексей Иванич. — Нали Полевой ти каза името му!

— Да — отговори Миша, — само малкото име: Владимир. Но презимето сам не знаеше. Наистина . . . — Миша се забърка.

— Какво искаше да кажеш? — запита Алексей Иванич.

— Ние с децата изяснихме някои неща около кортика . . .

— Проучвахте ли?

— Да.

— Добре. — Алексей Иванич стана. — Тия дни ще ви извикам и вие ще ми разкажете проучванията си.

58.

СТЕНВЕСТНИК

За случая с Юра Стоцки момчетата разказаха на Коля Севастиянов.

Той одобри поведението им и каза, че навярно във всяко училище ще се създаде [illegible], в който ще вли-

ват всички пионери от училището. Между другото той посъветва децата да издават стенвестник в класа.

След няколко дни в коридора пред техния клас, ви-

сеше първият брой на стенвестника „Боен лист". Вестникът почваше с Минковата статия „Вредно увлечение".

ВРЕДНО УВЛЕЧЕНИЕ

В нашия седми „Б" клас се наблюдава вредно увлечение по някои личности, като например по Печорин и Мери Пикфорд.

Да почнем с Мери Пикфорд. Всеки от нейните филми свършва с това, че тя се омъжва за милионер. Защо ще й се подражава, когато всички знаят, че в нашата страна няма милионери и въобще скоро няма да ги има никъде?

Сега за Печорин. Първо, той е дворянин и бял офицер. Това веднъж. Второ, той е стопроцентов егоист. Със своя егоизъм той причинява страдания на всички: погубва Бела, лъже Мери (наистина тя е княгиня, но и сам Печорин е дворянин), високомерно се отнася към Мак-

…ага Максимич. Печорин [illegible] си, той казва: „Какво ме интересуват човешките нещастия и радости!" Значи той не уважава обществото, интересува го само собствената му личност. Отука заключението: човек, който не принася полза на обществото, му принася вреда, защото не иска да се съобразява с другите хора. (Това виждаме в един пример, който нашият клас наскоро обсъждаше.) От всичко това става ясно, че ако всички почнат да подражават на Печорин и почнат да мислят само за себе си, всички хора ще се избият и ще настъпи най-чист капитализъм.

Поляков

След тази статия следваха забележки:

ЗА ПОВРЕЖДАНЕТО НА МЕБЕЛИТЕ

Някои ученици обичат да дълбаят чиновете с нож. С това усилено се занимава Кинов, като си представлява навярно, че пред него се намира салам. Време е да се прекъсне тази недопустима повреда на училищните мебели. Онзи, който реже чиновете, увеличава разрушението.

Шило

ГДЕ Е СПРАВЕДЛИВОСТТА?

Както се знае, в нашето училище съществува кръжок за изучаване на театъра и киното. Председател на кръжока е знаменитият актьор на нашето време Шура Огуреев. Кръжокът съществува от половин годинка, но нито веднаж не се е събрал. Затова пък самият Шура има гратис и ходи безплатно на кино и театър. Сам ходи, а на другите не дава контроли. Где е справедливостта?

Зрител

ЗА ГОЛЯМОТО МЕЖДУЧАСИЕ

Някои ученици се мъчат да останат в класа през голямото междучасие (ние не ще посочваме личности, но

всички знаят, че това върши Г. Петров). С това те пречат да се проветря класът и престъпно изразходват и без това ограничения запас от кислород. Време е да се прекъсне това.

Наблюдател

ЗА ПРЯКОРИТЕ

Учениците от нашия клас обичат да си окачват прякори един на друг, а също и на учителите. Време е да се изостави тази останка на старото училище. Прякорът унижава достойнството на човека и го свежда до степента на животно.

Елдаров

Цялото училище прочете „Боен лист". Всички се смееха и казваха, че забележката за Печорин и Мери Пикфорд е написана за Юра Стоцки и Леля Подволоцкая.

Като прочете листа, Юра презрително се усмихна, а след няколко дни до стенвестника се появи още един лист със следното съдържание:

КОЙ Е ЕГОИСТ?

(Послание от онзи свят)

Господа!

Аз съм Григорий Александрович Печорин. Ученикът Михаил Поляков от седми „Б" клас обезпокои моя мирен сън. Аз излязох от гроба и две седмици духът ми невидимо присъствува в седми „Б" клас. Ето моят отговор:

Поляков твърди, че съм егоист. Да допуснем, че е тъй. Ами какъв е самият Поляков? По цели нощи той зубри, за да бъде пръв ученик. Защо? За да докаже с това, че е по-добър и по-умен от другите. С тази цел той се е натоварил с всякакви обществени работи. Той е и

зодат на звено, и старши, и член на учкома, и член на редколегия.

Пита се кой от нас е егоист?

Печорин

Тази бележка много възмути Миша. Та нима това не е истина! Нима той зубри и нима това е егоизъм, ако добре се учи? Ясно е, че трябва добре да се учи. Юра също се учи добре, но за хубавите бележки баща му винаги му купува нещо. И после нима той, Миша, е виновен, задето го бяха избрали за старши на класа и член на учкома?

— Ето, виждаш ли — рече му Генка, — виждаш ли какво прави Стоцки! Аз отдавна ти казвах: трябва да му се даде добър урок, та да помни . . .

— Нищо няма да докажеш с юмруци — каза Слава, — в следния брой на „Боен лист" трябва да се отговори на това задгробно послание.

— Работата не е там, че е писал за мене — заяви Миша, — работата е в принципа: що е егоизъм. Юрка нека да омотае този въпрос. А ние трябва да го размотаем.

И момчетата почнаха да готвят следния брой на стенвестника, посветен на обсъждане въпроса: „Що е егоизъм?"

59

ПОЛКОВНИЯТ ОРЪЖЕЕН МАЙСТОР

След няколко дни Миша, Генка и Слава влязоха в кабинета на Алексей Иванич.

До Алексей Иванич седеше един човек в шинел и военна фуражка. Той четеше вестник. Когато децата влязоха, обърна се към тях и изгледа всеки от краката до главата.

— Седнете, деца, — каза Алексей Иванич. — Е — той с усмивка ги изгледа, — добре ли ги отговори Печорин?

— Всичко това не е истина — отвърна Миша.

— Какво не е истина?

— Първо, аз не зубря, а второ, егоизмът се заключава в съвсем друго.

— В какво?

— Не в това.

— Да — каза Алексей Иванич, — ти си прав. Егоизъм имаме тогава, когато човек поставя своите интереси над интересите на обществото. Нима може да се нарече един човек егоист за това, че добре се учи? Разбира се, не. Та той действува в интересите на обществото! Онзи пък, който се учи лошо, нанася вреда на обществото. Именно той е егоист. Тъй ли искаше да кажеш?

— Да.

— Чудесно. — Алексей Иванич помълча, а после попита: — Донесе ли кортика?

Миша нерешително погледна военния.

— Пред този другар всичко можеш да разказваш — добави Алексей Иванич.

Военният дълго и внимателно разглежда пластинките и когато остави кортика на масата, Алексей Иванич каза на децата:

— Хайде, слушаме ви — и ободряващо им се усмихна.

Миша погледна другарите си, покашля се и започна:

— Ние установихме, че този кортик е принадлежал на полковия оръжеен майстор, който е живял през царуването на Ана Йоановна, т. е. в средата на осемнадесети век.

Алексей Иванич учудено дигна вежди, а военният внимателно погледна Миша.

— Ана Йоановна ли? — повтори Алексей Иванич.

— Да, Ана Йоановна — каза Миша.

— Същата оная, която построила ледена къща —
добави Генка.

Той искаше да каже още нещо, но Слава го ритна
с крак да не пречи.

— Как установихте това?

— Много просто. — Миша стана, взе в ръка кортика
и извади ножа от ножницата. — Най-напред печатите.
Те са три: вълк, скорпион и лилия. Виждате ли?

— Виждаме, виждаме — каза Алексей Иванич,
разказвай.

Миша продължи:

— Вълкът е печат (клеймо) на солингенските май-
стори в Германия. Такива ножове са се наричали „въл-
чета“. Те са се приготовлявали до средата на шестнаде-
сети век.

— Вярно — Алексей Иванич се усмихна, — има та-
кава марка оръжия, много прочута.

— С образа на вълк или куче — продължи окура-
женият Миша — е отбелязвал своите ножове толедският
майстор Юлиан дел Рей, Испания.

— Покръстен мавър — добави Генка.

— Той е живял в края на петнадесети век — про-
дължи Миша. — Сега скорпионът. Това е печат на ита-
лианските майстори от град Милано. Най-после лилия-
та. Печат на флорентийския майстор . . .

— Параджини — подсказа Генка.

— Да, Параджини. Той също е живял в началото на
шестнадесети век. Ето какво означават тези печати. —
Миша тържествуващо погледна Алексей Иванич и воен-
ния.

— Кой от тях е направил кортика? — попита Алек-
сей Иванич.

— Никой — решително отговори Миша.

— Защо?

— Защото във всички книги, които прочетохме, е
написано, че кортиците са се появили едва в началото

на седемнадесети век, а всички тези печати са от шестнадесети век.

Алексей Иванич и военният се спогледаха и се засмяха.

— Логично — каза Алексей Иванич. — Но какво са клеймата в такъв случай?

Миша дигна рамене:

— Това не знаем.

— Децата са прави — изведнъж каза военният. Той взе от Миша ножа и го приближи до светлината. По цялата дължина на ножа имаше едва забележими вълнообразни рисунки във вид на преплетени рога. — Знаеш ли какво е това? — запита той Миша.

— Не.

— Това е дамаска стомана — каза военният. — Тя се е приготвяла само на Изток. Значи печатите на европейските майстори нямат нищо общо с ножа. Както изглежда, майсторът, който е изработил този нож, е искал да покаже, че острието му е по-хубаво от най-прочутите. Може би с тази цел е поставил и тези три печата. Сега продължавай.

Миша се забърка, смутен от туй, че военният с един поглед определи онова, над което момчетата се бяха мъчили толкова време.

— Продължавай, продължавай — ободри го военният.

— И ето — отново почна Миша, — тогава ние решихме да се запознаем с образците на кортиците, които са се употребявали в Русия. Те бяха три, три типа. Първо, морският, но той е четиристенен, а този е тристенен. Значи не схожда. Второ, кортикът на егерите[1], но неговата дължината е тринадесет вершка[2], а нашият е само осем. Значи също не подхожда. Най-после третият е кортикът на полковите оръжейни майстори при императрица

[1] Егер — войник от стрелкови егерски полк.

[2] Вершок — руска мярка за дължина — 4,445 см

Ана Иоановна. Той е имал осем вершки дължина, нашият — също. Той е бил тристенен, нашият — също. И другите белези си съвпадат. Затова решихме, че този кортик е принадлежал на някой оръжеен майстор от времето на Ана Йоановна.

Миша млъкна, постоя малко и седна на дивана до Генка и Слава, като с вълнение очакваше какво ще кажат Алексей Иванич и военният.

— Как намирате тази хипотеза? — обърна се Алексей Иванич към военния.

— Смислено — отговори онзи, — много смислено. Няма какво, ще се опитаме да намерим собственика.

Алексей Иванич взе от масата една голяма квадратна книга. На дебелата ѝ корица Миша прочете заглавието: „Морски сборник. 1916 година.“

— И тъй ето — каза Алексей Иванич, — при избухването на линейния кораб „Императрица Мария“ са загинали трима офицери, които са носили името „Владимир“: Иванов — мичман, Терентиев — капитан трети ранг и Неустроев — лейтенант. Подига се въпросът: кой от тях е собственик на кортика? Ей сега ще прегледаме некролозите. — Алексей Иванич прелисти и прегледа бегло няколко странички. — Иванов . . . млад и тъй нататък . . . Неустроев . . . изпълнителен . . . — Алексей Иванич замълча, като навярно четеше на ум, а после бавно изрече: — А ето нещо интересно, моля слушайте: „Трагична смърт отнесе В. В. Терентиев, бележит инженер от руската флота. Неговите необикновени способности и дълбоки познания, добити под ръководството на незабравимия Д. Ф. Подволоцки, му даваха всички основания да стане за въоръжаването на флотата онова, което беше за въоръжаването на сухопътните войски неговият знаменит прадядо П. И. Терентиев.“

— Изглежда, че попаднахме в целта — забеляза военният. — Имате ли военна енциклопедия, Алексей Иванич?

— Петров, — каза Алексей Иванич — изтичай до София Павловна и поискай да ми даде военната енциклопедия Гранат с буквата „Т“.

Когато Генка донесе книгата, Алексей Иванич я прелисти и рече:

— Има. Моля слушайте: „Терентиев Поликарп Иванович. Роден в 1701 година. Умрял в 1784 година. Прочут майстор на оръжия от времето на Ана Йоановна и Елизавета Петровна. Служил при фелдмаршал Миних. Участвувал в сраженията при Очаков, Ставучани и Хотин. Създал първата конструкция на водолазен уред. Известен като автор на фантастичния за времето си план за изваждането на фрегата „Трапезунд.“

— Виждате ли, — каза военният, като се обърна към децата, — ето че влезе в работа и вашият оръжеен майстор. — После той замислено добави: Между другото аз си спомням, че имаше още един Терентиев, който също проектираше изваждане на кораб, само че не „Трапезунд“, а „Черният принц“ но това, разбира се, е друг. „Черният принц“ е потънал осемдесет години след „Трапезунд.“

— Интересно съвпадение — забеляза Алексей Иванич, — споменатият в некролога професор Подволоцки от военно-морската академия е дядо на една от нашите ученички.

Момчетата се споглеждаха. Леле! Та това е чудесно!

— Е, деца, — каза военният — вие поработихте чудесно. — Той стана. — Засега, Поляков, аз ще ти взема кортика. Не се безпокой, като дойде време, ще ти го върна. Виждам, че и ти имаш някаква тайна. Може би ще ни я кажеш, а?

— Нямам никаква тайна — отвърна Миша. — Ние просто искаме да открием тайната на кортика.

— Вярно — военният сложи ръка на рамото му, — аз ще ви помогна в тази работа. Ще ви разкажа всичко

каквото наука за кортика. И вие ще ме държите в течение на работата си. Само — той се засмя — ограничете работите си с библиотеката. В нищо повече не се намесвайте. Вие свършихте своята работа. Аз се казвам Свиридов, другаря Свиридов. Е, да цено, нали? — той протегна на Миша ръка, голяма и широка като у Полевой, и Миша я стисна.

60

ЧАС ПО РИСУВАНЕ

— Ново нещо! — негодуваше Генка, като слизаше по стълбата. — Ние намерихме ножницата, направихме сериозни изследвания, не излизахме от Румянцевската библиотека, всичко изяснихме, а сега, когато само остава да вземем съкровището, той ни взе ножницата!

— Той е прав — каза Слава, — ние можем да развалим цялата работа.

— Досега не я развалихме — сърдито забеляза Генка.

— Ние, разбира се, не трябва да му пречим — каза Миша, — но защо да не разузнаем за Терентиев? С това на никого няма да попречим.

Децата влязоха в класа по рисуване, където трябваше да се състои първият урок. Вместо чинове тук имаше табуретки и триножници. По стените висят произведенията на най-добрите художници от училището, повечето скици от декорации на училищни постановки. Под картините, на полички, са поставени: статуйки на гръцки богове, животни, плодове от хартиена каша. Днес рисуват статуята на „класически кон".

В часа по рисуване е весело. Може да се седи в каквато и да е поза, да се става, да се приказва. Учителят по рисуване Борис Федорович Романенко — децата го наричат „Барфед", — е среден ръст, набит, възрастен,

добродушен украинец с дълги казашки мустаци, се разхождаше между триножниците и поправяше рисунките.

Миша седна близо до Леля Подволоцкая и каза:

— Леля, искам да ти задам един въпрос.

— Какъв? — попита Леля, като дигна очи от рисунката към модела.

— Кажи ми Подволоцки, адмирал, професор от морската академия, твой дядо ли е?

— Да. Защо? — Леля откъсна очи от рисунката и учудено погледна Миша.

Миша се забърка:

— Знаеш ли, в академията при него учил един мой далечен сродник, който по-късно безследно изчезнал. Та ето, дали дядо ти не знае съдбата му?

— Но дядо много отдавна е умрял — отвърна Леля.

— Ах, да — сепна се Миша, — а пък аз съвсем бях забравил. Кой е жив от семейството му?

— Баба и леля Соня.

— Как мислиш, дали те не са познавали учениците на дядо ти?

— Не вярвам. Той навярно е чел лекциите сам, без помощта на баба.

— Сам разбирам това — отегчено отвърна Миша. — Все пак възможно е да са познавали някои от учениците.

— Не вярвам. . .

— Потайничите, а? — разнесе се зад тях насмешливият глас на Юра Стоцки.

Той стоеше зад тях.

Леля се изчерви и забъркано промърмори:

— Разбираш, Юра, Миша се интересува от дядо ми.

— Тъй ли! — Юра се усмихна, на внезапно се обърна и се отдалечи.

Миша се премести до Слава и каза:

— След този дядо са останали баба ѝ и леля ѝ Соня. Ами ако са познавали Терентиев?

— Поговори с Леля, тя ще те запознае с баба си.

Миша махна с ръка:

— Приказвах вече. Да, това е да имаш работа с момиче! Юрка Стоцки дойде и тя всичко му разбърка. . .

Миша искаше да съобщи за това нещо на Генка, но видя, че Генка е зает с важна работа: той дразнеше Кита.

— Кит, ей, Кит!

— Какво?

— От кой океан си?

Кита беше навикнал на тези шеги и не отговори. Тогава Генка почна да го обстрелва с книжни топченца през една стъклена тръбичка. Той целеше в ухото му и Кита, като не знаеше каква е работата, прекарваше ръка до врата си като кога се пъди муха, за голямо удоволствие на Зина Круглова. Разбира се, като старши Миша трябваше да спре Генка, но Кита тъй смешно пъдеше несъществуващата муха, че и сам Миша се запушваше от смях.

Докато Кита прекарваше едната си ръка до врата, с другата той напразно се мъчеше да нарисува кон. На листа му не излизаше нищо.

Борис Федорович постоя край него, укорно поклати глава, след това се приближи до черната дъска и почна да показва пропорциите.

— Вие, Китов, — каза Борис Федорович, като рисуваше с тебешир коня, — трябва повече да се интересувате от живописта, да развивате художествения си вкус. А вие не се интересувате от нищо. Хайде, кажете ни имената на великите художници, които знаете.

Кита не знаеше никакви художници и само сумтеше, опулил очи в Борис Федорович.

— Какво мълчите? — запита Борис Федорович. — С вас сме ходили в Третяковската галерия. Спомнете си картините на кои художници видяхме там. Спомнете си, спомнете си. . .

— Репин — тихо прошепна Генка зад Китов.

— Репин — високо повтори Кита.

— Тъй — каза Борис Федорович, като щрихираше върху рисунката си гривата на коня. — Кои картини на Репин помните?

— „Иван Грозни убива сина си" — подсказа Генка.

— „Иван Грозни убива сина си" — тъжно повтори Кита.

— Добре — каза Борис Федорович, като разделяше коня на квадрати. — Припомнете си, припомнете си.

— Романенко е нарисувал кон — прошепна Генка, като се задавяше от смях.

— Романенко е нарисувал кон — провъзгласи Кита и целият клас избухна в смях.

— Какво? Какво казахте? — Ръката на Борис Федорович увисна във въздуха.

— Той е нарисувал кон — повтори нещастният Кит и всички пак се разсмяха.

— Кой е той?

— Е . . . този . . . как беше . . . Романенко — каза Кита.

Този път никой не се засмя. Лицето на Борис Федорович почервеня, мустаците му някак особено щръкнаха. После той хвърли тебешира на масата и излезе от клас. . .

61

БОРИС ФЕДОРОВИЧ

— Аз не знаех, че той се казва Романенко — избърбори Кита. — Мислех си Барфед, ама че Барфед!

— Мислеше си! — задразни го Генка. — Аз го казах за себе си, а не повтаряше като папагал. Навикнал си да се измъкваш с подсказвания. Сега да не си ме издал. Както хлътна, така се отървавай.

— Знаеш ли, Генка, — високо, за да чуе класът, каза Миша — това е просто подлост.

— Какво говориш, Миша? — Генка се изчерви. — Какво общо имам аз с това?

Миша не успя да му отговори. Вратата се отвори и всички се спуснаха по местата си. Алексей Иванич влезе в класа.

Висок, слаб, гладко избръснат, той се изправи при катедрата и мълчаливо, с някакъв отчужден, враждебен поглед обгърна притихналия клас.

— Нямам намерение да обсъждам тук възмутителната ви постъпка — бавно почна Алексей Иванич, като натъртваше на всяка дума. — Нямам намерение. Както не се и готвя да говоря за отношението ви към Борис Федорович, който е отдал толкова години от живота си на вас, децата.

Алексей Иваныч помълча малко. Всички седяха със затаен дъх, без да мърдат и свалят очи.

— Искам да поговоря с вас съвсем за друго — внушително заяви Алексей Иванич. — Съвсем за друго — повтори той, отново направи пауза, изгледа класа, после продължи: — Трябва да си призная — той подигна вежди, — че не знаех за наклонностите на Китов към шеги. Струваше ми се, че неговите интереси и способности лежат в малко по друга област . . .

В класа се почувствува леко движение. Всички отлично разбраха за какви способности говори Алексей Иванич и насмешливо погледнаха Кита.

— Очевидно — продължи Алексей Иванич — стоенето по две години във всеки клас развива остроумие у Китов, но трябва да отбележа, че това остроумие е много долнопробно. На Китов, виждате ли, му се струва много смешно сравнението на един велик художник със скромния учител по рисуване, много смешно, а пък аз не намирам нищо смешно в това. И ето защо не намирам.

Алексей Иванич замълча, погледна в прозореца и продължи:

— Както изглежда, Китов предполага, че Борис Федорович не е станал велик художник поради своята бездарност. Мога да го уверя, че това не е тъй. Борис Федо-

рович е много способен човек, свършил е на времето си художествената академия и пред него се е откривал широкият път към славата, към известността, към това, което според Китов е само съществено и достойно за уважение. Но Борис Федорович не е тръгнал по този път. Той станал скромен учител по рисуване, т. е. това, което, според Китов, не е достойно за уважение и може да служи за предмет на глупавите му шеги.

Китов седеше, без да вдига очи от чина.

След завършване на академията — продължи Алексей Иванич — Борис Федорович с още няколко другари, също тъй излезли от народа като него, създава безплатно художествено училище за децата на работниците. Дори не едно, а няколко такива училища. Те намирвали способни деца, привличали ги в училището и ги приобщавали към великото изкуство. Какво го е накарало да тръгне по този път? Накарал го е да направи това опитът на неговия собствен живот, живот на човек от народа, който е изтърпял грамадни лишения, за да получи правото да се занимава с изкуство. Защото тогава изкуството е било достъпно само за богатите и осигурените хора. Това е било благородно решение. Цял живот да преследва една цел, да преодолее хиляди пречки, да гладува, да мръзне, да се отказва от всичко и когато целта е постигната, да се откаже от всички блага, които е могло да му докара постигането на тази цел, в името на друга, мъчна, но благородна задача. Борис Федорович решава да стане учител. Той решава да посвети живота си на онези малки народни дарования, които са хиляди и които гинат, задушени от цялата отвратителна система на капиталистическото общество. Ето за какво е отишъл животът на Борис Федорович. Ние с вас, естествено, разбираме, че той се е излъгал за много неща. Трябвало е да се измени целият строй, да се създаде общество, което осигурява на всеки човек развиването на неговите способности. Именно това направи Октомврийската революция. Все пак, като преценяваме неговия живот, ние казваме, че човек може да се гордее

с такъв живот. С него може да се гордее, защото чиста и благородна цел е ръководила този живот. . .

В коридора се чуха бавни стъпки. Вратата се отвори и Борис Федорович влезе в класа. Той се приближи до катедрата и седна на стола.

След късо мълчание, предизвикано от влизането на Борис Федорович, Алексей Иванич продължи:

— Разказвам ви всичко това ето защо. Велик художник, велик учен, велик писател — това звучи много гордо. Но в културата има и незабелязана, всекидневна, но важна работа и нея повече я върши учителят. Той разнася културата всред самия народ. Той хвърля първото зърно в нивата на таланта, за да израснат по-късно в нея чудесни, прекрасни цветя. И ако някой от вас стане голям и знаменит човек, нека той, като види скромен селски учител, да свали с уважение шапка пред него, като помни, че този мъничък и незабележим труженик възпитава и формира най-хубавото, най-прекрасното творение на природата — човека.

Алексей Иванич замълча. В класа цареше силната напрегната тишина.

— Ето за какво исках да поговоря с вас — каза Алексей Иванич. — А сега — той се обърна към Борис Федорович — моля ви да продължите урока си.

Той излезе от класа.

Генка стоеше край своя приволжник и гледаше Борис Федорович.

Борис Федорович уморено вдигна глава и погледна Генка:

— Ти защо стана?

— Борис Федорович — обади се Генка — извинете ме, много ви моля.

— За какво?

— Аз подсказах това на Китов, извинете ме.

Борис Федорович се приближи до Генка, тури ръка на рамото му и го погледна в очите.

— Добре — просто каза Борис Федорович, — рисувай. — После той хитро погледна Китов и добави: — Значи и китовете се улавят на въдица.

И като се усмихваше под мустак, Борис Федорович се заразхожда по класа, като разглеждаше забодените на триножниците рисунки на „класически кон".

62

БАБАТА И ЛЕЛЯ СОНЯ

Все пак Леля даде на Миша адреса на баба си и на другия ден вечерта Миша, Генка и Слава се запътиха към баба ѝ, като се плъзгаха по заледените пътечки, които се точеха по тротоарите на уличка Борисоглебска.

Тиха пелена от снежинки се стелеше в мътната светлина на редките фенери. Сини звезди трепкаха в тъмното небе. Над зданието на Моселпром,[1] боядисано на бели и сини ивици, светваше и гаснеше, като минаваше по буквите, електрическата реклама: „Само в Моселпром."

Генка, както винаги напоследък, беше на кънки, закрепени за плъстените му ботуши с връвчици, които беше стегнал с дървени пръчици. Старото Генкино палтенце беше разкопчано, наушниците на будьоновката му се развяваха по раменете.

— Какво е това безобразие — ругаеше Генка, — порано само булевардите посипваха с пясък, а сега стигнаха и до малките улички! Мъчно им е, ако човек се попързаля. Изглежда, че само на пързалката ще трябва да се пързаляме. Ех, жалко — нямам норвежки, иначе бих показал на Юрка Стоцки какъв шампион е . . .

[1] Моселпром — московски тръст за земеделска промишленост, индустрия.

Приближиха до една малка дървена къщичка.

— Неудобно е да отиваме всички — каза Миша, — бабичките може да се уплашат. Аз ще ида сам, а вие ме почакайте тука.

Миша пипнешком стигна до втория етаж по тъмната скърцаща стълба с клатещи се перила и запали клечка кибрит.

В дъното на площадката, затрупана с различна стара покъщнина, се виждаше врата с изпокъртена боя и увиснали скоби. Миша предпазливо потропа на вратата.

— Тропайте с крак — чу се в тъмнината гласът на някакъв качващ се по стълбата човек. — Бабичките са глухи, тропайте с крак.

Миша задумка с крака по вратата. Зад вратата се чуха стъпки и женски глас попита:

— Кой е?

— Търся Подволоцки.

— Кой сте вие?

— От Леля Подволоцкая.

— Почакайте да намеря ключа.

Стъпките се отдалечиха и минаха пет минути, докато те отново се чуха зад вратата. В ключалката заскърца ключ. Той скърца много дълго и най-после вратата се отвори.

Като се блъскаше в някакви предмети, Миша тръгна след жената. Той не я виждаше, а само чуваше тътрещите се стъпки и гласа който мърмореше: „Внимателно, да не се спънете, внимателно“, като че ли той можеше да види нещо в съвсем тъмния коридор.

Жената отвори една врата и пусна Миша в стаята. Мъждива лампичка осветяваше една масичка и наре-

дените по нея карти. Над картите седеше баба Подволоцкая, а леля Соня влезе след Миша. Тя именно му отвори вратата.

Миша се огледа. Стаята приличаше на мебелен магазин. Тук в пълно безредие бяха натрупани шкафове, маси, нощни долапчета, кресла и сандъци. В ъгъла се виждаха кръглите очертания на пиано. Кюнци, закачени за тавана с тел, излизаха от желязната печка и минаваха през цялата стая. На пода се търкаляха люспи от картофи. В ъгъла една оскубана метла закриваше купчина смет, смет, която все се готвят да изнесат, но не я изнасят. При вратата се намираше умивалник и под него — препълнена кофа.

— Минете, млади човече — каза бабата и се обърна към картите. Полите на изтъркания й кадифен пеньоар лежаха на пода. — Минете, извинявайте за безредието — теснотия... — Тя се замисли над картите. — Спасяваме се от студа. — Пауза и шумолене на карти. — Преместихме се в една стая: дървата днес са скъпи. . .

— Мамо, — прекъсна я леля Соня, като улови кофата за дръжката с явното намерение да я изнесе — човекът още не е успял да влезе, а вие вече говорите за дървата!

— Соня, не пречи — отговори бабата, без да откъсва очи от картите. — Сложи ли ключа на място?

— Сложих го. Само че, за бога, не го пипайте. — Леля Соня остави кофата, като ясно пресмяташе дали може още да се напълни.

— Где го сложи?

— В бюфета — нетърпеливо отвърна леля Соня и се изправи. — Оставете ме на мира!

— Вече и дума не може да се продума! — Бабата разбърка картите и отново почна да ги реди. — Засрами се, чужд човек има в къщи.

После бабата се обърна към Миша:

— Седнете — тя посочи стола, — само по-внимателно седнете. Цяло нещастие е със столовете. Дърводелецът взе парите, но нищо не направи. Наоколо, знаете, мошеници. Например вчера. Идва един мъж, прилично облечен, иска да купи голямото стенно огледало. Аз искам десет милиона, а той дава петнадесет рубли. И се смее. Казва, милионите са премахнати. Какво? — Бабичката размести картите. — Какво? Аз му казвам: „Знаете ли, уважаеми господине, когато въвеждаха милионите, цяла година не вярвах и продавах вещите по твърда рубла, а сега вече да ме извините, щом е с милиони, с милиони да е. . ."

— Мамо — пак я прекъсна леля Соня, която все още стоеше нерешително край кофата, — кой се интересува от вашите басни? По-добре попитайте защо е дошел човекът.

— Соня, не пречи — отвърна бабичката. — Вие навярно сте от Абросимови? — обърна се тя към Миша.

— Не, аз. . .

— Значи от Повздорови?

— Не, аз. . .

— От Захлопови?

— Аз идвам от внучката ви Леля. Познавахте ли Владимир, Владимир Терентиев? — на един дъх изтърси Миша.

63

ПИСМАТА

— Какво казахте? — запита втори път бабичката.

Миша повтори бавно и разчленено:

— Познавахте ли Владимир Владимирович Терентиев, флотски офицер? Той е учил в академията при вашия мъж професор Подволоцки.

— Терентиев, Владимир Владимирович? — Бабичката се замисли. — Не, драги, не познавах такъв човек.

— Как да не помните, мамо! — каза леля Соня. Тя вече беше дигнала кофата и сега, като се намеси в разговора, я остави обратно. От това помията още повече се разля. — Това е нещастният Волдемар, мъжът на Ксения.

— Ах! — Бабичката плесна с ръце и Миша се спусна да вдигне падналите на пода карти. — Ах, Волдемар! Боже мой! Ксения! — Тя дигна очи към тавана и заговори напевно: — Волдемар! Ксения! Боже, каква трагедия! Нещастният Волдемар. . . — Тя се обърна към Миша: — Да, но той загина.

— Зная — каза Миша. — Аз се интересувам от съдбата на семейството му.

— Разбира се — бабичката въздъхна, — аз познавах Волдемар. Познавах също и съпругата му, Ксения Сигизмундовна. Само че всичко това беше много отдавна.

— Извинете — Миша стана, — как наговахте жена му?

— Ксения Сигизмундовна.

— Сигизмундовна ли?

— Да, Ксения Сигизмундовна. Хубавица жена — задърдори бабичката, — хубавица, картина.

— Не познавахте ли брат ѝ? — запита Миша предпазливо.

— Разбира се — с патос отвърна бабичката. — Валери Никитски. Блестящ офицер. Хубавец. Той също загина във войната. — Тя въздъхна. — Познавах всички, но това време мина. Майката на Владимир Владимирович, същата тази Терентиева. . . как ли се казваше. . . Мария Гавриловна, не я обичах много, право да си кажа. Неприятна жена, от простите. . . Обаче — тя с достойнство сви устни — аз не зная вашите възгледи, днес простите са на мода. . .

— Не знаете ли где са те сега? — запита Миша.

— Не зная, драги, не зная — бабичката отрицателно поклати глава, — което не зная, не зная. Цялото им семейство е странно, загадъчно. Някакви тайни, предания, кошмари. . .

— Може би знаете предишния им адрес?

— И това не зная. В Петербург живееха, но адреса не помня.

— Адреса може да се научи — изведнаж се намеси леля Соня.

Тя стоеше до самата вратата с кофа в ръце. Миша се обърна към нея.

— Върху писмата му до папа имаше адреса на подателя — продължи леля Соня. — Но вима може да се намери нещо в този хаос!

— Много ви се моля — каза Миша, като прехвърляше умолителен поглед от бабата върху леля Соня и от леля Соня върху бабата, — много ви се моля. Знаете ли, роднина, изчезнал безследно... — Той скочи от стола. — Аз ще ви помогна, не се безпокойте, само кажете какво трябва да се направи. Много ви се моля!

— Намери му, Соня, намери му — благосклонно рече бабичката, като отново се залови с картите.

Леля Соня се колебаеше, но представилата се възможност да отложи изливането на помията, както изглежда, надделя. Тя остави кофата обратно в локвата и почна да показва на Миша какво трябва да прави.

Той отмести гардероба, долапа, покачи се на пианото, измъкна един сандък, а след него кошница. Всичко това беше много тежко, но той се справи.

Леля Соня се наведе над кошницата и измъкна от купищата книжа един пакет, върху който с потъмнели от времето букви беше написано: „О т В. В. Т е р е н т и е в."

— Много благодаря — каза Миша, като сложи обратно кошницата, — много благодаря!

— Моля, моля, млади човече, — каза бабата, без да откъсва очи от картите. — Наминете пак у нас. До виждане.

Като стискаше в джоба си пакета с писмата, Миша изскочи на улицата при чакащите го деца и те тримата бързо закрачиха към къщи.

ШЕСТА ЧАСТ

КЪЩИЧКАТА В ПУШКИНО

64

СЛАВА

Всички писма бяха в еднакви пликове. На тях с грижлив почерк беше написан адресът: „До Негово превъзходителство Петър Николаевич Подволоцки. Москва. Улица Оръжейна, собствен дом, от В. В. Терентиев. С. Петербург, Мойка, дом С. С. Василева.“

Съдържанието на писмата също беше еднакво: поздравления по случай имен ден, Нова година и други такива. Само една пощенска картичка с дата 12 декември 1915 година беше малко по-обширна.

„Уважаеми Петър Николаевич, — пишеше в нея Терентиев — пиша Ви от гарата. До заминаването на влака има тридесет минути и аз за съжаление съм лишен от възможността лично да Ви засвидетелствувам уважението си. Забавих се в Пушкино, а на местоназначението си трябва да се явя не по-късно от 15-ти този месец. Каквато и да бъде съдбата ми, оставам искрено предан Вам В. Терентиев."

— Работата е вързана в кърпа — каза Генка, — трябва да заминем за Питер.

— В картичката се споменава и Пушкино — забеляза Миша.

— Какво има да му мислим, когато имаме точния адрес — възрази Генка. — Трябва да заминем.

— Писмата са написани преди осем години — каза Слава. — Може би там вече не живее никой от Терентиевци.

— Ще запитаме най-напред адресното бюро — реши Миша.

Момчетата веднага съчиниха писмото, сложиха го в плик, но нямаха марки и решиха да изпратят писмото утре сутринта.

Момчетата седяха у Славови. Те бяха сами. Алла Сергеевна, както обикновено, беше в театъра, а Константин Алексеевич още не беше се върнал от работа.

— Да — мечтателно продума Генка, като погледна зеления плик, който лежеше на масата, — да. . . работата отива към своя край. Чувствувам, чувствувам, че съкровището е близко. Сега вече няма да ни избегне.

— Ти все за съкровище мечтаеш — засмя се Слава.

— Ами какво? — Генка упорито тръсна глава. — Аз изучих точно всичко. В онези времена всички се страхували от Бирон и криели съкровищата си от него. Точно изучих това.

— Какво научи още? — насмешливо запита Миша.

— Научих още — невъзмутимо продължи Генка, — че онзи, който намери съкровище, получава двадесет и пет

процента. Тъй че трябва веднага да вземем своята част, иначе ще ходим цяла година за нея — прибави той деловито.

Момчетата се засмяха, а после Слава погледна приятелите си и каза:

— Разбира се, аз не вярвам в никакво съкровище. Но да допуснем, че там наистина има съкровище. Някаква част от него ще се падне и на нас. Какво ще правим с нея?

— Какво ли! — извика Генка. — Аз вече отдавна реших. Ще пожертвуваме за детдом. Да построят цял детдом. И нека пишат във вестника, че е от нас.

— Защо пък във вестника — каза Миша, — направо над вратата да пишат: „Детски дом Генади Петров."

— Ако там наистина има съкровище — замислено каза Слава, — аз бих го дал за санаториум за болни деца. Голям, хубав санаториум нейде по брега на Черно море. . .

— Не, моля ти се — заклати глава Генка, — своята част ти можеш да дадеш за тази работа, но с моята аз сам ще се разпореждам. Какви ти летовища, санаториуми и разни нежности. Ако говорим сериозно, с тези пари трябва да построим в Москва, в самия център, голям стадион с пързалка, футболно игрище и тенисна площадка. Това е. За децата безплатен вход, а разните му контрольори и късачи на билети да не се пускат до един километър.

— Е добре — насмешливо запита Миша, — всичко ли разпределихте, нищо ли не забравихте?

— Слушай, Миша, — усмихнато каза Слава — това, разбира се, не е сериозно, но кажи ни: ако там наистина има съкровище, ти за каква работа ще го дадеш?

— Не зная — отвърна Миша, — за това не съм мислил. И не вярвам в никакво съкровище.

— А аз вярвам — каза Генка. — Непременно ще построим стадион. А летовищата, санаториумите. . . всичко това са Славкови фантазии. Измисли още и някое музикално училище да се построи.

— Че какво има в това? — обиди се Слава. — Мислиш, че стадионите са по-потребни от музикалните училища ли?

— Ама че сравнение! Музикалните училища! Ех и ти... — после неочаквано сериозно Генка рече: — Въобще, Славка, ти сериозно трябва да помислиш върху бъдещето си.

— Тоест?

— Какво „тоест"? Ако искаш да те приемат в Комсомола, трябва сериозно да помислиш за бъдещето си.

— Защо?

— Уж не знаеш. . . Та нали се готвиш да ставаш музикант?

— Да допуснем. Какво от това?

— Как „какво"? Ти нали беше на събранието? Беседата за задачите на Комсомола чу ли? Какво каза Коля? Той каза, че задачата на комсомолците е да строят комунизма. Така ли е?

— Така. Но какво общо има това с музиката?

— Как какво общо! Всички ще строят, а ти ще дрънкаш на пианото. Този номер няма да мине.

— Ти пък много ще построиш! Един строител си! — обиди се Слава.

— Разбира се — Генка се развесели, — разбира се. Като свърша непълната гимназия, ще постъпя във фабзавуч[1]. Ще стана металург, istinski работник. В Комсомола ще ме приемат и без кандидатски стаж. Ние с Миша отдавна решихме това. Нали, Миша?

Миша забави отговора.

В последното събрание на отреда Коля чете речта на Ленин пред III-я конгрес на Комсомола. И едно място в

[1] Фабзавуч — фабрично-заводско училище.

тази реч порази Миша: „Поколението, което сега е на петнадесет години. . . ще види комунистическото общество и само ще строи това общество. И то трябва да знае, че цялата задача на живота му е строителството на това общество."

Миша много мисли над тези думи. Те се отнасяха точно за него, за Генка, за Слава. Задачата на целия им живот е да строят комунизма. Същото му казваше и Полевой: „Ако живееш за народа, на голям кораб ще заплуваш." Именно това значи да строиш комунизма — да живееш за народа, а не за себе си. А Слава? Нима той за себе си съчинява музика? Нима песента не е потребна на народа? А „Интернационалът"? . . . Миша погледна Слава и каза:

— Не се безпокой, Славка, мисля, че ще те приемат в Комсомола.

65

КОНСТАНТИН АЛЕКСЕЕВИЧ

Чу се шум на отваряща се врата. Някой се събличаше в коридора, сваляше галошите си и се секнеше.

Слава се ослуша:

— Татко си дойде.

Като продължаваше да се секне в голяма носна кърпичка, Константин Алексеевич влезе в стаята. Винаги червените му бузи сега бяха посинели от студа. Лошо вързаната вратовръзка откриваше голямо медно копче върху смачканата яка. Малките му подпухнали очички гледаха както винаги насмешливо и добродушно.

— Аха, пионерите! — поздрави той момчетата. — Добър ден. — Той се ръкува с всеки, в това число и със Слава. — Днес ние с тебе още не сме се виждали.

Домприслужницата Даша влезе след Константин Алексеевич и почна да нарежда масата.

Константин Алексеевич уми ръцете си, метна пешкира върху гърба на стола и седна до масата. Слава занесе пешкира в спалнята и се върна в трапезарията.

— Е, пионери, за какво приказвахте? — Константин Алексеевич забеляза плика на масата, взе го в ръце и почна да го разглежда. — „Питер, адресно бюро. . ." Кого търсите?

— Тъй, един човек. — Слава взе писмото от баща си и го скри в джеба.

— Ехе-е, тайни работи! — засмя се Константин Алексеевич, като отчупи и задъвка хляб. — И тъй, за какво приказвахте? За какво беше разговорът?

— Ние, татко, говорехме за различните специалности. Кой какво ще стане — отговори Слава.

— Хм! Е, и какво, кой накъде?

— Ние тъй. . . неопределено. . . просто приказвахме.

— Все пак. . . — Константин Алексеевич посипа супата с много пипер и я опита — все пак?

— Аз ще стана музикант, а те. . . — той посочи децата — нека сами кажат. Ето Генка казва, че комсомолецът не може да бъде музикант.

— Не съм казал това — запротестира Генка.

— Как не си казал? Ето Миша чу.

— Значи не сте ме разбрали. Какво казах? — Генка погледна Константин Алексеевич. — Аз казах, че освен музиката човек трябва да има още някоя специалност, за да бъде полезен. . . — Генка излъга съвсем обмислено, защото добре знаеше главната тема на разногласията между Константин Алексеевич и Слава.

— Пусти ги тях Генка — каза Константин Алексеевич, — юнак! И ние със Слава често приказваме за това. Непременно трябва да има специалност. В живота трябва да се стои твърдо на краката. А после, ако щеш, пей като канарче.

— Все пак аз ще стана музикант — каза Слава.

— Моля ти се, кой ти пречи! Бородин струва ми се също е бил не лош композитор, а е химик. . . А? Химик. . .

— Това е индивидуален въпрос, татко.

— Да, разбира се. — Константин Алексеевич отмести чинията и изтри устните си със салфетката. — Не е задължително да бъдеш именно химик. Може и друга специалност да се избере, но занятие трябва всеки да има, истинско.

— Нима музиката, театърът, живописта, изобщо изкуството — това не е занятие? — възрази Слава.

— Да, разбира се, само че това занятие е такова . . . въздушно — Константин Алексеевич завъртя пръстите си във въздуха.

— Защо пък въздушно? — не се поддаде Слава. — Малко ли хора на изкуството са прославили Русия: Чайковски, Глинка, Репин, Толстой.

— Е, брат, — проточено каза Константин Алексеевич — те са гиганти, титани, не на всеки е дадено това. — Той помълча, погледна Миша и се усмихна. — Е, какво ще каже Миша по този повод?

— Аз съм съгласен със Славка — обади се Миша. — Щом той иска да стане музикант, трябва да се учи за музикант. Ето, вие казвате, че той трябва да получи специалност. Значи ще отиде във вуза[1], ще стане инженер, а после ще зареже тази работа, ще стане музикант. Защо тогава е учил, защо държавата е харчила пари за него? Някой друг би могъл да учи на неговото място. Та ние нямаме толкова много вузове!

— М-да -- Константин Алексеевич замислено дробеше хляба. — да. . . Както изглежда, не мога да се разбера с вас. . . Аз съм човек от старото време.

Той стана и се заразхождаше из стаята, като продължаваше да говори:

— Па и самият аз не живея усамотено, разбирам. На младини участвувах в представления, за малко не станах актьор. . . Ето и жена ми е актриса. Разбирам, младост —

[1] Вуз — висше учебно заведение.

ия винаги хваща живота за гърлото. . . — Той силно въздъхна. — Но тука работата е съвсем друга. . .

Той мълчаливо се разходи из стаята, придвижи до масата един стол, оправи покривката, пак се разходи и продължи:

— И аз някога бях на четиринадесет години. Имах си свой момчешки свят, свои интереси, имах другари, близки, книги, имах мечти, а наоколо кипеше живот, живот — повтори той и вдигна пръст, — непроходима гора. И интересно, и страшно: някога ще бъда сам в него. Сам! Без близки, без другари, без свой дом. И майка ми, помня, все ме съжаляваше: как, казва, сам ще си пробиваш път. . . „Да си пробиваш път!" Каква дума! — Той разсече въздуха с мощен юмрук. — Да си пробивам път! Да се бия! Ето как . . . А ето го него — Константин Алексеевич показа Миша, — той вече държавните пари пресмята . . . Защо, казва, държавата ще харчи на вятъра пари. . . Когато бях млад, си мислех: „Аха, ето едно хубаво място, доходно, как ли да го пипна", а той, Миша, казва: „Ти, Слава, не заемай напразно място във вуза, на това място друг може да се учи . . ." Друг. А кой е този друг? Иванов? Петров? Сидоров? Кой е той? Негов роднина, приятел? Не. Той не му е виждал и очите, той не го познава и не иска да го познава . . . За него е важно държавата да получи още един инженер. Ето за какво се грижи.

— Нима това е лошо? — усмихна се Слава.

— Не казвам, че е лошо. — Той мълчаливо се разходи, после се спря срещу Генка. — Виждаш ли, Генка, разбиха ни нас. . . А?

— Защо „нас"? — възрази Генка. — „Вас", а не „нас".

— Как тъй? — искрено се учуди Константин Алексеевич. — Нали ти преди малко уж поддържаше моята гледна точка?

— О — проточи Генка, — това беше някога. . . — и отиде настрана.

— Много благодаря — разпери ръце Константин Алексеевич, — изгубих единствения си съюзник. . . Е, ами ти сам какъв смяташ да станеш?

— Ще ида да служа във флота — съобщи Генка.

— Той е несериозен човек — засмя се Слава, — преди половин час се готвеше да постъпи във фабзавуч, а сега — във флота.

— Най-напред във фабзавуч, а после във флота — хладнокръвно отговори Генка.

— Тъй, тъй. Е, ами ти, Миша?

— Не зная. Още не съм решил.

— И той се готви да постъпи във фабзавуч — извика Генка, — зная, а после ще постъпи в комунистическия университет!

— Стига, Генка! — прекъсна го Миша.

— Да — поклати глава Константин Алексеевич, — вие бихте надалече. . . А аз мислех, Миша, че ще завършиш гимназия.

— Не зная — без желание отвърна Миша, — трудно е за мама.

— Него няма да го пуснат — каза Слава, — той е пръв ученик.

— Ще се уча — каза Миша — вечерно време. . . Много комсомолци работят денем, а вечер учат. Въобще после ще видим.

Той погледна обкръжения с бронзови фигури часовник. Погледът му улови мигновеното движение на голямата стрелка, която мръдна и замръзна на числото „девет". Дванадесет без четвърт. Момчетата станаха да си отиват.

— Е-е — весело каза Константин Алексеевич, като им стискаше на сбогуване ръцете, — не ми се сърдете. Все пак аз ви пожелавам пълен успех във всичко.

ПРЕПИСКА

След една седмица момчетата получиха отговора на адресното бюро.

„Съобщаваме ви на вашето запитване — казваше се в него, — че трябва да посочите годината и месторождението на търсеното лице, за да получите справка за адреса.“

— Кой я знае где и кога се е родила тази Мария Гавриловна! — каза Генка. — Не, трябва да заминем за Питер.

— Има време за Питер — забеляза Миша, — а този отговор е чист бюрократизъм и формализъм. Да пишем на секретаря на комсомолското ядро.

Те съчиниха следното писмо:

„Петроград, адресно бюро, до секретаря на ядрото на РКСМ[1].

„Скъпи другарю секретар! Извинете за безпокойството. Работата е много важна. Преди войната в Петроград, на улица Мойка, дом С. С. Васильева, са живели гражданины Владимир Владимирович Терентиев, жена му Ксения Сигизмундовна и майка му Мария Гавриловна. Моля съобщете ни живеят ли те още там или къде са се преместили. Не всички, разбира се, защото Владимир Владимирович е загинал при експлозията на един линеен кораб, а майка му и жена му са навярно живи. Ние вече запитахме, но ни искат годината и мястото на раждането, което е чист бюрократизъм. Вие, като секретар на РКСМ, трябва да обърнете най-сериозно внимание на това и да ги нажулите както трябва. С пионерски поздрав: Поляков, Петров, Елдаров.“

Децата изпратиха писмото и зачакаха отговор.

[1] Р К С М — руски комунистически съюз на младежта.

Наближаваше краят на първото полугодие и те започнаха да учат. Момчетата се занимаваха добре по всички предмети. Само Генка изоставаше назад по немски.

— И защо ни трябва този „дойче шпрахе"! — негодуваше Генка.

— Как защо! — отговаряше Миша. — Ами ако идем в Германия?

— Откъде накъде ще идем там?

— Много просто: щом избухне революция, веднага ще идем.

Децата се занимаваха особено много през тези дни, а и в отреда имаше работа. Нямаха почти нито една свободна вечер. Работата в подшефния детски дом, заниманията в работилниците на Пионерския дом, събранията на звеното, заседанията на учкома, комсомолският ден (момчетата не пропускаха вече нито едно открито събрание на ядрото) и кръжоците отнемаха цялата седмица. А в неделя от сутринта се правеше общо събрание на отреда.

Освен това Мишовото звено си пишеше с пионерите от Хемниц, с пионерите от Орехово-Зуевския район и с червенофлотците.

А нали трябваше и два-три пъти в седмицата да отидат на пързалката.

Децата отиваха на пързалката вечер, бързо се преобличаха на тесните пейки и с кънки на крака отнасяха вещите си в гардероба. Кънките потракваха по пода и това тракане като речитатив се отделяше в общия шум на гардероба, обвит с кълба бял мразовит въздух, който нахлуваше от пързалката през ежеминутно отваряната врата.

Възрастните състезатели на кънки се събличаха в отделна стая. Те излизаха оттам в черни трика и с черни шапчици. Децата с почитно възхищение шепнеха: „Мелников . . . Иполитов . . . Кушин . . ."

Петната на фенерите осветяваха снежните ивици по леда. В кръга като в театър от сенки се движеха пързалящите се, чудновати в безцелността на своето движение.

Те се движеха на тълпа, но всеки се пързаляше сам за себе си, поединично, на двойки, като се надпреварваха един друг. Новаците се пързаляха предпазливо, като високо дигаха крака, непохватно се блъскаха и се движеха по инерция.

Всички деца се пързаляха със „снегорочки", „нурмис", а само Юра Стоцки — с „норвежки".

Облечен в черен плътен костюм, той се пързаляше само на пътечката за надбягване, наведен напред, с ръце на гърба, като ефектно удължаваше фигурата на завоите. С целия си вид той показваше пълното си пренебрежение към другите деца.

Миша и Слава не обръщаха внимание на Юра, но Генка никак не можеше да понася спокойно Юревото високомерие и веднаж, като излезе в кръга, се опита да се надбягва с Юра.

Генка се пързаляше много добре на кънки, по-добре от всички в училището, но нима можеше със „снегорочките" да настигне „норвежките"! Той позорно остана назад половин кръг от Юра.

След този случай всички почнаха да дразнят Генка. Питаха го кога ще бъде следното му състезание с Юра Стоцки. Съветваха го да отреже закръглените краища на „снегорочките" и да ги източи с пила. На пързалката караха след него и викаха:

— Ей, плътени ботуши, искаме рекорд!

Юра Стоцки тържествуваше.

От яд Генка престана да посещава пързалката, а и по улиците не се пързаляше с кънки. Той ходеше мрачен и веднаж съобщи на Миша и Слава, че ги кани в събота на рожден ден. Момчетата се учудиха:

— Със собствена гощавка?

— Гощавката от мен, подаръците от вас.

— Ще дойдем — отговориха момчетата, — ще видим гостоприемството ти.

РОЖДЕНИЯТ ДЕН НА ГЕНКА

В събота вечерта приятелите отидоха у Генка и учудено облещиха очи при вида на празничната маса. На единия ѝ край шумеше със струйчки пáра самовар, върху който беше поставен изрисуван чайник. В средата бяха наредени чинии с различни гощавки: резенчета сланина, варени тестени банички с каймак, пирожки и карамел. Около тях бяха наредени шест прибора. Агрипина Тихоновна шеташе край масата.

— Значи така! — провлечено каза Миша. — Пустият му Генка! . . .

— Нищо особено — небрежно заяви Генка. — Заповядайте . . . — Той с театрално движение ни покани на масата.

— Какво каниш веднага на масата, Генади, — обади се Агрипина Тихоновна — нали ще дойдат още гости.

— Кои? — запитаха момчетата.

Генка се изчерви:

— Мишка Коровин и никой друг, ей богу, никой. . .

— А това за кого е? — Миша показа шестия прибор.

— Това ли? Ах, това. . . Това е за всеки случай, ами. . . ако някой случайно дойде. . .

— С чии капитали набави всичко това? — попита Миша.

Генка се усмихна:

— Това вече е домашна работа . . . — Той се обърна към Агрипина Тихоновна, но не успя да я спре.

— Баща му изпраща — каза Агрипина Тихоновна.— Аз казвам: „Генади, тези продукти ще ти стигнат за два месеца", а той не иска и да слуша — дай на масата и

свършена работа. Цял башичко! — прибави тя с нещо средно между осъждане и възхищение.

— Какъв татко — каза Миша, — дори бонбони изпратил!

— Не — рече Агрипина Тихоновна, — Генади сам купи карамелите: продаде кънките. . .

— Лельо — завика Генка, — нали ви молих!

— Е, какво от това — махна с ръка Агрипина Тихоновна, — така е по-добре. С валенки не можеш наемогна.

— Ако знаех, че за фасон си продал кънките — каза Миша, — нямаше да ти дойда на гости.

— Ще изкарам и без кънки — тръсна глава Генка.- помисли си, „снегорочки"! Като постъпя във фабзавуч, ще си купя „норвежки". Та и ти си продал сбирката с марки. А? Защо?

— Трябваше — уклончиво отвърна Миша. — За какво ли не трябват пари на човека.

— Зная — каза Генка, — ти спестяваш за кожена куртка. Искаш да приличаш на истински комсомолец.

— Може би — неопределено отговори Миша. — И Славка продаде шахмата си.

— Да? — учуди се Генка. — Кокаления шахмат? Защо?

— Трябваше — също и Слава избягна да отговори направо.

Някой иззвъня три пъти.

— За нас е — каза Агрипина Тихоновна и отиде да отвори.

В стаята влезе бившият безнадзорен Миша Коровин, облечен в униформено палто и фуражка на трудколонист[1]. Той се ръкува с момчетата, съблече се, извади от джеба си пакет цигари „Бокс" и запуши

— Как е работата? — попита го Миша.

— Върви по малко. Вчера минах в четвърта категория.

[1] Трудколонист — от трудово-възпитателните колонии.

— Сега колко ще получаваш?

— Деветдесет рубли — небрежно отговори Коровин, като извади от джеба си часовник колкото един приличен будилник. Той го приближи до ухото си и каза: — Все се каня да го занеса на часовникар. Трябва да се почисти.

— Дай да го видя! — Генка взе часовника и също го прислуша. — Върви както трябва.

— Не върви зле — каза Коровин, — петнадесет камъни. — Той скри часовника в джеба на куртката си и добави: — У нас вече организираха ядро, комсомолско. Аз вече подадох заявление.

Деветдесетте рубли на месец и часовника децата, макар трудно, но все пак издържаха, но това вече беше свръх силите им. Те са още пионери, само мечтаят за Комсомола, а Коровин дори и заявление е подал.

— И нас скоро ще ни приемат към Комсомола — обади се Миша, — направо от отреда. — При това той крадешком погледна Генка и Слава.

Те мълчаха важно, като че ли Миша действително беше казал истината.

— Знаете ли кого изпратиха в колонията при нас? — запита Коровин.

— Кого?

— Борка-грабача.

— Хайде де!

— Да. Тогава баща му едва не го убил за пожарищата. Още тогава избягал. Сега е у нас.

— Е, и как е?

— Нищо, поправя се.

Отново се позвъни три пъти. Агрипина Тихоновна отиде да отвори. Генка стоеше сред стаята смутен и мълчалив. Вратата се отвори. В стаята влезе Зина Круглова . . . Я гледай! Миша и Слава многозначително се спогледнаха. Генка стоеше неподвижно на мястото си, а после протегна ръка към масата и прошепна:

— Заповядайте . . .

Зина прихна, всички високо се разсмяха. Тогава Генка се оправи, зае тържествена поза и обяви:

— Скъпи гости, приемам поздравления и подаръци! Моля да не се блъскате и да спазвате ред. — Зина се смееше непрекъснато. Толкова е смешлива! Тя подари на Генка един палячо, който с разчорлената си коса много приличаше на именника.

— Чудесно — каза Генка. — Момичетата, както винаги, се отличават със своята грижливост. С какво ще ме зарадват момчетата?

— Ах, да — сепна се Миша, — за малко щях да забравя!

Той отвори чантата си и измъкна оттам един пакет. Седна с такъв сериозен вид почна да го развива, че всички замълчаха и напрегнато следяха ръцете му. Миша го развиваше бавно, без да бърза, и развълнуваното мълчание на присъствуващите сякаш не достигаше до него.

Когато остана един, последен лист и вече ясно се очертаваха контурите на някакъв дълъг предмет, Миша се спря и погледна всички. Генка се издаде напред от нетърпение. Миша разгъна листа . . . и в ръцете му светна стоманеното острие на кънка. . . „Норвежка!"

Генка предпазливо взе кънката в ръце. Отначало той мълчаливо я заразглежда, после почна да я опипва, прекара нокът по острието, долепи я до ухо, чукна я с пръст и най-после рече:

— Чудесно . . . А где е втората?

Миша разпери ръце:

— Само една . . . другата не можах да взема.

Лицето на Генка се изопна.

— Нищо — въздъхна Миша, — засега ще се пързаляш с една, а после ще видим.

Генка доби такъв жален израз, че дори и Зина не се разсмя. А пък колко смешно беше да си представиш Генка, бягащ по пързалката с една „норвежка"!

Генка остави кънката върху табуретката, дълбоко въздъхна и с отпаднал глас каза:

— Няма какво, заповядайте на масата.

— Почакай — спря го Слава, — и аз ти нося подарък. — Слава мушна ръка в чантата си, дълго рови там и . . . измъкна втора кънка.

— Разиграхте ме! — извика Генка, после млъкна, погледна приятелите си и бавно рече: — Значи . . . сбирката, шахматът, кожената куртка . . .

— Добре — прекъсна го Миша, — хайде по-добре да говорим за нещо друго.

68

ПУШКИНО

Най-после отговорът от Петроград пристигна.

„Здравейте, деца!

Вашето писмо попадна при мене. В картотеката има много Терентиевци, но всички те не са същите. Бившата собственица Василевна, която специално посетих, каза, че Терентиев със жена си наистина е живял у нея преди войната, а майка им живяла нейде край Москва. Ето всичко, което можах да науча. Относно бюрократизма по-леко. В Петроград живеят няколко хиляди Терентиевци и адресът не може да се даде без точни данни. С комсомолски поздрав:

Куприянова."

— Ето какво значи чиста работа! — каза Миша. — Учете се как да се ползувате от постиженията на техниката.

— Каква техника има тука? — попита Генка.

— Как „каква"? Нима пощенската връзка не е техника? Ето как действуват разумните хора, а неразумните хвърчат неизвестно къде . . .

Генка отговори хапливо:

— Тя и тебе здравата соли за бюрократизма. Здравата те соли . . .

— Може и да не е здравата — каза Миша, — но не е там работата. В неделя ще идем в Пушкино и ще вземем ските със себе си.

— Защо ските? — учуди се Слава.

— За конспирация.

Следната неделя приятелите слязоха на станцията Пушкино. . . Всеки носеше в ръцете си ски и щеки.

На длъж по високия дървен перон, с наклонил се павилион, се тъмнееха навеяни със сняг будки. Зад будките по всички страни се простираха широки улици с черна обшивка от градинки. Те ограждаха квадратите на дачните участъци, където отъпкани в снега пътечки водеха към дървени къщички със стъклени веранди. Само сините пушечета над комините оживяваха запустялото селище.

— Като отиваме, ще гледаме от едната страна, а като се връщаме — от другата — каза Миша. — Главното е да не изпуснем нито една табелка.

— Цяла година ще търсим — забеляза Слава. — По-добре е да запитаме в селсъвета.

— Не бива — възрази Миша — селището е малко и това ще събуди подозрения.

— От кого ще се страхуваме! — обади се Генка. — Бабичката сама ще се зарадва, когато намерим имането.

— Ти не си ѝ видял очите, а разсъждаваш — каза Миша. — Да вървим.

Те търсиха цял ден, но никой не откри къщата на Терентиева.

— Тъй нищо няма да излезе — заяви Слава, когато момчетата отново се събраха на станцията. — половината къщички са без табелки. Трябва да запитаме в селсъвета.

— Нали вече веднаж ти казах, че не бива! — разсърди се Миша. — Забравихте какво каза Свиридов? Работата е много деликатна. Идущата неделя пак ще дойдем и ще търсим.

Момчетата свалиха ските. Когато се приближиха до касата, някой им извика: „Здравейте, момчета!“ Те се обърнаха и видяха Елен и Игор Буш акробатите.

Елен любезно се усмихваше. Русите ѝ къдрици падаха изпод кожената шапчица върху яката на палтото. Игор, както винаги, гледаше сериозно и каза с дебел глас, като стискаше ръцете на момчетата:

— Колко лета, колко зими!

— На ски ли се пързаляхте? — запита Елен. — Защо не се отбихте у нас?

— Не знаехме, че живеете тука — каза Миша.

— Да, тук живеем, имаме си собствена къща. Да идем у дома.

— Късно е — каза Миша, — ще дойдем идущата неделя.

— Непременно ще дойдем — потвърди Генка и тайнствено прибави: — Имаме работа тук . . .

— Каква работа? — попита Елен.

— Ами, бабини деветини . . . — Миша сърдито погледна Генка.

— Не, кажете — настоя Елен.

— Търся леля си — изтърси Генка.

Елен се учуди:

— Нали тя е в Москва, твоята леля?

— Тя е една леля, а тази е друга. Нима е забранено да имам две лели?

— И не я ли намерихте?

— Не, изгубихме адреса.

— Как е презимето ѝ?

Момчетата мълчаха.

— Как е презимето ѝ? Или изгубихте и презимето ѝ?

— Презимето ѝ е Терентиева, а се казва Мария Гавриловна — неочаквано каза Миша. — Не я ли познавате?

— Терентиева, Мария Гавриловна? Зная — отвърна Елен, — тя живее до нас. Елате, ще ви покажем. . .

— Нищо не й казвайте — каза по-тихо Миша, — на самата нея не ѝ казвайте, че Генка я търси.

— Защо?

— Тя е болна сестрица — отвърна Миша. — Тя мисли, че Генка е умрял и най-напред трябва да се подготви. Ако той направо се изтърси, може да ѝ се пръсне сърцето от радост. Здравето ѝ е много крехко, още повече такова „изтормване“, сами виждате . . .

— Не се безпокойте — каза Елен, — ние почти не се виждаме с нея, защото тя живее много затворено.

— Въобще — продължи да бъбри Миша — абсолютно за никого не казвайте. И на татко си не казвайте.

— Татко умря — каза Елен.

Миша се смути:

— Извинявай, не знаех. — И като помълча, запита: — Как сте сега?

— Сами живеем. Играем с Игор „2 Бум 2, заслушен атракцион“.

Те се приближиха до къщичката на Буневи.

— Ето, тука живеят те — Елен показа съседната къща.

Зад високата ограда се виждаше само покривът, покрит до средата със зеленясала корица сияй.

— Как се казва тази улица? — попита Миша.

— Ямская слобода — обади се Игор, — нашият номер е седемнадесети, а на Терентиеви — двадесети.

— Добре се уредихте! — Миша укорно погледна Генка.

— Не разбирам — измърмори Генка, като опулчи очи — как съм пропуснал . . .

— Но тези номера даже човек не би ги открил — забеляза Слава.

— Как няма? — замърмори Генка, като разглеждаше номерата. — Къде ли са се изгубили? . . Заличили

са се! Разбира се, че са се изтрили. Виждате какво движение — той показа пустата улица.

Хайде да се отбием у дома — предложи Елен. — Наистина ние не сме си идвали в къщи три дни, но веднага ще запалим печката и ще стане топло-топло.

Къщичката беше мъничка и тиха. Пухкав скреж покриваше прозорците. Часовникът равномерно тракаше на стената. Дъските по пода едва скърцаха под краката. Шарени пътечки бяха постлани по чисто измития под. Голяма газена лампа висеше над масата, покрита с пъстър абажур. На стената в рамки висяха големи портрети на мъж и жена. Мъжът имаше гъсти боядисани коси и прическа — съвсем прав път. Избръснатата му брадичка се опираше върху колосаната му яка с пречупени крайща, точно така (Мишка изведнъж си спомни), както на дядовия портрет там, в Ревск.

Елен облече една стара дреха, обу плъстени ботушки и забради главата си. Сега тя приличаше на селско момиче с хитри сиви очи и прав нос.

— Да идем за дърва — каза тя на Игор.

— Ние ще донесем! — завикаха момчетата. — Покажете откъде.

Всички вкупом излязоха на двора. Елен отключи бараката. Мишка и Генка почнаха да цепят дърва. Слава и Игор ги носеха в къщи. Като подрънкваше с кофите, Елен отиде за вода.

Генка се увлече.

— Ние ще ги нацепим всичките — избъбра той, като замахваше с брадвата. — Защо всеки път да се разправяте . . .

Дървото не се поддаваше.

— Остави го — каза Мишка. — вземи друго.

— Не — Генка се зачерви, будьоновката му отиде чак на темето, — дървото е упорито, но и аз не падам по-долу . . .

Скоро двете печки в къщата загоряха с ярък пламък. Децата седнаха край печката в малката кухничка. Елен и Слава на столовете, а останалите на пода.

— Ето тъй живеем, както виждате — каза Елен, като взе плетка в ръце. — Идваме тука само в свободните дни, когато не играем.

— Трябва да продадем къщата и да се преместим в Москва — каза Игор с дебел глас.

— А на мене ми е мъчно — прибави Елен, — тук са живели татко и мама . . .

Пламъкът в печката проточено зави и огнени петна заиграха по пода.

— Ние ще останем тука цяла седмица — каза Елен. — Елате ни на гости.

— Не зная — отвърна Миша, — тази седмица ще бъдем много заети. Утре в събранието на отряда се решава въпросът за прехвърлянето ни в Комсомола. Ако ни прехвърлят, трябва да се мине бюрото на ядрото, ядрото, райкома.

— Вие ще станете вече комсомолци, а? — учуди се Елен.

— Да. — Миша помълча, а после запита. — Кажи, Елен, имате ли таван?

— Имаме.

— От него вижда ли се дворът на Терентиеви?

— Вижда се. Защо ти е?

— Искам да погледна.

— Ела, ще ти покажа.

Миша и Елен излязоха в студеното преддверие и по една стръмна стълба се изкачиха на тавана.

— Дай си ръката — каза Елен, — иначе ще паднеш.

Те се промъкнаха между гредите и се приближиха до таванското прозорче. Елен го отвори.

Селището лежеше на големи квартални квадрати, а зад тях се чернееше гората, разрязана на две от далечната железопътна линия. От къщите, бараките и оградите навсякъде чернееха върху снега дълги сенки. Теле-

[illegible] вите чашки се гушеха като [illegible] върху [illegible]. Беше светло почти като ден.

Елен стоеше до Миша. Лицето ѝ, осветено от луната, изглеждаше съвсем прозрачно, по него се чернееха само тънките вежди и дългите, извити нагоре мигли. Тя държеше Миша за ръката и те двамата мълчаха…

Миша погледна съседния двор, терентиевския двор. Той беше голям и пуст. Край оградата се нижеха постройки и лежаха стоварени греди.

Нейде засвири локомотивна свирка и изведнаж прекъсна.

Миша гледаше терентиевия двор и внезапно видя, че вратата на къщата се отвори. На задния вход излезе висок човек с метната на раменете полушубка. Той стоеше с гръб към Миша и пушеше. После хвърли цигарата в снега и бавно се обърна. Миша с всичка сила стисна ръката на Елен. Той беше Никитски.

70

БАЩАТА

Децата се върнаха в Москва късно вечерта и когато Миша стигна в къщи, беше вече полунощ.

Мама седеше край масата и четеше книга. Когато Миша влезе в стаята, тя се обърна към него и мълчаливо, с укор поклати глава.

— Разбираш ли, мамо, — бързо заговори Миша, — в Пушкино срещнахме познати и се забавихме. Там и вечерях, тъй че ти не се безпокой. — Той погледна в книгата през рамото ѝ. — Какво четеш? А . . . „Ана Каренина“ . . .

Тя почувствува в гласа му равнодушие и попита:

— Не ти ли се харесва?

— Не особено. Повече обичам „Война и мир". — Миша седна на кревата и почна да се съблича.

— Защо?

— Защо ли? — Миша помисли, а после каза: — Във „Война и мир" героите са все сериозни: Болконски, Безухов, Ростов . . . А тука не можеш разбра що за хора са. Този Стива е някакъв си безделник. На четиридесет години е, а все се прави на дете. Вронски изобщо е лекомисленик . . .

— Не всички герои са лекомислени — възрази мама. — Например Левин.

— Да, Левин, разбира се, е по-сериозен. Но и той се интересува само от стопанството си.

— Виждаш ли — мама бавно подбираше думите, — това са били хора на своето време, на своето общество. .

— Разбирам всичко това. — Миша лежеше вече под одеялото с ръце под главата. — Това е великосветско общество. Но и във „Война и мир" също се рисува великосветско общество. А погледни каква разлика. Там хората имат някакви цели, стремежи, съзнават своя дълг пред обществото, а тук не може да разбереш за какво живеят тези хора, например Вронски, Стива, тази Ана Каренина; заради някакъв си самодоволен глупак изоставя родния си син . . . Ná, кажи: нали човек трябва да има някаква цел в живота?

— Разбира се, трябва — каза мама, — но според мене всеки от героите на „Ана Каренина" има цел. Наистина тези цели са много повече лични: например личното щастие, животът с любимия човек, но все пак са цели.

Миша се подигна на лакът.

— Каква цел е това, мамо? Ако се разсъждава така, всеки човек има цел. Излиза, че и алкохоликът има цел: всеки ден пиянствува. И новобогаташът има: да трупа пари. Аз съвсем не говоря за такава цел.

— А за каква?

— Е, как да ти кажа . . . Целта трябва да бъде възвишена, разбираш ли? Благородна.

— Все пак?

— Нà, например онези дни приказвахме с Константин Алексеевич. Той сам разказваше. По-рано служил само за пари. Служил там, където му плащат повече. Значи неговата цел не била възвишена. А ако сега работи по цяло денонощие и иска да възстанови фабриката, за да имаме в страната много стоки, значи целта му е благородна. Може би привеждам несполучлив пример, но аз тъй разбирам.

— В какво е виновен той? Та той по-рано не е можел да си постави такава цел. Той е работил на капиталистите и разбира се, интересувала го е само заплатата.

— Значи не е трябвало да работи — решително отговори Миша. — Нà, и татко е бил инженер, ама не е работил на капиталистите.

— Не е съвсем тъй — мама поклати глава, — някога татко ти работеше и на капиталистите.

— Това е съвсем друго нещо. Той е работил, за да преживява. Но това не е било главното в живота му. Нали е бил революционер. И е дал живота си за революцията. Значи той е имал най-възвишената, най-благородната цел.

Те помълчаха.

— Знаеш ли, мамо, — каза Миша — аз много добре си представям татко. Нà, струва ми се, че той никога от нищо не се е страхувал.

— Да — каза мама, — той беше много смел човек.

— И после — продължи Миша, — струва ми се, че той никога не е мислил за себе си, за благополучието си

и най-високото място за него са били интересите на Партията.

Те замълчаха. Миша знаеше, че на мама ѝ е тежко да си спомня за баща му и престана да ѝ задава въпроси.

После мама затвори книгата, угаси светлината и също легна в кревата, а Миша още дълго време лежа с отворени очи, като се вглеждаше в лунните петна, които се плъзгаха по стаята.

Разговорът с майка му го развълнува. Може би едва сега, когато говореха за целта в живота, той за пръв път ясно почувствува, че детството се свършва и че навлиза в живота.

И като мислеше за бъдещето, той не искаше никакъв друг живот, а само такъв, какъвто е живял баща му и хората като баща му. Хората, които дадоха живота си за великото дело на революцията . . .

71

ГРЕШКАТА НА ГЕНКА

Миша разказа на другаря Свиридов още на другия ден след отиването в Пушкино, че е видял Никитски. Свиридов заповяда на децата да чакат и да не ходят вече в Пушкино.

Обаче сега други грижи навестиха нашите приятели. Съветът на отреда реши да се препоръча в Комсомола една група пионери, в това число Миша, Генка, Слава, Шура Огуреев и Зина Круглова. Ядрото на РКСМ вече ги прие и те се готвеха за приемната комисия на райкома.

Миша се вълнуваше много. Никак не му се вярваше, че ще стане комсомолец. Нима ще се изпълни най-съкровената му мечта? Той със скрита завист поглеждаше комсомолците, които изпълваха коридорите и стаите на райкома. Какви весели и непринудени лица са всички! Интересно е, какво ли са изпитвали, когато са минавали през

приемната комисия? Навярно също са се вълнували. Но за тях всичко това е минало, а сега Миша плахо стои пред голямата, налепена с разни обявления врата. Зад тази врата заседава комисията и там скоро ще се реши неговата съдба.

Пръв извикаха Генка.

— Е, какво? — спуснаха се към него децата, щом той излезе от стаята.

— Всичко е наред! — Генка юнашки нахлупи буйновката си на една страна. — Отговорих на всички въпроси.

Той изброи зададените му въпроси и в това число какъв кандидатски стаж е определен за учениците.

— Аз отговорих: шест месеца — каза Генка.

— Не е вярно — заяви Миша. — Една година.

— Не, шест месеца! — настоя Генка. — Аз тъй отговорих и председателят каза, че е тъй.

— Как ще е тъй — зачуди се Миша — аз сам четох устава.

Извикаха Миша. Той влезе в голямата стая. Комисията заседаваше зад една от масите. Отстрана на масата седеше Коля Севастянов. Миша плахо седна на стола и развълнувано зачака въпросите.

Председателят, млад светлорус момък с рубашка и кожена куртка, бързо прочете Мишовата анкета, като всяка минута прибавяше думата „тъй“. Поляков — тъй, Михаил Григориевич — тъй, ученик — тъй . . .

— Това е нашият активист — усмихна се Коля Севастиянов, — водач на звено и член на учкома.

— Ти не хвали своите — отсече председателят, — сами ще видим.

Миша отговори на всички въпроси. Последен беше въпросът за кандидатския стаж. Миша знаеше, че е една година, но Генка. . . И той нерешително каза:

— Шест месеца . . .

— Не е тъй — каза председателят. — Една година. Е добре, върви си . . .

От райкома децата избързаха да идат при Свиридов, който им беше определил среща за десет часа сутринта, и през целия път Миша и Слава ругаеха Генка. Също и Слава не беше отговорил вярно.

— Сега почвай всичко отначало — викаше Миша, — всички ще приемат, а нас не. Позор за цялото училище!

— Затова пък има голям успех с кънките! — каза Слава. — Цели дни се губи по пързалката, дори и вестници не пишва.

Смазан от всичко станало, Генка мълчеше и само яростно духаше по замръзналото стъкло на трамвая. Обаче мълчанието не му помагаше. Приятелите продължаваха да го ругаят и най-обидното, говореха за него в трето лице, като дори не се обръщаха към него.

— У нас всичко е наред — закриви се Миша на Генка, — с нас нега не бива! И ние не падаме по-долу, с голяма лъжица чорба сърбаме.

— И шапките си нагоре хвърляме — прибави Слава.

— Той все за съкровище мечтае — не мирясваше Миша. — Съкровище, та съкровище . . . Какъв съкровищник се извъди! . . .

— Той нека милионер да стане — прибави Слава, но по-меко. На него, види се, му стана мъчно за съсипания Генка.

Те стигнаха до голямото здание, където долу ги чакаше пропуск за стая № 203 при другаря Свиридов.

— Защо закъсняхте, приятели? — строго запита Свиридов, когато се качиха при него.

— В районния се забавихме, на приемната комисия — отговори Миша.

— Охо! — Свиридов дигна вежди. — Поздравявам младите комсомолци.

Момчетата въздъхнаха съкрушено.

— Какво ви е? — попита Свиридов и внимателно ги погледна. — Какво се е случило?

— Пропаднахме — отвърна Миша, като гледаше настрана.

— Пропаднахте ли? — учуди се Свиридов. — На какво?

— На въпроса за кандидатския стаж.

— Аз съм виновен за това — начумерено се обади Генка.

— А на останалите въпроси как отговорихте?

— Май че добре.

— Какво сте се разтъжили! — засмя се Свиридов. — Нима да ви изпъдят заради един неправилен отговор. Който иска и е достоен да бъде комсомолец, той ще бъде. Тъй че не се огорчавайте . . . А сега, момчета, да пристъпим към работа. Слушайте ме внимателно. Никитски упорито настоява, че се казва Сергей Иванович Николски. При това се позовава на редица свидетели, в това число и на Филин — Свиридов се усмихна, — макар че след изчезването на ножичката те се изпобиха помежду си: Филин стоварва на филателиста, филателистът — на Филин. Между другото — той внимателно погледна ле-

цата, — че бързо са ликвидирали склада си — личи се, някой ги е подплашил.

Момчетата се изчервиха и мълчаливо впериха очи в пода.

— Да, някой ги е подплашил — повтори Свиридов, като едва забележимо се усмихна. — Обаче не успяха да го скрият далече. — Той отново погледна децата и се засмя. — Зная какво ви мъчи: искате да знаете какво е имало в този склад. Ще задоволя любопитството ви, но после, а сега ще направим очна ставка между всеки от вас и Никитски. Вие трябва да разкажете всичко, което знаете. На всички въпроси отговаряйте честно, тъй, както си е в същност, без да измисляте нищо. Сега идете в съседната стая и чакайте. Когато потрябва, ще ви извикат. А, и това . . . — Свиридов извади от чекмеджето кортика и го подаде на Миша. — Когато попитам защо Никитски е убил Терентиев, т.е. Поляков, ще представиш кортика.

72

ОЧНАТА СТАВКА

Отначало извикаха Слава, след него Генка и най-после Миша. Той влезе в стаята на Свиридов.

Зад масата освен Свиридов седеше още един възрастен човек с флотска униформа и с лула в устата. Генка и Слава прилично седяха край стената, като държаха шапките си на коленете.

При вратата, с карабина в ръце, стоеше часовой. Насред стаята, срещу масата на Свиридов, седеше на стол Никитски.

Облечен в защитна военна куртка, със сив брич и ботуши, той седеше в небрежна поза, метнал крак връз крак. Черните му коси бяха грижливо вчесани назад. Светли слънчеви петна играеха по стаята. И чак сега Ми-

на видя едва забележимия червен белег върху бузата на Никитски.

Когато Миша влезе, Никитски хвърли бърз остър поглед върху него. Но тук не беше Ревек и къщурката на кантонера. Миша гледаше право в Никитски. Той гледаше Никитски и виждаше Полевой, пребит и окървавен, трупа на кантонера, разглобените релси и зеленото поле по което препускаха коне, изгубили конниците си.

— Познавате ли този човек? — попита Свиридов и посочи Никитски.

— Познавам го.

— Кой е той?

— Никитски Валериан Сигизмундович — твърдо отговори Миша, като продължаваше да гледа Никитски.

Никитски седеше неподвижно.

— Разкажете ни подробно откъде го познавате — каза Свиридов.

Миша разказа за внезапното нападение на Ревек, за нападението на ешелона и за склада на Филин.

— Какво ще кажете за това, гражданино Никитски? — попита Свиридов.

— Аз вече казах — спокойно отговори Никитски, — вие имате по-авторитетни показания от измислиците на това дете.

— Продължавате ли да твърдите, че сте Сергей Иванович Николски?

— Да.

— И сте живели в къщата на Мария Гавриловна Терентиева като бивш подчинен на сина ѝ Владимир Владимирович Терентиев?

— Да. Тя може да потвърди това.

— Продължавате ли да твърдите, че Владимир Владимирович Терентиев е загинал при експлозията на линейния кораб?

— Да. Всички знаят това. Аз се опитах да го спася, но безуспешно. Самият аз бях прибран от един катер.

— Значи опитахте се да го спасите?

— Да.

— Добре . . . Сега вие, Поляков, кажете . . . — Свиридов се изправи и без да откъсва втренчения си поглед от Никитски, запита: — Не знаете ли кой е убил Терентиев?

— Той — решително отговори Миша и посочи Никитски. Никитски седеше някак по-блед и неподвижно. — На мене ми разказа Поляков, пък сам видях.

— Какво ще кажете на това? — обърна се Свиридов към Никитски.

Никитски накриво се усмихна:

— Това е такава безсмислица . . . Аз съм убил Терентиев . . . И след това живея в къщата на майка му. Ако сте наклонни да вярвате на такива фантазии, то . . . ваша работа.

— Поляков! Какви доказателства имате? Защо Никитски е убил Терентиев? Покажете!

Миша извади кортика и го сложи пред Свиридов. Никитски не откъсваше поглед от кортика.

Свиридов извади ножа от ножницата, огледа дръжката и разви пластинката. После, без да бърза, пак сглоби кортика. Никитски неприкрито следеше ръцете му.

— Е, гражданино Никитски, познавате ли този предмет?

Никитски тежко се отпусна върху гърба на стола:

— За пръв път го виждам.

— Продължавате да упорствувате — спокойно каза Свиридов и сложи кортика под книжата. — Да минем понататък . . . Доведете свидетелката Мария Гавриловна Терентиева — заповяда той на часовоя.

В стаята бавно влезе висока възрастна жена с черно палто и черна забрадка, под която се подаваха бели коси.

— Моля, седнете — Свиридов посочи един стол.

Тя седна на стола и уморено затвори очи.

— Гражданко Терентиева, кажете името на този човек — каза Свиридов.

— Сергей Иванович Николски — тихо отвърна Терентиева, без да подига очи.

— Где, кога и при какви обстоятелства се запознахте с него?

— През време на войната той дойде при мене с писмо от сина ми.

— Как се казваше синът ви?

— Владимир Владимирович.

— Где е той?

— Загина.

— Кога?

— На седми октомври хиляда деветстотин и шестнадесета година, когато станала експлозията на линейния кораб „Императрица Мария“.

— Уверена ли сте, че е загинал именно при експлозията?

— Разбира се — тя дигна очи и с недоумение погледна Свиридов, — разбира се. Получих съобщение

— Изпратиха ли ви вещите му?

— Не. Нима са можели да ги изпратят? Кой е можел да спаси вещите му?

— Знаете ли, че всички вещи на сина ви изчезнаха?

— Предполагам.

— Приближете се до масата.

Терентиева тежко се надигна и бавно се приближи до масата.

Свиридов извади кортика под книжата и го протегна към Терентиева.

— Този кортик на вашия син ли е? — твърдо попита той.

— Да . . . — потвърди Терентиева, като разглеждаше кортика. — Да . . . — Тя слисано погледна Никитски, който седеше неподвижно. — Да . . . това е нашият . . . това е неговият кортик . . . на Владимир . . .

— Не ви ли учудва, че всички вещи на сина ви са пропаднали, а кортикът е останал цял?

Терентиева нищо не отговори. Пръстите й трепереха върху края на масата.

— Вие мълчите — каза Свиридов. — Тогава отговорете ми . . . питам ви за последен път: кой е този човек? — Той посочи Никитски.

— Николски — едва чуто промълви Терентиева.

Свиридов стана.

— Тогава — каза той — знайте: той — Свиридов протегна ръка към Никитски и слисаният поглед на Терентиева я последва, — той е убиецът на сина ви!

Терентиева залитна и треперещите й пръсти се впиха в края на масата.

— Какво . . . — прошепна тя, като се задъхваше — какво казахте?

Без да я гледа, Свиридов прочете със сух, официален глас:

„На седми октомври хиляда деветстотин и шестнадесета година поручик Никитски с един изстрел от пистолет е убил капитана от трети ранг Терентиев Владимир Владимирович . . . Целта на убийството е била открадването на кортика.“

В стаята стана съвсем тихо. Часовоят пристъпи от единия крак на другия, прикладът на карабината едва чуто чукна в килима. Никитски не помръдваше, впери поглед в носа на ботуша си.

Терентиева стоеше неподвижно. Тя гледаше Никитски и дългите й сухи пръсти стискаха крайчеца на масата.

— Валери. . . — прошепна тя — Валери. . .

Побледнялото й лице като бяло петно разсече синевата на стаята. Свиридов и морякът се спуснаха да я вдигнат.

СЕМЕЙСТВО ТЕРЕНТИЕВИ

По Ярославското шосе летеше голяма лека кола. В нея седяха Свиридов, морякът, Терентиева и момчетата.

Зад широкото шосе се мяркаха малките къщички на московските предградия, мачтите на високоволтажни предаватели и стоманеният завой на околовръстната железопътна линия. После се започнаха елови гори, хендеци със сив топящ се сняг и московски селца.

— Този кортик — разказваше Мария Гавриловна — е принадлежал на Поликарп Терентиев, прочут оръжейник, който е живял преди сто и петдесет години. Според преданието той го донесъл от един свой източен поход.

Миша побутна децата и многозначително дигна пръст.

— При Елисавета Петровна — продължи Мария Гавриловна — Поликарп Терентиев изпаднал в немилост, претърпял редица злополуки и се оттеглил в имението си, където си направил скривалище в къщата. Навярно към това са го принудили обстоятелствата на онова тревожно време, а може би и страстта му към механиката, с която старецът се отличавал. В къщи и досега са се запазили направени от него неща: ковчежета с тайни механизми, особени скринии, ключове и дори собствена конструкция часовник. Най-голямото му увлечение е било водолазното дело. Но всичките му проекти за водолазен уред и изваждането на някой потънал кораб били за времето му, разбира се, фантастични и на тях се гледало като на бълнуване на луд. Между другото, водолазното и корабовадното дело са станали традиционни в нашето семейство. С това се занимаваха синът и внукът на Поликарп Терентиев и моят син Владимир. Мнозина от тях участвуваха в експедиции, дядото на Владимир е прекарал цели няколко години на остров Цейлон: все някакъв кораб вадят, но в края на краищата не могат го извадят. А бащата на Владимир събираше материал за „Чер-

ният гриш". Изобщо от поколение в поколение нашето семейство живееше с мечти за огромно богатство, което ще дойде след успешното изпълнение на някой проект, но всички тези работи бяха заобиколени с тайна, която също стана традиционна в семейството ни.

— Интересно — каза Свиридов.

— Особеността на скривалището — продължи Мария Гавриловна — се състоеше в това, че за него знаеше само един човек в къщата — главата на семейството. Шифърът, който показваше мястото на скривалището, старецът бе скрил в кортика. Моят син Владимир беше последният представител на терентиевия род. Той получи кортика от мъжа ми през декември хиляда деветстотин и четиринадесетата година. Владимир специално идва в Пушкино. Тогава се и скара със жена си Ксения. Тя искаше от него да ѝ остави кортика и да ѝ покаже скривалището. Братът на Ксения, Валери Никитски, изигра голяма роля в това скарване. Може би той твърдо е вярвал, че в скривалището се пазят скъпоценности. Разбира се, лъгал се е. Ако беше тъй, Владимир сигурно щеше да му остави кортика, когато отиваше на война.

Миша и Слава мълчаливо погледнаха Генка.

— Миналата година — продължи разказа си Мария Гавриловна — дойде Валери. Той ме увери, че в скривалището се пазят документи, които излагат Владимир. Казваше, че Владимир умрял на ръцете му и че уж Владимир го помолил да унищожи тези документи и с това да спаси честта му. За мен Валери уж останал в Русия и е принуден да се крие . . .

Колата влезе в Пушкино и се спря пред къщата на Терентиева.

Къщата беше каменна, старинна постройка със стълбове на фасадата. Многобройните странични постройки бяха занемарени, отчасти разрушени, но къщата се беше запазила. Неизмазаният зид по дясната страна на участъка и замръзналите прозорци показваха, че за живеене се използва само лявата ѝ половина.

В трапезарията, където всички влязоха, се намираше дълга маса за ядене с кръгли гравирани крака. Единият край на покривката беше отметнат. На мушамата лежаха три купчинки смлян булгур, види се, почистваха го.

— В къщи има много часовници — каза Мария Гавриловна, — но кой от тях е, не зная.

— Най-вероятно е онзи, за който споменахте — отговори Свиридов.

— Тогава да идем в кабинета.

В кабинета, в дълбока ниша, се намираше висок часовник с дървена кутия. Зад стъклото се жълтееше циферблатът. На него, до отверстието за навиване на часовника, се виждаше едва забележима вдлъбнатинка. Свиридов отвори вратичката на часовника. Махалото се залюля накриво и дзънна.

Свиридов премести стрелките на дванадесет часа без една минута, пъхна в пролуката змийчето на кортика и като внимателно го въртеше надясно, нави часовника.

Всички присъствуващи напрегнато зачакаха. Генка стоеше със широко отворена уста.

Голямата стрелка трепна, помести се — вратичката над циферблата се отвори и отвътре изскочи кукувица. Тя изкука дванадесет пъти, после часовникът захриптя и кукувицата се дръпна напред, а след нея се дръпна и цялата куличка на часовника, като откри горната част на кутията. Кутията беше с двойни стенички. Секретът на скривалището се състоеше в това, че отвън куличката на часовника изглеждаше направена заедно с кутията. Едва след навиването на часовника със змийчето вътрешната пружина подигаше куличката и откриваше скривалище-

то, което представляваше дълбоко квадратно сандъче, пълно с книжа.

Тук лежаха свити на грьбчица и вързани с конец чертежи със смачкани, оръфани краища, папки, натъпкани с пожълтели от времето книжа, тетрадки и един голям бележник в сахтянова подвързия.

Свиридов и морякът предпазливо извадиха всички тези документи, наредиха ги на масата и почнаха внимателно да ги разглеждат, като отвреме-навреме разменяха къси изрази. Момчетата се притискаха към масата, като се опитваха също да видят нещо.

— Всичко е наредено по морета — каза морякът. — Ето дори Индийски океан. — Той прочете върху корицата на една папка: — „Английски кораб „Гросвенор", потънал в 1782 година при остров Цейлон. Товар: злато и скъпоценни камъни." „Бригът Бетси" ...

— Я нека по-добре прегледаме нашите морета — прекъсна го Свиридов.

— Да, наистина. — Морякът прегледа папките и развърза една от тях. — Черно море. Ето съдържанието: „Трапезунд", кораб на кримския хан Девлет-Гирей... „Черният принц" — потънал на 24 октомври 1854 година в Балаклавския залив, разбит се през време на буря в крайбрежните скали, товар — 5 милиона рубли злато..." Но тук има цял списък! — Той прелисти книжата и поклати глава. — Какъв материал! Точни координати на мястото на загиването, показания на очевидци, огромен справочен материал...

— Браво! — весело каза Свиридов. — Всичко това може би ще послужи за нашата нова организация „Кораболовадене".

— Да — потвърди морякът, — материалът е неоценим.

74

ВЛИЗАНЕТО В КОМСОМОЛА

Автомобилът се носеше по Ярославското шосе към Москва. На задното седалище се изтягаха Миша, Генка и Слава. Свиридов и морякът останаха у Терентиеви, а децата избързаха, защото бързаха да идат на училище за тържественото заседание, посветено на петгодишнината на Червената армия.

Генка важно се облегна на мекия гръб и каза:

— Обичам да се возя на леки коли.

— Навик — забеляза Миша.

— Все пак той е опасен старичок — пак каза Генка.

— Кой?

— Поликарп Терентиев.

— Защо?

— Не можа да подхвърли малко готови пари в скривалището. . .

— Виж-виж, — засмя се Миша, — я поговори по-добре за конците. . .

— Конците нямат нищо общо с това! Мислиш тогава не знаех, че държат оръжие в склада, а? Отлично знаех. Само нарочно говорех за конци. . . за конспирация. Честна дума, за конспирация. А за Никитски веднага разбрах, че е шпионин. Ще видите: най-после той ще си признае, че е вдигнал във въздуха „Императрица Мария“

— Ех че го каза! — каза Миша. — Никитски се е крил още в Пушкино, а Свиридов вече е знаел всичко, тъй че все щяха да го хванат на границата.

— Миша, — обади се Слава, — ами писмото?

— Ах, да — сепна се Миша.

Той извади от джеба си едно писмо, което преди малко Свиридов му беше предал с тайнствен вид. Върху плика беше написано с едър, четлив почерк: „За Михаил Поляков и Генади Петров. Лично.“

— Видя ли? — Генка злъчно погледна Слава. — Тук и дума не става за теб: важните работи се водят само със солидни хора. . .

— Не бързай — прекъсна го Миша, — най-напред трябва да се прочете.

Той отвори писмото и с висок глас прочете:

„Здравейте, мили деца Миша и Генка.

Я отгатнете от кого е това писмо. Отгатнахте ли? Е, разбира се, отгатнахте. Тъй е! Аз съм, той самият, Полевой, Сергей Иванович. Е, как са буците по главата, Михаил Григориевич? Хубави ли са? А?

Другарят Свиридов ми писа за вашите дела. Храбреци! Никога не съм си помислял, че ще можете да се справите с Никитски! Тъй че дори малко ме е срам, че тогава в Ревск той ми посмачка хълбока.

Кортика ви подарявам за спомен. Чух, че имате и трето приятелче, та на трима ви го подарявам. Като пораснете, ще се съберете, ще погледнете кортика и ще си спомните за младините.

За себе си мога да ви съобщя, че пак служа във флота. Само че сега работя в нова област. Дигаме от дъното кораби, възстановяваме ги и ги пускаме да плуват по моретата, океаните . . .

С това свършвам.

Желая ви да израснете истински болшевики, верни синове на нашата велика революция.

С комунистически поздрав

Полевой."

. . . Автомобилът навлезе в града. През стъклото се видя Сухаревата кула.

— Закъсняхме за събранието — каза Миша.

— Може и съвсем да не ходим, а? — предложи Слава. — Не е много интересно да се гледа как дават комсомолските карти на други.

— Именно за това трябва да идем на събранието — каза Миша. — иначе още повече ще ни се смеят.

— Пристигнахме — обяви шофьорът, като спираше автомобила.

Момчетата слязоха от автомобила и влязоха в училището. Събранието беше почнало вече. На стълбата беше тихо и пусто; само леля Бронка седеше при гардероба и плетеше чорап.

— Заръчано е да не се пуска — каза тя, — за да не закъсняват.

— Е, Бронченце, — помоли Миша — заради празника.

— Щом е заради празника — каза леля Бронка и взе дрехите им.

Момчетата се качиха по стълбата, тихо влязоха в препълнената с деца зала и застанаха при вратата.

В дъното на залата се виждаше масата на президиума, която беше на високо, покрита с червен плат. На стената, над широките прозорци, висеше червено платно с лозунг: „Нека господстващите класи треперят пред комунистическата революция. Пролетариите нямат какво да изгубят от нея освен веригите си, а пък ще спечелят цял свят." Миша едва разбра тези думи. Безцветният диск на февруарското слънце блестеше в прозорците с нетърпим блясък и ярките му лъчи бодяха очите.

Коля Севастиянов свърши доклада си. Той затвори бележника и каза:

— Другари! За нас този ден е още по-тържествен, защото днес по решение на бюрото на Хамовническия районен комитет на РКСМ е приета в Комсомола първата група от най-добри пионери на нашия отред, а именно . . .

Приятелите се изчервиха. Генка и Слава стояха с наведени очи, а Миша непрекъснато, до болка в очите гледаше през прозореца в слънцето и целият хоризонт му се струваше покрит с милиони малки блестящи дискчета.

— . . . а именно — продължи Коля и пак отвори бележника — Воронина Маргарита, Круглова Зинаида, Огуреев Александър, Елдаров Светослав, Поляков Михаил, Петров Генади . . .

Какво е това? Криво ли чуха? Приятелите се погледнаха един друг. . . Генка в порив от възторг блъсна Слава по гърба. Слава поиска да му върне, но седящата наблизо Александра Сергеевна заплашително дигна пръст и Слава се ограничи с това, че ритна Генка с крак.

После всички станаха и запяха „Интернационала". Миша го пееше с тс звънлив, неочаквано грешнал глас.

Блестящия диск зад прозореца се разпалваше все повече и повече. Сиянието му се разширяваше и обхващаше целия хоризонт с далечните очертания на къщите, покривите, камбанариите, кремлевските кули.

Миша непрекъснато гледаше този диск. И пред очите му стоеше ешелонът, червеноармейците, Полевой в своя войнишки шинел и мускулестият работник, който с тежък чук разбиваше веригите, които обвиваха земното кълбо.

СЪДЪРЖАНИЕ

Първа част

РЕВСК

Втора част

ДВОРЪТ В АРБАТ

Трета част

НОВИ ПОЗНАНСТВА

Четвърта част

ОТРЕД № 17

Пета част

СЕДМИ „Б" КЛАС

Шеста част

КЪЩИЧКАТА В ПУШКИНО

ИЗДАТЕЛСТВО НА ЦК НА ДСНМ
НАРОДНА МЛАДЕЖ

А. Рибаков
КОРТИКЪТ

Редактор А. Каралийчев
Уредник Б. Дечев
Коректор К. Костов

Печатница „Народна младеж"
Тираж 5.000

София 1950

Цената определена съгласно
заповед № 15, Д. в, бр. 50/1949 г.

200.—

Подвързана 260.—